

Elek Ignác

A rezesbanda

TARTALOM

**Korai villamosok
Sóbányászok és a rezesbanda
A jósnő
A helyettes prefektus
Piroska nem vett őszi barackot
Veruska
A reggeli
Szerelem
A tifusz
Ármánykodás
A hitel
Tatuka nem ír többé
Az ebéd
A Nyugalom Szigete
Teniszpálya, vadászat
A háború
Ötóra tea
Vissza Sugatagra
Damaszkusz international
Sziget - Fehérgyarmat - Budapest
Pistuka nem mer naplót írni
Hajnal a bálteremben**

Korai villamosok

Odaállt a tükör elé, pizsamában, kócosan, és fennhangon rákezdet, ahogy a szemeszter első egyetemi előadásait is mindig indította:

- Hölgyeim és uraim, engedjék meg, hogy bemutatkozzam, Bekes István vagyok, okleveles geológus, nyugalmazott címzetes egyetemi docens, egykori szépreményű vállalkozó, a magyar gazdasági csoda egyik mára már elkopott fogaskereke. Ma már nem vagyok sem erős sem fogaskerek (inkább fogatlan), hanem mindössze egy roskatag öregember. Egész nap csak ülök a Török utcai földszinti lakásom ablaka előtt és bámulom mint araszolnak előre a dugóban veszteglő járművek, hogyan kéregetnek a koldusok a megrekedt autósok ablakához odahajolva. Az emlékeimet rendezgetem és töprengek, hogy vajon hol kellett volna másképpen döntenem, melyik keresztútnál választottam rossz útírányt, ha ugyan rosszul választottam. Gyakran eszembe jut fiatalságom számtalan kedves emléke, középkorom dolgos, izgalmaikkal teli korszaka, amikor magam is belevágtam a vállalkozások labirintusába, elmerültem a meggazdagodással kecsegtető ingoványban.

Hangját kicsit lehalkította. A hangos beszédhez erős tüdő kell, jó kondíció, márpedig mindent lehet mondani róla, csak azt nem, hogy jó kondícióban lenne. Hetven fölött már kevesen mondhatják magukról, hogy jó erőben vannak. Hallani százéves, testileg, szellemileg friss aggastyánokról, de ezek többnyire a média által felfújtt gumikacsák. Neki már egyre inkább üveg kacsára lesz szüksége. Kisebb hangerővel folytatta:

- Az élet itt zajlik előttem, de nélkülem, mert én már csak szemlélődöm, túl vagyok mindenem, amin egyáltalán túl lehet az emberfia. Nekem már csak egy lépés van hátra a mattig. Időnként még foglalkoznom kell földi dolgokkal is, mert gyakran székrekedéssel küszködöm. Ettől nyugós, még az átlagosnál is rosszkedvűbb leszek, kibújik belőlem a legkiállthatatlanabb szekánt vénember. Ilyenkor állandó dohogással reagálok a környezetem minden rezdülésére. A nehéz napokon minden terhes a számomra. Nem állhatom a járművek összhatásaként jelentkező mély, morgó háttérzajt, a TV reklámokat, a hangos szót, sem a vendégeket, sem a magányt, egyszóval semmit. Ha nem eszem legyengülök és beszorulok, ha meg eszem ég a gyomrom. Mozogni sincs kedvem. El sem tudom képzelni hogyan lehettem képes körbefutni a Margit szigetet. A Bárándy nagy kört hányszor lefutottam édes jó Istenem. Talán még maga a névadó sem futott annyiszor, mint én. Egy normál sziget kör 5,5 km. Az ügyvéd úr a Lukács fürdőtől kezdett futni. Már az udvaron neki iramodott, átvágott a kis parkon (tele taposó aknákkal, azaz kutyaszarral), fel a hídra, le a szigetre, azon körbe, vissza a hídra, át a parkon, be az udvarba és huh, vége, végem. Körülbelül 7 km, amit ilyenkor leküzd az ember. Ma már csak arra vállalkozom, hogy gyalog menjek át a szigetre. Hol vannak azok az idők, amikor még harminc percen belül tettem meg egy kört. Akármilyen hideg, esős, havas, szeles idő vágta is az arcomat, minden héten legalább kétszer körbefutottam a szigetet. Ez a futás kellett ahhoz, hogy meglegyen az a komfortérzetem, amely nélkül képtelen lettem volna elviselni a vállalkozás menedzseléséből adódó nyomást, szorongást, a korrupst ügyfelek baromságait, szüklátókörű, kisstilű ügyeskedéseit, a politikai maffiák által aláaknázott területeken való boldogulni akarás nehézségeit. Futás közben persze keveset láttam a szigetből, pontosabban láttam mindent, csak nem ért el a tudatomig. Nem is érhetett, mert a gondolataimat lekötötték az üzleti ügyek. Milyen ostoba is az ember, fiatalon azt hiszi, hogy minden a pénzen múlik. Pedig a sír széléről már minden másképp látszik. Csak az élet fontos, bármilyen formában, szinte bármilyen minőségben csak meglegyen.

Otthagyta a tükröt és leült a cserépkályha mellé. Ott állt legkedvesebb bútora, egy a nagyszüleitől örökölt füles fotel. Mamája ki akarta dobni, amikor a nagyi meghalt, mert minden kopott, leharcolt holmitól irtózott, de az öreg - akkor még fiatal ember - nem engedte. Azt mondta, hogy át fogja húzatni, elviszi magához, nem engedi kidobni. Nem hagy veszni egy olyan bútort, amiben gyerekkorában melegedett a nagyi konyhájában. Ez a fotel a sparchert mellett állt. Hideg teleken mindig ide huppant bele, amikor hazaért az iskolából. A sparchert mindig meleg volt. Tetején általában vizesfazék állt, de sokszor sült rajta gesztenye, pirítósnak való kenyér, vagy a lehrben sütőtök. Most is ide ereszkedett le, öregesen, óvatosan. Valahányszor beleült, első gondolata mindig a gyerekkorába vitte vissza. A gyerekkora után törvénytörően öregkora jut eszébe, és ettől mindig szomorúság költözik a szívébe. Most sem volt másképp:

- A legvilágosabban abból látszik, hogy utam végére értem, hogy ma már sosem vetem ki a kártyát. Már nem vagyok kíváncsi a jövőmre, hiszen pontosan tudom, hogy mi vár rám. Azt persze nem tudom, hogy utána mi lesz, vagy valami vagy semmi. Kártya nélkül is világos minden. Pedig a kártya fontos szereplő volt az életemben. Sajnos a legkritikusabb helyzetben nem hallgattam rá. Megfizettem az árát. Persze, ha hallgatok rá, akkor is megfizettem volna, de nem ezért, hanem valami másért elvégre mindenért fizetni kell.

Állandóan beszél magában, pedig nem bolond. Egyedül van, már sok éve. Úgy próbál magának társaságot teremteni, hogy beszélget saját magával. Mindent elmond, ami eszébe jut.

- Ma jobban vagyok. Viszonylag jól aludtam, csak hajnali három körül ébredtem fel egy a remízből munkába igyekvő villamos dübörgésére. A nehéz kocsik megrezgetik a talajt, ami áttevődik az ágyamra. Az efféle remegésekre fölébredek, hiszen kisebb fajta földrengés az, amit a villamosok, nehéz teherautók keltenek. Borongós, esős ez a hajnal, akár egész nap aludhatnék.

Fekve, félig még öntudatlanul, meghallgatta a ki tudja hány órás híreket. Amióta híreket hallgat, azok mindig ugyanarról szólnak: háborúk, hatalmi harcok, politikai intrikák, botrányok, árvizek, rablások, gyilkosságok, foci. Mindig ugyanaz, alig valami változás, csak a színhely, de néha még az sem. A hírek után kíváncszorgott, hogy könnyítsen magán. Ezután feltette egy kávé. Hamar kijött. Sűrített tejet is tett bele, de előtte megivott egy kis csésze hideg tejet, mert a gyomra megfájdult, ha a csersavas kávé éhgyomorral itta.

- Vajon Paculákné ma megint kismacskát fog sütni reggelire a férjének? Gyakorta már korán reggel tömény sült hússzag kevereg az ajtajuk előtt. Én már attól is epegöröcsöt kapok. Az ilyen Paculáknéké a világ. A férjük keresi a pénzt, ő csak süt, főz, mos, vasal, takarít, gyereket nevel és csinál. Semmi izgalom, stressz. Nyugalmas kispolgári szürkeség. Nincsenek nyugtató pirulák, rekreációs célú sport, feszültségoldó, boldogságérzetet hozó alkohol. Unalmas napi rutin. Hát nem jobb ennek a Paculáknénak, mint nekem. Itt ülök megöregedve a füles fotelomban, semmim sincs, csak ez a lakás. Paculáknénak sincs többje mint nekem, de ő legalább nem remegte végig az életét.

- Félre ezzel a Paculáknéval, csak nem fogok irigykedni egy ilyen prolira. Nem is tudom, hogy hol kezdjem. Onnan, hogy megszülettem talán túlzás lenne. Vagy talán onnan, hogy elvégeztem az egyetemem? Nem az sem jó, hiszen akkor sem történt semmi kiemelhető esemény. Diploma, házasság, első munkahely, második munkahely, Szovjetunió, Amerika, Csecsenföld, kutatóintézet, tüntetés, rendszerváltás, szorongás. Egyik sem annyira markáns, hogy alkalmas induló hely legyen. Talán kezdjem Arábiával? Nem ott már benne voltam nyakig. Korábról kell indítani. Nincs már erőm összeszedni a gondolataimat, képtelen vagyok értelmesen összefoglalni az eseményeket. Hiába a kávé, halálosan fáradt vagyok.

Elaludt az öreg. Álmában megjelent dédapja, nagyapja, nagyanyja, apja, anyja. Oldalági rokonok, unokatestvérek, nagybácsik, nagynénik szintén előkerültek valahonnan. Elébe mentek, szeretettel üdvözölték, mint nagyon rég nem látott kedves barátot. Körülrajongták, repkedtek körülötte, mint a muslicák a lámpa körül. Kissé tétován, meglepődve, mondhatni értelmetlen ábrázattal fogadta a felmenők és oldalágiak szeretetteljes viselkedését.

- Mi ez a nagy felhajtás? - kérdezte magától. Hellyel kínálták. Kényelmes biedermeier karosszékbe ültették. Valakik valahonnan hoztak pezsgőt. Koccintottak és kortyoltak a finom italból. Senki sem beszélt, mégis mintha élénken diskuráltak volna, legalábbis olyan volt a hangulat. Mintha olvasni tudtak volna egymás gondolataiban, ezért nem volt szükség beszédre.

- Érdekes, hogy nemcsak néhai rokonaim vannak itt. Milyen különös ez az álom. Látok még egy-két régi kollégát, a kémia tanáromat, a matematika tanárnőmet, és ott van régi nagy szerelmem, Ilonka. Ma ritkán kapják ezt a nevet a leány gyermekek. Egyszerűen kiment a divatból.

Az öreg nagy örömmel belefolyt a néma társalgásba. Ezer éve nem látott emberekkel találkozhatott újra. Rengeteg lehet a megbeszélni való.

- Ne menj haza István, maradj még velünk egy kicsit. Még annyira fiatal az idő. Hová sietsz, talán vár valaki? A lányod Amerikában él, az unokáid alig makognak valamit magyarul, még rendesen beszélni sem tudsz velük, ha nagy ritkán 'haza' látogatnak hozzád. - szólította meg dédapja, akivel egyébként sosem találkozott, sőt még azt sem tudta, hogy hol van eltemetve az öreg, mivel még a háború előtt halt meg. Az utódok '45 után Magyarországra menekültek, az öreg meg ott maradt örökre, Aknaszlatinán.

És most feltűnik Bekes doktor második felesége. Öt éve halt meg egy autóbalesetben Philadelphiában. Tíz évig élt második férjével mielőtt az a kritikus durrdefekt bekövetkezett volna.

- István, te itt? Jaj de örülök, hogy újra találkozunk. Annyi mindent szerettem volna még mondani neked, mert olyan tragikus hírtelenséggel távoztál mellőlem. Elfogott a pánik, hogy egyedül maradok, és ha nem megyek el Teddel, akkor kimaradok valami megismételhetetlen élményből. Most, hogy újra találkoztunk már nem tágitok mellőled.

- Ne restelkedj, ne mentegetőzz kedvesem. Igazad volt. Csak éltél az utolsó lehetőséggel, ami elibéd került. Az újrakezdés esélyét ugyan ki utasítaná vissza? Hidd el én sem döntöttem volna másképp abban a helyzetben. Egyébként is én léptem elsőnek a veszélyes útra. Ha itt valakinek kell mentegetőznie, az én vagyok.

- Kérlek ne menj haza. Nem vár ott terád semmi. Szagolhatod a Paculákné sült halainak, paprikás krumplijának, becsinált levesének a szagát, mehetsz nap mint nap a kis boltba megvenni a zsemledet, a tejcskédet, kenegetheted a fenekedet Reparon kenőccsel. Várhatod a postást, hogy mikor hozza a nyugdíjat, érkezik-e levél Amerikából. Ne menj vissza István. Itt a helyed közöttünk.

- De jó újra beszélgetni veled. Sosem találtam hozzád hasonló társat hosszú életem során. Te már akkor tudtad, hogy mit akarok mondani, amikor még csak levegőt vettem a megszólaláshoz. Életem legnagyobb baklövése volt, hogy elhagytalak, bármi volt is az oka. Azt hiszem mi ideális pár voltunk, amolyan igazi jó barátok, mintha nem is különműek lettünk volna. Sosem tudtam haragudni rád tartósan. Egyetlen egyszer böszítettél fel igazán, de akkor aztán kitettél magadért. Egyszer amikor Damaszkusszal beszéltem telefonon és te felborítottál egy boros üveget az asztalon, annyira dühbe gurultam, hogy nem sokon múlt, hogy

átharapjam a torkod. Külön kértelek, hogy most kivételesen ne pakolássz, ne zajongj, ne csapkodj, mert a vonal katasztrofálisan rossz minőségű, zajos, hiszen lehallgatják az arabok. De te nem, csak azért is tettél vettél körülöttem. A nagy igyekezeted eredményeképpen felborult a rizlinges üveg és összetört. Borzasztó zajt keltett, a rizling szétfolyt, még az ölembe is jutott belőle. Ettől aztán a vérnyomásom a szokásos többszörösére ugrott fel, és megfordult a fejemben a tettelegesség gondolata is. Szinte emberfeletti erőfeszitésembe került, hogy ne kezdjek üvöltözni veled és ne keverjek le egy irdatlan pofont. Az tartott csak vissza, hogy olyan erőt éreztem koncentrálni a kezemben, ami már lényegesen többet eredményezett volna, mint egy szimpla kis pofont.

- Akkor meg maradj velem és legyünk megint egy család, te meg én és a többiek. Figyeld csak meg, hogy valamennyien minket, pontosabban téged néznek.

- Lehet, hogy igazad van. Azt hiszem tényleg maradnom kellene. Tulajdonképpen meg is van bennem a hajlandóság, de valami nem enged. Remeg a lábam alatt a talaj, és valakik, talán a másik teremben zörögnek, csattognak, remegtetik a padlót. Ez nagyon zavar, úgyhogy most inkább elmegyek, de ígérem, hamarosan visszajövök. Várjatok meg, feltétlenül.

Felébredt. Újra egy villamos haladt el a Török utcán. A behúzott függöny miatt Bekes doktor nem látta, hogy remízbe megy vagy éppen ellenkezőleg, onnan jön a villamos. Mindegy.

- Jobb lett volna, ha nem jön ez a tragacs. Akkor talán ott maradhattam volna. Boldog voltam, határtalanul boldog. Ott volt kivétel nélkül mindenki, aki valaha fontos volt a számomra. Itt ki van? Csak én és az a zsírszagú Paculákné a szomszédban. Ezzel a névvel nem is lehet más szaga szegénynek. Most éppen nem süt semmit. Nem is csoda, hiszen hajnal van. Aki ilyenkor főz, az nem ember. Persze nekem így is megfordult a fejemben, hogy ez a Paculákné valami földönkívüli (a külsejét tekintve valami E.T.-féle lehet), mert olyan szag jön ki időnként a konyhájából, hogy a kóbor kutyák is szűkülve menekülnek a környékről.

- Mindig ezzel a Paculáknéval foglalkozom, mintha szerelmes lennék belé. Sokszor csak ülök az ablak mellett és figyelem a függöny mögül, hogy ki hová megy, mit csinál, miféle vendégeket fogad. Egyszóval leskelődöm mint egy magán-detektív. A TV-n kívül ez minden örömöm.

- Érdekes, hogy ott volt Bekes dédapám, Náci bácsi is. Ő még é-vel írta a nevét, így: Békés, később valahogy lemaradtak az ékezetek, nem tudom hogyan (ékezet nélkül magyarosabb, kevésbé gyanús). Milyen jó modorú, talpig úriember, nem is gondoltam volna. Olyan szeretettel üdvözölt, mintha a fia és nem a dédunokája lettem volna. Vajon életében is ilyen volt, mint az álomban. Kár, hogy csak fényképről ismerhettem. Most azonban mégis úgy érzem, mintha régi jó barátok lennénk.

- Még sosem éreztem magam ennyire biztonságban. Persze eddig még soha ennyi jó ember nem vett körül. Biztos voltam, hogy a javamat akarják. Csak úgy áradt belőlük a szeretet, a segíteni akarás. Minden pillantásukban ott volt az optimizmus, a jövőbe vetett töretlen hit, a magabiztosság. Valami különös erőter hatására mindezek a pozitív érzések énrám is átragadtak. Utoljára kisgyermek koromban éreztem ezt a feltétlen biztonságot. Bármilyen problémám volt, arra úgy kezdődött a megoldás, hogy hol a mama. S ha megtaláltam, akkor már minden gondom elszállt. Odaszaladtam hozzá, és belebújtam szoknyájába. Illatát magamba szívtam, és többé már nem aggódtam.

- A csodálatos hangulat ellenére teljesen valószínűtlennek tűnt az egész party. Ami a legkülönösebb, hogy én sem voltam az a meggyötört, öreg testben senyvedő lény, mint itt és most. Külsőm fiatal volt, de nem siheder, szellemem bölcsőbb, mint valaha, de mégis könnyed, szárnyaló, lelkes. Dédapáim sem voltak ős öreg aggastyánok, hozzám hasonlóan

délceg, negyvenes éveik elejét taposó erős férfiak voltak ők. Náluk csak a nők tűntek még bizarrabbnak. Kortalan, jó kiállítású, szép emberek voltak. Kedves, meleg szavakkal beszéltek egymással, de nem volt bennük semmi, ami nő, hormonális vagy nemi értelemben. Leltár szerint persze nők voltak, hiszen másodlagos nemi jellegeik egyértelműen észrevehetőek voltak, de ennek ellenére nemtelen személyeknek tetszettek. Még Ilonka is, ami teljes képtelenség. Anno, ha csak rágondoltam, már összeszűkült a nadrágom, most azonban semmi hatás, csak egyszerűen mélységes szeretetet éreztem iránta. De szép álmom is volt, Istenem, miért kellett fölébrednem. Ha jól értem, el akart hozzám jönni a ..., pontosabban elküldte elém szeretetemet. Ők voltak a fogadó bizottság. Parádés fogadás volt.

- Hopp, most ki kell kászálódnom az ágyból, mert rámtört egy pisilési inger. Nem ment ugyan be, de mégis ammónia szagom van, enyhe szalmiákszesz illat leng körülöttem. Ez már az öregkori ammónia szag, ami szinte állandóan érezhető az ember ágyéka körül, még egy kicsit fürdés után is.

Sóbányászok és a rezesbanda

Minden nap olvas egy kicsit az öreg, pedig a szeme már régóta gyengélkedik. Zöldhályog gyötörte, amíg át nem lőtték lézerrel a szemfenekét. Ezután már szabadon távozhatt a túlnyomásos csarnokvíz, szemnyomása beállt a normális értékre. Így legalább megállt a szeme romlása, és örömet lelheti az olvasgatásban, a reggeli újságban. Most újra a dédapja kézzel írott életrajzát lapozgatja. Többször elolvasta már, szinte kívülről tudta minden szavát, de képtelen volt megszabadulni a személyes érintettség okozta izgalomtól. Sőt, pont ezt szeretne benne, hogy borzonghatott egy kicsit dédapja eleven soraitól. Mintha tegnap írta volna őket.

„1894. június 8.

Mivel korán árvaságra jutottam, mert atyám 1865. évi március 25-én halt el. Én akkor alig nyolc éves múltam el, emlékszem ugyan az arcvonásaira és természetére, de tulajdonságait vagy tudományait nem ösmertem. Csak mások által tudtam meg tulajdonságait és tanulmányait, pedig rendkívül vágytam kézi iratai után, hogy holmi tapasztalásokat maradványaiból magamnak szerezzek vagy amit nem érkezt rövid élete végett bevégezni én szívesen számítottam kivíni vagy teljesíteni. Hanem a legnagyobb kutatás után igen kevés írást találtam, csak holmi szükséges följegyzéseket, mely csekélységnek is nagyon örvendtem, csókjaimmal halmoztam atyám keze munkáját, jobban örvendtem neki, mintha kincset hagyott volna. El is tettem jó helyre mint ha csak valami ereklje lett volna és rész szerint nem is kívánhattam többet mivel oly korán elköltözött e mulandó világból. Harmincnyolc éves korában halt el. Ekkor van az ember az élet középpontján. Tovább nem erősödik, nem fejlődik és nem okosodik, hanem tapasztalásokat szerezhet és képessége a legnagyobb az akkori időbe. Az én atyám igen sokat tapasztalt, mert külföldi országokba járt, különféle nemzet szokásait és különféle műveltséget szerzett és sok mindenfelé megfordult, sok mindenben szakavatott. De nem érkezt ezeket lekönyvelni, sem élettörténetét leírni, pedig igen vágytam tudni, és megtudtam másoktól, akik jóbarátai vagy rokonai voltak, szívesen voltam az ilyen embereknek társaságokba és hallgattam az atyámnak a hőstetteiről és az hosszú katona életéről, az külföldi járásáról, sok jó tulajdonságairól, melyből el is tulajdonítottam, ami jóvamra vált. Ámbár atyám nem volt valami nagy okoskolák végzete, de sok tapasztalások után a tanultabb emberek köréhez tartozott, és szívesen hallgatták őtet tiszturak is, mert sokat kérdeztek tőle olyant, ami a magasabb iskolák könyveibe be van írva, és ők ezt tanulták, ezért sokszor olyan kérdéseket intéztek és várták a feleletet, hogy össze fog-e vágni az ők tanulmányaikkal. Hanem össze föggő volt, mert ő azt hősnő megtartotá, hogy amit bizonyosan nem tudott, azt állítólag nem beszélt, és amit beszélt, azt biztosan is igazán beszélt el. Ez természetes tulajdona volt. Azért volt közbecsülésben. Hogy pedig a tiszturak szívesen voltak a társaságában annak ez volt az oka, Bekes Alajos igazán tudta elbeszélni, hogy milyen szokás van Ausztriában, és hogy fekszenek városai, és milyen díszes épületekkel bír, milyen viselettel bír a nép, milyen a nemzeti szokás, és milyen mulató helyei vannak, esetleg jobban tudta megmagyarázni, mivel víg kedélyű ember volt. Továbbá ösmerte Olasz országot, mert ott is sokáig voltak a katonák, vagyis feküdt a regement, az ottani környéket is eléggé ösmerte. Az ottani létről a legnevezetesebb a földművelés és gyümölcs tenyésztés vagy úgyszólván a termés, mivel az ottani éghajlat igen különbözik a miyentől vagyis a Máramarositól. Tehát a nép földműveléssel foglalkozik, és ahol élnek különben is elég híresek, mert a drágább déli gyümölcsök és főzelékek nagy része onnét szállítódik. Az ottani körülményeket az atyám alaposan tudta elmondani. Továbbá Erdély országot is följárta, innet is elég bő ösmeretsége volt. Azután

Török országban is volt, itt ugyan nem feküdt a regement, demivel a határszálen volt a fekvések, tehát szabadságot lehetett kérni és átmenni. És így az atyám is átmenni. Először is a katonákhoz mentek és ott nézték körül magokat. Amint bementek a kaszárnya folyosójára a folyosón sűrűn ajtók voltak, az ajtókon különféle számok voltak, ezek jelölték a rangok beosztását. Azután az ajtók előtt fél topánkák voltak sorrendbe. Amint bementek a szobába ott látták a legénységet a földön ülni, a lábaikat keresztül téve egymáson, így pihentek. Amint bennünket megláttak szívélyesen üdvözöltek és eljött hozzánk egy olyan, aki tudott beszélni velünk és mindeneket megmagyarázott. Itt időztek egy napot, mináztis úgy kaptak, mint a török legénység. A reggeli volt fekete kávé, hanem semmi cukor hozzá, ez nekünk nemigen ízlett, mert ehhez szokni kellett. Délbe rendesen hús volt, mint minálunk, csak nem volt olyan ízű a leves, mert másképpen volt fűszerelve. Másnap azután elmentek a várost körülnézni, itt volt ugyan mit látni, mert az ottani szokás egészen távol van a mienktől. Itt nőket nem látni járni nappal az utcán, és néha, ha valamelyik künt is jár, annak a feje és az arcza el van takarva, hogy meg nem ösmeri az ember, hogy melyik másik. Aztán az más alakú épületek, ezeket is van mit nézni, igaz ugyan, hogy nagyobb részben ízelttem az ő szokások és rendjük, hanem lelegejebb állanak a tisztasággal, az utcáik posványos, az udvarjok ismét tisztátalan. Egyedül a gyümölcsészet, az jó karban van, csak annyi az igaz, hogy nem kívántuk meg az ő helyzeteket és nem kívántunk oda való lakos lenni, így beszélt az atyám el az ő kalandjait, és így tudott ő valódit beszélni akár barátjainak, akár a tanultabb embereknek azaz tiszteteknek.

A mai időben nem meglepő ugyan az ilyen elbeszélés, de az akkori korban, azaz 1840, 50 nes éveken még a köznép közt nem volt úgy elterjedve a tudomány, vagyis külországokról keveset tudott a köznép, és hogy miért nem tudtak, annak elég oka van. A vasút hiánya volt az első, ámbár már volt vasút csak nem volt úgy elterjedve, mint a mai időbe, azaz 1890 nes éveken. Most járnak kelnek az emberek egyik országból a másikba, mert könnyű az utazás és gyors, és az utazások által csakhamar megtörténik az ösmeretség. Hanem fél századdal előbb, vagy egy századdal, a katonának is másképp ment a dolga, mert beleöregedett a sok utazásba, a csata majdnem állandó volt, a katona majd az egész éveit utazással töltötte, katonáskodni 12 évig kellett. 12 év alatt szerencse volt arra nézve, ha valamelyik egy látogatást tehetett helységébe vagy szülőföldjét láthatta. Tehát 12 év alatt sokat lehetett látni, tapasztalni. És megemlítem még azt, hogy az akkori időben a handalbéliek katonát nem adtak, hanem akinek tetszett beállhatott a verbunkba, de ilyen kevés találkozott, és mégis az én atyám azok közé tartozott, mert önként beállott katonának 18 éves korában és kiszolgálta a 12 évet.

Midőn tehát a katonaéveit túlélte, tehát megnősült szülőföldjén, Akna Sugatagon. Neje lett Sztodolnik Ignác lány, Teréz.

Amint említém az előbeni soraimban, hogy a handal helyéről katonát nem adtak, és adót nem fizettek, és egyéb terheket sem viseltek, mert a nemesekhez voltak osztva. Ezt a kegyet azért kapták a sóbányászok, mivel a sóbányászat igen terhesnek találtatott, és terhes is volt az akkori időbe, és félelmes is, továbbá a föld alatti munka, a rossz levegő. Sok egyéb jótól is meg volt fosztva a sóbányász, különben elég látható volt testi szenvedéseik, mert meg lehetett ösmerni a bányászokat az arczokról, mert igen színetlenek voltak, és a hatóság azt mind beösmerte, azért részesítette ezen kedvezményekbe. Hanem még másképp is volt, mert idegen országokból is jöttek fiatal emberek, ezeket sem volt szabad bántani oly esetben, ha bányásznak állott. És mivel az akkori időben igen terhes volt a katona élet, tehát gyakran találkozott, hogy egy egy fiatalember még bekopogtatott a sóhivatalnál munkát keresni, és be is fogadták, ha erőteljes volt.

Az én Őseim is így jöttek Máramarosba a katonaságtól való megmenekülés végett. Nemzetem megalapítója Bekes István volt, származott Békés városból, onnét hozta nevét, mely mireánk szállt és viseljük, ámbár ékezetlenül. Ide jövétele és megállapodása 1760 ba történt. Termete kitűnő, daliás volt, az akkori időben még kevés ember tudott írást, de ő jó írástudó volt, és másképp is ügyes ember volt, ezért a hivatal hukmány segéddé nevezte, de feljebb nem vihette, mert gyakran leitta magát.

Istvánnak családja.

Istvánnak nejéről tudomást nem vehettem. Hanem családja, vagyis gyermekei száma öt tagból állott, úgymint Ferencz, Ferdi, István és János.

Bekes István nemzetünk megalapítója Akna Sugatagon élt, ott nemzé az említett fiait, és ott meg is halt életének legjobb korában. 38 évet élt.

Bekes Istvánnak István fia a rónaszéki Bekeseknek volt megalapítója. János, Ferdi és Ferencz Sugatagon éltek és meg is haltak. Ferencz volt nagyatyám, neje Varanyai leány volt. Gyermekei Alajos, László, Berti, és Róza. Alajos volt az atyám. Alajos neje Sztodolnik Teréz Sztodolnik Ignácznak leánya volt. A Teréznek anyja Irma ezerféle leány volt. Bekesék, Sztodolnikék, Smóczerék, ezek mind a katonaságtól való menekülés végett származtak Máramarosba.

Alajosnak gyermekei a következők:

az első Juliána, a második Ignác, harmadik Mária, a negyedik Etel, volt még két fiú, akik elhaltak mind gyermekek.

Az atyám kitűnő erős volt, termete nagy és vállas, arcza fehér piros, szemei kék voltak. Tulajdonsága a legjobb, szelíd, nyájas és alázatos. Hanem az italt az egész Bekes nemzet szerette és így atyám is a renden túl is itta az italt, mely többszöri betegségét okozta és meghalt 38 éves korában 1865 ben.

A testvérség születési kora és helye

Bekes Juliána sz. Akna Sugatagon 1854 ben

Ignác sz. Akna Sugatagon 1856 ban, Július 31

Mária sz. Akna Sugatagon 1862

Etel sz. Akna Szlatinán 1864 ben, Augusztus 20 kán

Születtem akna Sugatagon 1856 ban, Juli 31. Keresztszülőmnek nevei: Bekes János és neje, Akna Sugatagiak.

Akna Sugatagon mint gyermek éltem 4 évet azaz 56 tól 60 nig. Ekkor aztán átköltöztünk Akna Szlatinára. Az oka az átköltözésnek a következő: Mivel az összes sóbánya hivataloknak, sőt még az erdészeti hivataloknak is az igazgatóságok Máramarosszigeten székel, sőt egy volt. Tehát az igazgatóság határozata folytán Akna Szlatinán réz hangszerekből az fuva magyar banda alakítottatott meg. A banda megalakításához a katonaságtól volt egy karmester küldve. Moker nevű, valódi német, magyarul egy szót sem tudott. A karmester az igazgatóságtól kapott egy kalauzt, mellyel aztán bejárt előbb Rónaszékre, és az olyan embereket össze hívatott, akik a regementnél hangászok voltak. Mert bizonyos volt abba, hogy akik a bandába szolgáltak, azok németül tudnak beszélni. Tehát a hivatal által mind az olyanféle emberek ki voltak rendelve, mikor mind együtt voltak, a karmester szemlét tartott, és kezdett velők társalgási beszédbe eredni, kikérdezte, hogy van kedvek akna szlatinai lakos lenni valamelyéknek, mert amelyiknek kedve lesz és alkalmas lesz a bandához az elő lesz léptetve, de itt nem ajánlkoztak önként, mert keveselték az előléptetést. Közbevágott a hivatal főnök is. Végre

akadt egy pár munkaképtelen, akiket az orvos megvizsgált és gyengének talált, így Rónaszékről nem kaphatott alkalmas embert.

Ezért átmentek Sugatagra, itt is ilyenformán kezdték meg az összehívást, itt aztán előre fölkérte a hivatalt és az orvost, hogy működjenek közre, mert jobban ösmeri az embereket és inkább hallgatnak szavára. Így aztán az aknanagy úr megkezdte a beszédet és különösen a fiataloknak forrón ajánlotta a Szlatinára való átkelést, mivel fiaim itt nem néz ki egyhamar előléptetés. Tik kik fiatalok vagytok nemcsak megbiztosított előléptetésben részesülhettek, hanem ha jól viseljétek magatokat hukmányok is lehettek vagy még több is. A beszédnek elég hatása volt, mert jelentkeztek először vagy haton, utóbb az aknanagy kényszerítette a többi, különösen azokat, akik még nem voltak elsőosztályú munkások. Hanem a karmesternek is jobban megtetszettek a sugatagi zenészek, mert mind szálások egészséges embernek néztek ki. Különösen az atyám igen jól nézett ki, mert legszálásabb, piros, kövér, egyszóval egészséges ember volt. A karmesternek igen megtetszett ezért az aknanagynak szólott a karmester, kérem ezt az embert nekem minden esetre kézre adni. Az aknanagy a karmesterrel mindig németül beszéltek, mivel tudjuk, hogy a karmester magyarul nem tudott beszélni. A zenészeknek nagyobb része tudott németül, és amelyik nem tudott beszélni, az legalábbis értette, hogy mit beszél a két úr, ezért egy sem szólott egy szót sem németül, nem akarták magokat kitüntetni, hogy tudnak németül. De midőn hallotta az atyám, hogy őtet különös képpen kéri a karmester, akkor megijedt és ijedségében megfélekedezett és németül kezdte kérni az aknanagy urat, hogy őtet hagyná otthon, mert még a házat sem építette föl, és már három gyereknek atyja vagyok. Midőn a karmester hallotta a tiszta német kiejtést, ekkor mintegy örömmel kezdett beszélni atyámmal, és értesítem önt, hogy magának lehetőleg mindent kivívok, ami javára leend, csak velem kell hogy jöjön Szlatinára és több beszéd nem volt a menségre. Az orvos által megvizsgáltattak mind, és akik nem voltak épek vissza marasztaltattak. Ezek közé tartozott Bekes János is a keresztatyám, aki ugyan hibás volt, mert 12 évi katona bandában lévő ideje alatt megromlott az erős fújástól, mert igen jó bombardista volt. A többi pedig átköltözött Szlatinára.

Midőn atyám Szlatinára költözött a hivatal neki megengedte, hogy válasszon a handalban házat, ahol tetszik, és akármelyik munkásé volna a ház, annak muszáj lesz eladni. Úgy is történt, mert atyám választott, és az a ház egy Hrapács nevű tárna ácsé volt, kinek ugyan nem lett volna eladó. A ház középrendű volt, két szobás ugyan, hanem díszesen épített, mellék épületekkel el volt látva az igaz, hanem nem azért vágyott atyám rá, hogy a melléképületek jók voltak, vagy talán a házra vágyott volna, őelőtte a hely volt a fő, hogy bármire nézve alkalmas legyen, p.u.b. az aknákra nézve, vagy a zenéhez, vagy a hivatalhoz, egyszóval központú helyen volt. Mikor bejelentette az aknanagynak, hogy melyik az a ház, az aknanagy a vállát megveregette és azt mondta, kitolmácsolta ezt magának Bekes, nekem senki, felelte atyám, én nekem fő célom volt a helyet választani. Igaza van, felelte az aknanagy, tehát ez a ház az öné lesz, ezt a karmesternek köszönhette, ezt egyedül csak ön nyerhette el avégett, hogy a karmesternek közelébe legyen, így lettünk 1860 tól akna szlatinai lakosok.

Akna Szlatinára ahogy átköltöztünk rövid időn átváltozás történt a családba, mert alig maradt a családnak két tagja egészséges, a többi súlyos betegségbe esett. Először a levegő változása végett, másodszor a víz változása végett. Ámbár nem messze van Sugatag Szlatinától, mégis nagy különbség van az embernek egészségére nézve az említett okoknál fogva, pedig távolsága gyalogolva 4 óra járás. Az első betegség a hideglelés volt, az minden egyes új lakosnál beköszöntött, és akik eltalálták az orvosságot, vagy erős természetűek voltak megmenekülhettek rövidebb időn át, azok nem estek más betegségbe. Ellenben akik gyenge szervezetűek voltak, vagy nem találták el az orvosságot a betegségnek, azok más betegségbe is beleestek. Úgy történt nálunk is, a gyermekek egy hónap múlva kijöttünk a betegségből, ellenben anyánk

nagyobba esett bele, mert a vize daganat szállta meg, amely betegség igen veszélyes. A betegség elhárítását megkíséreltük a szlatinai igen jó doktorral, Munkácsi Andrással, de sikertelenül, egy hónap elmúltával végképp lemondott. Így aztán (Mm)szigeti doktorok gyógykezelték, hanem ez is sikertelen lett, mert kimondták kereken, hogy felesleg költeni a betegre, mert nem fog kigyógyulni. Ezt megüzente az atyám Sugatagra, így aztán rövid időn ott átszállították anyámat Sugatagra. Mivel mi gyermekek anyánk nélkül maradtunk atyánk nem boldogulhatott velünk, kényszerülve volt a rokonságot fölkérni, hogy minket kisebbeket vigyenek át anyánkhoz. Engem és öcsém, Pétert átvittek Sugatagra. Ekkor már 1862 őt kezdtek írni, március 30 ban az idő még hűvös volt, mert fáztunk az úton.

Minek utánna kénytelenek voltak engem és öcsém Pétert Sugatagra átszállítani, hogy az anyánk körében lehessünk, először az is ok volt, másodszor, hogy atyánknek is kevesebb tennivalója legyen, mert elég teher maradt reá nézve úgyis. A szolgálatját azt megtartotta, mely reggel 4 órától kezdődött és délután négy óráig tartott, és mivel csak Julcsa testvérünk maradt otthon, ki szintén még nem volt megbízható egyébre, mint hogy háznál látamozott egyet mást. Kényszerülve volt atyánk arra, hogy reggel legalább egy fél órát otthon töltsön az majorság elrendezésével és Julcsának önmaga reggelit készítsen. Délben szintén féltizenkettőre ment haza, és elkészítette az ebédet és háromnegyedegyre mindég meg is volt ebédelve, pedig nem silány ebéd volt az, amit atyám szokott készíteni, mert azt megehette bármilyen kényes gyomrú ember. Különben is azt fölemlítem, hogy az 1840 években még a nép nem ösmerte a sok minde féle pompát, mint a jelen korban az az 1890 években. Hanem annál inkább jól éltek. Úgy az atyám sem ösmert egyebet, mint az egyszerű öltözetet, de annál jobban ösmerte a jó életet vagyis az életmódot. Így tehát ő egy egy ebédet nem éppen egyszerűen állított ki, mert volt miből és lehetett, mert az étkezési szerek okosok voltak. Úgymint 1 font hús 5 krajczár, tej 1 icze 4 krajczár, és szintén az ital is okos volt, egy icze bornak az ára 8 krajczár volt vagy 10, a pálinkának az ára volt 12 krajczár. Külömben is az atyám házánál nem volt hiány, mert minden évben két vagy három sertés volt levágva, amelyik egy kiadott 50 vagy 60 icze zsirt, tehát zsir az mindég volt elegendő. Szarvasmarha szintén volt kettő vagy három, tejjel. Tyúkok 14, 15, úgy hogy az élés ládába 150 vagy 200 tojás is volt. Libákat nagyszerűen lehetett tenyészteni Szlatinán, így nálunk is volt évenként 50, 60 pipe. Tehát lehetett jól élni, és jól is éltek a szülőim. Az atyám mindég kövér piros ember volt.

Engem és öcsémet, ahogy Sugatagra átvittek előbb nagyanyámhoz voltunk szállva egy pár napot, utóbb engemet máshova vittek el, egy Sztodolnik József nagybátyámhoz, ki gyermeketlen volt. Azért saját kérésére az nagyanyám átengedett, amit én sirva teljesítettem, az anyám és nagyanyám köréből eltávozni az annyit tett mintha Szlatinán maradtam volna, a következőbe még rosszabb is volt. Mert az olyan emberek, kiknek nincs saját gyermekök a máséval nem tudnak elbánni. A bátyám midőn elment valahová a nejével engem a szobába zártak, hiába menekültem, hogy nem maradok itthon. Hiába kértem, hogy vigyenek magokkal vagy bocsássanak szabadon az utcára, nem hallgattak reám a kegyetlenek, csak reám zárták az ajtót. Ha ebédeltünk nekem az ajtó sarkánál adták ki a helyet, oda tettek egy kis széket és arra a tányért, ott kellett elkölteni az ételt, mintha más hely nem lett volna. Ha valamit mondtak nekem, hogy tegyem meg vagy bármiért is szóltak hozzám, mindig hidegen, vagyis gorombán förmedtek reám, úgy elidegenedtem e pár embertől, hogy ha csak reájok néztem már féltem bármelyiktől. De miért is hoztak engem ide, mikor nem szeretnek, vagy terhőkre vagyok, sokszor így gondolkoztam magamban. Ha meg gondoltam, hogy szülőim házánál milyen jó dolgom volt és mily szép elbánásmódban részesültem, és miképp hallgatá meg anyám kérésemet, és mily gyöngéden simogata arczomat, és fölvilágosított nyájas szavaival, jaj hol van az a menyország. Márcsak zokogtam, avval a fájdalommal el is aludtam. Midőn álmomból fölkeltem kérdeztem Kati nénemet hol van az én jó anyám., ő így felelt, elment

anyád, elment Szlatinára, ez még jobban sujtott, na én akkor megyek utána, gondoltam magamban, pedig nem tudtam még a másik utcára sem menni, nem hogy Szlatinára mentem volna, pedig kész lettem volna a világ széléig is menni utána.

Egy pár hónap múlva kezdtem megszokni az ridegséget és belenyugodtam sorsomba, mert látom, hogy másképp nem lehet, csak annyi változás történt, hogy én kezdtem hízelegni Kati néne körül, hogy megnyerjem kedvét és volt is sikere, mert kezdett kibocsátani az utcára a gyermekek közé, na akkor már kezdtem mindent elfelejteni, én mindenre kész voltam, ha azt megígérte, hogy szabad lesz az utcára kimenni játszani. Az utcán a gyermekek hamar megismerkednek, és ha is kicsinyek, azért vannak oly idők, hogy ők is okosan társalognak és kikérdezik egymás körülményeit, és különösen, ha új játszótárs lép a körbe. Engemet is körülvettek a gyermekek és kikérdeztek mindenről, én már a kérdéseknek eléggé tudtam feleletet adni és megtudták tőlem, hogy Sztodolnik Ignáczné nagyanyám és Sztodolnik Ignác nagyatyám. Így a nagyobbak közül találkozott, aki azt mondta, hogy elvezet Ignác bácsihoz, hanem másképp lett, amint mi diskuráltunk. Kati néni behívott és elküldött a szomszéd boltba, hogy vegyek két krajczárért tűt, amint én ismét az utcára kimentem barátom mellettem termett és kikérdezte küldetésem, és azonnal ajánlkozott, hogy elkísér, amit én nem utasítottam el. Így tehát együtt mentünk a boltba és kértük a nevezet tárgyat. Hanem a boltos kijelentette, hogy kedves öcsém, nem szolgálhatok, mert a kért fajta tű nincs. Ekkor barátom kezen fog és azt mondja, gyer most megyünk, kivezetett a piacra és mutatja a cseresznyét, na kérjél két krajczárért, meglásd mennyit adnak belőle, hogy mind a kettőnknek is elég lesz. Én nem bírtam ellent állni vágyamnak, kértem két krajczárt átadtam. A cseresznyét ketten elköltöttük, azután haza vezetett a barátom. Hazamentemkor kérdi tőlem a néném, Ignác fiam hol van a tű? Felelém, tű nem volt a boltban, tehát a pénzt hová tetted? Vettem érte cseresznyét, és a cseresznye hol van? Megettem Jancsival, és hogy tudtál menni a piacra? Jancsi vezetett oda, és ő mondta, hogy cseresznyét vegyek. Tehát te szófogadtál neki, erre nem feleltem semmit, mert éreztem, hogy hibás voltam. Ekkor elővett Kati néni egy erős suharczot és keményen megbüntetett. Ekkor feltettem magamba, hogy mihelyst meglátom Jancsit azonnal fölkérem, hogy vigyen el nagyanyámhoz. Hanem a tervem nem könnyen is kerülhetett, mivel vagy két hétig nem bocsájtott az utcára, így kényszerülve voltam bent a házba, vagy legfeljebb az zárt udvaron magam játszani, vagy úgyszólván kevés időm volt játszani, mert mindig adott valami hozzán illő foglalkozást. p u. tollat tépni, ludakra vigyázni vagy söpregetni, tehát a játéokra idő nem volt adva. Hanem a gyermektől azt el nem lehet tiltani, úgy én is mint más gyermek, mikor muszáj volt, azaz mikor láttak, akkor kényszerülve voltam teljesíteni a parancsot, azonban, ha hazulról elmentek, a kiadott munkával siettem és aztán juttattam magamnak játszásra is időt, és ha talán pók volt a feladat, akkor az biztosan nem teljesült és nem is teljesülhetett, mert föl kell ismét említenem, hogy valamint Józsi bátyám úgy Kati néném sem értettek ahhoz, hogy meképp kell egy gyermekkel elbánni és mennyit bír az teljesíteni.

Ámbár jó a gyermeket munkára szoktatni, mert a munka először teste fejlődésére hasznos, másodszor, ha egykor saját részére volna szüksége, akkor jó hasznát veszi, ha éppen nem is ő dolgozik, de mások által dolgoztat, akkor is javára van, mert senki nem vezetheti félre. De énvelem legnagyobb sérelmem az volt, hogy többé a társaságba nem engedtek. Majd a két hónap telt be és engemet sem anyámhoz, sem más rokonhoz nem vittek, csak mindig a házoknál tartottak zárva, az és az szobába volt a helyem, ez rendkívül sértett, föl is tettem magamban, ha valamelyik nap az utcaajtó záratlan marad azonnal elillanok, és csak majd akadok valakire, aki megmutatja az nagyatyám házát, mert a nevét is bíztam bizonyoson tudom. Hanem sokára jött meg ez az alkalom, mikor kiillanhattam, mert ámbár nem értettek a gyermek neveléshez, de értettek annak az lezárásához, mert a kulcsok vagy titkos helyeken voltak vagy a zsebökben hordták így a szabadra nem juthattam.

De végre nekem is ütött a boldog óráim, mert egy napon Józsi bátyám fizetésről jött jókedvűen és számolni kezdtek Kati nénémmel. A pénz valahogy nem üllött össze a számolással és ezért rendkívül összeördültek, hogy bosszúsokba mind aki elmentek a háztól anélkül, hogy az ajtókat lezárták volna. Ahogy ők elmentek én is ugyanott hagytam a házat anélkül, hogy Isten áldd megre gondoltam volna. Amint kiértem az utcára azonnal körülnéztem magam, hogy nem lát-e rokonom egyike akiket gyűlöltem, hanem szerencsémre egy sem volt kezelemben, mind a kettő bosszújába távol hagyta a házat, így én biztos léptekkel haladtam a bizonytalanra, mivel nem tudtam egy rokonom lakását sem. Amint az utcán végig haladtam találoztam egy őszbe borult fejű öreggel, aki megszólított: Öcsém hová még az? én felelém nagyatyámhoz, tehát hogy hívják nagyatyádat? én felelém Sztodolnik Ignác. Na jól van tehát jól van, gyere megünk együtt, visszatért az öreg utjából és kezen fogott vezetett, útközbe kikérdezte, hogy hol voltam, és hogy miért megyek nagyatyámhoz. Amire én mindent elmondtam a leghívebben. Aztán az öreg fájdalommal felelt, szegény gyermek te tehát fogságba voltál, nem is tud az olyan ember gyermekkel elbánni, akinek saját gyermeke nem volt. Ezzel elérünk a nagyatyám házához, bevezet a házba és monda nagyanyámnak, szomszédasszony elhoztam az unokáját, az utcán találtam és ő ide akart volna jönni anélkül, hogy tudta volna az utat, tehát én elvezettem és átadom, tudom lesz mit hallgassanak el a panaszából, melyet a nevelő atya és anyja ellen tesz rendetlenségek miatt, nagyanyám megköszönte az öreg szívességét monda, kedves szomszéd, köszönöm szívességet, az öreg elment.

Amint nagyanyám házába beléptem láttam anyámat az ágyban feküdni, szörnyű volt az a kín, amit kedves anyám szenvedett. Teste nagyon meg volt dagadva, beszélni alig hallhatóan bírt, mégis szemeiből a könnyek hullottak, de nem a maga szenvedése miatt, hanem hogy engem meglátott, látta, hogy egész betegnek nézek ki, magához hívott és gyengén simogatott, és kérdezte, kedves gyermekem beteg voltál? nem voltam beteg, hanem rosszul bánt velem Józsi bácsi és Kati néni, így elmondtam az elbánásmódot és a szívtelenséget, mellyel engem megsértettek. Kérdezé anyám a beszéd után, miért nem jöttél hamarabb hozzám? felelém, mindég be voltak csukva az ajtók, és csak most sikerülhetett az elsőzés, hanem ne tessék többé elbocsátani Józsi bácsihoz, később vagyok Szlatinára menni, felelé anyám: Jó kedves fiam tehát haza fogsz menni atyádhoz, mert itt nem maradhatsz, mert én is sok fáradságot és költség szerezek nagyatyádnak és nagyanyádnak, és Péter öcséd is itt van, tehát nem terhelhetjük az öregeket jobban, mert ők már gyengék, továbbá győződj meg arról, hogy mellettem nem lehetsz, mert úgy is nem tudom nem válunk-e el örökre, mert én nagyon gyenge vagyok, az orvosok mind mondanak le rólam és különben ez évben sok ember halt meg ezen csúf betegségben, engem egyedül csak a brébéfalvi borkut tart fent, mert Péter és István öcsém minden héten kétszer hoznak csobalyókkal borkutot, és úgy látom, hogy ez az egyedüli orvosságom. A múlt héten meghagyta az orvos, hogy borkutot ne igyak és tengeri hagymának a levélével kezdtek itatni szerdán déltől, és éjjel után egy órákor már nem tudtam beszélni. Atyám éjjel után két órákor felkelt, hogy menyen a bányába, én igen szomjas voltam és szólni nem bírtam, tehát kezemmel ütöttem az ágy szélét, és akkor hozzám jött, kérdé tőlem mit akarsz te Tercsi, én mutattam, hogy inni akarok, ekkor nagyot kiáltott atyám, Jézus, Mária és sz. József, kelj fel Lina, mert Tercsinek vége van. Ekkor nagyanyám is fölkel és hoztak ismét tengeri hagyma levelet, én amint kezembe vettem, látom, hogy a pohár sárga annak a levétől, tehát azonnal visszaadtam és ismét mutattam, hogy innék. Ekkor kérdé anyám atyámat te Ignác, mit mondasz adjak-e neki borkutot, adjál hiszen látod, hogy rosszabbul van a hagyma levétől, de tudod mit mondott az orvos, ne hallgass semmit most az orvosra, mert azok mind meghaltak, akik az orvosra hallgattak, ad az Isten amit akar, hanem amit kér Tercsi mindent kell neki adni, és aztán gyorsan felhozta anyám a borkutot és adott nekem inni tetszésem szerint. Egy félóra múlva jobban lettem és kezdtem beszélni, és azóta mindég azt iszom, az

orvosnak tudtára adták a történetet, ő is azt mondta tehát teljesítsék a kedvét a betegnek és én evvel is többet fogok tudni.

Én egy pár napot nagyanyámnál voltam, ez a pár nap gyermekségem legboldogabb napjaim közé tartozik. Az elmúlt idő után eljött az atyám Szlatináról az anyám látogatása végett, vagy az is lehet, hogy levelet írtak utána, hogy vigyen el engem magával. Elég az hozzá, hogy összegyűltek a rokonok és ünnepélyt rendeztek. Ez alkalomra Józsi bácsi és Kati néném is megjelentek, amint őket megláttam azonnal anyámhoz mentem és kértem, hogy ne engedjen többé Józsi bácsihoz, ne félj semmit, felelé anyám egész komolyan, atyám észrevette a társalgást, kérdezé mit akarsz Ignác? én nem feleltem, de helyettem anyám megsúgta a kérést, atyám hamar észrevette, hogy ennek oka van, vágyott megtudni az okát, hanem nem kérdezett semmit mivel sokan voltak együtt. Az ily rokonsági összejövetel nem történik gyakran, tehát mindenütt megvan az, hogy ilyenkor mulatni szoktak és örvendeznek egymás egészsége felett. Itt is úgy tettek, az öregek megkezdték, megterítették az asztalt étellel és itallal és örvendeztek az Isten áldásnak, hogy mennyire megnemesítette a családot. A mulatság javába volt, midőn nekem Józsi bácsi rózsás kedvébe azt mondta, na Ignác öcsém ismét visszajössz és számot adsz, hogy miért hagytad az házat nyitott ajtókkal, én semmit sem feleltem, helyettem három torok egyszerre hangzott, látod te Jóska te nem tudsz a gyermekekkel elbánni, a fiú mindent elbeszél, hogy bántatok vele, felelé Józsi bácsi, na hallgassatok reám, mert a fiú velem el fog jönni, de ne szóljatok semmit szavaim közé. Ekkor eljött hozzám és kezdett simogatni és mondta, te kedves öcsém gyere vissza nálam látod nincs gyermekem, én ha meghalok mindent neked hagyok, és most veszek neked magyar nadrágot és szép csizmát, pántlikás kalapot csak gyere velem, ne félj nem lesz semmi bajod és kérdezé, na jössz velem? én felelém, én nem megyek többé Józsi bácsihoz, továbbá bármit ígért tőle nem bírta azt tőlem elnyerni, hogy ígérem, hogy elmegyek.

Ekkor aztán monda, na én már sok gyermeket rábirtam kecségetéssel és ez meg áll a talpán nem hajlik meg. Arra aztán ráfeleltek a többiek, pedig nem rossz gyermek, de aki egyszer megcsalja, többször nem hallgat szavára. És úgy is volt, mert emlékszem már jól, hogy nem hittem könnyen az olyannak, aki egyszer hazudott.

A mulatságnak vége szakadt, mindenki komolyabban kezdett beszélni, sorsa, családja vagy egyéb érdekést hozott föl. Úgy atyám is anyámmal értekeztek családjok fölött, úgy határozták, hogy nekem legjobb lesz, ha Szlatinára visznek, mert úgyis Julcsa is unja magát, tehát másnap útra keltünk.

Július 21 kén gyönyörű nyári nap volt, midőn az Királykertet kezdtem elhagyni, a lovak trappolni kezdtek a pompás kitöltött úton. Isten hozzád Sugatag, gondoltam.”

A jósnő

Na végre talált egy parkoló helyet a Fillér utcában. Kiszállt, megigazította a sapkáját majd útnak indult, hogy megkeresse a szórólapon megadott házszámot. Becsöngetett. „PARTNER KÖZVETÍTŐ IRODA”, ez volt kiírva a kaputelefon gombjára, melyet óvatosan megnyomott. Nem hallatszott semmi. Türelmesen várt, majd újra nyomta a gombot. Újabb hosszú percek teltek el. Lehet, hogy otthagyja a egészet? Nem, mégsem. Beült ugyan az autóba, de nem indított, hanem várt. Negyed óra múlva újra kiszállt majd csöngetett. Berregő elektromos ajtózár, beengedték. A negyedik emeleten megállt a lift majd kilépett belőle. Körülnézett a sötét folyosón. Téblábolt egy darabig, amíg megtalálta a megfelelő ajtót. Mire odaért volna a csengőhöz az ajtó kinyílt. Egy koromfekete hajú harminc év alatti, kissé harsányan, talán mondhatni boszorkásan kifestett nő tessékelte be.

- Még nincs itt a hölgy - mondja szabadkozva - ugye partnert keres?

- Attól tartok tévedés lehet, nevem Bekes István. Egy jósnőhöz jöttem.

- Oh, bocsánat, az én volnék. Hadd mutakozzam be, Piroska vagyok, teljesen elfelejtettem, hogy bejelentkezett. Ebbe a szobába menjen be, kérem. Foglaljon helyet kényelmesen. Két perc türelmet kérek, amíg idehozom a kártyát.

- Ez aztán jól indul, ha már elfelejtette a bejelentkezést, hogy' fog menni a jóslás? - gondolta.

- A világ tele van szélhámosokkal.

Megérkezett a cigány-jóskártyával.

- Ahhoz képest, hogy szélhámos ez a jósnő igazán bizalomgerjesztő ábrázata van, ami az arcát illeti. Kicsit kurvás a smink, de a megjelenés - morfondírozott a doktor.

- Én most kivetem magának a kártyát, de meg kell mondanom, hogy maximum egy évre előre tudok csak jósolni. Ha hosszabb távú jövőre mondásra kíváncsi, menjen el Debrecenbe, ott ugyanis él egy jósnő, aki több évre előre képes megmondani a jövőt.

- Na jaaa! - gondolta a doktor.

- Egyébként ez a félórás jóslás ötezer forint. Megfelel?

- Mhm - dűnnyögte a választ az ember, miközben pörögtek a gondolatai: - Ilyen szemtelenséget! Ötezer forintot ezért a mellébeszélésért. Majd mindjárt megkérdezi, hogy 'mire kíváncsi az úr' és a madár besétál a kelepcebe. Az emberi ostobaság nem olyan mint a Világegyetem: véges és határtalan, hanem végtelen és egyben korlátolt, na nem a butaság, hanem én, mivel itt vagyok és úgy teszek, mint aki elhiszi ezt a sok sületlenséget, amit még ki se mondott ez a nő.

- Lássuk csak. Kedves uram, először kirakjuk szépen négy sorban a kártyákat és meglátjuk, hogy mit mutat. - magyaráz a vastagon kifestett vörös száj és mosolyog. Kirak négy sorba kilenc-kilenc lapot. Az egyiken halál, a másikon váratlan öröm, a harmadikon bosszúság, a negyediken özvegy asszony látható, és így tovább, amíg el nem fogynak a kártyák.

- Érdekes, hogy a nő nem kérdez semmit. Még ilyet! - így a doktor.

Kirakta az utolsó kártyalapot is. Nézegeti a lapokat, forgatja a szemét, hegyes, kifestett körmével rá-rábök egyes lapokra és közben sokatmondóan hümmög.

- Most fog mindjárt kérdezni valamit, aminek alapján elkezd 'jósolni'. - gondolja Bekes, de csak hallgat, csak hümmög.

- Hát kedves uram, nagyon érdekes amit látok. Ön szinte megszállottan foglalkozik egy gondolattal. Nem hagyja nyugodni se éjjel se nappal. Állandóan arra a bizonyos dologra gondol, mint egy mániákus. Pénzt is látok, ami kapcsolatos a rögeszméjével. A pénz azonban veszélyben lévőnek látszik, hiszen ez a lap itt mellette ellenséget mutat. Valaki olyat, aki nem riad vissza semmitől, hogy megszerezze az ön pénzét. Utazást is látok, mégpedig messzi földre tartót, ami szintén közel áll a pénzhez. Mondja uram, miért akar maga befektetni egy távoli országban? A kártya szerint ez rendkívül kockázatos.

- A pénze el fog úszni, de amint látom az élete sincs biztonságban. Az utazásra utalva itt áll együtt a halál és a bíró is. Ez teljesen egyértelmű, hogy ön halálos veszedelemnek teszi ki magát, ha elutazik oda és pláne, ha pénzt fektet valamibe. Ne tegye, semmi szín alatt ne menjen oda! Kérem mondjon már valamit.

- Őh, huh, nem tudok...?? Nincs elég oxigén ebben a szobában... - kapkod levegő után Bekes doktor, a neves geológus, címzetes egyetemi docens, a legutolsó tíz évben pedig nagymenő.

- Ugye nem érti, hogy én honnan tudom a terveit. Nem is tudom őket, hiszen ezeket csak maga tudja. Én csak kiolvastam őket a kártyából, amire hatással voltak az ön gondolatai. Mivel, hogy mostanában csak a keleti befektetéseire tud gondolni, ezért az ezzel való állandó foglalkozás befolyásolta a kártyák helyzetét.

- Bocsásson meg, hogy közbevágok, de ez az érvelés számomra érthetetlen. Engem alapjában véve a jóslás elmélete nem érdekel csak az eredmény, márpedig az bámulatos. Egyszerűen nem találok szavakat a meglepetéstől, vagy inkább a megrendüléstől. Hihetetlen, sőt lehetetlen, hogy ennyire belelásson valaki az életembe. A tények azonban azt mutatják, hogy fején tetszett találni a szöveget. Teljesen le vagyok nyűgözve. Honnan tudja mindezt, amikor most találkoztunk először?

- Amint látom nem járatos az ezotériában, pragmatikus, racionális lélek. Majd meglátja az idő múlásával, hogy a dolgokat nem annyira megérteni kell, mint inkább megérezni. Kérem hallgasson rám, és ne menjen sehova. Hová is akar menni?

- Szíriába.

- A kártya alapján inkább azt gondoltam volna, hogy Irakba. Nagy veszély leselkedik magára. A pénzét el akarják szedni. Nemcsak a helyi maffiózók, hanem itthoni társai vagy mostani látszólagos támogatói. Beteg asszony fekszik az ágyban és a mellette lévő kártyán az ellenség settenkedik. Uram ön halálos veszélybe kerül, ha kimegy. Valamilyen súlyos betegség le fogja dönteni a lábáról. Pedig pozitív dolgokat is látok, kap pénzt kölcsön, egy nagyobb összeget, banktól vagy uzsorástól, de odakint több rossz ember is a pénzét akarja, amiből úgy tűnik sok lesz, mert váratlan kincs áll a házhoz. Mit akar ott, csak nem olajat keres?

- De igen. Elég jók az esélyeink az előzetes információk alapján.

- Akárki akármit mond ne menjen. Talán szegény ember, vagy nincs se kutyája se macskája, egyedül él, hogy kockáztatni akar, kalandot keres?

- Dehogya is. Van szép feleségem, gyermekem, lakásom, balatoni nyaralóm, egyáltalán nem vagyok szegény ember, bár gazdag sem vagyok, csak magyarországi viszonyok között. Nyugati mércével mérve inkább jómódú középpolgár volnék.

- Akkor meg miért nem elégszik meg azzal, amije van. Mi lehet értékesebb a nyugalmas, szeretetteljes életnél?

- O.K. tegyük fel, hogy megfogadom a tanácsát és nem megyek. Ebben az esetben nem fosztanak ki, nem halok meg, vagyis a jóslat nem válik be, tehát ön nem állt a helyzet magaslatán, ami a jóstehetségét illeti, nemde?

- Kedves uram, én nem értek az ilyen magasröptű okfejtésekhez, logikai csűrés csavaráshoz, parlamenti elménckedéshez, nem tanultam filozófiát, én csak egy buta fodrász vagyok, de annyit mondhatok, hogy a kártya sosem hazudik. Csak jól kell érteni, amit mond. Én azt mondom magának, amit a kártya mutat. Higgyen nekem, hogy a kártya azt mutatja, amit mondtam. Nem tudom, hogy logikai szempontból mi van olyankor, ha megfogadja a tanácsomat, de az biztos, hogy a nagy veszélyt elkerüli. Hallgasson rám, és maradjon itthon.

- Megkérhetném, hogy folytassuk, hiszen leragadtunk néhány lapnál. Mi van a családi életemmel, feleségem, gyermekem, anyám, apám mit csinál? Leselkedik-e veszély a családi életemre?

- Nem, a házassága meglehetősen stabil. Sziklaszilárd a kapcsolata a feleségével. Látok ugyan egy szerelmes nőt a közelben ólálkodni, de ön nem veszi föl a kesztyűt. Érdekes viszont, hogy egy női alakot is látok, aki ellene van az ön terveinek. Talán a felesége nem támogatja a szíriai tervet? Igaza van, hallgasson a feleségére. A nők mindig jobbak a megérzésekben mint a férfiak. Nem szégyen ezt bevallani.”

- Köszönöm a jóslatot. Nem ígérem, hogy megfogadom a tanácsát. Nem tudom, hogy miből találta ki a terveimet, sőt nem hiszem, hogy a jövő megjósolható lenne. Maga valami olyat művelt, ami a tudomány mai állása szerint és szerintem sem lehetséges. A körülményeket viszont olyan pontosan adta vissza, hogy véletlenül ez sem lehetséges. Bocsásson meg, nem bántani akarom, csak tanult ember vagyok, és tudom, hogy a világ nem eleve elrendelt, nem annyira determinisztikus, hogy előre megjósolható lenne, mi fog történni egy vagy két hónap múlva. Tessék itt az ötezer forint. Köszönöm a segítségét, mert meg kell mondanom, hogy sikerült bogarat ültetnie a fülembe. Csókolom a kezét, viszlát. - köszönt el Bekes doktor úr mosolyogva.

- Viszlát, és ne becsülje le azt, amit nem ért. Én sem értem, de tudom, hogy igaz.

A doktor úr lement a lifttel, kilépett a kapun. Beszállt az autójába. Teljesen meg volt zavarodva a hallottaktól.

- Ez nem lehet igaz - mondogatja magában Bekes doktor - ilyen nem lehetséges. Én sem most jöttem le a fálvédőről, ezt mondja a kártya, hát persze. Meg azt is mondja a kártya, hogy csókolom a tisztí hangyát. Csak azt nem értem, hogy egy ilyen primitív nőszemély miből találja ki, hogy én be akarok fektetni. Ez nem lehet emberismeret, élettapasztalat. Ezek tények. Miért nem jósolta azt, hogy bankigazgató leszek Bázakerettyén vagy vízóra leolvasó Jászkarajenőn?

Lassan leért a dombról, leparkolt valahol a Margit utca alján. Benn a cégnél nagy ovációval fogadták a kollégák.

- Főnök, égre-földre keresték. Szíriából hívták kétszer, az Amerikai-Magyar Beruházási Bankból kétszer, egyszer hívta a mamája és valami biztosítási ügynök is, aki életbiztosítást akar ajánlani. Jött egy válasz fax a Brossmann-tól, amiben közös a fellépéssel egyetért a törökországi koncessziós területeken.

- Köszí, Zsóka, de most egy kicsit hagyjon. Hozza be a Brossmann faxot és a szír anyagot, minden papírt, ami vele kapcsolatos. Ne kapcsoljon be senkit kb. egy órán át. Gondolkoznom kell és a sok telefon teljesen szétbombázza a gondolataimat. Ja, és még valami, hozasson egy négysajtos pizzát a San Remo-ból és főzzön nekem egy jó kis earl grey-t. Köszönöm.

Magára zárta a szoba ajtaját és kimerülten lerogyott a székébe. Nagyon kényelmes szék ez, akár aludni is lehetne benne, de ő bizony nem alszik. Teljesen felzaklatták a jósnő szavai. Nem tud napirendre térni a hallottak lehetetlensége fölött.

- Ha a jóslat igaz és én megfogadom a jósnő tanácsát, akkor sérül a kauzalitás, ami annyira alapvető, mint az energia megmaradás elve. De miért kellene feladnom a terveket, amikor minden a legnagyobb rendben halad. A terület nagyon ígéretes, a környéken mindenhol van olaj. A közvetítők is jól végzik a dolgukat, a szerződések előkészítése rendben van, ha nem is magyaros sebességgel, hanem a megszokott, nyugodt, ráérős keleti tempó szerint. Csak a hitel nincs még elintézve, pedig anélkül nem jutunk semmire. Várunk és kész.

Megjött a pizza. Bekes doktor befalta a négysajtos pizzát, amely a kedvence. Megitta a szép Herendi csészébe kapott szárított vadcseresznyéből főtt gyümölcsteáját, majd elkezdte tanulmányozni a szír dosszié anyagát. A teli has, az emésztés kivonta az agyából a vért és észrevétlenül elbóbiskolt. Azt még hallotta, hogy egyet üt a falióra, de már nem volt képes megítélni, hogy miért üt csak egyet. Szemére szürke nyugalom telepedett, tudata elsüllyedt a mély álmok mocsarában. Családja fényképéről, ami falon lógott, szintén megfélemedezett. Noha ő már egyszer bemutatta magát a tükör előtt pózolván, lássuk ki is ez az ember. Teljes neve titulussal együtt dr. Bekes István. Nagypapa is István volt, az ő tiszteletére adták neki ezt a nevet. 1956-ban született Budapesten. Geológiát végzett, különösen az olajkutatás érdekelte. Kiváló olajipari szakember hírében áll, az egyik legjobb szakértő. Szerencsésen képes magába ötvözni a hideg, józan logikát, a ráérző, ösztönös, intuitív gondolkodással. Az egyetem olajipari tanszékének külső munkatársa, címzetes egyetemi docens. Ritka madár a magyar olajipar egén. Munkáit ismerik az egész világon, legalábbis annak kultúraltabb felén. Ő volt az első magyar, aki alkalmazott komoly matematikai apparátust a kutatásaiban. Új módszereit amerikai szakkönyvek idézik. Némi túlzással mondhatnánk, hogy világszerte ismerik a nevét, persze nem úgy, mint Hollywood csillagaiét, de egy szűk szakmán belül mindenképpen jegyzik. Nős, egy leánya van. Jómódú, szép, de mégsem hivalkodó házban laknak a Várhegy oldalában. Tíz évvel ezelőtt céget alapított bányászati kutatások és számítógépes szolgáltatások végzésére. Mindig nyitott volt a számítástechnika iránt, ezért aztán nem volt nehéz piacot találni. Amíg a bányászat bizonytalankodott, addig ment a komputer-technikai üzletág. Ma már a legtöbb iparág felszálló ágban van, így a bányászat is beindult. Ráadásul a külföld is ígéretes lehet, különösen azok az arab országok, ahol az amerikaiakat nem látják túlzottan szívesen. Látni kell természetesen, hogy a bányászkodáshoz hatalmas tőke kell. Különösen igaz ez az olajiparra. A kockázat óriási, de ha bejön, akkor hatalmasat lehet kaszálni. Pont a kasza miatt vágott bele a doktor is a sűrűjébe. Bankok nélkül szóba sem jöhet az olajbányászkodás. Most azonban megszólalt a telefon és Bekes doktor felriadt. Szép olajkutakról álmodott valahol az iraki határ mentén. Spriccelt a földből kifelé a fekete arany, mindenki csupa olaj volt, hiába a gumicsizma, az impregnált kabát meg a kobak. Minden úgy csúszott, mint a korcsolyapálya.

- Igen - szól bele álmosan a telefonba.

- Főnök, a Józsi keresi, azt mondja, hogy nagyon fontos

- Kapcsolja be Zsóka. Szia Józsikám, mi van?

- Baj van Pistikám, a M-A Beruházási Bank úgy döntött, hogy nem ad hitelt, mivel túl nagy-nak találja a kockázatot. A statisztikáik szerint minden tizedik fűrés talál el egy olajmezőt, és a felajánlott fedezeteidtől mindenki röhögő görcsöt kapott. A beígért jutalék akkor sem érdekelné őket, ha a nyereség 100%-t nekik adnád, mert a kockázat olyan nagy. Kenéssel ne is próbálkozzunk, mert a dolog meglehetősen exponált. Annyi bankbotrány volt már az utóbbi

években, hogy semmilyen rizikót nem akarnak vállalni a bankárok. Bevásárlóközpontokra van hitel, a kockázatos olajra nincs. Ha bukás van, akkor a petárdák túlságosan nagyot szólnak. Társfinanszírozók nélkül elmehetünk a francba. Ennyi.

- Sajnos sejtettem, hogy így lesz. Hiába kiváló az üzleti terv - az arab vonalon minden remekül elő van készítve -, a fedezet nevetségesen alacsony a kért hitelhez és a kockázathoz képest. Mindig mondták is nekem a haverok, hogy az olajipart nem lehet kisipari szinten, a konyhában a hokedlin ülve reszelgetve, fusizva, háztájiban művelni. Bele kell örülni, ha pénzügyi okokból nem tudjuk felvenni ezt a kesztyűt. Ez életem legnagyobb üzlete. A hülye bankárok nem értik, hogy pontosan tudom, hogy hol van az olaj. Már az első olajfúrásból dőlni fog. Ezek a barbárok azt hiszik, hogy hülye vagyok és a bemutatott dokumentáció téves vagy hamis. Én tudom, hogy 600 méterrel a felszín alatt hatalmas olajkincs rejtőzik.

- Tudom én ezt Pistikám, de az igazgatónak hiába mondd, ő nem akar bukni. Már túl sok pénz úszott el rossz hitelkihelyezésekkel. Azt tanácsolta a Baker úr, hogy próbálkozzunk nem magyarországi bankokkal. Szerinte eleve szír bankokkal kellett volna felvenni a kapcsolatot, hiszen a finanszírozandó objektum abban az országban van, ahol a finanszírozó. Így kisebb a kockázat.

- Figyelj Józsi, nem mondtam neked, de én felvettem a kapcsolatot az Abdul Halasz-szal, hogy tapogatózzon helyi bankoknál. Valószínűleg ezért keresett ma már kétszer is.

- Nem tetszik nekem ez a név: Halasz. Arabul valamit olyasmit jelent, hogy 'na ennek annyi'. Apropos merre bujkáltál, hiába hívtalak az irodában, a mobilod kikapcsolva, mi van? Csak nem nő van dologban?

- Ne beszélj zöldeket, még hogy nő van a dologban. Én már fogatlan oroszlán vagyok, te is tudod. Már régen leálltam, nem nekem valók az ezzel járó izgalmak. De annyiban igazad van, hogy valamiféle nő azért van a dologban ...

- Tudtam.

- A fenét tudtad, ne okoskodj már, azt se tudod, hogy mit akarok mondani. De ígérd meg, hogy nem röhögsz ki, és ami még ennél is fontosabb, nem árulod el senkinek, amit most fogsz hallani.

- Hallgatok, mint sült hal a tökhéjon, csak ne borzold már tovább az idegeimet.

- Ma délelőtt egy jósnőnél voltam...

- Micsoda?! Te fejre estél Pisti vagy légyölő galócát vacsoráztál?

- Megtettem minden racionális lépést a siker érdekében. Akkor miért ne próbálkozhatsz egy irracionálissal? Képzeld azt tanácsolta, hogy ne menjek Szíriába, mert anyagi csőd és halál vár ott rám. Mit szólsz ehhez? Nem hiszek ugyan a jóvendölésekben, mert nem látom a racionális alapjukat, de el kell ismerni, hogy mindent kitalált. Tudta, hogy be akarok fektetni valahol egy távoli országban, hogy a feleségem ellenzi az egészet, hogy végül megkapjuk a hitelt, de azt is mondta, hogy elszedik tőlem haramiák és meg is fogok halni. Micsoda baromság! Egyfelől. Másfelől viszont ez a jóvendölés konkrét volt, nem olyan mint Nosztradamusz homályos célozgatásai: a fehér kuvasz egész nap ugatni fog, és estére vörösre festi az eget a metsző északi szél. A jósnő épp csak az országot nem nevezte meg.

- Pisti, menj haza és pihend ki magad. Sokat rohangáltál izgultál az utóbbi két hétben. Már nem vagyunk fiatalok. Te magad mondtad, hogy fogatlan oroszlán vagy. Menj haza, tedd az oroszlán protézisét a vizespohárba és aludd ki magad. A jósnőt meg felejtse el. Holnap hívd vissza Szíriát. Na Isten áldjon.

- Cső.

A doktor hazament. Sétált egyet a Vérmezőn, megpisiltette Beckót, a fekete puliját, utána letusolt. Evett egy könnyű vacsorát: kakaó, vajás pirítós, trappista sajt. Olvasott pár oldalt Márai Füves könyvéből. Az a rész fogta meg a legjobban, hogy egy férfi mire elérte a 40 évet már minden megesett vele, ami az életben egyáltalán előfordulhat. Elszenderedett. Felesége vette ki a kezéből a könyvet, és oltotta el a kis lámpát. Nem álmodott semmit, csak aludt ájultan.

A helyettes prefektus

„Amint hazaértünk Akna Szlatinára, 1862 Július 22-n, atyám azonnal bevezetett a kertbe, na Ignác, nézd csak, neked és Julcsának szabad a kertbe menni, mikor akartok, de oly feltétel mellett, hogy más gyermekeket ne engedjete a kertbe. Nézzétek van itt körte, ribizli, és köszméte, egyetek amennyit tetszik, csak vigyázzatok betegek ne legyetek. A kertből aztán bementünk a házba, az kisszobába, aztán megmutatta atyám nekem az étkeket, na lásd fiam, csak jó légy elleszesz látva mindennel, az igaz kedvemre való sütemények voltak, amiből atyám osztott nekem és testvéremnek, na gyertek fiaim most konyhába, elmentünk, ekkor fölnyitotta az élesládát, amely fiókokkal volt beosztva, volt vagy négy fiók, négyszögletű egy egy vékás, kettő közülök tele volt tojással, azután volt a ládába több négy vékás fiók tele málával, és málé liszt, szinte búza liszt is. Csakhogy el volt látva élelmi czekekkel gazdagon. Tovább elmentünk a kamarába, ott volt tej berbenczékkal és tejjel fazakakkal, és vaj egy különféle tálakba, a vajon minden fele czifra nyomások voltak, na lássátok fiaim az úr Isten adott áldást, csak jók legyetek, majd hazajön édes anyátok, ő fog tudni még jobb süteményeket készíteni ezekből. Ez látás után meg voltam elégedve, sőt fölsóhajtottam Istenem! mennyivel jobb nekem itthon, mint Sugatagon, azoknál a komoly embereknél.

Egy hét így folyt el szabadon és boldogul játszva. Egy hét eltelte után felszólított atyám, na Ignác adok neked egy kis szolgálatot, minden reggel ki fogod hajtani a libákat és délbe haza fogad hajtani, délután ismét a mezőre, és este elmegysz előjökbe, napköz, ha akarsz légy a mezőn vagy gyere haza és csak látogasd őket némelykor.

Ezt a kötelességet pontosan megtartottam, hanem legkedvesebben a mezőn maradtam, mert volt ott több hozzám való fiú, akikkel labdáztam, és játszottam katonásdit, Istenem mily boldog az gyermek az ilyen időbe, és egészséges voltam, mint a makk az erdei levegőtől, melyet naponként szívtam a szabadban.

Így telt el a Július és az Augusztus hó.

Szeptember 18 kán lehetett midőn jött utánam Julcsa testvérem avval a hírrel, hogy atyám parancsolta, hogy azonnal hajtsam haza a libákat, mert el akar adni belőlek, én azonnal teljesítettem a parancsot, midőn hazaértem, az utcán látom egy két lovaskocsit, magamtól kérdeztem, miért lehet ez itt, tovább folytattam kötelességem, mert kinyitottam az utcaajtót, és bocsájtom be a majorságot. Hanem egyszerre meg vagyok lepve, mert egy nő megfog és csókol, csak a szaváról értettem meg, hogy a jó anyám. Én is kezecskéskoltam és mondtam, Kedves jó anyám, örvendek, hogy egészséges, anyám monda, hála az Istennek, kedves gyermekem, te megváltoztál, mert olyan vagy, mint a szerecsenek, de az igaz, hogy egészséges vagy, mert ki vagy hívva, és azt a fehér tollat mért hordod a kalapod mellett, éppen olyan vagy, mint a libapásztor, feleltem az is vagyok, na az nem leszel, mert iskolába fogsz menni rövid időn át, és gyere be hoztam neked egy bubát, az a buba Mari testvérem volt, aki a nagy vízibetegségben született. Így aztán megvolt a nagy öröm.

Egy hét múlva iskolába vittek, amit örömmel fogadtam, a tanítóm Sóbányi Pál volt, alig 19 éves fiatal ember, igen szívesen és nyájasan fogadott, különben nékek ez kötelességek. Így tehát 1862 ben Szeptember 24 kén mentem iskolába először. Szülőim igen rendesen jártattak iskolába, aminek megvolt aztán a gyümölcse, mert még az kis iskolába voltam, mint felügyelőt használt a tanító, és meg voltam bízva a leczkéket fölkérdezni, ha a tanító nem volt bent, én írtam fel, akik rosszul viselték magokat. Két évig jártam az kis iskolába, és a két év alatt minden osztályba első voltam. 1864 évben az nagy iskolába mentem át. Itt Tűrnáer György

volt a tanító, egy öreg ember, igen tudós ember volt, és becsültetes, nagyszerű hegedűs, híres volt az egész Magyarországon. Nálunk Szlatinán mint karmester is szerepelt. A nagy iskolába elvesztettem az elsőséget, mert Márkus Károly lett az első, nem volt ugyan csak középitanuló, de mivel aknanagynak volt a fia, tehát elsőnek tette a tanító. A nagy iskolába jól folyt a tanulásom, az írásba, olvasásba és könyvnélküli versekre én voltam a legmegfelelőbb, egyedül a fejbeli számolásba gyenge voltam, ámbár az egyszer egyet a legjobban tudtam, egyszerű, amit könyvből lehetett megtanulni, én mindent megtanultam. Hanem engem az atyám otthon nem tanított semmire, mert a tanító mindig mondta, hogy jó tanuló vagyok, pedig a számolás nem oly jobban ment mint a táblán úgy fejből is.

Midőn egy évi tanulásom bevégeztem, már árva voltam, mert atyám meghalt 1865 év március hó 25 kén tüdőgyulladásba.

Én tehát januárig jártam iskolába, aztán kimaradtam, mert maradtunk gyermekek 5 ön, a szegénység miatt kénytelen volt anyám munkára adni. Az iskolai bizonylatomat Esztergál plébános erősítette meg, és nyilatkozott, hogy igen sajnálja dolgot, hogy így kell történni, hogy tovább nem tanulhatok, mert számított elősegíteni magasabb iskolába, de meg kell nyugodni Isten akaratába. S végre kérdé, mégis kedves fiam mire számítottál volna, azaz mi akartál volna lenni. Én feleltem, papnak tanultam volna és az szeretnék lenni, már nem lehetel kedves fiam. Hanem csak légy jó, Isten nem hagyja el az jó gyermekeket, ezzel lezárta beszédét és elbocsátott. Az bizonylatomat elvittem a hivatalba és átadtam az aknanagynak. Márkus Ágostonnak hívták, igen jó és becsületes ember volt, átvizsgálta az iratokat és annyit mondott, hiába ha másképp nem lehet. Na öcsém el fogsz menni Ferencz bányára és átadod ezt a czédulát Porkoncsák mázsa mesternek és ott leszel napcsámos, holmo czédulákat fogsz hordani vagy egy kis ivóvizet fogsz hordani az urak részére. Áltmentem a czédulával a Ferencz bányára és áltadtam Porkoncsák mázsa mesternek. Porkoncsák egy magas szálu, barna ember volt, egy kicsit heves és szeles tulajdonságokkal birt. Rám kiáltott, na jól van, holnaptól ide fogsz jönni és amit fogok neked mondani azt fogod teljesíteni, de jó légy, mert különben elcsaplak a munkából. Ez nekem nem tetszett, mintha idegenséget éreztem volna az ember iránt, és meg tudtam ítélni, hogy ez haragból lehet, mert aki a tanultabb emberek közé tartozik, az tuggya, hogy ártatlan gyermekkel felesleges gorombáskodni. Másnap megjelentem, és kértem a parancsát. Ő pedig így parancsolt, minden reggel el fogsz menni a csübolyókkal az emberek részére ivóvízért. A csübolyók nem voltak egyebek mint vízfordó fa edények. A parancs elhangzása után kimentem a szobából és a többi fiúk közé vegyültem, akik gyermekes örömmel fogadtak, öten is szolotottak egyszerre, gyere velem Náczi vízért, gyere velem Náczi vízért. Igaz, hogy a gyermekek mind egyforma sorsúak voltak, árvák voltunk mindannyian, napi bérünk 17 kr volt, ez is kegyelem úton, mert én még kilenc éves nem voltam, az ilyen gyermek hová mehet valamit keresni, egyedül csak kegyből adhatna valaki az ilyen gyermeknek keresetet. Ilyenek voltunk nyolczan, akiket az 'Akna nagy úr' Márkus Ágoston kegyelem uton fölvelt.

Egy hónap eltelte alatt igen sokat szenvedtem, először erőm nem felelt meg, másodszor a goromba bánásmód végett, mert Porkoncsák mázsa mester atyám végett velem is gorombáskodott és ellenségem volt. Atyám a keze alatt volt egykor felügyelő és mivel igen jó mészáros volt, tehát az urak minden évben ötet hívták a sertésvágáshoz. Egy alkalommal Porkoncsák is meghívta atyámat sertést vágni azzal a megjegyzéssel, hogy ne jöjjön korán, hanem csak tova 9 vagy 10 órakor délelőtt. Ugyanazon a napon egy másik tisztviselő is meghívta azzal feltétellel, hogy hozzá korán reggel jöjjön. Így atyám mind a két feltételt elfogadta és korán beállított az egyikhez, és nem végezhetette be a munkáját 10 órára anyagok hiánya végett, tizenegy óra lehetett, mikor Porkoncsákhoz érkezett. Porkoncsák egész méreggel fogadta és kimondta, hogy nem kaptam más mészárost, különben magát nem fogadnám, hiába védekezett

az atyám, hogy én nem vagyok hibás, mert ez volt az hiba, nem fogadta, sőt kimondta, hogy ezért kilakol, hanem utóbb atyámon bosszúját nem tölthette, mert atyám a szolgálatját pontosan teljesítette, halála után tehát rajtam töltötte bosszúját. Hanem ez sem volt sokáig. Egy alkalommal magához hivatott és miért nem szöktem hozzá, csak gyors lépéssel mentem, ezért bosszúsnak mutatta magát és megfogta mindkét fülemet és nagyon megrázta, úgy annyira, hogy én szédültem és elestem. Az egész esetet Kőröcsi György hajtási felügyelő látta, aki a fentebb írt esetről is tudott, engem igen megsajnálta, mert látta, hogy nem érdemeltem a kínzást, és tudta, hogy mért van az egész. Ennek okáért föltette magában elmondja az aknanagynak, és meg is mondta. Én a következő napon elmentem az aknanagyhoz a fizetésem megjavítása végett, az aknanagy tett egy pár kérdést és áthelyeztek Gunegunda bányára. Én az történetet elmondtam anyámnak és anyám fölvilágosított az egészről, mert ő beszélt Kőröcsi hajtási felügyelővel.

Gunegundára átmentem 1866 ban Novemberbe. Itt a mázsa mester Srájner nevű volt nagyszerű becsületes ember, előbb cédulákat küldözött velem, utóbb nagyobb dolgokra is bízott meg, melyet pontosan teljesítettem, pontosságom és szófogadásom végett megkedvelt, és megtartott mind inasának, minden reggel én vittem el a reggelit, a reggeli elvitele után egy pár órát voltam az gorczon, és azután elmentem nála haza, ott dolgoztam holmi apróságot, az akkori időbe szabad volt dohányt tenyészteni és ő nagyba tenyészette, hanem a dohánynal sok munka van, és én nagyobb részben avval foglalkoztam, a dohányt kacsoltam, az alsó sárga leveleket letördeltem és felfűztem a szárító spárgára, más kiszáradt leveleket simítani és csomagolni kellett, egyszóval a dohánynal sok munka van. Aki rendesen kezeli és finomat akar színi, azért mégis igen jó hasznót hoz, mert minden fáradságot kifizet.

Más gazdálkodási cikkje is volt a mázsa mesternek, sok méhei volt, ezekkel az dolgom volt, hogy midőn a rajozáshoz készültek reggel 9 órától délután 3 óráig kellett őket vigyázni, és ha a rajzás bekövetkezett, akkor azonnal jelenteni voltam köteles, és az raj leszedésnél mindig használtak. Az asszony igen katonás volt, a cselédekkel is igen szigorúan elbánt, hanem a koszt kielégítő volt, mert mindég elégséges és jó kosztjuk volt, aminek következtében engem is ellátott kosztal igen sokszor, ennek következtében hűséggel ragaszkodtam az egész család irányába, gyermekeik öt volt az akkori időben, a legkorosabb leánygyermeket Ninának nevezték, az utána való fiú Lajos velem volt egyidős, ezekkel majdnem testvérként éltem, ez csakis azért volt, mert minden részben kedvökben jártam és engedelmes voltam nekik is, hanem meg is volt fizetve a fáradságom díja, mert ők is kecsgettek testvérként engem.

Egy péntek napon az mázsa mester úr elment a nejével Szigetre, én és a nagyobbik leány Nina kisasszonnyal maradtunk otthon. Kérdé tőlem Nina, te Bekes nem fogsz megmondani semmit szülőimnek, bármit is fogok tenni? Erről legyen meggyőződve kisasszony, na nekem most ne mondd kisasszony csak Nina, ahogy tetszik, vigyázz, rakjál tüzet, de gyorsan, azonnal megraktam a tüzet, akkor Nina elővett egy vasláboskát és beletett egy kanál zsírt, utóbb beleaprított egy kevés hagymát, ami azonnal vörös lett a forró zsírtól, alig evett belőle Nina vagy két zsíron falili himbált hagymát, a többi nekem adta át, én undorral vettem belőle egy párszor, mert ez nem ennivaló volt, az egyszerű fölmelegített zsír, annyit mondtam, Ninuska ne tegye többet ezt, mert ez nem enni való és csak bűzt szerez vele önmagának, ő felelte, na megállj Bekes, most egyebet fogunk csinálni, de hallgass rám, én felelém, én hallgatni és szótfogadni fogok, csak vigyázzon rosszat ne tegyen, nem lesz rossz, mert fogunk mézet enni, ereggy és tégy egy nagy fazékba vizet és vigyázz, hogy hamar főjön, mikor fog főni akkor mondd meg nekem, én úgy tettem, megmondtam mikor főtt, Nina felelé, most te hozd a főtt vizet és én viszek parázst, a főtt vizet oda fogod tölteni, ahová én megmutatom, én úgy is cselekedtem, bevitettem a vizet a kert végibe, ahol gyepes volt, ott kijelölte Nina a helyet, a hely színén volt egy lyuk, ahonnét a darazsak jártak ki és be, azaz a fészkek volt ott, na Bekes vigyázz arra,

amit mondok neked, most ki fogod tölteni a vizet, de éppen a lyukra, mert, ha nem fogod találni, akkor a darázsok mind reánk fognak repülni és minket össze fognak csípni, ellenben ha sikerül őket leforrázni, akkor elveszük tőlek a mézet, hanem vigyázz mikor kiöntötted a vizet, akkor vedd el kapát és azonnal kapáld az sonkoig én aztán még a parázst reájok fogom dobni. Én a parancs szerint tettem, mikor azután kikapáltam az sonkoig, akkor Nina még az elmaradt élő darázsokra ráhányta a parázst, és én tovább kapáltam, kapálás közben egy más üreget is kaptam, melyben sértetlen darázsok voltak, ezek akkor kirohantak és nekünk jöttek, én hamar lefeküdtem a földre és kiáltottam Ninának is, de ő nem hallgatott meg csak futott, mert be akart menni a szobába, a darázsok utólérték és a haja közé, a ruhája alá bujtak, nyári idő volt, tehát nem volt egyéb ruha rajta mint egy vékony kartony szoknya, rékli nem volt, csak ingbe volt, az ingen keresztül szurkáltak a darázsok, szörnyű kiáltásokat tett Nina. Én akkor hozzá mentem és kezdtem róla takarítani a darázsokat és félre vittem egy lombos fa alá, előbb csak az ingről és a hajáról, de utóbb Nina azt mondta, Bekes minden felől takarítsd, akkor felemeltem az ingét és a hátáról is lehárítottam a felbújt darázsokat, utóbb a keblet is szabaddá tettem, mert a ruháját kikötöttem és anyaszültön könnyebben letakarítottam róka a férgeket, ami ugyan már késő is volt, mert addig már összeesípték, azonban mégis néhány csipéstől megmentettem. Utóbb helyrehozta magát Nina és bementünk a szobába, alig érkezünk be, már Nina nem látott a szemével, a feje és minden testrésze dagadni kezdett, a látásra én megijedtem és kérdeztem, a Ninuska mit fogunk mondani édes szülőinek, ha hazajönnek, ami akarsz Bekes azt mondjál, én mindenbe beleegyezek, mert talán meg is halok. Alig végezte be Nina beszédjét a jöttek a szülők, midőn meglátták a gyermeköket rendkívül megijedtek és mindjárt kérdést intéztek hozzám, hogy miképpen történt a dolog, én a történet szerint elmondtam a darázsokról, csak a főzést hagytam ki. Az asszony rendkívül hibáztatott és meg is akart verni, hanem az úr másképp beszélt, az úr azt mondta, hogy Nina korosabb először, másodszor ő parancsol és a fiú köteles ellenvetés nélkül engedelmeskedni és különben is a Nina 13 és a fiú csak 11 éves, eszerint Nina a hibás. Így aztán föl lettem mentve a veréstől, csak meglármáztak és kimondták, hogy máskor ne engedelmeskedjék az ilyen dolgokba.

Az 1867 évben a fent leírt dolog vagyis történet szerint múlt el. Az 1868 évben valami különös nem történt, mert ugyanabban a kegyben részesültem, mint azelőtt. Az 1869 év egy fordulatot hozott magával, mert a Márkus aknanagy magához hívatott és holmi apróbb munkát bízott reám, úgymint reggelenként a cipőket takarítani, későbben fát hordtam fel az emeletre, utóbb a kertben kellett egymást dolgozni, délfelé a tehénnek aratni füvet, ebéd után az eszcsájgot súroltam, meg ahogy az ilyen nagy háznál sok tennivaló van. Pontosságomért Márkus aknanagy harmincat adott 1869 február hónapban, még 13 éves nem voltam. És különben itt nagy volt a család, és anyátlan, mert Márkus aknanagynak meghalt a neje 1966 ban állítólag és maradtak gyermekek utána haton, három fiú és három leány, a háziasszony szerepet az Márkus úr anyósa vitte, hanem nem megfelelőleg, annak következtében egy Protárné nevezetű öreges özvegy volt bejáratos, aki azután az udvarba és kertbe rendelkezett és utánna nézett a fiuk és a leány cselédek után. Ez az asszony, ahogy engem ott talált, ő nem tudta küldtek engem oda vagy kérdeztem, csak utánam nézett, nyomozott, azt nem vettem rossz néven, hogy nyomoz, hanem a beszédét nem állhattam, mert túlságosan sokat beszélt, minden csekélységért, egy napon át különösön, meképp törődtem kedvében járni, annál jobban ócsárolt, már el voltam keseredve, és ő ismét rákezdt a pusztá beszédet, akkor vele szemben nem mondtam semmit, hanem mihelyst elfordult kezdtem tapsolni és rámondtam, lap lap, még lemegy az nap, ezt nem csendesesen, hanem elég hallhatóan ejtettem ki, mintegy akaratlanul, ő meghallotta és hátra nézett, én akkor elhallgattam, kérdezte tőlem mint mondtál, felelém, semmit, na megállj, mert megmondom az úrnak és úgy is tett, megmondta az aknanagy úrnak, amiért kérdésre is vont, hogy miért tettem, én röviden feleltem, nem tudom miért folytonosan veszekszik, pedig amit nekem parancsol, én azt azonnal megteszem. Na jól van fiam én látom, hogy

szorgalmas vagy, azonban nem szabad csufságolni egy öregasszonyt, aztán eltávozott az úr. Én ezután is teljesítettem a kötelességemet, semmi baj nélkül múltak az napok, hónapok, végre az év.

1869 be Márkus Ágoston aknanagyot kinevezte a Minisztérium miniszteri titkárnak és elköltözött Máramarosszigetre. Helyébe jött aknanagynak Preczik Ede. Ez az úriember lángeszű, és igen nemes tulajdonságú ember volt. Termete magas, sudár, arcza fehér, piros, homloka nagy, szemei nagyok és kékek. A fején kevés haja volt, ez az egy csonkította, másképp mintaképe volt az emberi nemnek nemcsak testalkatára, hanem jólelkűségre nézve is. Ha Márkus úrnak voltak nemes tettei, mely örök emlékül szolgál az emberi nemnek és bányászatnak, megemlítem a templomkert befásítását, az utcák és házak berendezését, az özvegyek és az árvák gyámolítását, melyben mi is részesültünk, tehát áldjuk a porát is ahol nyugszik.

Hanem különös, hogy az úr Isten az egyik nemest elveszi és a másikat helyibe teszi. Precziknek már más elvei és tulajdonságai voltak, ő igen keveset szeretett beszélni és magányos természetű volt. Azért ő egyes családokkal nemigen foglalkozott és kisebb ügyekbe nem avatkozott. Ezekkel sokkal nagyobb hasznót és emlékezetesebb munkákat hagyott maga után, mert ő volt a munkásnépnek valódi pártfogója és hűséges barátja, beláta, hogy a munkásnép szegénységben szenved, azért a legelőbb is a fizetés felemelése volt első gondja, amit ki is vitt, mert legkisebb napszámostól kezdve az első osztályú munkásig mindenkinek meg lett javítva a fizetése. A második előmenetele a munkásnépnek az, hogy megrendelte minden hónapi fizetést vagyis keresetet a hónap 15 dik napjára pontosan kifizetné, ami nem történt a legkönyebben, mert a tisztek nagyobb része ellene volt, az azelőtti időkbe sokszor hónapig sem volt fizetés, vagyis határozott ideje nem volt, ami által a munkás nép sok hiányt szenvedett, és egyéb igen sok nemes munkákat tett a község részére, egyszóval oly ember volt, hogy párját ritkán találhatni, különösen a munkás nép részére, sem előbb sem utóbb nem emlékeznek az korosabb emberek sem ilyen jó emberre, hanem szigorú is volt, mert a nagyobb bűnösöket kivétel nélkül megbüntette.

Preczik prefektusnál, azaz aknanagynál inaskodtam 4 évet 1869 től kezdve egészen 1873 ig. Őnála igen sokat tanultam a kertészetből. Virágokat nagyban tenyésztett, mindenféle déli virágokat hozatott, azokat mind én kezeltem, ugyan pontosnak kellett lenni és jól kellett tanulmányozni azoknak a különféle tulajdonságaikat, mert az öntözések sem ment egyformán, egy némely növényt nem volt szabad csak alólról felszítani a vizet, másokat csak felőlről lehetett öntözni, ismét egy némely része igen gyors öntözéseket kívánt, ellenben némely része egész szárazzá volt hagyva, mert az úgy kívánta. Azután csak külön föld készítés, az is sok munkát adott, először a fák leveleiből, másodszor bikfából, harmadszor tölgyfából, negyedszer Tisza mente iszap, ötödször apró téglá darabok, hatodszor por trágya, hetedszer trágyalé, ezel voltak hol egyes részben használandók, hol mértékek szerint össze kellett keverni, ezt onnét tudtuk meg, mert mikor megjött az új nemű virág, akkor jött az kezelési utasítás.

Hanem volt is eredménye, mert Január közepén is virítottak a virágok. A két nagy szoba tele volt mindenféle színű és illatú virágokkal. Ha az ember belépett téli idő bármelyik hónapjába a szobába ott mindég virítottak és illatoztak a virágok, gyönyörű egy látvány volt, egész menyországot képeztek, hanem igen nagy fáradsággal és költséggel jár, mert mikor nagy hideg van éjjel, nappal kell tüzelni az hőmérő szerint.

Az két évi szolgálati idő után teljesen belejöttem az virágokkali elbánásba, házi szokásba és egyéb házi forgalomba, azonban kezdtem észrevenni, hogy ezzel a tanulmánnyal nem léphetek az életbe, sem nem látom azt jónak, hogy egész életemben szolga legyek, azért így kezdtem gondolkodni önmagamban. Én már 15 éves vagyok, most kéne nekem valami mesterséget tanulni vagy az erdészeti hivatalhoz keresni, hogy legalább is erdőőr lehessenek, vagy a bánya-

iskolába bejutni, hogy hukmány lehessenek, ezekkel a gondokkal foglalkoztam, azonban beláttam azt, hogy gyenge vagyok mind írásban mind olvasásban, ennek következtében elővettem a pennát és mikor csak ráértem írtam mindenféle templomi énekeket és más verseket. Egy év elmúltával a betűknek jó formát tudtam adni, hanem jeleket önmagamtól nem tanulhatom meg, ezért tehát helyesírásom nem volt, az olvasásom tökéletesen megjött.

Egy napon elhatároztam, hogy fogok beszélni az úrral és meg fogom kérni, hogy segítsen elő szándékomban és meg is tettem a kérést, csak hogy lehetetlennek nyilvánította az úr az kérésemet, mert csak 17 évtől vesznek föl bányaiskolába, így tehát két évet kellett volna várni. Ezzel nem elégedtem meg, soknak találtam a várakozást és így gondolkodtam, hogy az idő elmúlik és az nem bizonyos, hogy az iskolába fölvesznek. Ennek következtében jobb lesz, ha mesterségre fogok menni, mert az jelenlegi évem arra való. Így aztán megalapítottam sorsom a magam terve szerint.

Elmentem az aknanagyhoz és fölkértem volna szíves ács inasnak alkalmazni, az aknanagy határozottan kimondta, hogy semmi esetre nem. Ezért megsomorgodtam és gondoltam mi lesz belőlem, ha még mesterséget sem fogok tudni, otthon anyámnál értekeztem és kimondtam, hogy én semmi esetre úgy nem akarok felnőni, hogy semmit sem tanuljak, mert semmi tanulmány nélkül és vagyon nélkül igen terhes az élet, hanem anyám megnyugtatót, ne félj semmit, még ráérsz, várd be ezt a két évet és akkor meglátod, ha bányaiskolába nem fogsz juthatni, akkor elmész mesterségre, elég idő 17 évtől vagy 18 évtől, nekem az fáj, mert az én barátim akkorra már felszabadolnak és én aztán előttek kell, hogy alázatoskodjak és hogy magázzam őket, hanem meg kellett, hogy nyugodnom sorsomban.

A következő új évre hosszú és szép verset tanultam, azaz 1871 re elmondtam az úrnak az versemet, mellyel az úr egész meglelégedést nyilvánított és kimondta, eddig meg vagyok veled elégedve, csak ezentúl is légy jó, mert emberré teszek, én köszöntem szívességét és ígértem, hogy telhetőleg fogok iparkodni.

Midőn 1872 írtunk nagy változás történt, az akkori időben volt Buda Pesten világkiállítás, ahová mindenféle tanultabb emberek seregével mentek, tehát az én aknanagyom is vágyott elmenni. Kérést tett a feljebb valójánál, azaz Pruppergel Józsefnél, mert az akkori időben ő volt Sugatagnak, Rónaszéknek és Szlatinának és az erdészetnek is az igazgatója, tehát neki kellett jelenteni, hanem ez a döllyfős ember nemmel felelt, minek következtében összevesztek és Preczik Ede kimondta, na hogyha nem enged én akkor is megyek, és el is ment, és onnét írta a nejének, hogy pakolni kell. Mikor megkapta és olvasta a neje a levelet sírni kezdett, hogy oly hirtelen váratlanul ily nagy változás, hanem egyéb nem volt szótfogadni és pakoltunk. Több hónapokig késett Preczik uram. Csak mikor hazajött, akkor már Svantnér Albert volt a helyettes prefektus, vagyis az aknanagy, ez történt 1873 elején február hónapban. Én is láttam a pusztulást, tehát kezdtem magamról gondolkozni, fölmentem az én Preczik uramhoz és kértem lenne szíves engem is elhelyezni, tehát elmész a kért helyre, amire én ismét ráfeleltem, köszönöm tekintetes úr, hanem és máshová kéreznék, na hová akarsz menni, én a kimázsláshoz szeretnék menni, mert már inasnak nagy vagyok. Nem fiam, eredj csak oda ahová mondom, mert a kimázslás csak az idén lesz és be fog jönni a vasút, tehát az többé nem lesz, de én azt javaslom neked tanulj mesterséget, mert ki tudja mi történhetik veled a kincstári munkába, és aztán hová tudnál menni, mikor az olyan tudatlan embernek nincs becse a világon, azért én azt ajánlom, hogy elébb mesterséget tanulj és utóbb, ha beférsz valahová, az más lesz.”

Piroska nem vett őszibarackot

Piroska elindult haza, mármint ha igaz az, hogy haza megy, aki albérletben lakik. Hosszú a munkanap, ráadásul sokat kell utaznia, mert csak a külvárosban kapott megfizethető áron albérletet. A Fillér utcából hosszú az út Lőrincig. A Moszkva térig gyalog, onnan metróval a Deák térig. Átszállás a kék metróra, száguldás a KÖKI-ig, végül átszállás a 36-os buszra. Kimerítő az út hazáig. Másként képzelte, amikor elhagyta Szamostatárfalvát. Anyja mindig óva intette a bűnös nagyvárostól. Életében, ha háromszor járt Pesten, de az is több volt a kelleténél. Nem embernek való helynek tartotta. Nagy a zaj, sok az ismeretlen ember, bűdös van, a boltok ugyan tele vannak csillogó-villogó árucikkkel, de a piacon hitvány portékát árulnak. Szépnek látszik a paradicsom, de csak a buta városiak számára, akiket csak a cifrázkodás meg a puccos helyeken való dombórozás érdekel. Egy valamire való szántó-vető paraszt már első pillanatra észreveszi a természetellenes szint, a túl nagy méretet, a mester-ségesen kemény húst. Ezeket bizony megklónozták, meggénmáhinálták, ilyet egy jó szemű paraszt meg nem eszik.

Piroskának azonban hiába beszélt az anyukája. Próbálta szépszóval, erővel, mindenféle furfangos módon, de nem, a lány menni akart. Mindig azt mondta az anyjának, hogy belőle bíróné lesz. Mivel a nyolc általános után csak egy fodrász iskolát járt ki Mátészalkán, bíró nem válhat belőle, de még a bírónéból lehet valami. Hiába volt ott a falujában a szép Árpád-kori templom, a református lelkész, a családja, a rokonai, a kertkapuk előtti padon ücsörgő, pletykálkodó sok vén szipirtyó, semmi sem tudta otthon tartani. Mondta is a barátnőjének, aki az egyetlen volt, akit sajnált otthagyni, hogy akkor is felmegy Pestre, ha csak kurvázkodással tudja fenntartani magát.

Szerencséje volt, nem szorult rá a kurvázkodásra, bár rokon területen helyezkedett el. Olvasott egy hirdetést, ahol munkatársat kerestek partnerközvetítő irodába. A jóstehetség és a szép külső előny, írta a hirdetés. Piroska nem volt ugyan szexbomba, de dekoratív külsejével és barátságos természetével jó benyomást tett az emberekre. Jósoltattak is vele. Amikor kitalálta, hogy a tulajdonosnő életében két férfi van jelen egyszerre (az egyik a férje, a másik a gyereke apja), akkor azonnal fölvételt nyert. Piroska briliáns jóstehetség volt. Nagyanyja tanította meg a kártyavetésre. Mindig mondta neki: „Piros, a kártya nem hazudik, csak a buta ember nem hisz neki”. A kártyán kívül más jóseszközhöz nem értett. Napi keresete épphogy elég volt a megélhetésre. Fizette az albérletet és evett, ez minden, ruházkodásra már nemigen maradt. Még örülhetett, hogy egyáltalán talált megfizethető szobát.

Egy újabb nap véget ért, hála Istennek. Végigsétált a Fillér utcán. Lefelé haladni könnyű. Azt tervezte bemegy a Fény utcai piacra. Mostanában sok eső esett, ami kedvez az erdei gombáknak. Ma kirúg a hámból és vesz 20 dkg rókagombát. Gyerekkorában apja szedett neki, hazatérve egy-egy zempléni túra után.

- Hosszú volt a mai nap. Rengeteg vendég volt. Kimerítő és néha undorító munka ez a partnerközvetítés, mert a napnál világosabb, hogy az idejövő emberek alkalmi szex partnert keresnek. A férfiak naiv, de könnyen megfektethető libákat, a nők pedig megfogható pénzes palikra vadásznak. Az egyetlen érdekes eset az a vállalkozó volt, aki Arábiában akar üzletelni. Nagyon rokonszenves, nyitott szívű fickó volt, de a lapok szörnyű sorsot mutattak. Sajnos nem tudtam meggyőzni, hogy a vesztébe rohan. A szívkirály jövőjében egymás mellett állt a bíró és a halál. Az ellenség is ott ólálkodott a jósló lapok között. A betegség jósló lapjai is vészterhes jövőről árulkodtak. Erre az emberre, ha kimegy, a biztos halál vár. Ráadásul nem is akármilyen, egy pokoli, inkvizitorokat is leiskolázó kínhalál. Bárcsak hinne nekem. Pedig

milyen szép kék szeme van, és milyen gusztusos, vastag, húsos szája, amolyan csókolni való. Ha egy ilyen pasi akarna, hát nem tiltakoznék. Bezzeg az az izzadtságzagú, kecskeszakállas bábjúnár, aki meg volt győződve, hogy szebb, mint Michelangelo Dávidja. Elképesztően önkritikátlan emberek is vannak. Nem ismerik magukat és csodálkoznak, hogy az életük egy csődtömeg. Aki nem ismeri saját magát, annak jósolni sem érdemes, mert nem fogja fel az üzenetet. Szó szerint vesz mindent, és nem vonatkoztatja a hallottakat a saját fizimiskájára - morfondírozott magában, most azonban hangosan folytatta - Ó, de szép sárgabarackok, mennyi kilója?

- 350 Ft kedveském, mennyit parancsol?

- Kérek egy kilót.

Eközben elindult egy 4-es villamos. Elég sokan utaztak rajta, mondhatnánk, hogy tömve volt. Ilyenkor a munkaidő végén olyan a villamos, mint a heringes doboz, zsúfolt és szagos, csak paradicsom szósz hiányzik. Mindenki igyekszik hazafelé. A legtöbb nő kezében szatyor, háló, cekker tele mindenféle jóval a család számára. Ki csirkecombokat, ki szép szelet karajokat visz haza, hogy ínycsiklandó vacsorává varázsolja őket. Piroska is végzett a barackkal, időközben vett egy csomag petrezselymet is, ami kell ahhoz, hogy kicsit megbolondítsa a rókaagombát. Most éppen odaért a gombaárusokhoz. Gyönyörű, jól fejlett rókaagombák ott sorakoztak kirakva az asztalra. Piroska megállt egy fejkendős néninél és vett 20 dkg-t. Élvezettel fogdosta meg a kemény húsú gombácskákat, orrához nyomva szagolgatta őket. Teljesen belefeledkezett a rókaagombák élvezetébe. Nagyon éhes volt, egész nap nem evett semmit csak egy zömlét meg egy kefirt. Fizetett és gyorsan eltette a gombákat. Sietve távozott a piacról, hiszen még több zebrát is le kell küzdenie, amíg odaér a METRO megállójához.

Piroska kissé ingerülten a sok piros lámpa miatti várakozástól átszaladt a retek utcai gyalogátkelőhelyen. Kiérve a Moszkva térre megint várnia kellett, amíg a lámpa zöldre vált. A piroson nem akart átszaladni, mert már egyszer majdnem elütötte egy autó pont ennél a zebránál. Akkor sem volt türelme megvárni a zöldet és ez majdnem az életébe került. Most, ha nem is türelmesen, de várt. Elővette a cigarettáját, hogy kissé megnyugtassa magát. Kipöckölt a dobozból egy szálat majd a szájába vette. Vékony, elegáns női cigaretta volt, talán Vogue. Gyenge, nikotinszegény, majd hogy nem gyógycigarettről beszélhetünk. Gyöngyház-berakásos öngyújtóját nem találta. Hiába kotort le a táskája legaljára, mégsem került elő a bitang öngyújtó. Ekkor a lámpa zöldre váltott. Szabad az út. Lelépett, nekiiramodott, miközben vadul tovább kereste az öngyújtóját. Átért a zebrán. Bukdácsolva mászkáltak át az emberek a számtalan útjukat keresztező villamossínen.

- Na végre megvagy! - kiáltott fel önkéntelenül.

Megállt a járdán, elővette megkerült öngyújtóját, ami oly sokáig tette lehetetlenné, hogy meggyújtsa áhított cigarettáját. Pattintott egyet a piezoelektromos gyújtóval, ami nyomban lángra lobbant. Szép, szabályosan égett. A láng alsó fele sárgásfehéren fénylett, míg a felső része inkább kékbe hajlón, átlátszó volt. Cigarettáját egyik végén a fogai közé fogta, tekintetét a lángra összpontosította, majd a cigaretta másik végét hozzáértette a láng kékesen izzó részéhez. Erősen megszívta füstszűrőt. Ekkor a cigaretta másik vége vörösen felizzott, fehér, sűrű füst képződött, ami nagy lendülettel indult el a füstszűrő felé. A szűrő némileg csökkentette a füst erejét, nikotin és kátrány tartalmát, de alapvetően nem változtatta meg, mert egyébként csődbe mennének a dohánygyárak. A fehér füst megérkezett Piroska szájába. Szétterjedt mindenfelé, ahol nem állta útját valami akadály. Nyelvét, pofazacskóját, szájpadrását és a nyelve alatti érzékeny nyálkahártyát irritálni kezdte, amitől nyálalválasztása megindult. Ekkor Piroska kinyitotta a száját, a gégefedő felpattant és a bordaizmok dolgozni kezdtek. A

tüdőben lecsökkent a nyomás és a kinti, tisztának egyáltalán nem mondható, kipufogó gázokkal és porral erősen szennyezett levegő nagy sebességgel magával sodorta a füstöt. A füst és levegő keverék a tüdőben széteszlott és a hörgőcskékkal találkozva elnyelődött. A nikotin, a kátrány, a széndioxid és a szénmonoxid egy része bejutott a véráramba, a szilárd szemcsék, a kátrány és a vízgőz lerakódtak a tüdő felületén.

Az első szippantás esik a legjobban, ezt kell a legmélyebbre szívni. Piroskában szétáradt a kielégülés megnyugtató érzése. Ilyenkor kinek jut eszébe a tüdőrák, a hólyagrák vagy más efféle. Kellemes zsibbadást érzett a végtagjaiban, amely mint valami lökeshullám villámgyorsan haladt végig a testén. Jobb lábát felemelte és elindult a METRO megálló felé. Fel sem pillantott, hiszen két másodperccel ezelőtt még egy zárt embertömeg közepén haladt. Csak arra a pillanatra állt meg, hogy rágyújtson. Nem vette észre, hogy az embertömeg eleje már áthaladt a síneken, míg a hátsó része megállt, mert elindult egy teljesen megtelt 6-os villamos. Piroška figyelmét lekötötték a hörgőcskék abszorpciós folyamatai, a vérében keringő oldott mérgek kéjes hatásai. A villamos nagyon lassan, még csak 5 km-es sebességgel haladt, amikor Piroška elé lépett. Ez még nem lett volna baj, hiszen egy szempillantás elég, hogy megálljon egy ilyen lassú jármű. A legnagyobb baj, ami ilyenkor érheti az embert az ijedség. Csakhogy a vezető figyelmét lekötötte egy tíz méterre, a járdán imbolygó gyerek, aki fel-le ugrált a járdaszegélyről, mint Gene Kelly az „Ének az esőben” klasszikussá vált jelenetében. Piroškát alig lökte meg a villamos, hiszen még szinte állt. Ez a pici lökés azonban éppen elég volt ahhoz, hogy elveszítse az egyensúlyát. Megtántorodott és hanyatt vágódott. Fejét a járdaszegélybe beütötte, eszméletét ennek hatására elvesztette. Mivel azonban a villamosvezető a gyerekre koncentrált nem vette észre a sínekre esett Piroškát. Csak az emberek ordítózására lett figyelmes, amikor is hirtelen lefékezett maga sem tudta miért. A kerék Piroška jobb lábát térd alatt levágta, medence csontjába is mélyen bevágott, a forgó zsámoly acél kerete mellkasát összeroppantotta. Nem szenvedett egy percet sem. A szörnyűségek már csak az elájulása után történtek vele. Pillanatok alatt meghalt. Vértés alig volt, hiszen az átvágott artériákat az összeránduló izmok elszorították. A rókaömbák szerte-szét gurultak, a barackok lekvárrá paszírozódtak. Az emberek elborzadva nézték a szerencsétlen nőt, szörnyülködtek, hogy mennyire kiszámíthatatlan a sors, egyik percben még él, mozog, nevet, másik percben pedig itt fekszik holtan. Ha vesz még három szem őszibarackot is, most mehetne haza Isten hírével.

Veruska

„Tehát Preczik aknanagy javaslatai szerint ácsmesterségre léptem 1897 évben április előtt. 1872 ben Máramarosszigeten nagy tűz volt, rendkívül nagy károkat és pusztításokat tett a tűz. A károk közé tartozott a katolikus templom is, mert a tornya fából volt és a nagy vihar oda is felvitt egy üszköt, amely által az egész torony egészen a kőfalig leégett. 1872 ben tehát a katolikusoknak harangjok sem volt, mert a harang is elolvadt a nagy tűzben. A folyó évben nem építették fel, csak a kellő intézkedéseket tették meg. 1873 ban kezdtek az építéshez, és mivel kincstári vagyis állami a templom, annak következtében kincstári mesterembereket küldtek a felépítéshez Sugatagról, Rónaszékről, Szlatináról. A szlatinai ácsok közt én is ott voltam mint tanuló. Ha valaha volt valakinek rossz dolga, de rosszabb dolga nem lehetett senkinek mind nekem azidőbe. A három handalból összejött emberek 24 en voltak, ezek közt volt mindenféle tulajdonságú, voltak olyanok, akik napközt a legdrágább szerszámokból eldugtak, és én este 10 ig kerestem gyertyával, és nem találtam meg, egyéb nem volt mind kellett megfizetni, mert mint tanuló én kezeltem a szerszámot, én adtam ki reggel én vettem be este, ez is sok bajjal járt, először azért, mert a szerszámokat nem ösmertem és nem tudtam hogy híjják vagy milyen munkára használják, és igen sok mindenféle szerszám kell az olyan nagy és finom munkákhoz, különösen az apróbb szerszámmal volt legtöbb baj, melyet könnyen zsebre csaptak, és aztán a hosszú keresés után nekem meg kellett fizetni.

Hanem meg kellett tanulni a magam baján, reggelenként, mikor kiadtam a szerszámot, kezdem ügyelni, hogy melyik milyen szerszámot visz magával, és napközt is ügyeltem, hogy ott van még az a szerszám, egyszer észrevettem, különösen egy olyannál, akire gyanakodtam, hogy eltűnt a megjegyzett s szemmel tartott szerszám, ekkor még nem mondtam senkinek, hanem vigyáztam arra az időre, mikor fog kimenni az utcára, mert tudtam, hogy ekkor számítja elzálogosítani, és úgy is lett, mert mikor kilépett az utcára, akkor fölkeríttem egy sugatagi jó emberemet, hogy jöjjön velem, aki rögtön kész volt, mivel tudott már a dologról. Utána futottam és kiáltottam a nevével legyen szíves álljon meg, amit az bír nem teljesített, hanem futással utólrém, és engedelmet kérve, mit visz ön a hónya alatt, azonban félrehúztam a kezét, és láttam a szerszámot. Ekkor mindjárt gondoltam, na megvan a többi szerszám ára is, a tanú jelenlétében kivettem a szerszámot tőle, és bejelentettük az ácsmesternek. Bocskai lakos, Steigernek hívták, aki velem megfizettette az elveszett szerszámokat, mikor kihallgatott engem és a tanumat, határozottan kimondta, na öcsém megvan a többi szerszám is, azonnal kifizette a tőlem elvont pénzt, és mást rendet szabott, mert minden egyes munkálatokhoz, reggelenként kiadtam egyes embernek a szerszámot, és az köteles volt nekem este kézbe adni, tehát reám nézve ez könnyebbség volt, de a legénység ezért haragudt, és kezdtek engem goromba szavakkal illetni. Tizen is küldtek a piacra, egyik két krajczárért hozatott valamit, a másik négyért, csak hogy a tíz ember tízfélét hozatott, hogy kifogjanak rajtam. Nem lett volna nekik az egész, ha engedték volna leírni, de csak azonnal és azonnal ereggy, hanem evvel sem buktattak meg, persze, hogy csak a salakja tette mindezt, hanem a pártfogóim ezt is megmondták a mesternek, és ez is el lett tiltva, így a többi idő vígabban kezdett folyni.

Szeptember 20 kán állítottuk fel a tornyot a valóságos helyen, mert előbb lent kötöttük össze, és azután csináltunk a templomhoz közel egy orsót, és a toronyba föl kötöttünk egy réz csigát, és annak segítségével húztuk fel darabonként a toronyhoz való fát.

Midőn a keresztet húztuk fel, amely a torony tetején van, ekkor ismét egy nevezetesebb történet adta elő magát.

Azon nap rendkívül nagy mozgás és forgolódás volt, minden egyes ember ki akarta tüntetni magát. Hanem nem is volt az könnyű dolog olyan szédítő helyen erős fogásokat tenni. Midőn először fölmentem a toronyba és lenéztem a flaszterre, az szörnyű borzadás és rémület fogott meg, de a fejem nem szédült, és akinek a feje nem szédült, az napok után megszokta a magasságot, és közömbösnek vette utóbb a dolgot. Akiknek pedig szédült a fejök, azok végképp nem voltak használhatók fent a magasban.

Annak következtében, akik fent szoktunk dolgozni, a kereszt felhúzáshoz voltunk alkalmazva. Nevezet szerint Keresztény Péter munkavezető, ő volt a legmagasabban, utána Stark Mihály aknasugatagi kitűnő jó ácsok, a harmadik volt Huber Péter és a negyedik álláson voltam én. Huber Péter egy fiatal legény volt, csak 20 évre járt, de oly ügyes volt, hogy száz ember közt alig lehetett volna kapni társát.

Mink négyen be voltunk rendezve úgy, hogy a keresztet egymásnak állásról állásra átadjuk, tehát az állást mindenki önmagának rendezte tetszése szerint, és mivel nekem lett szükségem leghamarébb az állásra, tehát én leghamarébb elkészítettem, és leghamarébb jött a kezembe a kereszt, amint a csigán húzták fel az árbóc fához, tehát mink vezényeltük az állásfák közt, és vigyáztuk, hogy ne akadjon be, és ne surlódjon le róla az aranyozás és a festék.

Tehát mikor már megfogtam a keresztet, és egyedül csak oda figyeltem, ekkor a hátam mögül és az lábam alól elvették az állásdeszkámat. Én amint a keresztet húztam oldalba, hátrafelé kellett lépni, tehát én a biztosnak gondolt állásdeszkára akartam lépni, de mivel az nem volt ott, tehát a levegőbe léptem, és a keresztől nem bírtam magam megtartani, lezuhantam úgy mint három méterre, de mikor egy állásfához bukva azt kezemmel átkaromlaltam, és egy csavarással keresztül hántam magam, de hogy hogy történt, azt csak mások mondták meg nekem, mert én nem emlékeztem csak arra, mikor eső félbe lettem, mikor az állásfára hántam magam, akkor azonnal ott termett Szigeti nevű ács pallér, és leszorított az állásfához, utóbb eljöttek többen és fölvittek egy biztos állásra, hol 3 óra hosszat nem tudtam magamról, jobban lettem utána, az utolsó felköszöntést hallottam.

Midőn a keresztet beeresztették az árbóc fába, megállapították, hogy jól van, és sikeres volt a hosszú fáradság, nagy öröm is az, ha az embernek annyi fáradsággal való munkája sikerül. Ennek a következtében poharat emeltek az toronytetőn, és először is Prukpergelt, az igazgatót köszöntötték fel, és az a borivás után lehajította Keresztény Péter a toronyból a poharat. és az eltört. A második felköszöntő volt Stark Mihály, aki az mérnökre köszöntött, és ez is ledobta a poharat, de ez nem tört el, amin nagyon csodálkoztak, és mondták, hogy ez megérdemelte a köszöntését, mert valóban sokat küzdött, és a harmadik köszöntést tették a mester nevére, Steiger, az pohár sem tört össze, erre is azt mondták, ez is megérdemelte, mert ez is sokat fáradt.

Ahogy ennek a ceremóniának vége lett mindnyájan lejöttek toronyból, és engem is levezettek, mert már képes voltam a magam lábán menni, csak nagyon szédültem, és az oldalam fájt. Innét elmentünk a vendéglőbe, ahol már készen volt részünkre a nagyszerű uzsonna. El voltunk látva étellel és itallal, tetszés szerint, azon felül minden egyes ember kapott ajándék pénzt, 365 krajczárt.

Keresztény Péter, a munkavezető azon felől egy aranyat kapott emlékül. Evvel végződött 1873 év.

1874 évben kezdtünk készülni a Gunegunda bánya építéséhez, ekkor kezdtük meg a faragást, és a bánya torkolat átalakítását tettük meg Herbek Venczel ács és kőműves pallér vezetése alatt.

1875 be kezdtük meg az épületi kötéseket, amely épület igen díszes és mesterséges, az építésnél én is ott voltam a landon, az építésnél egész nyáron 34 ács dolgozott.

1876 ba az ácsteren mint asztalossegéd dolgoztam, minden czirádákat készítettünk és egyéb épületi munkákat. Ennek igen jó hasznát vettem, mert belejöttem az asztalos munkába, amely igen jó hasznót hozott nekem, mert vettem gyalupadot és hozzá más apró szerszámot, amellyel otthon minden hónapban megkerestem 4 vagy 5 Forintot, ágyakat reparáltam, székeket és holmi apróságokat készítettem.

1877 be jöttek a természettudósok, ezeknek a tiszteletökre igen nagy készüllettel voltak az egész megyében, tehát minálunk is nagyban készültek Akna Szlatinán, mink, akik az asztalos munkákhoz értettünk, igen sok nagy czímert és Tátra, Mátra, Fátra hegyek címereket csináltunk, kisebb-nagyobb zászlókat, lándzsákat és egyéb mindenféle apró munkánk volt, úgy annyira el voltunk foglalva, hogy éjjel-nappal dolgoztunk.

Munkatársaim voltak név szerint a következők:

asztalos mester: Iborovszky József, egy ötven éves ember

egy ügyes segéd gépész, mint festő: Weréb József, korára nézve 30 éves volt,

egy ügyes ács: Gróf Ferencz, katonaviselt ember, főnök volt,

Az 1877 év üzemileg eképp folyt le.

Hanem az élettörténetemhez külön és hosszabban írok, és mintegy előbbi évekről fogom kezdeni, mert különlevők üzemi és üzemen kívüli, azaz otthoni.

1873 év április 1 én lettem ácsinas és 1876 év Október havában szabadultam fel, tehát 2 és fél évet inaskodtam, felszabadultunk hárman egyszerre, Strempel András és Spák Mihály. Strempel András egy éves inas volt, mikor én léptem inasnak. Spák egészen távol állott tőlünk mind évekre mind mesterségre nézve, de végre csak föl kellett egyszer szabadulni neki is. Én és Strempel 19 évre jártunk, Spák 29 éves volt, az ő inaskori barátai már régen legények voltak, és élvezték az emberi társaságnak barátságait és élvezet, ellenben ő hátramaradt egy azért, mert nem volt jó magatartása, másodszer azért, mert önfejű volt, nem fogadta más, tapasztalt embernek szavát, így a mesterségben hátra maradt, ez volt oka, hogy ő oly sokára szabadult föl.

A szabadulás egy fiatalemberre nézve nagy nap, és nagy különbséget hoz élete napjaira. A szabad ipar megengedése alatt, azaz 48 vagyis 49 óta, nem muszáj szabadulni, vagy szabadulást csinálni, és azért lehet, mert vagy tarthat amilyen ipart akar, csak pénze legyen hozzá, mert fogadhat szakértő mesterembereket, és ipart vált akárki, és lehet, ami tetszik. Hanem a régi időkben muszáj volt önmagának megcsinálni a remeket, csak azután szabadították föl, és mesterré lenni ez ismét sokbú állott.

Hanem a mai világban is van értelme a dolgoknak, mert aki szegény, az alórul megy felfelé, előbb megtanulja a mesterséget, és aztán saját kezével megkeresett pénzből lesz iparos.

Tehát az ilyen szegény félék beállnak, vagyis beszegődnek inasnak, és aztán, ha a bizonyos idő elmúlik, és dolgozni tud, akkor föl szabadul. Tehát mi is mind a hárman szegény fiúk voltunk, és igen szorgalmasnak kellett lenni, hogy az alantas, mocskos helyzetből megmeneküljünk. Én két évre felszabadulhattam volna, de mivel ezek régebb inasok voltak, tehát Herbek Wenczel ács pallér nem akarta azt szégyent rajtuk megtenni. Tehát október 1 sőén kimondta, na fiam beteljesedett kérésetek, mert mai naptul legényeknek veszlek föl, azonban, hogy minden egyes legény tudja, tehát tartásatok meg a felszabadulást. Ekkor aztán a pallérnak öt frt kellett adni minden egyes fiúnak, melyért kapta a szabaduló levelet, amelyben jótállt a fiatalért ő és két előmunkás, akik aláírták magokat. Evvel a levéllel, hogyha vidékre ment, aki nem kérte volna,

hogy fel van szabadulva, tehát akkor kimutatni kellett. A legénnyé lett inasok, ha a pallér meg is adta a fizetést, de a legénység még meg nem itta a perte poharat, addig mindig összetartva csúfolták az fiatal legényeket, míg nem csinálták meg a felszabadulást. Tehát erre ismét költség kellett, mink hárman egyszerre csináltuk meg a szabadulást. Fogadtunk egy szakácsnőt, és annak kezére adtuk a húst, lisztet, zsírt, és a töb., megrendeltük, hogy mit készítsen, italt ismét berendeltünk, és megfogadtunk 5 zenészt. Mikor evvel készen voltunk, akkor egy utánunk való inasokból kiválasztottunk egyet, kinek czédulát adtunk a kezébe, hogy kik után menjen, általunk fölkéretik ez az inas úgy volt földiszítve, mint egy vőfi, és versben mondta a szerepét. Midőn a legénység összegyűlt, akkor a munkavezető elővett egy fából faragott borotvát, és ezeket mondta, én téged fiam megborotvállak minden hunczutságtul, és minden gázságtul, mátol kezdve barátom vagy és perte poharat iszok veled. Azonban azt nem tette meg egy becsületes fiú, hogy egy őszbe borult embert tegezzen, csak példa volt. Esmét a többi legénységhez fordult, és hosszú beszédet tartott, aztán minden egyes emberrel kellett a perte poharat inni és kezet szorítani, ezzel be volt végezve a ceremónia. Tovább ettünk és ittunk, és így táncolni mentünk, akkor szabad volt nekünk is föllépni szívünk választottjával, emberekké lettünk. Az inasi időben, ha a fogadóba mentünk, és ott volt valamelyik legény, akkor le kellett venni a kalapot, és nem volt szabad az ő társaságába, hanem csak messziről nézte, mégis, ha azt mondta eriggy ki, ki kellett menni, egy leánnyal nem volt szabad beszélni előttek, ámbár 18 éves koromba voltam olyan erős, hogy sok legénytől nem féltem.

Mikor atyám akna Sugatagról Szlatinára jött, és vele még több regementnél szolgált zenészek, mindnyájukat felügyelőnek tették, ezt látták a Sugatagiak, kezdtek többen tanulni zenét, és sikerült egy párnak, olyanoknak is, akik nem voltak katonák, az már bizonyos hogy nem voltak olyan jó zenészek, de a hivatal azonban meg volt elégedve velek, annyiból is, mivel reményt kötött hozzájuk, hogy fiatalok, majd jobban bele fognak jönni, először, ha nem fognak dolgozni, másodszor jó karmester keze alá fognak jönni, és minden nap fognak tartani gyakorlatot, tehát ilyen remények mellett fölvet a hivatal fiatal zenészekből is, felügyelő állásba alkalmazta őket, úgymint Zahoránszky Péter, Kerekes András és Csajkovics Márton. Ezek egy év múlva, az atyám idője után érkeztek Sugatagról Szlatinára, mint fiatal házaspárok, tehát egy pár év volt különbség a házasság közt, amivel atyám megelőzte őket. Tehát a gyermekek közt is kevés különbség mind nagyságra vagy korra nézve, és mivel a szülők barátságban éltek, annak a következtébe a gyermekek is ösmeretségbe és örömmel fogadták egymást találkozásukba, mind ha csak rokonok lettek volna, de mivel a sors mindenütt határozatot hoz, az egyiket ledönti, a másikat fölmagasztalja. Tehát atyánk halála után mi is ledöntve éreztük magunkat, mivel szegényebbek voltunk, és nem tarthattuk meg a barátságot mindegyikkel. Csak Csajkovicsékkal voltunk mindennapos barátságban, az anyámhoz ők jöttek, és anyám hozzájuk járt, és azt mondhatom, hogy rokon sem lehet több jóval egymáshoz, mint Csajkovicsék voltak mihozzánk, jó tanáccsal és anyagilag is sokszor nagy segítségünkre voltak, még mink mi gyermekek kisebbek voltunk. Csajkovicsék sokszor egynapi vendégségre elmentek, és minket a házoknál hagytak az ők gyermekeikkel, hanem nem történt soha baj. Ahogy aztán ácsinas lettem, igen le voltam kötelezve még ünnepnap is, mert a pallérnál kellett lenni, és így meg volt szakadva énreám nézve a látogatás Csajkovicsékhez, és különben is kezdtem látni a távolságot, ami köztünk volt. Mert Csajkovicséknél volt egy leányka, ki éntőlem két évvel fiatalabb lehetett, tehát tizenöt év körül volt a szép bájos Veruska, ki inkább kisasszony módra volt nevelve, és mondhatom szüleinek szeme fénye volt. Én eléggé láttam alacsonyúságomat, és távollétemet éreztem, hogy egy inasnak mit sem szabad tudni a szerelemről, ezt magamnak adtam leczkéül, másodszor, ha meggondoltam azt, hogy nekem egy nyári rend ruhám és egy téli rokom van, egyéb felső ruhám nincsen. Ellenben Veruskának csinos ruhái voltak, és már kezdtek bejárogatni holmi csinos gavallérok. Oh, ha ezeket meggondoltam, kész lettem volna a világ elmenni, hogy biztos legyek, hogy vele szemben nem fogok jönni, mert sokszor

megtörtént, hogy az utcán összejöttünk, én valami küldetéssel meg voltam bízva, olyankor fülig pirultam, és nem tudtam egyebet szólani, mint köszöntem, azonban, ha távolról észrevettem, akkor kikerültem, hogy ne találkozzak vele szembe. Ha ismét visszagondoltam azon játszó időkre, mikor az Veruska szülői nem voltak otthon mely boldogan játszottunk, és az ebédet vagy vacsorát hányszor boldogan együtt költöttük el, egymás kedvéért, még egy falatot, végy csak te Ignác, vagy én mondtam, nézd csak Veruska ezt a körtét vagy almát, ezt edd meg, ez igen jó, így mondogattuk egymásnak, és kínáltuk egymást, hogy ízletesebbé tegyük egymásnak ételeit és jobb étvággal bírjunk. Ezekre visszagondolva elveszettnek éreztem magam, mivel láttam az én alacsonyágomat.

Így elmúlt egész három esztendő, hogy én Veruska társaságába nem vettem részt, sokszor anyám azt mondta nekem, miért nem jössz Csajkovicsékhoz elbeszélni és elidőzni egy pár órát, tetszik látni, hogy nem megyek sehová sem, de azután, mikor anyám hazajött szívesen hallgattam, hogy mi történt látogató ideje alatt, és mit terveznek Veruskáról, és kik voltak Csajkovicséknél látogatóba, hanem örömmel hallgattam azt is, hogy Veruska mindig kérdezte, hát Ignác mit csinál, miért nem jön nálunk, és miért pirul úgy meg, mikor összejövök vele valahol, és nem szól egyebet, mint hogy köszön, és én sem vagyok elég bátor arra, hogy valamit beszéljek vele, vagy megszólítsam. Igazán hogy megváltozott az az Ignác, pedig mennyit játszottunk együtt, hiszen már nemsokára föl fog szabadulni, és már úgy is derék fiú, szép legény lesz.

Az kölcsönös szerelem igen nagyban gyötört mindkettőnket, míg gyerekek voltunk, addig csak össze voltunk szokva, de későbbben mind ifjúkká váltunk, az ösmeretség szerelemmé vált, ami egy édes jövőt fűzött magával.

Miután felszabadultam, igen megváltozott a sorsom, mert minden rózsaszínűnek látszott előttem, háromszorosan több fizetésre jöttem, és az összes ácsok mind barátaim lettek, tisztességesen beszéltek velem, persze, hogy nem sajnáltam egy itcze pálinkát fizetni reggelire vagy este munka után egy-egy estélyt tartani. erre aztán számosan megjelentek, és vígan elbeszélgettünk 11, 12 óráig, ezen felül sohasem maradtam el, különben az efféle mulatságot sem tartottam meg tovább mint négy holnapig a szabadulás után, mert ez mind pénzbe került, és én különben az italt gyermekségemtől kezdve nem ittam, de legkevésbé a pálinkát nem tudtam még annyira sem inni, hogy jókedvű legyek tőle, ez csak egy kis henczégés volt.

Hanem egyéb célom volt, aztán arra is kellett gondolni, az anyám előadása szerint a nagy hiányokat kipótolni, és aztán magam ellátni szép ruhaneművel, amivel aztán beállíthassak bármelyik legény karba, erre tehát ismét pénz kellett. Az idő és szorgalom és kitartás meghozott mindent. Ennekem is meghozta az idő azt, hogy ellátom magam ruhával, és bátor lépésekkel haladtam barátaimmal egy alkalommal az falusi mezőn, az úgy nevezett játszó mezőn. Észrevétlenül összejöttem egy elegáns csoport leánnyal, akik között volt az én régi játszó gyermek barátom. Én is nagyot néztem a gyönyörű serdülő kisleányra, az arcza valóban mondható piros volt, mint a rózsa, szemei világoskékek, haja hosszú, gesztenye színű, szelíd és ártatlan kinézésével angyalnak illett volna jobban, mint élő lénynek. Úgy látszott, hogy az én nézésemnek is volt hatása, mert a leányka is hosszan nézett énreám, amiért aztán meggyőződtem, hogy a régi ösmerőségnek ki nem aludt szene, parazsa, és elhatároztam magamban, hogy mentül előbb alkalmat keresek az összejövetelre, annyival is inkább, mivel a szívem diktálta. Hanem az alkalom nem könnyen ajánlkozott, és nem volt könnyű, mivel igen szorítva tartották a leánykát, különben ez mind kedvem szerint volt, mert én magam is csak ritkán szerettem meglátogatni a mulató társaságot. Három év telt el, míg bekövetkezett az kedves idő, mikor alkalmunk volt a társalgásra. Egy kedves halottunk volt, amelynek virrasztján mind a ketten megjelentünk, és ott kezdtük meg az elhamvadt barátságot feléleszteni.

Drága percek voltak ezek, és édes lett emlékemben egész életemre nézve, azaz ártatlan beszéd és tiszta erénytől eredt arczpír, mely megjelent hol az Veruska arczán, hol az én arczom fülig pirult, midőn megintett Veruska legkisebb hibámért, angyali társalkodás volt ez az egész, innét kezdve ismét eljártam a házokhoz is, amely időkben egész boldog voltam, mert a kedves szülők is egész szeretettel és odaadással beszélgettek velem, és anyámmal el is végeztek, hogy ők hajlandók hozzám adni nőül Veruskát, mert bennem még az a gyermeki ártatlanság megvan, és jó férj leszek egykor. Hanem részemről a házasságra mit sem gondoltam még, mert még szégyeltem magam arra gondoltam is, mivel még csak először soroztak, és az is korán volt, mert éppen akkor voltam 19 éves, ámbar lehettem volna avval a reménnyel, hogy katona nem leszek, mivel egyes fiú voltam, és családfenntartónak voltam felvéve. Hanem mindig azt gondoltam, hol van még a többi év, tehát én még nem szólhatok addig házasságról, és nem biztathatom addig Veruskát, míg túl nem leszek a vizitáción, és emellett maradtam határozottan.

Így töltöttem én szabad időimet Csajkovicséknél anélkül, hogy valaha fölhoztam volna a házasságot, mert távolnak tartottam még az időt. Azonban egy nap, mikor jó kedvem volt anyám így szólott hozzám, te fiam Ignác, mondd meg nekem el fogod venni e Veruskát, ha kimenekülsz a sor alól, kedves anyám nagyon nehéz a felelet, mert egyszer nem jött el az idő, másodszor van köztünk gát is, melyet jól meg kell gondolni, mi a gát fiam, hiszen hibátlan a leány. Mivel az ilyen kérdésre úgy kell, hogy feleljek, mint egy férfi, tehát tessék meghallgatni, a leány tiszta erényű, és jóra való, csak nem az én sorsomhoz való, mert én egy szegény munkásfiú vagyok, az én nőm szinte dologra volna kényszerülve, amivel Veruska terhelve volna, mert ő inkább finomabb munkákhoz van szoktatva, és inkább kisasszony, mint közleány. Tehát én reá nézve nem volnék szerencse, ámbar a szerelem igen összefűzött bennünket, mégis távol vagyunk egymástól, ezt annak idejébe mind vele kellene közölnöm, hanem többé ne tessék tőlem ilyent kérdezni, mert az ilyen kérdés terhes felelettel jár, és a teher mind az enyém. Amint elvégeztük a beszédet, én észrevettem, hogy nem jól beszéltem, és őszinte feleletem nem jót fog hozni magával, mert az én anyám is csak asszony, aki nem fogja megtartani a titkot, amelyet nem kellett volna kimondanom, de késő volt, képzeltem, hogy a szülők értekezni fognak, és az én anyám nem volt politikus, hanem igen egyenes tulajdonsággal bírt, ő nem szokott hazudni sem politikálni, az egyenes, vagyis az igazságos beszédre engem is megszoktatott, csak hogy a politikát kényszerülve voltam használni, mivel Csajkovicsék politikusak voltak, és különösen az asszony, azért tudtam, hogy anyámat meggyőzik, és bántam az őszinte feleletemet. Egy pár hét múlva kezdtem észrevenni beszédjükből, hogy az okos asszony többet ér, mint a dolgos, amit én igen helyeseltem, sőt be is bizonyítottam, csak annyit nem tettem hozzá, hogy az okos és dolgos az ér a legtöbbet, hanem tettem magam, hogy az egészszről keveset tudok vagyis értek.

Egy év múlt el és mindég vígak voltak, én 20 évet töltöttem be, és a második sor alól föl voltam mentve, ekkor még nyíltabban beszéltek a házasságról, és mindég bizonyost nem mondtam, mert azt gondoltam, ha esetleg feljebb való fogja megkérni nőül, akkor kívánom boldogságát az ártatlan és jó léleknek, mert én látom a sorsomat, tehát én nem bíztam boldoggá tenni, ha esetleg valami erénytelen vagy aljabb lévő alkalmatlankodott, akkor határozottan kimondtam, ezt utasítsd el Veruskám, mert ennél én jobban foglak boldogítani.

Egyszóval nem tudták meg az én véleményemet, igen csodásnak látták a dolgot, és csodálták, hogy jobban nem ragaszkodok, és hogy miért nem biztatom őket, mikor már nem messze az idő, hogy megtörténhetne egybekelésünk.

Egy Szedlák József nevű felügyelő és zenész igen ügyes és úgyszólván szép ember is volt. A történetek előtt tíz évvel Csajkovicséknál lakott mint fiatal házas, ennek a neje az említett időbe meghalt, és rövid idő alatt bekopogtatott Csajkovicsékhoz, és fölemlítette véleményét az öregnek. Ezek időt kértek, amit Szedlák jól tudott, hogy mire való az idő, mert tudta, hogy én túl fogok esni a sor alól, és csak is megőszülök. Annál inkább sietett a kérésével, és a leányt is meg tudta hajtani a vén róka, mert különben mondhatni egész nőcsábító volt, mert nem volt egyébre alkalmas, mint zenésznek, mert kitűnő klarinétos volt, különben tudott flótázni és hegedülni is, hanem ezekkel nem volt művész, hanem klarinéten, különösen kotta nélkül, igen szépen tudott játszani. És sok pénzt keresett, mert a Lécsői magyarok és Hosszúmezei Viskiek egy éjszakára 10 krt adtak neki csak az alkuba, azután az alkun felül sokszor több volt, tehát pénzkereső volt. Hanem a gazdálkodáshoz nem értett, ellenben értett a pénz elköltéséhez, és mégis úgy lett, hogy Veruska nőül ment hozzá, hanem nem vétkezett ellenem, mert megkérdezett engemet, hogy megbiztosodjon avval, hogy bizonyosan nőül veszem. Amire én nem a legtisztább feleletet adtam, mert azt feleltem a kérdésre, hogy ha esetleg leány leszel, mikor én fogok nőülni, akkor senki mást nem veszek nőül, mint téged Veruska. Hanem avval szemben biztosítlak, hogy egy év múlva meg fogok nőülni, mert készülni kell az ilyen dologra. Tehát akkor nem szeretsz, kérdezte Veruska, azt nem mondhatom, mert akkor hazudnék, feleltem. Evvel vége lett az efféle beszédnek, és egyébről folyt a szó. Hanem én jól tudtam, hogy rész szerint meg fogom banni, másrészt pedig nem jött meg az idő, mert én fiatalnak találtam magam még arra nézve, másodszor anyagilag is meg kellett magam biztosítani, és a többi testvéreimről gondoskodni, mert a két testvérem még gyermekek voltak. Pedig Veruskát rendkívül szerettem, és nehéz volt egyebekért mellőzni. Hanem énbennem gyermekségemtől kezdve erős akarat volt, mert amit meggondoltam és jónak találtam, azt meg is tettem vagy meg is tartottam. Így aztán látták Csajkovicsék, hogy bizonytalan vagyok, tehát mivel Szedlák ügyes ember volt, és jónak látták, hogy hozzá menjen nőül Veruska. Meg is történt a lagzi, amelyre az egész zenekar játszott csak én nem, mert meg kell mondanom az igazat, hogy ha akartam volna is, mégsem bírtam volna. Egy pár hét elteltével a zenész társaim mintegy szemrehányólag adták elő, hogy mert nem jelentem meg a zenénél, mivel az régi szokás, hogy mikor valamelyik zenész nőül, tehát olyankor köteles minden zenész ott lenni és zenélni, és te nem teljesítetted, tehát meg fogunk büntetni, és bele került öt forintomba.

Egy év elteltével elbeszélte nekem egyik rokona, hogy a fiatal asszony azt mondta, hogy a férjét tiszteli, hanem szeretni csak egyet tudott életében. Én is azt mondtam.”

A reggeli

Meghúzta a láncot. Ettől lezúdult vagy tíz liter víz, és leöblítette a fajanszot. A lánc végén fityegő műanyag fogantyú össze-vissza lengedezett, és többször nekicsapódott a csempének. Csak addigra nyugodott meg, és vett fel valamiféle szabályos ingalengést, mikorra újra megtelt a tartály. Kezet mosott, majd visszatért a szobába. Amint elhaladt a tükör előtt újfent késztetést érzett, hogy szónokolni kezdjen. Nem kíváncsi már rá senki, nincsenek sikerei, nemcsak a nőknél (már több mint húsz éve), hanem szakmailag sem. Ebben sincs semmi meglepő, hiszen az arab kaland után soha többé nem állt talpra, sem testileg, sem szellemileg. Míg előtte életerős, energikus, éleseszű fickó volt, utána csak egy szemlélődő, erejét veszített, átutazó lett. Többé nem küzdött. Csak magával szeretett beszélgetni, mert mindig tudta előre a válaszokat. Meglepetés nem érthette, mindig ura volt a helyzetnek.

- Milyen szerencse, hogy még időben ki tudtam csoszogni a WC-re. Már többször előfordult velem, hogy nem értem ki időben és bement a nadrágomba. Idős korban a záróizmok már nem olyan jók. Egyébként is lassú vagyok. Nem tudok sietni, egyszerűen képtelen vagyok a sietségre. Ha földrengés rázná meg a házat sem volnék képes kimenekülni, mert összedőlne az épület, mire rászánnám magam. Arról nem is beszélve, hogy szinte megoldhatatlan problémát jelentene annak eldöntése, hogy mit vigyek magammal, hiszen minden, ami a lakásban marad elpusztulhat. A dugi pénzemet, ugyebár, ki kell vinni. De a dédapám falióráját sem hagyom, ha már túlélte egy ilyen évszázadot, mint amilyen ez a huszadik volt. Majd pont most fog elpusztulni, békeidőben. Hát egy frászt. Vagy hagyjam itt a fényképalbumot, mely életem krónikája. Mit fogok nézegetni hátralévő napjaimban, ha ez odavész.

- Szerencsére ezek a gondolatok csak fikciók, de tény ami tény, hogy rettenetesen lelassultam és döntésképtelenné váltam. Remegek, ha bármilyen aprócska döntést is kell meghoznom. Nem úgy, amíg fiatal voltam. Egész életem a súlyos és felelősségteljes döntések története. Most például el kellene döntenem, hogy mit fogok reggelizni. Fiatal koromban kedvenc reggelim volt a ham and eggs. Amikor nászúton voltunk Balatonfüreden minden reggel ham and eggs-et ettem. A pincérek megmosolyogtak, mert szentül meg voltak győződve, hogy azért eszem annyi tojást, hogy férfiasságom csúcsformáját tudjam nyújtani a gáton vagy a dombon, ahol kell. Egy élet tapasztalatával a hátam mögött állíthatom, hogy egy szép női szempár villanása, egy mosoly, de különösen egy illat nagyobb hatást kelt, mint ezer ham and eggs.

- Ma már nekem nehéz étek az ilyesmi. A női szempárok sem fokozzák már a vérnyomásomat, noha mint abszolút esztétikai értéket, ma is nagyra tartom őket. Nem annyira a tojással, mint inkább a hússal van bajom. A sült sonkát nehezen emészt meg a gyomrom, ráadásul még heves gyomorégést is okoz függetlenül attól, hogy reggelire vagy vacsorára ettem. Kanálszám nyelhetem a szódabikarbónát. A tojást, ha mértékletes vagyok, még ma is meg tudom enni. Többnyire vajás pirítóst szoktam reggelizni lágy tojással. Azt hiszem ma is ez lesz, meg egy csésze boros tea. Már régen eldöntöttem, több éve, így nincs min hezitálnom, nincs mit eldöntenem, csak végre kell hajtanom egy rég bevált sablon begyakorlott lépéseit.

- Bekapcsolom a rádiót is, ez is rég bevált rutin. Meghallgatom a híreket, pedig nem túlzottan érdekelnek. Mindig ugyanazt hallom, csak a szereplők és a helyszínek mások, de az események nem változnak csak permutálódnak valamilyen megfejtethetetlen szabály szerint. Alapjában véve legjobban az időjárás és vízállás jelentés érdekel. Ha jobban végiggondolom az időjárás is közömbös, hiszen úgysem megyek sehová. A kisbolt itt van a házban. Olyan rossz idő márpedig nincs, hogy oda ki ne tudjak ugrani (na jó, csoszogni), ha úgy hozza a szükség.

- A vízállás jelentés már sokkal érdekesebb. Szép városok neveit hallom, az Inn Schärdingnél, a Duna Passaunál, az én szeretett Dunám. Mennyit gondoltam rá, amíg jártam a világot. Nem panaszkodhatom, hiszen bejártam nemcsak Tolnát Baranyát, hanem Mekkát és Medinát is. Nekem azonban mindig a Duna volt az első szerelem, amely örök és megbonthatatlan, mint egykoron a magyar-szovjet barátság. Az épített környezet és a természet alkotta csodák egyaránt izgattak: az alpesi csúcsok, az óceánok, Petra, Palmyra, Egyiptom, a Sziklás hegység és még sorolhatnám, mégis a Duna a szépségével, nyugalomával, méltóságteljes előkelőségével, illatával maradt az első. Öreg korom egyetlen, megmaradt „sport tevékenysége” a Margit szigeten való sétálgatás. Ilyenkor minden alkalommal létrejön köztünk - a Duna és én köztem - egy titokzatos kapcsolat. Egymásra kacsintunk, mint akik tudják, amit tudnak. Nekünk már nincs szükségünk szavakra. Érdekes, különös dolog a kommunikáció. Technológiává, kultúrává nőtte ki magát, miközben, úgy tűnik elveszítette eredeti funkcióját, az emberek közvetlen érintkezésének eszközeként való létezést. Mára megfélelmeztünk a kommunikáció nem elektronikus formáiról, a gesztusokról, a mimikáról, a hanglejtésről, a szemvillanásokról, a szagokról és illatokról, stb. Az illatok terén teljes a dezinformációs alapú káosz. Lehetséges, hogy ezt is a KGB találta ki? Ma már senkiről nem tudsz meg semmi érdekeset az illata alapján, legfeljebb azt, hogy sok pénze van drága parfümre. Ez azonban teljesen érdektelen, mivel nem tudod eldönteni a szaga alapján, hogy rokonszenves-e vagy sem. Ma már az illatszerek minden természetes szagot elnyomnak. Régebben legalább az eredeti és a művi keverékét észleltük, amiből meg lehet mondani egyet s mást, de ma legfeljebb a home page-ét nézheted meg. Lehet, hogy véleményemmel egyedül maradok a vitatkozók között, de én az első benyomásomat egy nőről nem a home page-e alapján szeretném begyűjteni. Persze tudom, hogy vén bolond vagyok, szenilis, ammónia szagú öreg tata. Egyet kell értenem vitapartneremmel, mert reggelizni készültem, amikor belementem ebbe a vitába. Viszont elégedett lehetek magammal, mert szépen megvédtem az álláspontomat.

- Mit is akartam reggelizni? Ja persze lágy tojást pirítóssal. Előbb fölteszem a gázra a teavizet, majd a tojást és legvégül belerakom a kenyeret a pirítóba. Így egyszerre lesz kész minden. Én csak tudom. Mint már említettem volt, a teámba bort is teszek egy kicsit. Még drága jó anyámtól tanultam, hogy citrom helyett bort is lehet rakni a teába. Jó gyomrot csinál, ami az én koromban nem hátrány. A Paculákné fiától vásárolok. Balatonfüreden lakik és van vagy 2000 négyszögöl szőlője. Rizlingszilvánt csinál. Finom, nem túl erős a bora, és biztosan tudom, hogy nem cukorcefréből készült valahol a Kiskunság homoktengerében, hanem szőlőből. Ráadásul az ára is igen kedvező és házhoz jön kéthetente egy két literes demizsonnal. Három darab két literes demizsonom van és ez cirkulál köztem és a kis Paculák között. Itt a kis jelző nem a súlyára, hanem a korára vonatkozik, hiszen van vagy 130 kilós. Nagy melák ember, kis, buta szemekkel, de határozottan jóindulatú. Akkora keze van, mint Jandó bácsinak, nagyanyámék kazánkovács lábszomszédjának volt. Majdnem hetven éve, hogy láttam az öreg nagy mancsát és mégis olyan közelinek tűnik. Arra nem emlékszem, hogy mit mondtak egy fél órával ezelőtt, de azt pontosan tudom, hogy hogyan kellett beadni a jelentést az orosz tanárnak, amikor belépett az osztályba: Táváris ucsityeljnyicá já dákládívájú vám sto száasztáv klásszá 25, nyikto nye átszusztvujet. Ma különösen sokat érek ezzel a tudásommal.

- Felforrt a teavíz. Leforrázom a tea-gazt. A tojás vize is hevesen bugyborékol már. Zutty, bele a két tojást. Három és fél perc múlva kész. Addig leülök egy kicsit. Nyolcat üt az ingaóra. Milyen szép darab. Éjjel is számolom, hogy mennyit üt. Innen tudom, hogy hány óra van még hátra a reggeliig. Nem zavar, hogy ennyire éberen alszom, ez már csak így van az én koromban. Örülök, hogy nem fáj semmim. Hálát adok a Mindenhatónak, hogy viszonylagos

egészségben élhetem későőszi napjaimat. Éjszakánként már fogas szél fúj, száraz leveleket zörget mindenfelé, befűtül a konyhaajtó résein.

- Kész a tojás. Leöntöm róla a forró vizet, hogy ne főjön tovább. Megmártom őket hideg vízben, majd megtöröm a héjukat és egy pohárba kapargatom a sárgáját és a félig kemény fehérjét. Kicsit megsózom és kész. Kiugrottak a pirítósok is a toasterből. Ez aztán pontos összjáték. Olyan pontos a csatlakozás, mint a svájci vasútnál. Én csak tudom. Fiatalabb koromban sokat jártam a világot, Svájcban többször is megfordultam hol pihenni, hol pedig tanulni. Vonattal jártam minden nap Badenből Zürichbe. Ismerem a svájci vasutat, mint a tenyeremet.

- Napom legszebb része a reggel. Még előttem van minden. Ma még megtörténhet velem....., mi is? Azt hiszem velem már nem történhet meg, de mégis szép a reggel, mert egyszerűen szép, minden különösebb ok nélkül. Feljött a nap, vagy ha éppen nem jött föl, mert a felhők eltakarják, én akkor is tudom, hogy ott ragyog a felhők mögött, mint gyermekkoromban az Istenke, aki ott ült a bárányszerű felhők szélén - még ha nem is láttam - tudtam, éreztem, hogy ott kell lennie. Itt van például ez a jó szagú reggeli. Közös életünk utolsó évtizedében minden vasárnap ezt reggeliztünk. Most már egyedül vagyok, de legalább a reggeli ugyanaz. Mostani életem egyetlen értelme a reggeli. A remény illúzióját kelti bennem. Jól indul a napom egy jó reggelivel. Én nem csak egyszerűen elköltöm a reggelimet, hanem celebrálok. Szertartásosan végzem a begyakorlott, évtizedek alatt belém sulykolódott cselekvéssort. Magabiztos vagyok, mert ismert környezetben unalomig ismert műveleteket végzek. A vajás, picit sós pirítósból harapok egyet. Egy kávéskanálnyi lágytojást is mellé veszek és lassan rágni kezdem. Ennek sikerén és a szerzett örömen fellelkesülve hajlamos vagyok elhinni, hogy ez egy szép és jó nap lesz, amiért érdemes volt felkelni. Estére többnyire megbizonyosodom arról, hogy ez is csak egy átlagos napja volt egy öregembernek. Ha még egyszer azt álmodom, amit ma, többé nem ébredek fel. Semmiféle lágytojás, pirítós vagy boros tea kedvéért sem.

- Nem háborgok, inkább élvezem az evés örömét. Ki tudja melyik reggeli lesz az utolsó, talán éppen ez a mai.

Szerelem

„Midőn a harmadik sor alól kimaradtam árva is lettem, mert szerető nélkül voltam, nagyon sokára jött meg a kedélyem. Abba az időbe jött haza a katonaságtól egy régi gyermekkori barátom, Takács János, kivel gyermekkoromban inaskodtam. Én voltam Preczik aknanagynál, és ő Svaintner Albert pénztárnoknál. Az udvarunkat egy kertész osztotta kettébe, azonban ezen jó móddal segítettünk, hogy együtt társalogjunk, a kerítésbe egy deszkát úgy alkalmaztunk, hogy tetszésünk szerint bármikor ki volt vehető anélkül, hogy látszott volna annak meghamisítása, és így aztán mikor alkalmunk volt, összejötteünk és társalogtunk sok éveken át. Jól éltünk, és mikor be is vitték katonának Takács Jánost, akkor is mint igaz barátok váltunk el, mert az búcsuzó estén mind a ketten könnyeztünk, és megígértük egymásnak, hogy ha egyszer még összejöhetünk, mindenkorra tartsuk meg a barátságot.

A 3 év elmúltával szerencsésen megjelent az én testi lelki barátom. Amint megtudtam hazajövetelét, azonnal megjelentem nála, és mint jó barátok örvendtünk egymás egészségének, és a szerencsés összejövetelnek, amelyre azután bekövetkezett a lakoma, amelyen ott mind a ketten elbeszéltünk egymásnak kölcsönösön a lefolyt évek alatt életünket. A végbeszédnél felszólott a barátom, hogy nem szándékolok-e még megnősülni, vagy van-e szeretőm. Felelém, szeretőm nincs, csak volt, és mondtam neki a múltat Veruskáról, amire ő azt felelte, hogy részéről nem hagyta volna másnak, mint az a leány mintaképe a női nemnek. Ezután aprózni kezdtem a dolgot, és jól megérttettem vele a dolgot, amire ő azt mondta, hogy a számadás jó, hanem ezt nem mindenki bírná megtenni, mikor egy szép és jó leányt bírhat, és azt egyéb más oknál fogva elbocsájtani, mikor az ilyent ritka lehet találni. Felelé továbbá az én barátom, ami elmúlt az többé vissza nem tér, hanem jelenleg hová kéne járni, valami féle tisztességes házhoz, de hogy a leány is érdemes volna. Tehát meg akarsz nőülni barátom János, kérdezem, felele ő nem, na tehát gyere velem Szigeti Andrásékhoz, van egy Tercsi nevezetű leánya, igen ügyes és szép, a legközelebbi alkalommal bemutatlak, remélem jól fogod magad találni, csak azt nem mondtam meg a barátomnak, hogy a leány a szülőivel együtt kétszínű ravasz rókák, különben azt gondoltam, az a te gondod lesz, majd észre fogod venni, és ha az ember mulatságból, nem szeretetből jár valahová, akkor mind egynek gondolja, csak egyszer egyszer nagyot nevet az ilyen színészekről.

Elég az hozzá, hogy mind a ketten megjelentünk Szigetiéknél, és én bemutatam a barátomat, Takács János barátomat, ki ismét elmondta a mondókáját elég jól, mert szakértő és világösmerő ember volt. Az első jelenetre az ösmerősség megvolt, és én meg voltam győződve arról, hogy a barátomat elég érdemesnek találták Szigetiék, hogy házokhoz járatos legyen, és így mind a ketten időtöltésből eljárunk úgy estenként mint ünnepnaponként. Igen vígan töltöttük el az időt, és minekutánna mink rendesen eljárunk minden üres időnkbe, annak következtében még egy pár tisztességes fiatal ember csatlakozott hozzánk, és üres idejüket velünk töltötték. Megjegyzés, hogy Tercsinek is volt barátnéjai több mint eddig, mert mikor mi ott voltunk, olyankor 8, 10 leány összejött, így tehát nagyszerű csevegés volt, boldogan töltöttük időnket.

Tíz hónap elteltével kérdezem a barátomtól, János pajtás, hogy érzed magad ez idő lefolyta alatt, nem vagy még szerelmes a leányba, vagy nem számít rád e nőül venni, mert esetleg, ha te számítanád a leányt nőddé tenni, akkor én tovább állok, és légy boldog barátom. És te nem számítol barátom Náczi még megházasulni, kérdezte tőlem János. Én határozottan mondom, hogy nem, de mi okot tudsz e családra, kérdezte János. Felelém, én semmit, ami az én házasságomhoz tartozna, nekem egyszerűen még tetszik a legényélet, mert én csak 22 éves leszek, tehát nem nőülök. És én ezt igazán mondtam neki. További időt is barátságban vittük, mégpedig a legnagyobb egyetértésben.

Hanem egy pár hét múlva másképp kezdett pengeni. Az én nagybátyám, Sztodolnik Péter a zene próba alkalmával azt kérdezte tőlem, te Náczi, tudod, hogy szombaton lesz kézfogója vagyis jegyváltása Takácsnak Szigeti Tercsivel, mert tudom, hogy te is jársz a lányhoz, én nem tudok semmit, felelém, pedig kérdeztem tőle. Tehát hogy állsz a leány barátságával? Felelém, én jól állok, mert bizonyos vagyok arra nézve, ha esetleg szólanék a leánynak, azaz, ha megkérném nőül inkább hozzám jönné, mint Takácshoz, Te öcsém javaslok neked valamit, ha te jónak fogod látni tégy úgy amint én fogom elmondani neked. És mi volna az bátyám? kérdezem. Te öcsém, ha a leányt szereted és alkalmasnak találod, akkor ne hadd Takács kezére, mert az meg akar csuságotolni avval, hogy együtt jártatok a leányhoz, és ő elcsapta a kezéről. Igaza van bátyám, mert ha csakugyan szombatra van tervezve a kézfogójok, akkor csakugyan nem szép Takácstól, hogy a kérdésemre nem adta meg az igaz feleletet. És én akkor kész vagyok a tervemmel, mert én megbuktatom és megszégyenítem, és utóbb a leányt elveszem nőül, ha terveimnek meg fog felelni. Tehát csinálj öcsém, amit jónak látol, csak ne engedd, hogy téged megcsuságotoljanak. Kedves Péter bátyám, Szigetiék, amint tudja, igen furfangosok, de az én eszemem nem mennek keresztül. Azt majd meglátom, ha az úgy lesz, akkor ember leszel a talpadon.

Én azonnal elmentem Szigetiékhez, és fölkerestem Tercsit. Kedves Tercsim, nem hiszém, amit hallottam. Mi volna az Ignác? kérdezi ravaszul a leány. Felelém, kedvesem, már most igazán és őszintén beszéljünk. Tudomásom szerint Tercsinek jegyváltása lesz szombaton, igaz é? Igaz, felelé, és ravasz könnyeket ejtett. Tehát mondja meg lelkem, szeret-e engem igazán? Felelte, szeretem kedves Ignác, és régen vártam öntől ezt a kérdést, hanem még most sem késő, nem késő lelkem, csak úgy beszéljen, amint én fogom mondani. Tehát mit mondjak, így fog felelni, hogy mink régen megbíztattuk egymást, és szerelmet vallottunk egymásnak, és elhatároztuk, hogy ősszel lesz az egybekelésünk, de mivel még csak május hónapban vagyunk, tehát én nem siettem a szülők beleegyezését kérni, amit el fogok ösmerni hibának a szülői előtt, és Tercsi lelkem meg azt fogja állítani, hogy azért nem szólottam kedves szülőinek, mert az az Ignác kötelessége volt, és én nem voltam egészen bizonyos Ignác szavaiban. Helyes az egész, kedves Tercsi, én most megyek az kedves szülőikhez. Tessék tessék kedves Ignác. Én azután a kertbe mentem, hol a szülők egy pазsintból készült kanapén ültek, és diskuráltak, szítták a tavaszi kellemes levegőt, és gyönyörködtek a berendezett tiszta kertjökben, mert azt meg kell vallanom, hogy ritka rend és tisztaság uralkodott e háznál. Minden izlésesen és finomul volt készítve vagy berendezve, igaz, hogy az férfitől függött nagyobb részben a rendezés, okos ember volt abban a részben, más részben pedig sok gyenge tulajdonságai voltak, úgy annyira unalmas volt a társalgásra, hogy ha egy negyed órát kellett vele töltenem, akkor már álmos voltam.

Elég az hozzá, hogy elmentem az szülőkhöz és jó estét köszöntem. Kezet fogtam András bácsival, és Tóncsinének kezét csókoltam, és elkezdtem beszédem tárgyát. Engedelmet kérek, hogy társalgásokat megzavartam, hanem kénszerűlve vagyok reá, mert az idő reám nézve igen drága, és úgy is el vagyok késve egy kicsit, melyet előre hibámul rovom fel önmagamnak. Én szerettem kedves lányukat régen szeretem, azaz egymást szeretjük, és szót adtunk egymásnak egybekelésünkről. Hanem mivel még távol van az idő mikorra határoztuk egybekelésünket, azaz augusztusra határoztuk, tehát koránnak találtam a sürgetést, azaz a tisztelt szülőket kéresemmel háborgatni. De mivel tudomásom szerint akadály gördülne tervem kiviteléhez, ha tovább is késnék kérésemet önök elé terjeszteni. Tehát még egyszer megvallom, hogy én kedves lányokat szeretem, és ha elfogadnának gyermekükül és kész volnék Tercsi lányokat nőül venni. Bucsú után volna egybekelésünk, ha szerencsételnének beleegyezésükkel. Az asszony azonnal felelt, ezt régen vártam öntől Ignác, a férfi gondolkozni látszott, végre megszólalt, kedves fiam, én ellent nem állhatok, de megkérdezzük a leányt kettőtök előtt, és ő

fogja a határozatot meghozni, hanem előre is kijelentem, hogy te elkéstél egy pár nappal, mert Takácsnak pénzébe áll eddig a dolog, mert ő már eddig beszállított italt és egyéb ennivalót is, az semmi nem baj, mert nem romlik meg, azt mindent részletenként el lehet fogyasztani. Jó, de ki fogja megfizetni, akik el fogjuk fogyasztani, azok képesek meg is fizetni, na majd meglátjuk mi lesz kedves fiam. Én akkor ismét kezet csókoltam és kérdeztem, tehát nincs egyéb akadály? Felelnek, nincs. Na brava atyám és anyám és én gyerekek vagyok. Így aztán bementünk a szobába, mivel már sötét volt. A szobában bent találtam barátomat, amint reám nézett egy gúnypillantást vettem észre szemeiből reám vetni, és én mint máskor kezet fogtam és szervuszt mondtam neki. Ő viszonzta, azonban a szervusz után hahotára kerekedett és erősen nézett a szemeim közé, mire én annál komolyabb lettem, és készen voltam avval, hogy barátom mit nevet reám. Mert ő azt gondolta, most én túltettem rajtad, még egy pár napig van helyed e háznál, és aztán én adom neked ki az utat. Én ugyan sajnáltam őt előre, de hiába ő ásta gödröt nekem, neki kellett beleesni. Én már bizonyos voltam benne, mert asszonyoknak a szívöket én bírtam, ámbar azt vettem észre, hogy András bácsi majdnem egyformára becsült. Elég az hozzá, hogy mindegyikünk helyet foglalt, és Tercsi mellém tette a széket, és így egymás mellett ültünk, én meg kezdtem a csevegést, és csakhamar olyan fontos beszédünk volt, hogy egészen el voltunk foglalva, és fennszóval elneveltük magunkat egyszer egyszer. Azután bekövetkezett, hogy egymásnak a fülébe sugtunk egy s mást, és közben egy egy sunyi csók is volt váltva, amit barátom észrevett, és a nevetés után olyan nyughatatlanság látszott az arcán, hogy én megsajnáltam. De mit tehettem egyebet, mint hogy tovább folytattam szerepe-met. Egyszer csak hallom, hogy az apám csendet kér, és egy poharat tart a kezében, mindjárt készen voltam, mi fog következni az egészsből. Kedves fiaim, szólott az öreg, én mindkettőtöket szeretlek, és méltónak talállok arra, hogy a leányomat nőül vegyétek, de mivel leányom csak egygye lehet, tehát tegye meg ő a választást. Tehát mondd meg lányom melyikhez mégy nőül és kit szeretel jobban, Ignácztot é vagy Takácsot? mert tőled függ a választás. Kedves atyám és anyám, én Ignácztot szeretem és én hozzá megyek nőül, mert mi rég szót adtunk egymásnak, de kedves szülőimnek azért nem szóltam, mert ő csak egyszer említette az egészet, sőt az Ignáczt kötelességének tartottam, és ő ezt elhanyagolta. Igaz, felelém, evvel hibáztam, mert nem szóltam hamarébb.

Erre aztán felállott ülőhelyéből a barátom, és síró hangon monda nekem, kedves barátom, hogy ha akartál valamit csinálni, akkor kellett volna, de most hagyd békít, mert én már benne vagyok és költségemben is áll. Felelém, ne légy gyöngé, hanem vedd észre, hogy neked van kiadva az úti czédula. Felelé Takács, na barátom, akkor Tercsinek kettő kell, mert ő nekem is megígérte, hogy nőm lesz. Felelé Tercsi, nem igaz, nem igaz, azt nem mondtam, hogy én őnt szeretem vagy fogom szeretni. Kedves barátom, Ignáczt, gyere ki, mondok neked valamit, nem megyek amég meg nem mutatod, hogy nincs nálad revolver. Akkor Takács úgy ketté szaggatta a mellényit, hogy a gombok mind szerteszét ugráltak, tehát látod, hogy nincs nálam semmi. Így tehát kimegyek, mert kezdetől úgysem félek, felelém. Külömben igen egyforma erősek lehetünk. Így aztán kimentünk az tornácra, ahová a hold fényesen világított. Ott aztán elő-adta barátom, hogy beösméri, hogy hibázott avval miért akart engem megszegényíteni. Mert különben egy kis tréfa lett volna az egész, de az másképp ütött ki, tehát légy szíves barátom Ignáczt és engedd meg hibámat. Felelém, ami a hibához tartozik azt megengedem, de meny-asszonyodat elvesztetted, mert én már azt nem tehetem, hogy lemondjak róla, mikor magam-hoz hódítottam meg. Ámbar nem volt szándékomban a nőülés, hanem olyan gazember nem vagyok, tőled elcsábítsam, és én otthagylam. Hanem azért jobban kell, hogy megösmerjem ökelméket, mivel tudom, hogy igen fúrfangosak, tehát azt akarom megtudni, hogy leszek és oly szerencsés, hogy hozzám őszinték legyenek, és ha igazán fogom kérni a nőknek szívöket, akkor az öregnek muszáj meghajolni, te pedig barátom viseld magad nyugodtam, mert még megvál-tozhat az egész, és ezt a kicsit megérdemelted. Ez beszédet hol fennhangon, hol ismét sug-

dosva elbeszéltük egymásnak, és végre bementünk ismét a szobába. Tovább folyt a társalgás, mert én ismét a Tercsikém mellett találtam magam. Forró csókot osztogattunk egymásnak. S végre késő lett az idő, éjfél után egy óra elmúlt, tehát én kijelentettem, hogy lakásomra akarok menni. Ekkor Tercsikém, és azon este ahogy neveztem, anyám, intettek nekem, hogy még maradnék egy kevés időt. Így tehát ismét helyet foglaltam. Ekkor aztán behoztak valami falatozni valót, előbb egy pohár körtepalinkát költöttünk el, és aztán a sültből fogyasztottunk. Én ekkor véletlenül széttekintettem és megláttam a fogas alatt a kézi kosárban az üvegeket tele borral. Na tessék nekem megengedni, hogy akárkié legyen is az a bor és két üveget kifizetek és tessék az asztalra tenni. Erre ráfelelt Takács, már olyan nincs, hiába fizetnéd meg, mert én nem adok belőle el, mert én neked nem vagyok szolgád, ha akarsz inni, akkor ereggy a korcsmába, mert én ha éppen arra a célra nem használom fel, amire vettem, akkor se adom neked, hogy végre azt mondd, hogy én szolgálalak ki. Én látom, hogy barátomnak van vágott dohánya, tehát kezdtem lassan fésülni. Nézd csak kedves barátom Takács, egy pár üveggel költsünk el összesen, és ne gondold arra, hogy azt az itteni történetet valakinek elmondom, hanem számítsd össze költségeidet, és hadd itt az egészet. Jelen pedig szükség van egy pár üveg borra, mert most nem hozhatok sehonnét sem, mert éjjel van. Hiába volt az egész, mert az öregek is nekem adtak igazat, hanem Takács megmaradt a maga véleménye mellett, és igaza is volt, mert ha az egyik csúfság meg is történt, legalább a másik ne történjen meg, ami éppen gyengeségnek lett volna nyilvánítva. S végre csak lakásomra készültem, utánam jött anyám is, és folyton tervezgetett a jövőről, amit én mindég helyeselttem. Hanem sokszor máshol volt az eszem, csak végre keztem fogtam atyámmal és Takáccsal. Jó éjt kívántam, amiből ugyan kevés volt már, és indultam kifelé. Midőn a házok szögleténél voltam, a leány egyszerre megfog hátulról, és azt mondja kísérem el. Felelém, tessék, evvel ismét kezdünk lassan csevegni holmi bohóságot, de csak suttogva társalogtunk. Ekkor látom, hogy Takács is jön kifelé a grádicson, és hallom, hogy jó éjt kívánt, és keztem fogott az én atyámmal. És az én atyám látom, hogy megrántja az kezét Takácsnak, és mintegy azt értette vele, hogy maradjon vissza, amire ez vissza is lépett, mert ők nem láttak minket, mivel akkor jöttek a világosból. Hanem én mindent jól láttam, és ekkor indultam lakásom felé. A leány elkísért egész otthonig. Ekkor kérdeztem tőle, és most Tercsim nem fog félni? de igen, egy kicsit, felel, tehát én ismét elkisérem, és ismét visszatértünk nevetve, mint akik boldogok. Midőn Szigetiék mellett, azaz Tercsiék mellett vagyunk, hallom, hogy a barátom fennhangon nevet. Ekkor azt mondtam, Tercsim, tudja meg, hogy az öregek megígérték Takácsnak az kézfogó megtartását, hanem én azt tanácsolom Tercsimnek, hogy engem szeret, tehát némileg hallgasson rá, és ne legyen meg Takáccsal a kézfogó. Mert ő is becsületes fiú, kár vele ilyen csúfságot csinálni, vagy, ha esetleg ellenemre meglesz a jegyváltás, akkor én nagyon rossz néven fogom venni, és akkor azt fogom javasolni, hogy a mennyegző legyen meg, mert én senkivel sem szeretek csúfságra járni. De azt sem engedem meg, hogy velem valaki azt tegye, amit ő akar. Én mindég azt tanácsolom bárkinek is, hogy becsületes legyen, mert akkor lehet boldog. Mert nekem ha van egy elkövetett bűnöm, akkor én nem vagyok nyugodt, azért ajánlom a Tercsimnek is, hogy az erények útján haladjon. Mert vannak emberek, akik hamar félrevezetnek a barátjokat, ezekkel vigyázva kell társalogni, és nem kell arra menni, amerre vezeti az embert. Azért mondom Tercsimnek, hogy éppen olyan helyzetben van, hogy most jobb és bal út áll Tercsi előtt, és arra megy, amerre tetszik. Ha bármit is tenne, vagy akármelyik úton menne, mindég úgy kell kiszámítani, hogy érvényes legyen a tett, habár emberek, vagy az Isten előtt bírunk megfelelni, mert Isten van, aki lát és hall mindent, és megjutalmazza az embert, vagy különösképpen meg is bünteti bűneiért. Tehát okos legyen, és válasszon magának, amit a legjobbnak lát. Most Istennek ajánlom, én megyek, mert a napi munkámat nem hagyom, ámbár tudom, hogy igen terhes lesz, és még egy készszorítás, és egy édes csók után elváltunk. Különben már virradni kezdett.”

- Istenem, be szép történet. Szegény öreg, nem tudom, hogy miért sajnálom, de mindig összeszorul a szívem, ha olvasom a naplóját. Pedig az ő élete sem volt nehezebb, mint az enyém. Talán csak a nagy gyermekhalandóság volt az, amitől fájdalmasabb lehetett az élete. Ez az, amit nem tudom, hogy hogyan lehetett túlélni.

A tífusz

Borzalmas fertőző betegség a tífusz. Az ember még a védőoltástól is úgy érzi magát, mintha lepréselték volna akár egy tölgyfalevelet a lexikon lapjai között. Aki pedig elkapta azzal nem szívesen cserélne senki. Typhus abdominalis a tudományos neve. Emberben a Salmonella typhi idézi elő a járványos megbetegedést. A baktériumokat a fertőzés kórokozóit hordozó személyek nyálában, székletében, vizeletében találhatjuk meg. A fertőzés közvetlen kontaktus útján is terjed, de könnyen megbetegedhetünk fertőzött tárgyak érintésétől is. Főként fertőzött ételek, italok, ivóvíz fogyasztása útján terjed, de legyekkel való érintkezés is fertőzés forrása lehet. Vagyis banális hétköznapi helyzetekben is elkapható a rettegett tífuszt. A szervezetbe bejutott baktérium áthatol a bélfalon és annak nyirokszövetében szaporodik el. Egy-két napon belül bekerül a véráramba általános fertőzést, vérmérgezést okozva. Lappangási ideje 10-14 napig bármi lehet. Első tünetei a láz, a testszerte jelentkező fájdalmak, levertség, általános elesettség, fejfájás, de egyben nyugtalanság is, ami az alvást megnehezítheti. A láz lassan, fokozatosan emelkedik, amely a betegség lefolyásának második hetében elérheti a 40 fokot is. A magas láz két hétig fennmaradhat úgy, hogy még reggel sem mérséklődik jelentősen. További tünet a fehér, lepedékes nyelv, alacsony pulzusszám, a hason, deréktájon rózsaszínű kiütések, karakterisztikus vérkép. A magas láz második hetében, amikor már nagyszámban árasztották el a beteg testet a kórokozók veszedelmes szövődmények alakulnak ki. A bélfali nyirokcsomók, amikben szaporodnak a baktériumok, ekkorra begyulladnak, elhalnak és ki is fakadhatnak. Ezek a fekélyek bélvérzést okozhatnak vagy szerencsétlen esetben a bélfal átfúródhat és a béltartalom a hasüreget eláraszthatja, ami hashártyagyulladást eredményez. A tartós láz a tünetek felerősödését okozza, amely zavaros tudatállapothoz, delíriumhoz vezethet. A harmadik hét végére a beteg teljesen kimerül, súlyos hasi panaszok és zavart elmeállapot jellemzik. Kedvező esetben a negyedik hét elején a láz csökkenni kezd, a hasi tünetek enyhülnek, a testhőmérséklet lassan visszaáll a normális szintre. Kedvezőtlen esetben, amely a megbetegedések 25%-a, a tífusz a beteg halálával végződik. Ez a statisztika a kezeletlen esetekre vonatkozik.

Kezelése antibiotikumokkal lehetséges, megelőzése védőoltással. Aki megkapja gorombábbnak találja, mint az itt leírtak. A háborúban szedi áldozatait, ahol a megfelelő körülmények, a tiszta víz hiánya kedvez a járvány kialakulásának.

De miért is érdekes nekünk a hastífusz? Hát azért, mert itt fetreng egy fehér ember egy beduin sátorban és vízéért nyöszörög. A beduinok nem értik az angolt, de lassan már a magyart kellene, hogy megértsék, mert a jóember már csak magyar szavakat képes kipréselni magából. Az anyját hívja, aztán a feleségét, de senki nem tudja, hogy mit akar. Félrebeszél. A folyadékhiány, a felborult ionháztartás és a sérült bélfal miatt bekövetkezett szepszis rohamléptekkel viszi az exitus felé.

- Anyu, kérek vizet. Vizet, kérlek adj vizet, mert megfulladok. Water, please some water - suttogta alig hallhatóan.

Az egyik beduin megértette, amit mondott a félig már halott ember. Na nem a magyart vagy az angolt értette, hanem látta, hogy a szája teljesen ki van száradva. Öntött a kitátott, a rászáradt nyáltól lepedékes, cserepes ajkú szájba pár korty vizet. Lenyelte a fekvő férfi. A szemét ki sem nyitotta. Csettintett a nyelvével jelezvén, hogy kér még. Megivott így vagy két deci vizet. Szemét lassan kinyitotta és hálásan pislogott megítatója felé. Nem az anyja volt az, hanem egy marcona, sötét bőrű, fekete szemű, rongyokba tekert fejű beduin pásztor. Ahogy elnézem nem sok esélyt ad a férfinak, ami nem is csoda, ha figyelembe vesszük, hogy mióta

szenved kezeletlen hastífuszban. Ugyan ki kezelte volna itt, sok száz kilométerre a sivatag belsejében, több ezer kilométerre hazájától. Itt ivóvíz is alig van, nemhogy kórházi ágy, antibiotikumokkal, orvosokkal. Az általános vérmérgezés, ami az átfürödött bélfal révén megfejlődött egy kis hashártya gyulladással is, lassan, de megállíthatatlanul viszi barátunkat kifelé az árnyékvilágból.

A beduinok az arab sivatag legkülönösebb lényei. Pestiesen szólva nem semmi különlegesnek lenni a sivatagban, hiszen szinte minden, ami ott van, valamiféle furcsaság, egzotikum. Talán a jól ismert teve nem az? Ki látott még ilyen nevetséges, fura alakú és természetű állatot? Vagy vegyük elő a földrajzi adottságokat, a hegyeket, völgyeket, vádikat, oázisokat, a száraz levegőt, a szélviharokat, a víztelenséget, a mérhetetlenül nehéz megélhetést, a szegénységet, a városok szemetét, a bazárok zaját, a müezzinek különös, szép énekét, a saurma illatát és ízét és még sorolhatnám a végtelenségig. Az arab világban minden különleges, legalábbis az európai szemnek. Semmi nem olyan, mint a bővizű, folyókban, tavakban, patakokban gazdag Európában. Idehaza bárhol fűr le egy lukat az ember vizet talál. Igaz, nem mindig ihatót, de vizet. Ez Arábiában másként van. Óriási terület az, amit Arábia néven nevezhetünk. Ez az elnevezés semmiképpen nem jelent országhatárt vagy bevett földrajzi nevet, hiszen gyakran Arábiának mondják az Arab-félszigetet vagy Saudi-Arábiát rövidítik így. Nevezzük Arábiának azt a több kontinensre, Afrikára és Ázsiára kiterjedő összefüggő területet, ahol arabok élnek túlnyomó többségben. Nyelvük, szokásaik, temperamentumuk látszólag hasonló, de ha árnyaltabban közelítünk a valóság felé, bizony jelentős különbségek fedezhetők fel közöttük. Mind közül a leglényegesebb közösnek a nyelvüket, pontosabban az irodalmi arabot, a Korán nyelvét mondhatnánk, mert a köznép gyakran annyira eltérő dialektusokat beszél, hogy szinte meg sem értik az egymástól távol élők.

A sivatagban igazán otthon csak a beduinok vannak, meg a skorpiók. A sivatag nem ér véget az országhatároknál, mit sem törődik azzal, hogy átlép egy köztársaságból egy királyságba, onnan pedig egy diktatúrába. A beduinok is ugyanígy tekintik az országhatárokat, nem foglalkoznak velük. Ha a vándorlás törvénye megkívánja szabadon átlépik, útlevele nélkül. A hatóságok ezt tudják és elfogadják, még a diktatúrák is. Tisztában vannak vele, hogy idegen nem keveredhet közéjük, zárt közösségük ezt nem engedi meg. Egyébként sem bírná ki egy egyszerű földi halandó a beduin életformát. Évszázadok óta, vagy még régebben, élnek sátraikban, terelgetik, legeltetik sovány állataikat és isznak napi egy két deci folyadékot a 40-50 C fokos sivatagban. Meg is látszik a veséjükön, rövid életű, vesekövektől pusztuló nép az övék. Az embert próbáló körülmények megtanították őket arra, hogy egyedül csak meghalni lehet a sivatagban. Éppen ezért próbálnak segíteni ennek a fehér embernek, pedig általában nem szeretik őket, de a halál az más. Ez itt meg fog halni, mert beteg és egyedül van. Kivéve, ha ők gondjaikba veszik. Ismerik a tífuszt, őket sem kíméli, hiszen az időnként fertőzött kutakból ők is isznak. Ősi gyógymódjuk egy sivatagi növényfajta darált gyökeréből készült főzet segíteni szokott. A fehér ember azonban már teljesen legyengült, saját betegek sosem jutnak el ilyen állapotba, hiszen a tünetek alapján korán felismerik az öregek a betegséget és azonnal elkészítik a főzetet. Kétséges, hogy egy félholt emberen tud-e segíteni az elixír.

Vajon hogy' került ide ez a szerencsétlen ember? A beduinok is ezt kérdezzetik egymástól, ezt találgatják. A meggazdagodás utáni vágy, a pénz hozta ide. Olajat keresett egészen addig, amíg ki nem esett az autóból. Minden a legnagyobb rendben ment, legalábbis azt hitte a fehér ember. Ez a hit igazából nem volt alaptalan, hiszen gondos előkészítés után jött csak a sivatagba. Az átlagos helyzetű olajkutatás bizony nagy rizikóval jár együtt. Csak az vágjon bele, akinek tengernyi pénze van, hiszen általában minden tizedik kutató furás talál olajat, vagyis sokáig kell bírni pénzzel, amíg az első hordó olaj a felszínre nem jön. És akkor még hol van a szállítás és az eladás kérdése.

Mindent pontosan feltárt a doktor. A geológiai viszonyok a koncessziós területen eléggé jól ismertek, ami azonban nem jelenti azt, hogy pontosan lehet tudni, hogy hol van az olaj. Pedig a kérdés elméletileg egyszerű. Az olaj a valaha (sok millió évvel ezelőtt) élt tengeri élőlények elhalt testéből képződik. Az elpusztult lények leszállnak a tenger fenekére. Jelentős részüket elfogyasztják a dögevők, férgek, baktériumok és mindenféle organizmusok veszik kezelésbe őket, és ott bomlásnak indulnak, legalábbis egyfajta bomlásnak. Különös módon azonban nem mindenki jut erre a sorsra. A végzetét ugyan senki sem kerülheti el, de a lebomlásnak lehet egy másik módja is. Ha az elhullott állati szervezetek oxigéntől elzárt helyre kerülnek, mert pl. hamar befedi őket az ülepedő finom homok, vagy ez a pusztulási folyamat egy olyan elzáródott tengerben zajlik, mint amilyen például a Fekete-tenger, ahol a felső néhány száz méteres élő víz alatt egy oxigénmentes, vagyis halálos víz van, akkor a bomlási folyamat teljesen másképpen zajlik, amint az élő vizekben. A tetemek anyaga átalakul, de helyben marad. Eközben a vízből leszállnak a fenékre az üledékek, és befedik az ott heverő dögöket. Ez a folyamat évmilliókon keresztül tart, vagyis milliárd tonna számra képződnek az állati tetemekkel bőven ellátott üledékek. A nagy nyomás és a meleg hatására a tetemekből folyékony anyag lesz, ami mozogni is képes a porózus kőzetekben. Ott találhatók olajtelepek, ahol ezek a folyadékok valamilyen okból összegyűltek. Ez az ok többnyire az, hogy valami útját állja a folyadéknak, és ezért az ott felhalmozódik.

Egy ilyen helyet talált meg a doktor a koncessziós területen. Klasszikusan szép olajtelep. Felboltozódott üledékes kőzetek, tetején tömör agyagréteggel, ami nem engedte tovább vándorolni az olajat. A környező koncessziós területeken mindenhol találtak már valamit, ami igencsak jó jel. Az egyetlen bizonytalanság, hogy összefüggő rendszert alkotnak-e ezek a területek vagy sem. Ez volt az egyetlen bizonytalansági tényező. Az intuíció, az öreg róka szimata, megérzése azt mutatta, hogy összefügg. Mellesleg igaza is volt a doktornak, vagyis valóban egyetlen hatalmas olajtelep húzódott több koncessziós terület alatt.

Sajnos éppen ez volt az, ami miatt a doktornak pusztulnia kellett. Két egymástól független ördögi erő interferenciája volt az, ami ellen semmit sem tehetett, ráadásul egészen a végkifejletig nem is volt alkalma arra, hogy a jelenséget felismerje.

A környező koncessziós területek birtokosai sem tudtak többet, mint a doktor, vagyis ők is csak feltételezték a mezők összefüggését. Viszont pontosan tisztában voltak azzal, hogy ha a mezők tényleg összefüggnek, akkor a területeik között lévő idegen, a „magyar”, mezője hihetetlen jelentőségre fog szert tenni, mivel kiterjedése sokkal nagyobb a másik kettőnél. A termelést területarányosan kellene végezni, ami elfogadhatatlan a számukra.

- A „magyar”-t ki kell iktatni. - ebben egyetértettek a szomszédok. Csak a módját kellett kitalálni.

Halasz, aki a két fél szövetsége fölött bábáskodott, kijelentette:

- Gyilkosságról szó sem lehet, ehhez nem asszisztálok uraim. Én becsületes ember vagyok, maguknak kell végrehajtó után nézni. Én nem keveredhetek semmibe.

- Nem is kell Mr. Halasz, mi sem vagyunk gengszterek. A pénzt kell csak elszedni. Ha kifűjt a bankszámlája, akkor szevasz, azaz halasz, hehe. A biztonság kedvéért azért nem ártana tífusszal fertőzött vízzel megitatni. Semmi rizikó.

- Na igen, de az energetikai miniszter számít további pénzekre is, és, ha mi, vagyis önök kinyírják a magyart, akkor az a miniszter úrnak veszteség lesz, és akkor haragudni fog magukra.

- Ugyan kérem, mi úriemberek vagyunk. Sőt, üzletemberek. Tudjuk, hogy mi a tisztesség. A miniszter úr nyugodt lehet, tőlünk 5%-kal többet kap, mint a magyartól, ha a miénk lesz a mező.

- Az kérem más, így már egészen más. - hajbókolt lelkesedve Halasz. - Azért szeretem az üzletembereket, mert közös nyelvet beszélünk. Van egy arab közmondás, amit valahogy úgy fordíthatnék angolra, hogy „Barátok vagyunk, így közös az érdekünk”. Én ezt megfordítanám, mert így sokkal jobb: „Közös az érdekünk, tehát barátok vagyunk”.

Ármánykodás

„Amint lakásomra értem azonnal át kellett öltözni, és menni munkára, akkor ácssegéd voltam. Hanem öltözésem közben a mamám ugyancsak pirongatott az éjjelezésért, és hozzátette, hogy most fogod az egészségedet elrontani, mikor én téged ép és becsületesnek, ami ugyan sok fáradságába kerül egy szülőnek. Én csak annyit mondtam, hogy többé ez nem lesz, mert nekem kell szenvednem azért, hogy az éjjelt elpazaroltam.

Déli ebéd megérkezésemkor nővérem egy levélkét nyom a kezembe, melynek az volt az tartalma, hogy legközelebbi időm alkalmával jelenjek meg, mert fontos közölni valójok van, a családnak. Szigeti András és családja.

Jó előre képzeltem, hogy az öreg róka nekem is próbára akarja tenni a vonzalmamat, és eszemet, mert jól tudta, hogy aki szerelmes, annak nincs helyt az esze. Hanem most az egyszer csalódott öreg barátom, mert én nem vagyok éppen olyan szerelmes, mint amilyennek mutattam magamat, mert rókákhoz nem lehet menni másképp, csak róka bűrbe. Én azt jó előre tudtam, hogy ők engem is verembe számítnak csalni, mert addig egy pár fiatal ember már elcsapta örökségét, tehát szerettek a más bőréről mulatni, és a leányokat mint egy csalogányt tartották, ámbár a leányt nem lehetett éppen nagyon hibáztatni, mert neki ez parancs volt, és másképp hamar is bele szeretett volna bár a legokosabb fiatal ember is, mert szép szőke gyermek volt, ügyes, beszédes, és jó énekes az zenészek közt első primadonna lehetett volna belőle, kár volt, hogy oda nem juthatott, mert grófné lett volna belőle.

Tehát én is megkedveltem némileg, mert azt gondoltam, hogy lassan majd kezemre szoktatom, ha az szülőitől elválasztom, mert a szerelem és a szép szó sokat tesz, gondoltam magamban, majd más útra térítlek.

A déli egy órai szünet közt kaptam annyi időt, hogy elmentem házokhoz, mert kíváncsi voltam, hogy milyen cselszövések vannak készülve. Amint beléptem nyájasan köszöntem és kezet akartam csókolni anyámnak, hanem nem engedte, mert képzelte, hogy nem találja el Ignáczt, hogy mért hivatuk, azt nem tudhatom, mert sokat képzelt az ember ilyenkor, hanem igazat csak akkor lehet tudni, ha meg tetszik mondani. Na előre kérem ne haragudjék, csak figyeljen amit mondok, mert mi csak úgy maradunk, ahogy elvégeztük, de férjemmel nem boldogulok, ő azt akarja, hogy a kézfogó történjen meg holnap este, hanem én tanácsolok önnek valamit, felelém, tessék. Tercsi Szigetre fog menni egyet mást vásárolni, és el fog késni, Ignáczt pedig menjen elébe, és ne engedje hazajönni, és akkor nem fog megtörténni a jegyváltás, mit mond erre Ignáczt, ezt meg kell gondolni, különösön nekem, felelém, hiszen nincs benne semmi, hogy gondolni kellessen, és Tercsi is kérte Ignáczt, de mondja meg, hogy megteszi, mert az a leány Ignáczt nagyon szereti, én is szeretem őt, hanem azért becsületes ember szeretnék maradni, hanem figyeljen csak reám Ignáczt, Takács miként akarta önt megcsuságotolni, tehát ön is megteheti, legalább akkor meg lesz bosszulva.

Ekkor gondoltam, ez azt akarja kivíni, hogy egy csapásra két legyet, tévedel kedvesem. Ismét kérdezi tehát, megteszi? Felelém, ha úgy van, akkor megteszem, látom, hogy őszintén beszélve nem haladok semmire, tehát kénytelen vagyok hasonlóképpen kívánság szerint beszélni. Hanem e feleletre megvidult az én asszonyom, mert azt gondolta, hogy úgy is van már, mert bízott bennem, mert tudta, hogy embere voltam mindig a szavamnak, hanem én még kimondtam volna a szót, addig meggondoltam a kifogást, hogy mit fogok mondani, ha esetleg kérdésre vesznek, hogy miért nem teljesítettem fogadott szavamat. Elég az hozzá, hogy megígértem, hogy eszköz leszek a csel kiviteléhez, vagy tán a verem szélére megyek, öröm mosollyal hagytam el asszonyomat.

Másnap délután zeneprobára megyek, Sztodolnik Péter nagybátyám megszólít, te nem is mondol semmit miképp áll az ügyed, elmondtam neki az egészet, igen helyeselte, és nagyon jól is értette az ilyen csel kivitelek, mivel ő is sok csellel foglalkozott, mert neki is természetes hibája volt az ürügy, mert veres ember volt, mint tudjuk, hogy a veres emberek nagyobb részben okosak, csak kevés részben jók, tehát ő is ilyen fajta volt, aki addig már sok rosszat követett el, tehát az ilyen dolgokba rendkívül tudott tanácsolni. Most megkérdezte, beváltod e ígéretedet, nem én, felelém, tehát mit fogsz mondani okul, hogy nem jelöltük ki az összehatalálkozás helyét, és a sok utca közt elkerültük egymást, helyes, helyes, felelé, ennél jobbat nem lehet találni.

Beszédünk közben odajött Szigeti András is, és kérdezé, hogy mi az a hosszú beszéd, felelém, családi ügy, az más, azt nem szabad tudnom, de hogy nem oly fontos, hanem már be is végeztük. Na akkor én kezdem meg, tessék, tessék. Tehát felkérlek a nőm nevében, gyere el nálam a próba után, elmennék, hanem máma lesz jegyváltása Takácsnak, az mindegy, nem tudom mit akar neked mondani, mert én hiába kérdeztem, nekem nem akarta mondani. Szívesen elmegyek, mert most meg lehet kezdeni a boros üvegeket, tehát megyek próba után. Úgy is történt, hat óra után azonnal elmentünk hárman Nazát Károly, én és Szigeti. Midőn beérkeztünk az udvarba kellemes szag ütötte meg az orrunkat, na tehát ehhez csak a jó bor kell, mondtam, az is van öcsém, mindjárt kihozok, és meg fogod ízlelni. Elvezetett Szigeti az udvarban lévő hűvös kis szobába, és ott leültetett kettőnket, és ő elment, és hozott előbb rumot és sültet, mikor ebből jól fogyasztottunk, és kijelentettük, hogy már a bor is izlene, akkor kidugaszolt egy üveg bort, és megtöltötte a poharakat, és azt mondta, na tessék, úgy sincs pénzembe, elfogyasztottuk azt, még kérte a másikat, és abból is felét fogyasztottuk. Eközben az én barátom belépett, az öröm mutatkozott az arcán, addig a kezében hozta a nagy tajték-pipáját, most aztán rágyújtott és úgy sétált a gangon alá s fel bodros füstöket bocsájtva hosszú szárú szipókából. Ezt tudtam, hogy az én daczomra teszi, ezért én szólottam hozzá, kedves barátom gyere igyál velem egy pár pohár bort, mert én nem haragszom reád, az legyen nekem, amit kívánok neked, a tied a szerencse, ezért most én kérek tőled engedelmet, mert most te itthon vagy. Hanem az én barátom egy szót sem szólott, csak tovább tette a sétát. Az asszony, aki ezt hallotta kikiáltott, János, jöjjön csak be, mire barátom azonnal ott termett, egész fenszóval szólott, menjen most Túrneiver György karmesterhez, és hívja meg kérőnek, különben mink már beszélünk vele, de úgy illő, hogy ön is tegye meg a tiszteletet, azonnal elment. Azután nekem az ujjával intett, hogy menjek be, mire én is engedelmes lettem, midőn benn voltam holmi pakokat nyomott a zsebembe, és azt mondta, na csak kérem váltsa be ígéretét, na, minden esetre, felelém, hanem sietek, mert mindjárt jön Takács és még képzelni fog valamit, az mindegy, az őneki meg volt mondva, és ő tolakodik, aztán keresse a kölcséget, ahol akarja. Én aztán eltávoztam, és előbb elmentem anyámhoz, és neki is elbeszéltem, és kiüresítettem a zsebeimet, s megkértem, akárki fog kérdezni engem, csak tessék mondani, hogy nem mondtam meg, hová mentem.

Én aztán elmentem Sztodolnikhoz és meghítam egy pár pohár borra, egy Engli nevezetű fogadós mellékszobájába eltöltöttük az időt, éjfél után két órakor, azután sétát tettünk, és elmentünk Szigetiék felé, messziről lehetett kivenni a jól összeállított dallamosokat. A Tercsim hangja legfelől kihallatszott, csengő, rezgő és bájos, erre aztán akaratlanul is megdobbant a szívem, és mégis egy gyönyörű teremtés, kár, hogy az ilyen szülők kezébe került, mert már az enyém soha sem lesz, mert megszegte, amit tőle kívántam, azt mondta, így ha Takácsal megteszi a jegyváltást, akkor neje legyen, mert nem kell egy becsületes fiatal csuságra járni, mert ezért az Isten is megbünteti az embert, és ő ezt mind elhallgatta, és mégis megtette, a rosszabb utat választotta magának, így tehát én nem megyek azon az úton, és a két út elválaszt minket, különben tudja bátyám miért volt az egész, én nem is találtam izlésem szerint e nőt,

de mégis ügyességéért nőmmé számítottam volna tenni, oly föltétel mellett, ha némileg hajlott volna szavaimra, ha ő most nem hajlik, mikor még a szerelem is kéne, hogy győzzön, aztán nem fog hajlani soha, és meg fogja látni bátyám, bárki fogja nőül venni nem lesz sok ideig boldog vele, mert az öreg farizeus mindég akadály lesz, okos embernek kell annak lenni, aki ezekkel szépen ki fog jönni, és nyelni fog kelleni mindenféle keserűséget, mert ez reám nézve megalázás lett volna, hogy én ne engedjem, hogy kézfogót csináljon Takáccsal, másodszor, ha nőmmé tettem volna egész életemben szememre vetette volna, hogy ő boldogabb lett volna mással, és legkisebb sérelmét szememre vetette volna.

Ez ugyan mind lehet is nem is, felelé bátyám, csak ha a szerelmed engedi ezeket fontolgatni, engem a szerelem enged, mert én csak az olyan után vágyom, aki igaz hívem volna, és az erények után vágyom, bármilyen szép vagy bájos csalogány legyen, ha fekete lelki úgy csak szénből tennék vele mindenféle szívességnak gondoló dolgokat, mivel én az szesz italokat mérsékeltem iszom, tehát vérem nem oly pezsgő, akárhol és milyen helyzetben bírom magam mérsékelni.

Na öcsém, én is voltam sok lányos háznál, de ily bitangságot mégsem tapasztaltam, ezt nem ártana rajtok viszonzni. Rólad beszélnek ugyan, hogy helyesen tettél és hogy a lánnal annyira bírtál menni, hogy meghajtottad, de most, mikor azután ki fogják hirdetni ... akkor nem lesznek elég okosok az asszonyok és körülbelül, amelyeknek jó esze lesz, Szigetit fogják okozni, az bizonyos, hogy Szigeti evvel a tettel kimutatta, hogy ő más hátáról szeret enni, annyiból is bizonyos, mert kihirdetni nem fogják, abban bizonyos vagyok, mert az asszonyok igen húznak hozzám, de az öreg farizeussal nem bírnak tökéletesen. Reggel alig vártam, hogy menjek a többség közé, hogy halljam, hogy mit ítélnék felőlünk az többi barátaink. Második harangozás után mindjárt elindultam a templomba és úgy mentem a többi közé, mintha semmit sem tudnék. Állni nem állottam meg valami nagy csoportban, hanem inkább a széleken sétáltam és füleltem. Amentől jobban félrenéztem, annál több szem volt rajtam és minden rám néző nevetett, előbb azt gondoltam, hogy rosszul vagyok öltözve, később azt gondoltam, hogy piszkos vagyok arcba, félrementem és titkon megnéztem magam a zsebtükörben. Ez sem. Így aztán tudtam, hogy a történekről nevetnek, mert közelebb mentem és hallottam, midőn Szigeti uramat ócsárolták. És fejtegették, hogy a lányával kereskedik és már több jusst is elköltöttek ott. És Takácsot is azért marasztalta ott, hogy azt az pár száz forintot előbb elköltsék. És azután megkopasztva fogja elbocsájtani. És csak azután fogja elővenni Bekest, de ezt már nehéz lesz, mert ez nem örökölt, hanem saját szerzeménye ami van, tehát nem olyan könnyen fogja hajigálni a borra való forintokat. Csak nevettem magamba és gondoltam, milyen nagy-szerűn belát az emberi ész a más sorsába és helyesen tud ítélni. Midőn a pap az evangéliumot olvasta, magam is nagy figyelemmel voltam, vajon nem fogják-e hirdetni barátomat, mert gondoltam, amiért nem váltottam be szavamat, hátha most azért is megbosszulnak. Hanem a pap nem hirdetett senkit, így gondoltam, mégis van egy kis szikra benne a szerelemből, pedig most rosszul csinálják, gondoltam magamban. Mise után lakásomra mentem, mert nagyon égett az arcom, és nyugodni kívántam, mivel két éjjel nem aludtam. Midőn hazamentem, testvérem, rokonoktól sokat vártak és kérdezték, miért tettem Takáccsal azt a csúfságot, mikor te nem szándékozol megnősülni? Így elmondtam az egész történetet. Nevetséges volt az egész előttek is, és Szigetit okozták, miért nem igazságos. Mert könnyű egy szerelmessel csúfságra járni, mikor az olyan mindent igaznak vél, és kész volna meg is halni azért, akit szeret. Egy hét elmúltával levelet kaptam találkára, de nem mentem., sem nem feleltem semmit. Harmad héten egy zenész barátom meghítt, hogy menjek el nála holmi épületi javításokat vállaljak el és számláljam, mennyibe fog kerülni. Elmentem, és megegyeztünk a munkán. Az egyezés után jó vacsora és áldomás volt. Mikor az áldomás mindenkinek feloldotta a nyelvét, akkor kezdtek engem faggatni, hogy mit gondolok Tercsiről. S én feleltem, hogy semmit, mert mit ér valaki

avval, amit én gondolok, az csak engem érdekel, és ami mást is érdekelt, én azt megmondtam személyesen és értelmesen, nem kellett egyéb, csak aszerint tartani magát. És minden jóra fordult volna, így jelen nem mondhatok semmit. Egy hónap elmúltával Rónaszéken jártam és hazajöveletem alkalmával sugatagi emberekkel találkoztam, akik Szlatinára jöttek foglalkozást keresni. Útba találtak és föl hívtak a szekérre. Én szívesen elfogadtam ajánlatokat, mert el voltam fáradva a hosszú gyaloglás után, mert igen rendetlen utakon jártam. Hegyen és kősziklán keresztül azt néztem, hogy hamarabb érjek haza, tehát a gyalogútak közelebbek ... hanem igen rendetlen, ennek következtében hamar kifárasztja az embert. Szekéren jöttem Szigetig. Szigeten minden embernek volt valami vásárolnivalója, ennek következtében megállították a szekeret és én is leszállottam. Egy pár lépést mentem a járdához közelebb, akkor észrevettem, hogy az én Tercsim egész sor legénnyel sétál. Midőn ő is észrevett engem, azonnal egy kis kapuba beugrott és a síkon hagyta a legényeket. Ezek azután tovább haladtak, mert azt hiszem, tudták, hogy miért van az egész. Én aztán sétálva a színhelyre érkeztem, hanem nem tekintettem a kapuba, tettem magam, hogy nem vettem észre, így aztán mikor lejjebb haladtam, hallok magam után finom lépteket. De nem tekintettem hátra, mert elég bizony volt a kiléte, én sebesebb lépéseket tettem, mert nem akartam vele összetalálkozni, így tőlem jó távol el is maradt. Én megfordultam a másik oldali járdán és messziről mégis figyeltem. Kevés időre láttam, hogy az mamájával értekeznek, ez is, mintha a föld alól termett volna oda, egy perc múlva a barátom is ott termett, láttam jól, hogy már valami cselbe török a fejöket, mert az értekezés után Tercsi Takáccsal bementek egy boltba az mama pedig énfelem tartotta az útját, mikor hozzám közel volt, ő köszönt nekem. Jó napot, Ignác! Hogy van? Már régen nem láttam. Igenis, felelem, körülbelül két hónapja, hogy nem láttuk egymást. Annak ön az oka. Meglehet, hogy én is egy kevéssel tévedtem akaratlanul, hanem Tercsi néniék akaratlanul tévedtek. De miért mondja Ignác azt? Hiszen láthatja, hogy mi megtartottuk a szavunkat! Ez megint tévedés. Miért tetszettek így cselekedni? Az mindegy Ignác! Éppen akkorra az időre meglett minden, mikorra ön számította. Arról ismét kéne számolni, mert azt mind elfelejtettük, kedves Tercsi néni. Amint mi így alkudva sétáltunk, észrevettem, egyszerre csak Tercsim mellett állott. Szemeim közé néz erősen és nevetve jó napot kíván. Kezet nyújt, én szívesen fogadtam, és nem tarthattam magam vissza, hogy ne mosolyogjak az ilyen csínek felett. És aztán, mikor az ily kék szemek megigézik a fiatalembert, az oly derűltség, vidámság, jó kedvre derített engem is és azonnal csevegni kezdtünk. Amint az anya látta, hogy itt már sikerült terve, egy néhány lépéssel tovább ment és a barátomat megfogta kéztől és azt mondta: Jöjjön, János, mink válasszuk meg a menyasszonyi ruhát! És bevitte őt a kelmésboltba. Mikor a mama bement a boltba, akkor nekem Tercsim azt mondta: Tudja, Ignác, mit csináljunk, hogy biztosan csevegjünk? Felelém: Erre nem vagyok elég okos, mert gondoltam, nocsak, fogom magam vezettetni, mit fognak ezek művelni? Azért kérdelem én is tudatlan arccal: Tehát mit tegyünk? Felelé: Most fussunk egyet addig, míg ők a boltba vannak, és azután, ha ők fognak sietni, mi is siessünk, és ha lassan mennek, mi is lassan megyünk. Így aztán Szlatináig fogunk beszélgetni. Anélkül, hogy valamit tudnának, vagy hallanának, úgy történt, hogy a távolságot Máramaroszigetről Szlatináig megtartottuk. Itt a házok előtt elköszöntem és el akartam menni, de kezemnél tartva házukba bevezetett az előszobába, aztán magyarázta, ha Takács János jön a teraszon, akkor vizet tessék inni. Minden így történt. Takácsot az asszony a kishálóba vitte és ott foglalta el beszédre, addig én a színészi szerepet a nagyszobába vezettem, de a barátom sértve érezte magát, hogy a kishálóba helyezték el, mert ezt ki is jelentette, én figyeltem a beszédre. A leány szinte hallotta a szót, tehát én kijelentettem, hogy nem időzhetek, mert Takács kellemetlenkedni fog, és én el akarom kerülni. Erre a leány meg határozott időket ajánlott fel a látogatásra. Amire nemigen ígérkeztem, sőt fölhoztam a jegyváltás alatti érzelmeimet és azok nem igazi voltát. Avval feledte ki magát, hogy Tata az oka az egésznek, ezt ne tessék bűnömül róni. Én tovább mondtam: tehát hogy számítja a

jövőt? Úgy, hogy Takács ha föllép a költségért, kijelentjük, mint tolakodott. Mivel én a szemébe megmondtam, hogy nem szeretem. De jegyváltásnál, midőn a násznagyok felhozták a kölcsönös örökségüket, ez semmit, felelt Tercsi. Ekkor hallgattam. Gondolták, hogy szégyellem kimondani a szerelmet, én pedig nem mondtam, hogy szeretem, no de én köszöntem és elmentem anélkül, hogy a kisszobába benéztem volna. Ez délután 5 órakor volt. Én innét egy pohár sörre mentem, ahol kevés idő múlva Takács is megjelent. Kezet fogott és azt mondta: Csakhogy veled is beszélhetek, ha megengeded. Én azt mondtam, igen, ha szándékos van, mert a kellemetlenséget el akarom kerülni. Itt vannak tanúk arra, hogy én legkisebb szemrehányást nem teszek, csak kérdezni foglak. Látom, hogy téged lestek és mindent elkövettek, hogy megkerítsenek. Hát ez megtörtént. Monda régi igazi barátság kedvéért. Elveszed, vagy nem? Erre az igazat felelte. Nem mondhatom, mert sok megpróbáltatás volna hátra, ha ez sikerül, de akkor igen, ha ezt nem állja ki a lány, akkor nem, de mi volna ez? Azt jelen nem mondhatom, mert többen voltak ott tehát nem lehetett kimondani. Erre a barátom megtöltötte az asztalt sörösüvegekkel és nagyon jó kedvet mutatott. Csakhogy kezdett a régi őszinteség felülkerekedni, amivel kijelentette: Akár te, akár én veszem el nőül, boldog nem lesz egy sem, mert ezek nem őszinték. Esküdött, hogy a leány többször bevallotta, szereti. És így mi ketten reggel 2 óráig, akkor minden ügyet megvetettünk. Fogadást tettünk, hogy egy évig nem nőülünk meg. Nekem szükségem volt az évre, mert azt akartam kivívni a lánynál, hogy az apja ellenére vigye ki vágyam szerint valami dolgokat, hogy bizonyítsa be a leány, hogy szeret. De harmad hónapra hazajött egy igen csinos fiú, aki csendőrőrmester volt. Ezt megkerítette az öreg farizeus és összeesküdtek. Öt hónap múlva ismét visszarukkolt az őrmester, és egy hónap múlva agyonlőtte magát. Egy iratot hagyott maga után, melyben kijelentette, hogy a felesége végett lőtte magát, mivel hűtlenségen utólérte. Igaza volt a barátomnak, és erre volt megint egy jó muri. E történet után Takács János ballépést tett, mert egy velünk egykorú fiatalember feleségéhez kezdett járni. Ez kitudódott és ebből kellemetlenség lett. Ennek az elkerülése végett Takács János barátom csendőrnek állott be, egy év múlva őrmester lett. Harmadik évben, mint útmester jött látogatóba, mint kihízott, hatalmas úriember.

Mivel az utóbbi lapon nincs tisztázva a gyermekeimnek a születési és halálozási idejük, tehát itt van következőn tisztázva.

1. Mariska: született 1883. év július 21-én, meghalt 1897 február 8-án.
2. István: születetett 1885. év augusztus 19-én.
3. Kálmán: született 1887. év január 18-án.
4. Norbert: született 1890. év március 15-én, meghalt 1890. év december 24-én.
5. Borbála: született 1891. év július 12-én, meghalt 1914. év augusztus 27-én.
6. Ignác: született 1894. év február 4-én, meghalt 1916. év május 19-én.
7. Jolán: született 1894. év február 4-én, meghalt 1894. év február 4-én.
8. Erzsébet: született 1897. év január 16-án, meghalt 1897. év április 22-én.
9. Gábor: született 1898. év március 24-én
10. Szabina: született 1900. év október 18-án, meghalt 1920. év március 19-én.

Szüleink és testvéreink kimúlási idejük:

Atyám, Bekes Lajos, meghalt 1865-ben, március 25-én, 38 éves korában.

Anyám, született Sztodolnik Teréz, Bekes Lajosné, meghalt 1890. évben május 28-án, életének 58. évében.

Gyermekeik:

Bekes Julianna, férjezett, Grosz Andrásné, meghalt 1894. július 20-án, életének 40. évében.

Bekes Etel, sz.: 1869-ben, férjezett, Mán Tódorné, meghalt 1908. évben, február 4-én, életének 44. évében.

Bekes Ignác, sz.: 1856 évben. Július 31-én fog meghalni 1940-ben - álma szerint. Majd meglátjuk.

Bekes Marja, férjezett, Trován Mihályné, született 862-ben. Meghalt 1921. szeptemberben.

Bekes Ignác és neje, született Rusznák Julianna gyermekei:

Első gyermek: Marja, II. hó 8-án született, meghalt 1897-ben, 13 éves korában, született 1883-ben.

Második gyermek: István, született 1885. VIII. hó 20-án.

Harmadik: Kálmán, született 1887. év I. hó 18-án.

Norbert, született 1890. év III. hó 15-én, meghalt 1894. december 24-én.

Negyedik: Ignác, született 1894. évben, végzett négy középosztályt és három tanítóképzőt. Meghalt, mint tiszthelyettes, 1916-ban, Egerben, ott is fekszik, a Kisasszony nevű temetőben. 1916 májusában halt meg.

Borbála végzett három tanítóképzőt, meghalt 1914. évben, 22 éves korában. Öt évig volt a Szigeti Szanatóriumban, mint elmebeteg. 1914. augusztus 24-én halt meg.

Gábor, született 1898. március 24-én.

Szabi 1900 október 18-án született, végzett öt gimnáziumot, meghalt 1920. március 20-án reggel 4 órakor.

Az anyósom, született Nyenyestyán Anna, férjezett, Rusznák Lászlóné, meghalt 1907. évben, július 28-án, életének 85. évében, végelgyengülésben.

1923 évet írunk, utolsó hónapot. Egy hosszú idő elmúlt, az előző lapok mutatják. 1882. év házasság éve. És a jelen följegyzés 41 évet tesz ki. Ez idő alatt sok minden történt. A legkedveseim örök álomra szenderültek. Az előző lapokon a gyermekkor és a fiatal koromban följegyezve most a nőülési és a családi kornak történetét jegyzem fel, mely 26 éven keresztül kezdődik, ez a legfontosabb kérdése az emberi életnek. Minden nőülni való fiatalember által lesz boldog vagy boldogtalan, meg kell, hogy fontolja, hogy milyen rangú és tulajdonságú nőt vesz el. És hogy milyen az ő helyzete és a saját tulajdonságait is kell, hogy mérlegre tegye, nehogy mást és önmagát tegye boldogtalaná. Tehát én is így tettem. Minden oldalról meggondoltam, hogy milyen leányt vegyek nőül. Volt egy finomul nevelt és kedves leány, akivel a szülőm, azaz anyám is nagyon jól volt és szerette. Ennekem tetszett, de ha meggondoltam a helyzetem, nem nekem való volt, mert munkásemler lettem. Mégpedig egy szorgalmas és erős munkás. Így egy finomul nevelt lányt nem találtam jónak, mert velem nem lett volna képes működni, csak hamar elhervadt volna, vagy nekem kellett volna minden terhet viselni, tehát erről lemondtam magamban. Kerültem társaságát, amelyen többen csodálkoztak, csak anyámnak nagy sokára mondtam el tervemet. Több időbe került, míg megértette, de végre helyeselte. Én úgy határoztam el magamban, hogy olyan sorsban nevelkedett lányt veszek el, mint amilyen helyzetben én nevelkedtem fel. Korán szolgaságra jutottam, megtanultam a kerti munkát, a marhaternyésztést, a mezei munkát. Ha ezzel készen voltam, ácsmesterséget tanultam. Később zenésznek is kitanultam. Ő tanulni elég volt, csak ez mind olyan tanulmány, mely után altiszt nem lehettem volna, ez mind olyan, hogy sok pénzbe került volna, de nem volt

magas értéke. Mert mint ács, nyárba ki is kerültem a bányamunkát, de télben ott kellett, hogy dolgozzak. Így határozottságomtól nem álltam félre, egy árva lányt kellett elvenni, aki korán kellett, hogy idegen kenyeret egyen, s velem megszokja a munkát és két munkás jobban boldogulhat, ha mindenik végzi a kötelességit. Így határozottan ehhez alkalmazkodva kerestem az alkalmat annyiból is inkább, mert előbb, mielőtt megnősültem volna, házat vettem. Mert azt is kiszámítottam, hogy az asszony csak így tudja a férjének keresetét megegyeszesíteni, ha háza van, akkor nevel baromfiakat, majorságot és egyéb kerti munkák és a jó kert, melyet ha jól megmunkálunk, kevés különbséggel ellát egy pár családot. Például van hagyma, petrezselyem, murek, kalaráb, káposzta, paszuly, gyümölcs, nyárialma, körte, ringlószilva, kajszi, ezekből télire lehet készíteni. Először az almából, körtéből lekvárt, vagy szárítani a ringlót, finom lekvár van a kajsziából, ha befőzni alkalmas. Aztán jön a téli gyümölcs. Ehhez pince kell, hanem ez is volt. A többi gyümölcs közt a hosszú szilva is megérdemli az első helyet. Mert ez egészséges gyümölcs, akár őszkor, vagy lekvárnak, vagy szárítva, mind értékes. Persze, hogy sok munkát ad, szorgalmasan kell dolgozni, de meg is van a haszna. Mert most kenyért zsírozik, tej és megvagyunk. A zsír is kevés költséggel jár. Majdhogy a gazdaasszony állítja ki, a gazda veszi a malacokat, ha lehet őszkor, hogy kevésbe kerüljön, és hozzá való kukorica, vagy krumpliféléket, ha kitavaszkodna, van burján vagy lóhere finomra aprítva a kis korpa reá és őszig kétszeres értéke van. Majd a szarvasmarha, ezt etetni, itatni, ezt mind a gazdaasszony teljesíti, míg a férje egész nap munkában van. Csak föl vágni, ez már minden esetre a gazdának kell megtenni. Így nehéz feladat vár egy férjezett munkásnőre. Tehát hogy lehet egy kényesen nevelt nőt elvenni? Azután jön a családosodás. Ez is nagy feltétel. Tehát mindenki magához valót vegyen feleségül, mert kényes leányt vesz el feleségül, akkor egész életükbe szegények lesznek, vagy a férfi megöli magát a munkával. Tehát én ezt előre tudva így nősültem és magamhoz valót vettem el. Ő szintén 10 éves korától idegen kenyeret evett. Nem csalódtam ebben a részben, mert 1882. évben október havában megesküdtem, akivel mai napig élek. De hiába tervez az ember, mert vannak előre nem látható dolgok. Tehát kezdetben, alig három év múlva, 700 forintot gyűjtöttünk. Tehát ahogy említettem, ha ház van, akkor lehet sertést tartani, tehenet, ami szintén volt, hozott az asszony. Hozott szükséges bútort és 150 forint pénzt. Ezt többre becsültem, mint akár még egyszer annyit kaptam volna mással. Mert ez saját keze munkája után, az anyjától semmit sem kapott és nem is kaphatott, mert sok gyermek volt és apjuk nélkül nőttek fel, tehát az asszony nem gyűjthet férje nélkül. 1885-ös évet írtunk, nekem két tehenem, két sertésem, majorságom, berendezett bútorom és egyéb csak kellett a háznál. Azonban még egy rész, ami legjobban kellett, az meg nem volt. A szarvasmarhák baj volt. Mert szénát pénzért kellett venni és evvel sokszor baj volt. Ha hazahoztam és nem ették a marhák, ilyenkor elapasztották a tejt, ilyenkor volt egy kis összezördülés, a legjobban ösmerő ember is tévedésbe jön. Mert a falusi nép lelketlen, eldicséri a szénát és a szép zöld, apró, jó illatú, minden jót mutat, csak lehet benne duleces, vagy boros, iszapos, amit aztán a marha nem eszik meg, még az is van, hogy a marhák hozzá vannak szokva a vidéki szénához, így a megvett szénát napokig csak kóstolgatja, addig az asszony csak fele tejet visz bé a sajtárba. Ezért aztán a gazda meghallja az érdemét. De hátha másutt kell venni és előbb ezt el kell adni, mert még hely sincs és pénz sincs. Most járni kell még, míg eladjuk és ez veszteséggel is jár. Akkor be kellett látni, hogy a marhatartás földdel jár. Így föl tettem magamban, hogy ezt meg kell, hogy kerítsem, hogy ettől a kellemetlenségtől szabaduljak meg. Csakhogy erre ismét pénz kell. De okvetlen jó dolog, akinek örökös földje van, mert most már felébe sem kerül a telek és biztos, mert megszokja az átlagos egyforma szénát és a gazda magának dolgozza a szénát, tehát igyekszik fiatalon lekaszálni, és hogy ne verje meg az eső. Ne legyen penészes és így természetes, jobb jövőt lehet várni. Így meg is kerítettem vagy öt fertály földet, de ezt sem gondoljuk, hogy könnyű dolog, mert az eladó azt mondja, hogy hat fertály van, de az övé nem több, mint négy fertály.

A többi a szomszéd földekből szerezte. És így, ha kifizetjük, vagy egy év múlva a két szomszéd pert indít és bebizonyítja, hogy nemrég lett gazdája földnek az eladó. Még nincs 30 esztendeje, ekkor elveszti a vevő a pert és a földet elveszik, mert a telekkönyvben nincs csak négy fertály. Most be kell perelni az eladót, ha van valamije, van remény, ha nincs semmije, elveszett az egész, akkor drága volt ez a föld. A földet így kell venni, meg kell nézni a telekkönyvbe, kinek a nevében áll a föld, nincs teher rajta és hány fertály vagy hold a föld területe. Ha nagyobb természetben, csak a telekkönyv szerint kell fizetni, vagy ha kisebb természetben, mint a telekkönyvben, akkor a természetben lévő nagyság szerint kell fizetni, mert ha a vevő majd perel, ez kérdés, nyer vagy vesz az ügyessége, nagyon sokszor duplán fizetünk. A Tiszafélegyházán lévő 4 hold földemet 800 koronáért vettem. Egy évben szabad volt szántani, másik évben legelő volt és akkor kellett tiszafélegyházi elöljáróknak fizetni. És nem fizettek, avval indokolták, hogy az emberek nem fizetnek, erre én azt mondtam, addig ne eresszék ki a marhákat, míg nem fizetik ki a legelőbért. És így bepereltem az elöljáróságot és a per által örökös tilalmat is. És ez a per 400 koronámba került. Egy jegyző szomszédom a földemen járt keresztül, a sáncomat mindig lehúzta, én mindig felhántam és többen jöttek a szekeren kényszerülve voltam elengedni, de ha egy vagy ketten voltak a szekeren, visszakergettem. Három évig folyt a per, erre én nyertem a járásbírószágon és a törvényszéknél ő nyert, mert a bíróság rokona volt. A táblánál volt végső, ott én nyertem. Mert kiegyeztem az ügyvéddel úgy, ha megnyeri a pert, a pénz az övé, és így a pénzt elvesztettem. Tehát több, mint még egyszerbe került az ár, csak hogy örökös emlék, hogy örökös tilalma lett a szegény embernek, nem tudták használni a földjüket, mert a gazdagok ingyen legeltettek, így nekem is kifizetődött, mert utóbb minden évben szántottam, vettem. Egy másik földet aztán a kincstártól vettem. Egy munkás ember sem vett a hivataltól, csak a tiszteknek adott el. Én felírtam a minisztériumhoz és vele alkudtam, a hivatal földökön fenyegetett, de hiába, azt mondtam, a munkásoknak kell a föld, mert ha öregszik és nem bír dolgozni, akkor a családja dolgozza meg. És így van, hogy mit egyen. De az úr, ha öregszik, mindig több fizetése van. Tehát megvettem. Csak hogy 1903-ban lesüllyedt a víz, a sóra ment, azt mosta és a föld elsüllyedt. Voltak becslők, csak hogy a hivatal az én földemet nem akarta a becslők szerint fizetni és én nem adtam olcsóbban, mint ahogy megbeszéltük. Azt mondtam, hogy földet adjanak. Bepereltem, minden költségemet megfizetik. Hanem a föld úgy maradt. Az földterülete 13 fertály. Maradt belőle vagy 5 fertály és az most is birtokomban van. Az igaz, hogy az asszonyom is velem együtt sokat dolgozott és munkaképességét, tisztaságát nagyra lehetett becsülni. De gyermekeket nem lehet vele nevelni, mert ezeket mind elrontaná és el is rontotta. Míg kicsinyek a gyermekek, javukra van a vak szeretet. Mert csodálhatja a férfi azt a nagy odaadást, hogy beteg gyereket mennyire ápolja és éjjelez. És nappal is fenn van mellette, minden legkisebb moccanásra mellette van, hogy még a légy se csípje meg. Ez nagyszerű! Isten bölcsessége. De amennyire javára van az kiskorában, annyira árt nagyobb korban.

A gyermekek személyi és történeti leírása.

Az első gyermek, Mariska nevű, születésének ideje az előbbi lapokon ki van tüntetve. Igaz, finom gyermek volt, fehér, kék szemű, szelíd és elmés. Három éves korában jelét adta kiváltságának. Akkor lépett óvodába, magaviselete kitűnő, a verseket könnyen tanulta, aki szépen bánt vele, ragaszkodó volt irányába, de aki nem bánt vele szépen, vagy össze-vissza beszélt, elfordult tőle, és hiába kért ez bármit, nem felelt rá. Az óvodát kijárva iskolába ment. A tanítónők már ösmerték, finomul bántak vele. Mert egész angyali tulajdonsága volt. A leckét önmagától tanulta, nem kellett rá vigyázni vagy oktatni. Az iskolai oktatás nagyon elég volt. Az ilyen gyermek egész öröm. Csak könyvet és ruhát kellett venni. Semmiféle tehernek nem lehetett venni. Éveken keresztülmenve csak örömeinkre vált. A 12. évet elérve titkos betegséget

kapott. Az egészsége fogyni kezdett, a nyílt betegség a sorvadás lett, amit 13 és fél évig bírt ki. Ekkor a jobblétre szenderült.

A második gyermek István, ennek születésnapján azt álmodtam, hogy nagy erdőbe jártam. Igen gazdag tölgyfa makk termés volt és én a közt jártam. Ez az álom azt jósolta, hogy ez a gyermek szerencsés lesz. Tehát, mint gyermek, ügyes, életrevaló. Valamint színre, úgy tulajdonságra, nagyon eltér az előbbtől. Színre barna, nagyon mozgékony, tanulni igen szeret, de ha muszáj volt, akkor volt esze hozzá. Így az óvodába is, ha kedveztünk neki, hogy verset tanuljon, tanult, ha nem szorgalmaztuk, nem tanult. Csak mégis az óvoda játékokba mindig vezér szerepet játszott. Innen kihaladva az iskolába ment. Itt, mint fiú, az iskolában muszáj volt jól viselkedni, az utczán játszásra és a verekedésre nagy hajlama volt. Azonban vitéz is volt, mert nálánál korosabbat is legyőzött. Akivel bízott, szembeállott, amelyiket bizonyosra vette, hogy erősebb, azt csúságolta és elszaladt. Történetesen volt egy Sziber Józsi, aki egy évvel korosabb volt és az iskolába legügyesebb volt. Ezzel leggyakrabban összeütközött. Szemtanúja voltam én is, és Erzsike, a templomszolga, aki az elhervadt virágokat kidobta, előbb mindkettő elkapott egy-egy szebb csomót, amelyik a szebbet elkapta, a másik irigykedve elkapta tőle. De ez nem engedte, és így tovább. Egymástól kapkodták, míg végre összevesztek. Egymást kezdték odavagdosni, mi néztük, éppen mondtuk, na most ki fog győzni, mert mindkettő ügyes és erős fiú volt, már egy óra múlt el és nem került ki a győztes. Mind a kettő facsaró izzadt volt. Ekkor Czikle azt mondta: Most csak a kitartástól függ. Itt már Sziber Józsi kezdett kimerülni, mert többször lecsapta a földhöz, míg végre nem bírt felkelni, mert István lenyomta és ottmaradt. Mikor felkelt, ismét kezdeni akart, de ekkor nem engedték meg, evvel eldőlt az erőmérsekelés. István, mikor az elemi iskolából kijött, 10 éves volt, bizonyítványa középrendű volt. Az gimnáziumba támogatni kellett. Az első-második is nehezen ment, a harmadik közepén kijelentette, hogy ő lakatosinasnak megy. Én mondtam, hogy elmegysz, ha a négyet bevégezted, de hiába szépen, gorombán, nem ért semmit. A tantárgyakkal rohamosan szállt le. Ekkor kegyetlenül elszíjaztam, azonban magyarból megbukott. Ez nem volt nehéz tantárgy, ezt én ismételtettem vele, úgy megtanulta, hogy bárhol nyitottam ki a könyvet, minden kérdésre felelni tudott. A negyediken békésen ment keresztül. Mikor bizonyítványát megkaptuk, ekkor mondtam: Most is egy lakatosinas akarsz? Azt mondta, most már tudom, hogy miért tanulok. Aki engem rávett, hogy menjek inasnak, az is bánja, hogy mit tett. Ez egy úri gyermek volt, az atyja el volt halva, az anyja mindent engedett a fiának, harmadik osztályból kimaradni és szép, ügyes és okos fiú volt. Így az jószágos anyja volt az oka. Ilyenek az anyák. Ők csak szeretni tudják a gyermekeiket. Hanem a jövőért nem rajonganak. Csak-hogy, amit akar a gyermek, az legyen. Mert megreped a szíve, ha látja, ha gyermeke megérdemelt büntetését megkapja. Én Istvánnak most azt mondtam, mivel első fiú vagy, tehát az felsőbb iskolába megysz, a többinek vezére te leszel. Tatuka, én képzőbe megyek és bentlakó leszek. Fiam, nekem többbe fogsz kerülni, de én nem sajnálom a pénzt. Adok időt, két hónapot. Addig az anyját ösztönöztem, hogy beszéljen a fiúval, hiába. Azt mondta: Hagyj te neki békét! Tudja ő, hogy mit csinál! Már megverni nem akartam, tehát mit csináljak, írásbéli meghagyás szerint elkészítettem és mint bentlakónak, meg kell fizetni a bútorkoptatást, az eszcájgkoptatást és az elveszett eszcájgot, nyugbér illetéket. Az egészzel készen vagyok tehát, a tanítóképzőben lakos lesz. Elmúlt hat hét, ekkor hazajön a fiú, azt mondja: A tanár úr azt mondta, a felsőbb iskolába menjek, mert én arra való vagyok. Akkor az anyja azt mondta: Írased felső iskolába. Tehát nem mondtam mind a kettőnek: Most ki adja vissza a pénzt nekem? A többiért is kell fizetni, most ott maradsz, ahol vagy! Ilyenek az anyák! Minden gyermeknek tetszése szerint tenne és kész volna akárkivel verekedni. És rossz úton van mind a kettő. Így haladtunk négy évig. Úgy hiszem, a harmadik tanuló volt. De ezen évbe jobb nem volt egy sem. Én látom, hogy ezen túl, még nagyobb képessége lesz, mert aki mind korosabb volt. Tehát azt mondtam: Csináld meg a kérvényt az állami segélyre, hogy a tanári tanulmányra

mehe. Én nem adom, mert nekem állásom lesz mindjárt, a tanítóságért 400 forint, a vonózenéért 400, a darálásért 400 forint, tehát összesen 1200. Később fel fog jönni 2000 forint. Azt mondtam: Ha megnyered az állást, akkor nem megysz iskolába, és ha nem nyered meg, akkor megysz. Elmúlt az idő, az állás nem lett megnyitva, ekkor azt mondta: Tatuka! Írjon belülről nagy kölcsönt és én ráérjek felsőbb tanulmányra, ha csak te volnál. De mivel többen vagytok, tehát nem lehet, mert akkor nem kapok elég fizetést és így nem bírom a kiadást. Most tanító leszel.

A harmadik gyermek Kálmán. Már gyerekkorában lehetett megösmerni kemény tulajdonságát, mert ha elkezdett sírni, nem lehetett elhallgattatni, bármivel kecsegtettem volna. Amíg ki nem sírtta magát, nem hallgatott el. De ha akart valamit tenni, és valaki akadályozni akarta kivitelében, ha verte is, nem sírt. Egy 1-2 évvel korosabb lányka kezdte ütlegelni. Hiába ütlegelte, mert nem sírt és csak mindig feljebb fogta a ruháját, végre a hátát megkapta, ezt addig csinálta, míg a földre lerántotta és akkor már kedve szerint ráncigálta a haját, míg visítani kezdett. Akkor az anyja is ment segítségére. Én az egészet láttam. Kálmánnak veres volt az ülepe a veréstől, de ő ezt nem bánta, csak jó, hogy sikerült a terve. És akkor csak három éves volt. Még következőleg, 1894-ben volt négy libuskánk és külön is dolgunk volt, hogy hazulról elmentünk. Bizonyos idő múlva hazajöttünk. Két libuskát agyontiprott. Persze megfogta az egyiket egyik kezében, másikat másik kezében és kiabált: Libu! Libu! Persze, hogy mindkét libu kimúlt a világból. Erre természetes volt a suhogónak dolga. Ismét eltávoztunk hazulról, közös dolgunk volt. Mikor jövünk haza, a másik két libi is úgy járt. És mutatja: Ni, libi, libi! Ekkor persze be kellett látni, hogy tudatlanság és kemény vég. Másképp szép, erős és észrevett mindent hamar. A történt dolgokat jól tudta előadni, csak a saját akarát nagyobb részben kérte, ha szenvedni is kellett érte. Tehát előre lehetett látni, hogy nevelni nehéz lesz. A norma iskoláról nem írok, mert evvel csak keresztülmentünk, mert könnyebb volt megbüntetni. De mikor a gimnáziumba adtuk, akkor meggyűlt a bajunk. Nem azért, hogy nem lett volna képes tanulni, hanem azért, mert Aknaszlatinától Máramarossziget háromnegyed óra járásra volt és közben az időt játékkal töltötte. Azonban a nehéz tantárgyakat megtanulta és a könnyebbeket nem, mert azt gondolta, hogy ezeket el fogják engedni. Így mentül magasabb volt az osztály, annál nehezebb volt őtet megtartani az eleséstől. Csak mégis a 4. gimnáziumban jó bizonyítványt hozott. De akkor már éjjelenként kártyázott. Reggel 2 órakor, vagy 12-kor, hol 10 órakor jött haza. Hiába dorgáltam és meg is pálcáztam, nem hagyta abba. Így gondolkoztam, hogy tanítóképzőbe adom, ahol aztán be lesz zárva és elfelejti az kártyázást. Ebbe aztán beleavatkozott István fiam és feleségem. Azt mondták, hogy bizonyítványt hozott, tehát felsőbb gimnáziumba fog menni. Én megmondtam, nem következetes, hogy tanuló legyen, csak az éjjelezésről szokna le. Nem bírtam velek. Ekkor István mellybe fogott és azt mondta: Nem úgy lesz, ahogy maga akarja, de úgy, ahogy mi akarjuk! Mert én fogom fizetni a tandíjat, mert maga azt sajnálja! Én azt mondtam: Inkább mulasd el, mert meglátod, hogy te sárba hagyod a pénzt és ő elveszti az évet. Úgy is történt. Az ötödikben megbukott, mert két éjjel kártyázott és két éjjel tanult. Ez nem lehetett, mert ilyenkor a feje nem tiszta, tehát teljesen lehetetlen jól tanulni. Most is úgy csinált, a nehéz tantárgyakból jól állott, a könnyebbekből megbukott. Tehát megint azt mondtam: Eridj a képzőbe! Megint nem akart. Tehát ismétlő lett, de a kártyát nem hagyta el. Úgy mint 5 hónapban, az iskolában kártyáztak vagy ötön, egy tanárnak az öccse észrevette és bemondta a tanári karnak. A tanári kar a zsidó fiúkat és a római katolikusokat kicsapták az iskolából, de reformátusokat nem. Így aztán Kálmán kéredzett vidékre iskolába, ezt nem tehetem. Tehát azt állították, hogy én sajnálom a pénzt. A körülményem nem engedte. Mert én még altiszt sem voltam. Tehát nagy fáradságomba került három gyermeket is középiskolába járatni. Erre sok pénz kellett. Tehát egy alacsony sorsú ember csak úgy iskoláztathat, ha a gyermek is jóra való, vagyis szorgalmas. Most mit csináljak? Csak itthon nem lehet. Tehát elmentem a hivatal főnökhöz, hogy

vegye irodába. Imre Lászlónak hívták. Ez azt mondta, maga túl buzgó, de ezt nem tehetem. Hallgasson reám. Most a fiút beveszem könnyű munkába, és azután mindig nehezebbre fogjuk tenni, hogy lássa, miképp kereste maga azt a pénzt, amit reá költött. Teljesen igaza volt, úgy is történt. Egy Moldovány György nevű felügyelő keze alá tette, így egy hónapig könnyű munkába volt. Másik hónapot a nehezebbre tette, harmadik hónapba ünnepkor szállításhoz vették. Erősnek erős volt, úgy hajigálta a kősoákat, mint a labdát. Csak délére a finom anyja kegyeiből folyt evés. Amint hazamentem, az anyja förösztötte a fiú kezét és mind a kettő sírt. Az anya összemondott zshiválynak, mert megölel a fiút. Én felelém: én nem ezt adtam neki, de ő azt eldobta és ezt választotta. Ha jól fogja magát viselni, úgy sőt fog vágni, mert én is úgy csináltam. Akkor még nagyobb lett a sírás. Hogy én csúságra beszélek. Egy pár hét múlva kérdezi Kálmán: Tatuka, elenged katonának? El biz! Most a magad erejéből fogsz élni, én többet érte nem tehetek, mint tanácsot adok. Így be is állott katonának. Ekkor elmentem vele az őrmesterhez és mégis megkértem, hogy legyen szigorú ugyan, mégis kíméletes. Úgy is volt! Vagy három hónapig meg-kiképezték. Addig olyan jól nézett ki. Mikor ez megvolt, az altiszti iskolába ment, onnét mint káplár jött haza. Ekkor szabad volt 12 óráig künt maradni. Megjött a régi bűn. Megint kártyázott és éjjelezett, olyan rosszul nézett ki, mintha beteg volna. Így ment vagy hat hónapig. Csak egyszer jön haza, hogy elengedjük-e testőrnek Bécsbe, mert engem felszólított a kapitány, Szatmári, mert az ezrednél én vagyok a legmagasabb. Ez szép ugyan, de ha legjobb is volnál! Erre azt mondtam: Ha megkapnád, legalább ott a jövődet, amit itthon elrontottál. Na de tessék eljönni a kapitányhoz és tessék még egy csillagot kérni, hogy mint főúr menjek el! El is mentem és elmondtam, hogy nem voltam képes iskolázni, mert gyermekeim is vannak. A kapitány végighallgatta mondókámat, aztán ő kezdte: Jól van, ön úgy beszélt, mint apa. Én ösmerem Kálmánt, az én öcsémmel járt az ötödikbe. Ahonnan kicsapták a kártyáért. Most esze jobb, mint régen volt. Én is elmondok róla valamit. Most éppen 30 nap kaszárnyékja van, mert későn jött haza és másodszor, ha még egyszer későn fog hazajönni, lefokozom. Amióta ő büntetve van, egy igen jó fiú is későn jött és éppen ő volt az inspekciós. Azt mondta, most én is bejelentem, úgy mint engem bejelentettek. A fiú megkérte az őrmestert. Mire az őrmester megígérte, hogy nem lesz bejelentve. Az őrmester azt mondta, nem kell beírni a rapport könyvbe. Azt mondta Kálmán: Ez most rajtam függ, nem magán. Ha engem bejelentett maga, most én is bejelentem őtet. És bejelentette csak az őrmestert. Elbeszélte a történetet, tehát csak megdorgáltam, és annyiba maradt. Azután kimentünk a lövöldére és próbálövésnél hagytam, hogy lőjön hatot. Mind a hatot trefet csinált. Tudtam, hogy mi a szándéka, hogy aranyásíczet akart nyerni, de mivel büntetés alatt állott, tehát nem akartam én. Gondoltam, hogy én majd engedelmességre fogom megtanítani, mert csak ez hiányzott. Ügyes, szép, derék. Olyan, hogy nincs az ezredbe. De rendkívül kemény. Nem enged senkinek. Mikor a próbálövés megvolt, ekkor azt mondtam: Jöjjön Kálmán, löni! Felelé: Nem megyek! Mert izgatott vagyok és a századnak kárára leszek. Nem baj, de önmagának hasznára lesz, mert fog nyerni egy ezüst órát. Nem kell nekem óra, nekem van óram! De hát mi kéne magának? Nekem semmi. Dehogy semmi! Kéne magának sícz. Mégpedig arany! Erre nem felelt semmit, csak megsárgult. Jobb, ha elmegy. Nem tudom, meg fog-e okulni. Ha megokulna, nagyszerű fiú volna. Az előléptetés nem szükséges, mert ott mind őrmester sarzsit viselnek. És hat hónap múlva, ha leteszi a vizsgát, azonnal fel fogja varrni az őrmester jelvényt. Evvel készen voltunk. Most hazajött, kellett készülni. Tehát volt néhány hét pauza is. Ez alatt az idő alatt jól élt az anyja karjai közt. Mikor el kellett mennie, megmértem: 90 kiló volt. Na vigyázz, ha hazajössz, akkor is ennyi legyen! Elment. Egy év múlva eljött látogatóba. 72 kiló volt. Azt mondta: operáción voltam, felvágta a gyomromat, három hónapig itthon volt, egy hónapig itthon aludt, egy hónap múlva egy éjszakát sem aludt itthon, pedig annyi pénze jött Bécsből egy hónapra, hogy én három hónap alatt sem kerestem annyit. Ismét elment. Egy év elmúltával megint megjelent. De nem volt külön, mint azelőtti évben. Már megsokalltam. Én

öreg létemre javítsam ki? Előadtam neki: Egy közönséges csendőr képes három év alatt 3000 koronát gyűjteni. És te még az egészségedet is elpredálod! Most a Bécs és a Pest nevezetességét láttad. Erre szükséged volt. De most maradj itthon és olvass jó könyveket. És a pénzedet és egészségedet gyűjtsd meg. Arra azt mondta nekem: Minden elsőben van pénzem. Az unokanénje, aki Pesten volt, azt mondta, hogy tőle 300 koronát is kért kölcsön egy-egy éjjel, azt mind elkártyázta. Csak még nem csalt, sohasem kért, mert mindég megadta. 1914-et írunk. Eljött a kegyetlen háború. Én már nyugbéres voltam. Tehát tudtam, hogy az üzletek be lesznek csukva. Tehát nagy mennyiséget hoztam az üzletemben, mert a jegyző és mások is azt mondták, hogy az oroszok vallásosak és nem bántanak senkit, csak akik az üzletet becsukják, azt feltörik és ha nekik nem kell az üzletcikk, akkor kidobják az utcára a cikkeket. Nálam másképp történt. Előbb rendesen vásároltak, utóbb két helybéli, nevezetesen Bocskai József és Suta József eljöttek az üzletembe egy kozákkal és a kozák kért cigarettát. Cigaretta akkor már nem volt, tehát mondtam oroszul, hogy nincs. Mert egy olyan, mint ön, elvette mind. Akkor adjál pénzt. Kivettem 20 koronát és letettem. Akkor azt mondta: Add ide mind, mert ha nem adod, akkor mindjárt leváglok! És kihúzta a rövid kardját és nekem rontott és belém akarta szúrni. Én hátrahúzódtam, és a kés a zakómon keresztül szúródott és ekkor én futni akartam. De ő megfogott és a mellényemet letépte, mert látta, hogy onnét vettem ki a 20 koronát. És azt mind letépte, a koronák mind kigurultak, mert azelőtt rendeztem, hogy a papírpénzt eltettem egy fiókba, melynek dupla feneke volt. Ez alá tettem. Hiába húzta volna ki a fiókot, mert nem látott semmit. Magamnál 100 korona aprót hagytam és ez mind kigurult. Míg ő ezt szedegeti, én addig elszöktem hajadőnfőn, ingbe. Elmentem egy barátomhoz, és kértem kabátot és kalapot. Elmentem a főparancsnokhoz, elő akartam adni a panaszom. De nem lehetett hozzájutni, csak vagy két óra múlva. Ekkor kaptam karhatalmat, vagy 10 katonát. És mikor a házhoz értem, úgy jártak az orosz katonák az utcán, mint a méhek a köpüben. Semmi nem volt. Mindent kihánytak az utcára, a nagy zsák liszteket, riskását és egyéb mindennapi cikkeket. A cukrot, kávét, teát, mandulát, aszúszőlőt, trafikot ők elvitték. Voltak ott a miénkek az itt látták és ők is vettek. Mert éppen szomszédomban is volt egy szövetkezet üzlet, amire csakis a miénkek vitték őket oda. Tehát annyi volt az egész, hogy láttam, hogy az üzletben nincs semmi. Hogy otthon maradjak, az a gondolatom sem lehetett. Tehát egy harmad utcához mentem és ott voltam másnap 9 óráig. Ekkor mentem haza. A két marha már bőgött az éhségtől, ezeket elláttam és két sertésem is volt, ezeknek este behántam a szalmát és közé hántam málét. Tehát ezek meg mindig itt turkáltak a szalmát és keresgéltek a ritkán kapott málészemeket. Később hazajött a feleségem Szabi lányommal, akik egy más faluba mentek elbújni az oroszoktól. Avval bíztatták őket, hogy az oroszok nem rossz emberek. Meglátta a nagy pusztulást, sírni kezdett. Én azt mondtam, isten adta és elvette, de majd ad másat is. De fájo szívvel mondtam, mivel a kozák majd megszuirt. Tovább kezdtük a dolgunkat végezni és rendeztük a mindennapi megélhetésre való dolgunkat, így evvel csak megvoltunk. De lisztünk nem volt és nem is lehetett kapni sehol, mind eldugták, mert nem tudta senki a jövőt. Három nap múlva rendkívül sok magyar katona jött és kiűztük az oroszokat. De azért liszt sehol sem volt. Egy pár hétig csak túrtünk, aztán már nem bírtunk krumplival élni. Kezdtünk lisztet keresni. Sehol nem találtunk. Végre a szomszéd Polák Gréci kapott egy métermázsa málét, ez feketepeneszes volt. Ezt a kemencébe kiszáritottuk és megőröltük. Rossz ízű, dohos és fekete volt, hanem muszáj voltam, mert más nem volt. Így kínlódtunk krumplival és rossz máléliszttel egész 1915. augusztus hónapig. Ekkor hozott a feleségem búzakenyeret a mezőre. 100 méterre megéreztem. Sirtam, hogy még egyszer eszek búzakenyeret. Már nem is hittem, hogy megélem a következő évet. Mert már járni is alig bírtam a sok munkától, a mezőn voltam éjjel-nappal. Én kaszáltam, kapáltam és éjjel-nappal kellett vigyázni, mert mindent loptak ki, de különösen a katonák. Volt egy eset, hogy fogtam ...”

A hitel

Kipihenten ébredt. Az esti séta a Vérmezőn, és a könnyű vacsora segítette a nyugodt alvásban. Nem álmodott semmit, vagy legalábbis nem emlékezett rá, hiszen azt mondják az alvástudósok, hogy mindig álmodunk, minden éjjel, de csak akkor emlékszünk rá, ha éppen álmodás közben ébredünk fel. Úgy látszik a doktor nem a gyors szemmozgások fázisában ébredt föl. Sosem ébred vekker zörgésére. A HIFI készüléken van egy TIMER nevezetű gomb, amely a beállított időre bekapcsolja a rádiót a kívánt hangerővel. Kellemes így ébredni, különösen, ha éppen akkor valamilyen szép zene megy a rádióban és nem reklám, vagy valami más kellemetlen dolog. Szerencsére a bekapcsoláskor nem fogkrém, intim betét, szerencsejáték reklám, vagy más blödség volt adásban, hanem Bach 5. Brandenburgi versenyeiből a nyitó tétel. Ritka ajándék az ilyesmi a közszolgálati rádióban. Legtöbbször híradások, örökzöldek vagy nem túl magas színvonalú zenedarabok hallhatók a reggeli műsorokban. Persze, ha állandóan Bach menne, akkor meg mások tépnék a hajukat. Az emberek már csak ilyenek, semmi nem jó nekik. Nem tetszik nekik a mai pénzcentrikus erőszakvilág, de a szovjet rezsim alatt sem volt jobb. Nap mint nap - talán csak a hétvége volt kivétel - 6 óra 40 perckor, menetrendszerű pontossággal megérkezett az éter hullámain keresztül a napi betevő mozgalmi dal egy férfikórus, vegyes kar vagy munkásőr dalkör előadásában. Aki eddig nem ébredt föl, az most biztosan felpattant az ágyából. Nem múlt el nap, hogy egy-egy zseniális szovjet tudományos szenzáció ne született volna. Az egyik ilyen gyöngyszem, hogy fiatal szovjet kutatók megállapították, a sertések jobban híznak, ha Mozartot hallhatnak a moslák zabálása közben, feltéve, hogy közismert csámcsogásuk, rőfögésük, esetleg a vödörök zörgése, a gondozók ordibálása vagy a tárgya szállító traktorok zaja nem nyomja el a muzsikát. Zseniális felfedezés, teljes mértékben összhangban áll azzal a jól ismert ténnyel, hogy a sertések rendkívül intelligens állatok. Hasonlóan zseniális felfedezés volt - nem véletlen, hogy szintén fiatal, tehetséges szovjet mérnökök találmányáról van szó - a frissen kivágott farönkök víz alatti szárítása (nem sajtóhiba, nem elgépelte a szállítást, hanem szárítás). Ennek lényegét persze már nem annyira nyilvánvaló átlátni, mint a sertések zeneszóra történő hízlalását. Mégis világraszóló szenzáció volt, még a magyar TV is beszámolt róla. Szerencsére a TSZ elnökök nem vették komolyan, a legtöbbjük Micsurinnak sem dőlt be. A parasztnak több esze van.

Ott tartottunk, hogy a doktor muzsikaszóra ébredt. Felesége frissen főtt kávéhozott az ágyba egy kis csésze hideg tejjel. Ezt a kávé előtt meg kellett igya, mert különben egész nap égett volna a gyomra a csersavtól. A tejet egy hajtásra leöntötte. A kávé lassan kortyolgatta. Ezután levetkőzött, belépett a zuhany alá és letusolt. Ezek a reggeli, rituális tusolások meghatározták egész napját. Ebből egész napra merített energiát, nyugalmat, türelmet. Ki nem állhatta, ha reggel sürgetik, első felesége előszeretettel hajtotta, sőt hajszolta mindenféle csacska ügyében.

- Te miért nem nyomulsz, mint a Béla? Ő bezzeg állandóan ott sündörög a főnök körül. Te persze nem kavarsz, csak csinálod a dolgod. Hát nem tudod, hogy dolgozni a hülye is tud, de érvényesülni, előre lépni csak az élelmes, szemfüles ember képes.

Ez a házasság két évnél nem húzta tovább, elpusztult, mint egy lehűlt dinoszaurusz a kozmikus katasztrófa után.

A második asszony alapvetően más volt. Az ő számára a családi fészek volt a legfontosabb, a nyugalom, a biztonság, a szeretet. Olyan volt, mint egy forróvizes palack, ha magad mellé veszed felmelegít. Meg is becsülte őt a doktor. Valahányszor elutazott vidékre, vagy külföldre, mindig arra gondolt hazafelé menet, hogy őt bizony egy kedves, meleg asszony várja,

vacsorával vagy anélkül, hálóingben vagy anélkül. Ők ketten nagyon ellentétes vérmérsékletűek voltak. A doktor keményebb, makacsabb, önzőbb, míg a felesége nyugodtabb, kiegyensúlyozottabb, hízelkedőbb, sőt időnként képes volt dorombolós macskává is változni.

A mai nap nem ígérkezik könnyebbnek, mint a többi. Tegnap számtalan kérdés maradt nyitva, elintézetlenül: mi van Damaszkuszban, mi van a bankban, mit üzen Mr. Halasz? Zavaros nap volt a tegnapi. A jósnő szavai most újra eszébe jutottak, amint folyatta a kissé merev derekára a forró vizet.

- Be kéne ugranom a Lukácsba áztatni egy kicsit a fájós derekam, úszni pár száz métert. Félek, hogy nem lesz rá időm. - latolgatta esélyeit.

A jósnő nem akart kitakarodni a fejéből, pedig nem szeretett volna gondolni rá. Befészkelte magát, mint a pelék a vikendházak padlásaiba, mint a patkányok a vályogházak falaiba. Állandóan odatolta azt a túlfestett, pomádés képét. Sehogy sem volt képes szabadulni utolsó szavaitól.

„...Viszlát, ne becsülje le azt, amit nem ért. Én sem értem, de tudom, hogy igaz.”

- Lehetetlen megjósolni a jövőt, ez egy nagy badarság. Nem lehetek ilyen ostoba, hogy egy ilyen buta libának beveszem a halandzsáit - korholta magát. - A továbbiakban nem foglalkozom ezzel. Nem fog befolyásolni többé. Igenis kimegyek a Közel-keletre és megmutatom, hogy lesz üzlet, ha úgy akarom. Ezt nem egy jöttment spiné gyűrött cigánykártyája fogja megszabni - folytatta a vitát, önmagával. Olyan volt ez az érvelés, mint amikor egymagunkban fűtyörészni kezdünk a sötét erdőben.

Annyira felhergelte magát, hogy elfelejtette kimosni a még szappanhabos fülét, és kiszállt a tus alól. Sebtében megtörülközött. Az arcát bevizezte és bekente habbal, majd villámgyorsan lehúzta a borostáját a borotvájával. Dezodor, after shave lotion, fésű, alsógatya, trikó, zokni, nadrág, ing, nyakkendő, zakó. Kész. Felkapta az aktatáskáját, amit egyik svájci utazása alkalmával vett a SPA áruházban, kulcsomóját zsebre vágta, és leviharzott a lépcsőn. Találkozott ugyan a lépcsőházban Pataki úrral, aki a ház közös képviselője, de csak épphogy odavetett neki egy jóreggelt-et, azt is csak azért, nehogy megsértődjön. Máskor szívesen beszél vele, mert amúgy is jóra való fickó az öreg, meg aztán nem árt jóban lenni a közös képviselővel, hiszen, ha elromlik a lift, vagy kiég egy körte a lépcsőházban, netán megmozdul egy kőlap a folyosón, akkor bizony jól jön a gyors intézkedés.

Szóval lerohant a lépcsőn, nem vesztegette az idejét arra, hogy várjon a liftre. Bevágódott a kocsijába. Azonnal beindult, semmi köszörülés, nyektetés, mint i.e. néhány évvel, amikor még főként kelet-német kétüteműek és orosz négyüteműek száguldoztak az utakon. Kisebb dugó állta útját a főutcán való áthaladását nehezítve, de végül lejutott a Bem rakpartra. Ott aztán gyorsan végig szaladt a Margit-hídig. Leparkolt az ORFI melletti utcában. Máskor bemegy a Török utcába, mert ha napközben nem kell elmennie, akkor ott van a legjobb helyen a kocsija. Ma viszont a bankba készül, úgyhogy olyan helyen állt meg, ahonnan könnyen feljut a hídra. Még parkoló helyet is kapott, ami kifejezetten szerencsés körülmény, hiszen a napnak ebben az órájában itt parkolót kapni szinte lehetetlen. Kiszállt, táskáját is kivette, az autót bezárta és elindult az irodába. Mielőtt bement volna az irodába benézett az egyik közeli pincébe, ahol jóféle borokat árultak. Csak neves borászok borait lehetett kapni, de voltak folyó borok is, főként a balatoni borvidékekről, Csopak és Badacsony környékéről. Általában palackos bort szokott venni, de most megkérte a mamája, hogy vegyen neki abból a rizling-szilvániból, amiből a múltkor is hozott. A mama a reggeli teájába szeret bort önteni néhány kanálkával, amitől teljesen új megvilágításba kerül az amúgy szimpla tea. A boros ember egy Paculák nevű fickó. Itt lakik ő is az utcában, pár házzal odébb, éppen ott, ahol a doktor úr irodája is

van. Van két gyereke, meg egy akkora felesége, mint egy kétajtós tölgyfa szekrény, lefektetve. Erre mondják azt, hogy könnyebb átugrani, mint megkerülni.

- Jó reggelt Paculák úr.

- Jó reggel Bekes úr. Mi érdekli ma reggel?

- Egy kis rizling szilváni kellene abból a múltkoriból. Nagyon ízlett anyámnak, de már sajnos elfogyott. Ha így folytatja még a végén alkoholista lesz belőle.

- Oh, ne féljen Bekes úr. Ettől biztos nem lesz alkoholista a kedves mama, olyan ez a bor mint a gyógyszer. Erős lesz, megnő az étvágya, kipirul, pirosposzsgás lesz az arca, mintha a téli fogas szelek harapták volna meg. Vigyen neki bátran.

- Féltreértett kedves Paculák úr, sürgősségtelen rábeszélnie, egy demizsonnal biztosan veszek. Anyám már elmúlt hetven. Ha most rászokna is az alkoholra, és reggeltől estig inná, sem tudná cirotikussá inni a máját. Itt van egy két literes kis demizson, de meglehet, hogy estefelé még beugrom egy másikkal, ugyanis nem csak az anyu szereti ezt a fajtát, hanem én is.

- Ahogy gondolja Bekes úr, nagyon örülök. Elviszi most ezt a két litert, vagy csak az estivel együtt?

- Inkább elvinném, mert innen beszaladok a céghez, onnan pedig megyek a bankba. Utána pedig kiugrom anyámhoz és így még ma délután el tudom juttatni neki ezt a demizsont. Nagyon szereti, ha megyek hozzá. Mindig úgy készül rá, mint valami egyházi ünnepre. Kelt tésztát süt, általában aranygaluskát, kedvenc leveseimet, főzelékeimet készíti el. Hiába, ez az anyai szeretet. Én ezt szeretném neki viszonzni ezzel a kis borocskával.

- Rendes ember maga Bekes úr. Mindig mondja is a feleségem, hogy milyen szerencse, hogy maga jött ide a kft-jével, mert aki maga előtt lakott ott, az egy borzasztó nőszemély volt. Későn kelt, hangosan hallgatta a zenét, trágárkodott, péntek délelőttönként áriázott. Úgy rikácsolt, mind egy dűrögő fajdkakas, pedig tyúk volt. Gyanús dolgokat művelt a csaj. Például fürdés után meztelenül mászkált az előszobában, miközben tárva nyitva volt az ablak. Hatalmas mellei voltak. Néha még a fekete afrikot is láttam, ha éppen úgy fordult. Egyszer észrevette, hogy bámulom és kikiabált az ablakon „Szeretnéd ugye?” és közben megmarkolta a bozontost, már megbocsásson Bekes úr, de maga finom ember, és nem szívesen mondanám ki, hogy mit mondott. Szóval a feleségem nagyon örül, hogy maguk jöttek a rossz hírű Icuka helyett. Képzelje egyszer még egy kotont is találtam az ablaka alatt.

- Azt ma is találhat Paculák úr, persze nem a mi ablakunk alatt, hanem a lichthofban. A takarítónőm panaszkodott, hogy havonta takarítja ki azt az átkozott lukat, merthogy csak tőlünk érhető el, de mégis mindig tele van használt óvszerekkel. Nem tudja ki lehet az a lepedő akrobata, az a mesterlövész, aki ilyen teljesítményre képes?

- Megkérdezem a feleségem, ő mindent tud.

- Most már mennem kell, viszontlátásra Paculák úr.

- Viszlát Bekes úr, este várom.

Megérkezett az irodába aktatáskástól, demizsonostól. Már bent a volt a titkárnője.

- Jó reggelt főnök.

- Jó reggelt Zsóka, hogy van?

- Köszönöm, minden rendben, és maga főnök?

- Én is teljesen oké vagyok. Tegnap este úgy elaludtam, mint egy mormota. Ma reggel hallottam, mert betértem a Paculákhoz ezért a demizson borért, hogy előttünk itt egy kurva lakott, legalábbis a Paculák szerint. Tudta ezt maga, Zsóka?

- Nem én, de szerintem már megint többet ivott reggelire az öreg, mint kellett volna. Olyankor mindig nagyon beszédes, és elmesélné az összes pletykát, ha volna annyi időm, hogy megvárjam a végét. Szerintem csak fantáziál, aznap éjjel talán erotikus álma volt, mert mindig meztelen lányokról, rossz hírű kéjनोंkról hord össze hetet havat.

- Zsóka és van valami újság tegnap óta?

- Van ám! Tegnap estefelé, miután maga hazament, újra jelentkezett a Halasz. Nagyon izgatott volt, eléggé érthetetlenül makogott mindenfélét. A kiejtését nehezen értem, sajnálom főnök, de azért annyit megértettem, hogy jó hírei vannak a maga számára. Jelentős előrehaladást ért el valamilyen ügyben. A többit majd ma, hangsúlyozta egyfolytában, és köszönés nélkül letette a telefont. Ezek az arabok semmibe veszik a nőket. Micsoda világ!

- Hát én sem szívesen lennék nő arrafelé. Nagyon más az a világ, addig nem mondanék róla ítéletet, amíg alaposabban meg nem ismerem, de a felszín kétségtelenül az, amit mond. A Halasz előtt el kell mennem a bankba, mert a kölcsön ügyében fontos tárgyalásom van egy nagyfőnökkel. A Józsi szerint persze elutasítottak, de egy barátom azt tanácsolta, hogy próbáljam meg még egyszer. Ezen ne múljon, úgyhogy ma délelőtt megyek. Utána kiugrom a mamámhoz, vele ebédelek, de délután újra itt vagyok.

- Ritka rendes ember maga főnök, más tized ennyit sem törődik az anyjával. Nem tudom, hogy csinálja, hogy jut ideje a gyerekére, a feleségére, az anyjára, az cégre, a kollégákra.

- Jól van Zsóka, ne nyalizzon már tovább, mert a végén még kénytelen leszek felemelni a fizetését. Főzzön inkább egy jó forró kávé, de tegyen bele sűrített tejet is.

- Repülök.

Amíg a kávéra várt megpróbálta összeszedni a hitellel kapcsolatos papírjait. Üzleti terv, költség-haszon elemzés, kockázat elemzés, geológia jelentések, ország jellemzés, személyes kapcsolatok ismertetése, szomszédos területeken folyó tevékenység, stb. Igen vastag dokumentáció. Csak a pilótatáskában fér el. Mindent szépen, módszeresen berakott a táskába. Közben benyitott Zsóka:

- Itt a kávéja főnök. Nem valódi, koffeinmentesből csináltam. Tehetek még valamit magáért?

- Köszönöm, egyelőre ennyi.

Lassan szüröcsölgetni kezdte a kávé. Közben tárcsázta a mamája számát. Kicsengett.

- Szia mama, hogy vagy?

- Szervusz kisfiam, áh ne is kérdezd, pokoli éjszakám volt. Veled álmodtam, de nagyon rosszat. Alig merem elmondani. Itt voltál nálam. Egy kis öntözőkannából locsolgattad a kertet, de semmi értelme nem volt, mert teljesen fel volt túrva. Iszonyú rendetlenség volt mindenfelé. A Kisék kertjébe is átláttam a kerítésen, ami tele volt apró kis virágokkal. A mi kertünkben viszont a virágok tövestől kifordulva. Minden csupa sár, mindenfelé földkupacok. Te pedig csak mászkáltál a kupacok között és locsoltd a kifordult, elhervadt virágokat. Hiába mondtam neked, hogy hagyd, ne locsolj, gyere be, te nem hallgattál rám. Az összelocsolt talajon egyszercsak megcsúsztl és az egyik gödörbe beleestél. Hiába próbáltalak kihúzni, te csak egyre mélyebbre süllyedtél a sáros fenekű gödörbe. Szörnyű volt. Úgy ébredtem, mint aki víz

alól jön föl, fűjtatva, levegő után kapkodva. Rettegtem, mert tudod-e, hogy mit jelent ez az álom?

- Nem tudom. Miért, talán jelent valami?

- Ez az álom azt jelenti, hogy a halál leselkedik terád, édes fiam. Mit csinálsz, csak nem keverednél valamibe?

- Jaj mama, már nem vagyok gyerek. Több mint húsz éve felnőttem és egyébként sem keveredtem soha semmibe. Nem tüntettem március 15-én, nem jártam galerikbe. Jaj mama, te és az álmaid... Mikor fogod végre kinőni már ezeket a csacsкасágokat.

- Ezek nem csacsкасágok, hiszen te is tudod, hogy megálmodtam nagyapád halálát...

- Persze, de azt is tudtad, hogy halálos beteg, és a napjai, vagy inkább órái meg vannak számlálva.

- Akkor emlékezz csak arra az esetre, amikor Tiborszálláson rakodtad vagonokba a cukor-répát. Emlékezz csak rá, hogy megálmodtam mennyire szomorú voltál, milyen rossz volt a sorod. Még az állomást is pontosan leírtam, pedig sose jártam ott. Vagy amikor kiraktam az ajándékaidat Mikuláskor a zongorára, pedig semmi jel nem utalt arra, hogy hazaengednek a katonaságtól. Megálmodtam aznap, hogy hazaengednek, ezért készítettem ki a Mikulás csomagokat. Szerinted ez csacsкасág?

- Jó, igazad van mama. Háromszáz éve téged elevenen égettek volna meg. Nem tudom, hogy csináltad, de tény, hogy beletrafáltál.

- Ez nem beletrafálás fiam. A te megátalkodott úgynevezett objektivitásod elég barbár számomra. Az álmok nem hazudnak. Nagymama is mindent megálmodott. De most térjünk vissza hozzád. Ez a mai álom nem tréfa. Dobd félre a hülye materialista világképedet, és egyszer az életben hallgass rám. Légy óvatos, fordulóponthoz közeledik az életed. Ne legyél mafla, végy észre mindent, imádkozom érted.

- Légy nyugodt, nem leselkedik rám semmiféle veszély, óvatosan fogok vezetni. Rövidesen indulok a Magyar-Amerikai Beruházási Bankba. Hitelügyekben kell tárgyalnom velük. Utána beugrom hozzád, viszek egy kis rizling szilvánit, amit annyira szeretsz.

- Jó gyerek vagy te, mindig tudtam. Törődsz velem, nem hagysz egyedül, ha kimondok valamit, már másnap hozod. Lassan ki sem merem ejteni a számon, ha valami tetszik, mert te azonnal megveszed és elhozod nekem. Ne pazarolj fiam, spórolj. Én a tea filtert is kétszer használom fel. Így egy tasakból kétszer van meg a reggeli teám.

- Hát ez remek. Nagyon helyes, csak légy takarékos. A WC papírt is használd fel kétszer, az egyik oldalát ma, a másikat holnap.

- Te hólyag, miket beszélsz, mindig mindent elviccelsz. Azért a bort köszönöm. Mikor jössz, ebédre?

- Igen, amint vége a tárgyalásnak.

- Várlak kicsi fiam. Vigyázz magadra, mert nélküled az életem egy hajító fát sem ér, tudod. Csókollak.

- Szia mama.

A doktor lassan lerakta a telefonkagylót. Eszébe jutottak a jósnő szavai. A jövődölés vész-jóslóan egybevág anyja álmaival.

- Mi a fene ez, valami vicc? Jóslat, álom, hát mindenki engem szívat. - fortyant fel hirtelen.

Bezárta a pilótatáskáját. Egyik kezében a táska, másikban a kis demizson rizling szilváni. Köszönés nélkül távozott az irodából. A titkárnője értetlenül bámult utána, hiszen olyan még nem fordult elő, hogy ne viszonzta volna a köszönését. Kiballagott az autójához, betette a csomagtartóba a demizsont. A táskát a jobboldali ülésre fektette. Automatikusan vezette a gépkocsit. Üres fejjel ült az ülésen, amikor megállt a bank előtt. Nem emlékezett, hogy hogyan is jött ide. Elegáns, márvánnyal burkolt épület, a feljárót rézkorlát díszíti. A vastag üvegajtót fotocellás érzékelő nyitja ki automatikusan a közeledő előtt. Biztonsági őrök és ipari kamerák vigyázzák az adófizetők már leadózott pénzét. A doktor odament a recepcióhoz és mondta:

- Jó napot, a Barker úrhoz jöttem.

- Legyen kedves ideadni az igazolványát. Ezt a kis kártyát legyen szíves a kabátjára rátűzni és távozáskor itt leadni. A Barker úr a negyedik emelet 404-ben van.

A doktor odalépett a páternoszterhez, mert ezzel szeretne menni. Gyerekkorában apjával többször járt a bíróságon, és imádott páternoszterezni. Ha rajta múlik egész nap fel-le, fel-le, néha még a fordulóban is bent maradt. Ez volt a legizgalmasabb. Belépett az első üres fülkébe. Lassan, zötykölődve haladt felfelé. Kilépett a negyedik emeleten. Szinte pontosan szemben volt a páternoszterrel a 404 szoba. Bekopogott majd azonnal benyitott. Nem várta meg az „igen”-t. Ugyan miért várta volna, hiszen ő nem Tiborc, aki leveszi a süvegét, ha belép az uraság szobájába. Ez a volt a titkárság. Középkorú, melírozott hajú, jól öltözött titkárnő pillantott rá egy keskeny olvasószemüveg mögül.

- Kezicsókolom, Bekes István vagyok, a Barker úrhoz jöttem.

- Jó napot Bekes úr. Sajnos a Barker úr nincs itt és nem is lesz, mert tegnap este váratlanul el kellett utaznia Londonba. Viszont itt van a Lovas igazgató úr, aki várja már magát. Kérem fáradjon be.

Benyitott a bőrrel borított ajtón. Apró termetű, szemüveges emberke ült egy nagy tölgyfa íróasztal mögött. Amint meglátta a doktort felállt és kilépett az íróasztala mögül.

- Ha nem tévedek, Bekes úr. Üdvözlöm, Lovas vagyok.

- Jó napot kívánok, Bekes István.

- Sajnos a Barker úrnak váratlanul el kellett utaznia, és nekem adta át az ön ügyét. Foglaljon helyet. Sajnos nem sok jóval bízathatom. A hitel nagysága, kockázata igen jelentős, a felajánlott fedezete nem igazán elégséges, legalábbis a konkrét esetben nem. Ha jelentősen kisebb volna az összeg, vagy nem a köztudottan nagyon nagy kockázatot jelentő olajkutatásra kérné a hitelt, hanem valamilyen megbízható kereskedelmi üzletre, az más lenne, de így

- Lovas úr, átnézték a mellékelt dokumentációt, az üzleti tervet, a kutatási jelentéseket?

- Hogyne, természetesen.

- Akkor tudniuk kell, hogy a rizikó nem nagy, mondhatnám biztosra mehetünk.

- Nézze Bekes úr, biztos olajkutatás nincs sehol a világon. Ha legalább lenne valaki, aki kezességet vállalna az ön cégének a hitelért, vagy legalább lenne egy bankár, akivel együtt teniszeznek vagy egy képviselő, akivel együtt vadásznak.

- Sajnos ilyet nem tudok felvonultatni. Csak szakmai érveim vannak és a magánvagyonomat ajánlom fel fedezetként. Nincsenek politikus barátaim, nem teniszezek bankárokkal.

- Kár, nagy kár. És nem is akar szert tenni ilyen kapcsolatokra?

- ...Hát, nem is tudom. Tulajdonképpen igen, miért is ne.

- Tartson velem holnap reggel. Nyolc órára kimegyünk együtt a Margit-szigeti pályánkra. Ütünk egy kicsit és átbeszéljük a dolgot, rendben? Tenisz után még az agya is jobban forog az embernek, nemde?

- ...De de, minden bizonnyal. Csak hát nem vagyok valami nagy teniszező. Tartok tőle, hogy nem leszek igazán megfelelő partner önnek.

- Kedves Bekes úr, ez legyen az én gondom. Viszlát holnap. Ugye megbocsát, kezdődik a következő megbeszélésem.

Bekes, azaz a doktor kilépett a bőrajtón, elköszönt a titkárnőtől is. Annak ellenére, hogy nem süvegelte meg őt, most mégis Tibornak érezte magát. Mintha véletlenül a női WC-be nyitott volna be, ahol éppen egy hölgy igazította meg a harisnyanadrágját. Egyszerűen nem oda való-nak érezte magát. Sehol egy bankár teniszpartner, vagy egy vadászgató parlamenti képviselő barát.

- Micsoda hitvány, csepűrágó vagyok én, hogy nem lövöldözök vaddisznókra. Hogy' mond-hatom magamról, hogy sportember vagyok, amikor teniszpartnerem sincs, nemhogy bankár, de még egy vándorméhész sem. Ezek szerint egy megalapozott geológiai jelentés semmit sem ér egy jól irányzott szervával szemben. Csak azt nem tudom, hogy ha el is találnám a szarvasbikát, az mitől csökkentené a bank rizikóját, hiszen ebben az esetben éppen, hogy bakot lőnék, vagy mégsem?

Tatuka nem ír többé

„Most, mikor ezt írom 1947. május 1 van. Félig leírt mondattal fejezte be boldogult édesapám családtörténetiünk eseményéről való megemlékezését. Ő és édes jó anyám már nincsenek. Édesapám 1936. szeptember 21-én, jóanyánk 1940. február 11-én vasárnap éjjel 10 órakor adták vissza nemes lelküket a Mindenhatónak. Hogy megkezdett írásom logikailag összefüggjön, az édesapám félbe maradt fejezetével vissza kell térnem az 1914-18-as háborús időre. Családunkat akkor érte legnagyobb csapás, amikor az orosz katonák, amint ő is írja, üzletünket kifosztották és egy megélhetési forrást szakítottak ki házi gazdaságunkból. Őt testvér volt még életben. Hárman, én, Kálmán, azaz Náci katonai szolgálatban, háborús behívóval, valamint Gabi és Szabika iskolába jártak. Szegény Boriska testvérünket 1914-ben hoztam ki a máramarosszigeti elmeógyógyintézetből betegen, ki a háború első hónapjában augusztusban meg is halt. Így tehát két szülő, két gyermek maradtak otthon. A háború első évében a megélhetés nagyon nehéz volt. De később a bevezetett országos háborús gazdálkodás könnyíteni igyekezett a hátország gazdasági nehézségein. Szüleim körülbelül 6-7 hold földdel rendelkeztek, ily módon szorgalmas és megerőltetett munkával a család részére szükségeseket kitermelték úgy, hogy két testvérünk is iskolai tanulmányaikat folytathatták. 1916-ban Gabi 18. életévét betöltötte, őt is katonai szolgálatra hívták be Balassagyarmatra. Itt rövid ideig együtt teljesítettünk katonai szolgálatot. Természetes, más beosztással. 1918-ban a háború befejeztével, nehéz idők zúdultak családunkra. Én és Kálmán öcsém betegen tértünk a családi házba felgyógyulni, hol Szabika testvérünket, mint tuberkulotikus beteget találtuk. Magyar hazánk keleti részét a román hadsereg szállta meg. Új élet, új közigazgatás, új gazdasági és társadalmi berendezkedés kezdődött. Az igazságszolgáltatás fóruma a 25 bot büntetés kritériumában élte ki magát. Apám nyugdíjat nem kapott, hogy valamit kereshessen, a román hadsereg katonai zenekarába lépett oktatónak. Nagy káosz, fejetlenség, határozatlanság dominált ezen a részen. Mármint Máramarosban. A remény élt, hogy csak Budapest lesz a fővárosunk, a románok kivonulásával. Reményünkben csalódtunk. A trianoni szerződés volt magyar hazánk e keleti részét Csehszlovákia néven létrehozott új államhoz integrálta. E kis geopolitikai részt szükségesnek találtam feljegyezni azért, hogy szüleim megélhetésének ezutáni nehézségeit világosabbá és megérthetőbbé tegyem. Édesapámnak, mint nyugdíjas bányafelügyelőnek, hozzávéve meglévő földi ingatlanát, megélhetése biztosított volt. Az új nyugdíjrendeletek ezt a minimumra redukálták. Tehát öreg fejjel és testtel fizikai munkához kellett kapaszkodnia, hogy megélhessen. Ez állapot kilendítette a lelki egyensúlyából, mely tény a családra is visszahatott. E nehéz lelki és gazdasági körülmények súlyát növelte a családi gyász is. Szegény beteg kishúgunk, Szabika, 1920 tavaszán befejezte hosszú és nehéz szenvedéstől terhelt életét. Áldott, finom lélek, ragaszkodó testvér, szüleit, de különösen édesanyját imádásig szerető gyermek volt. Gimnáziumi tanulmányait betegsége miatt már nem tudta befejezni. E veszteség édes jó anyánkat nagyon megtörte, mert immár 1914-ből Mariska, Náci és Szabika személyében harmadik nagy gyereket temette el. Most a szülői háznál egyedül Gabi öcsém volt, kinek a nehéz időben sikerült a Máramarosszigeti Jogakadémián mind a négy évfolyamot elvégeznie, de csak úgy, hogy az Aknaszlatinai Sóbánya Hivatalnál némi pénzkeresettel egybekötött állást vállalt. Mint végzett jogakadémista, ő is eltávozott rövid idő múlva a szülői háztól Budapestre egyetemi tanulmányainak elvégzése céljából. Tanulmányait befejezván bírói pályára lépett. Odahaza maradt tehát két öreg szülénk, kikhez közel voltam én Aknasugatagon 1931-ig. Később Máramarosszigeten. A cseh uralom nehéz sorsot hozott az öreg magyar generációra. Új országunkban az új nemzetet a gazdasági és a nemzeti politika vezette. Az utóbbi célkitűzés megkezdése céljából megkezdődött a csehek betelepítése a

sóbánya üzemnek faji érdekek szempontjai szerint való üzemeltetése végett. A bányauzemtől magától értetődően a magas vezetőséget eltávolították. A sóbányát, mint egyedülit a új országban szélesebb alapú, nagyobb produktumú bányává akarták fejleszteni. Ennek megvalósítása céljából a már víz alatt álló bányákat újból üzembe akarták venni, amit csak úgy tudhattak megvalósítani, ha Aknaszlatina község felső talajának, humuszának háromnegyed részét megmozdítják. Ily módon szükségessé vált a község lakóinak evakuálása, kisajátítása. Házokat kisajátították, lakóikat kitelepítették. Atyám ragaszkodott régi házához. De ötöle 2 holdnyi szántóföld is kisajátítás alá esett. A ház és a földingatlantól való megfosztás gondolata a 70 éven felüli öreget végleg kilendítette lelki egyensúlyából. Nem tudta még csak el se képzelni, hogy élhet ő meg egész élete folyamán szerzett és öreg korára biztosított vagyona nélkül. Egyébként is, cseh tárgyalófeleivel szemben a legnagyobb bizalmatlansággal viseltetett. Nem reflektált a kincstári villanyvilágításra, levágatta az áramvezetékeket, de nem engedte meg, hogy kertjébe villanyoszlopot helyezzenek el. Házunk a Ferenc-bánya szomszédságában volt. Egy esetben a bányagép üzemből valami módon sós gőz szállott kerti fáinkra, mi miatt a gyümölcsfák egy része kiszáradt. A kárt megállapíttatta és a kincstárral kifizettette. Állandó alkuban és vitában állott a ház és a szántóföld miatt a sóbánya kincstár képviselőivel, de eredmény nélkül, mert egyik fél sem fogadta el a másik feltételeit. Ez az állandó harc, a gazdálkodás terén mutatkozó negatívum, több oldalú veszekedés nagyon kimerítették. Nem volt hozzászokva egész életében, hogy pénzhiánnyal küzdjön. Ő ezt nem ismerte. A pénzt nagyon szerette. Pénzből azt úgy osztotta be, hogy neki mindig legyen. Most pedig a pénztelenség érte utol. Magát segíteni akarván, engedett a lelkiismeretlen törbecsaló rábeszéléseknek. Bizalmas viszonyban lévő üzletfele titkos helyre félretett pénzét tulajdonította el. Pincehelyiségét kocsmárosnak adta bérbe. Ez is becsapta. Erre is ráfizetett. A kocsmáros a boltját bezárta, eltűnt a ki nem fizetett adóhátralékkal, mely ezreket tett ki. A háztulajdonos nyakába szabták. A fehéregyházai község határában volt négy hold földünk. A pusztaságban lévő szegény oláh család kislányát atyám magához vette nevelőbe, mert a szomszéd ügyelt arra, hogy a legelésző állatok a szántóföldön kárt ne tegyenek. A kislányt ruházta, mindennel ellátta. A leány midőn öreg szüleimtől eltávozott, több évre visszamenőleg tőlük kárt követelt bírói úton. Ez ügyben is elmarasztalták szegény apámat. Ily fajta nehéz ügyek elintézését öreg fejjel, vagy egyedül végezte, vagy ügyvédet fogadott. Mindkét eset nyomasztó és kimerítő. Szegény jó anyám is betegeskedett magas vérnyomásban szenvedvén, nem volt képes házi teendőiket ellátni, évről évre fogadtak szüleink román cselédeket, de a mezei munka tehenekkel, sertésekkel, baromfiakkal, stb.-vel való foglalatoskodás a már nyugalmat, pihenést igénylő korban nem engedte meg a nekik megfelelő életstílust. Édesanyám a bányakincstárral való megegyezést, a kisajátítási ügy befejezését, s ezáltal békés, nyugalmas életet akart a családi körben teremteni. Édesapám az ingatlanok ellenértékét kevésnek találván, azt nem fogadta el. E véleménykülönbség zavarólag hatott az ily korban nagyon kíváncsú családi zavartalan, nyugalmas atmoszféra megszilárdulására. Ez áldatlan állapot a sóbánya kincstár és atyám között idestova 9 esztendeje tartott. Kisajátítatlanul már csak egy-két ház állott az ún. régi, öreg Szlatina részben, az Apsa felé eső területre, részben pedig a falu szlatinai és fehéregyházi területekre telepített ki. Aknaszlatinának ez idegen földrajzi képe deprimálólág hatott szüleim lelki hangulatára. Régi, bizalmas öreg szomszédok mind elköltöztek. Mindkettőjük testvérei meghaltak. Szomorú, egyhangú életet éltek. Atyám be-bejött Szigetre hozzám, mintha tanácsot vagy segítséget akarna kérni nehéz életviszonyainak megváltoztatására, de magába zárkózó természete nem engedte meg elkeseredetten viselt, küzdelemmel telt életkörülményeinek feltárását. Ő is óhajtott már a nyugalmas, békés napokat, de a ház és föld kisajátításának a Sóbánya kincstár részéről megszabott feltételeit nem volt kész elfogadni. Kemény, nyakas, magyar lélek inkább választotta a küzdelmes, elszegényedéshez vezető utat, mintsem az általa önérzetesen és igazságosan kiszabott alkufeltételeket feladta volna. Így őrlődött fel

élete. A 80 év felé közeledő lélek már fizikailag is elgyöngült, dolgozni nem bírt, nyugdíja megélhetésre is kevés volt, pedig neki egyéb kiadásai is voltak. Utolsó éveiben már annyira küzdött a pénztelenséggel, hogy a temetkezési pénztárnál levő biztosítási összeget is kikölcsönözte. Egyet nem adott fel. Az istenbe vetett bizalmát. Remélte sorsa jobbra fordulását, mert tudta, hogy ő ne akart mást, csak az igazságot. Itt csalódott, mert szerződéses fele nem az igazságos elintézést, hanem a magyar ellenség elnyomását perfektuálta. 1936-ban július 30-án a romániai Astra kultúrcsoporttal Kassán előadásokat, hangversenyeket tartottunk. Dacára a teli változatossággal programozott napoknak, egy belső szózat üdvözlő sorokat íratott velem édesatyám név és születésnapjára, július 31-ére. Augusztus 20-án, születés- és névnapom alkalmából, mint minden nagyobb ünnepkor, úgy mondom, hazamentem, hogy együtt legyünk az évfordulón. E nap a régi templombúcsú ünnepe, szent István napja. Egy vendégünk volt. Rokonunk. Medvecz Gábor, volt szlatinai állomásfőnök. Ebéd közben atyám gyerekkoráról, nagyapámról, nagyanyámról, régi időkről, mély emócióval, könnyezve beszélt. Könnyezve köszönte meg Kassáról küldött jókíváncsalmimat, nagyon érzékeny, lélekben összetört volt e kemény ember, ki nagy gyermekeinek a temetésén sem hullatott könnyeket. Magam is elérzékenyülve hallgattam szavait. Csodálkoztam nagy meghatottságán, mely úgy a lelki, valamint a testi erő legyengülését dokumentálta. Búcsúzásunk is könnyezve történt meg. Két héttel ezek után üzenetet kaptam édesanyámtól, hogy jöjjenek haza, mert Tatuka beteg. Siettem is. Édesapám már napok óta feküdt. Kezelőorvosát felkerestem, ki közölte velem, hogy prosztatagyulladásban szenved, melyen csak műtéttel lehet segíteni, de tekintettel magas korára és arra, hogy helyben nincs kórház, műtét nem eszközölhető. Még többször kijöttem Szigetről meglátogatására. Ő maga Istenbe vetett bizodalommal hitt felgyógyulásában, mert neki még elvégzendő feladatai vannak életében. A végzet mást határozott. 1936. szeptember 21-én üzenet érkezett hazulról, hogy édesapám elköltözött az élők sorából abba a világba, ahonnan már nincs többé visszatérés. Meghalt 80 éves, 2 hónapos korában. A 9 éves korában árván maradt gyermek küzdelmes élete befejezést nyert. Élettörténete igazi tanulmány mindenkire nézve, hogy lehet és hogy kell a szegénység és a tanulatlanság akadállyal telt ingoványaiból öntudatos, önérzetes férfivá nőni. 9 éves korában maradt árva, ugyanakkor kenyérkeresővé lett, de 16 éves korában, felismerve önmagát, a komoly tanult férfi ideálját rajzolta maga elé következő feladatul. Minden érdekelte őt, ami társadalmi és gazdasági téren előrehaladást mutatott életében. Amellett özvegy, kicsi nyugdíjjal rendelkező édesanyját is segítenie kellett. Beosztott, takarékos élet volt a princípiuma. Ez az elv dominált egész életén át. Mint családapa, nemes feladatának tekintette, hogy gyermekeit tanult emberekké nevelve nem fizikai, hanem szellemi munkával keressék meg kenyerüket. E célkitűzéseiben is a komoly matematikai alapon megrajzolt elvek irányították. Nem tudott leereszkedni a gyermeki lélek egyszerűségéhez, mi gyermekek pedig nem tudtuk az általa elibünk állított magas színvonalú életfeladatokat megérteni. Röviden így foglalhatom össze. Én, mint apa, ruházlak, fizetem a tandíjat, költségeket, te pedig tanulj, hogy kiemelkedj az én sorsomból. A szülői háznál mi gyermekek bőségben élvén nem ismertük az élet nehézségeit, mint szegény, korán árván maradt édesapánk. Hiányzott a nélkülözések árán kifejlődött impulzív erő, mely csak a könyvek lapozgatása felé hajtott volna. Pedig ő ellenőrzött, leckéinket kikérdezte, de egy derűs, vidám játékkal eltöltött órát többre becsültünk a deklinálás gyönyöreinél. Mindazonáltal mindegyik gyermek iskoláit végezte, osztályismétlő egyik sem volt. Erről még későbbi írásomban meg fogok emlékezni. Elmondottakat csak halálesetének feljegyzésekor írtam le, mintegy kiegészítő apai feladatkört, melyet szintén magára vállalt, példát mutatva munkatársainak, kik közül, mondhatom, kettő tudta ezt hasonlóképpen cselekedni. Halála szegény édesanyám sorsát egy ismeretlen életstílus elé állítá. Otthon maradt a cselédlánnyal. A házi gazdálkodás földműveléssel kapcsolatos részét képtelen volt akár elvégezni, akár elvégeztetni. Megpróbálta feles bérlőnek adni, nem ment. Nem értett hozzá, mert ő ezt sosem csinálta. Az ottani gazdál-

kodást is leépítvén, a cselédet elküldte. A szomszéd lakók már mind elköltöztek. Házaikat a kincstár lebonttatta, üres térségben állott a házunk. Egyszeri távolléte alkalmával házunkba betörtek. Rokon leányt, Rusznák Máriát kértem meg, hogy lakjék vele. Ez hozzá is költözött, de nem sokáig maradt ott. Ekkor már anyám irtózott az egyedüllétől, megérlelődött benne az az elhatározás, hogy hozzánk költözik. Én vállaltam, meg is történt. Megelégedett volt. Finom-lelkűsége, jómodora, alkalmazkodó képessége révén szeretett családtaggá lett. De mit tesz isten? 1938 év nyarán én fürdön voltam Máriavölgyön, eső után a síkos udvaron elesett és combnyaktörést szenvedett. Sürgöny szavára tértem haza, ágyban találtam. Szegény szenvedő lélek, még e nehéz testi fájdalmat is viselnie kellett. Betegségén csak operatív beavatkozás segíthetett volna ehhez pedig a máramarosszigeti kórház nem volt berendezkedve. Nehéz súlyokkal kifeszített lábakkal kellett fekélnie addig, míg egy álizület fejlődött ki. Egy év eltelte után hagyta el az ágyat, de csak két bot segítségével mozoghatott. Tehát úgyszólván házi fogságra volt ítélve. E helyzet nagyon elkeserítette. Még templomba se mehetett. Szörnyű állapot. Megtörtént, hogy mindhárman eltávoztunk hazulról, ő egyedül maradt otthon, mert a cselédlánynak is kimenője volt. Nagyon szomorú, siralmas élete volt szegénynek. Lélekben megtörve, testi fájdalomtól, a tehetetlenségig gyötörve kellett élnie, igénybe véve a körülötte lévők gyámolítását akkor, amikor ő egész életében független, önérzetes életet élt. Igen. Ő csak segített másokon. Jótéteményeivel nem szűkölködött rokonnal, jó baráttal, szegénnyel szemben és most neki a nincstelenséggel és mások gyámolító segítségével kellett megelégednie, ha azt még gyerekeitől is kapja. Nagyon sok könnyet hullatott nehéz sorsa miatt. Nem panaszkodott soha. Zárkózott természetű volt. Túrte vallásos lelkiületével a reá mért csapásokat. A szentolvasó morzsolásával beszélt istenhez, kérte tőle segítségét. Meg is jött a segítség. 1940. február 11-én reggel 8 óra tájban, miután megmosakodott, a cselédet igazította a reggeli elkészítéséhez, egy erős rikoltás hallatszott át a szobában. Agyvérzés érte. A megérkezett orvos már nem tudott segíteni. Nem felejttem el, míg élek, utolsó reám vetett tekintetét, mikor a díványon átölelve tartottam. Teste negyed 10-ig agonizált, akkor visszaadta nemes lelkét Teremtőjének. „Nemes lelkét” nem frázis, nem banális kifejezés, itt a szavak igazi értelme valóságot adnak vissza. A nemeslelkűség egész életén át cselekedeteiben nyilvánult meg. Özvegyen maradt édesanyját állandóan gyámolította. Meghalni is hozzánk hozta. Szegény rokonait sosem hagyta tőlünk távozni üres kézzel. A szegényeket állandóan alamizsnával látta el. A jótékonykodás volt a legnagyobb öröme. Nem bántott meg senkit. A szomszédok lelketlenségét is jó tettel viszonzta. Őt mindenki szerette, becsülte az egész község. Mi gyermekek imádtuk. A legnagyobb bizalommal voltunk vele szemben. Megbüntetett, ha rosszkalkodtunk, de tudtuk, hogy a büntetés is a szerető anyától jön. Boldog volt, ha gyermekeivel lehetett és azok szerető szívük dobbanását érezhette. Mindegyiket külön, de az összes felnőtt hatot is megelégedett örömmel ölelte magához. Én hálás szeretettel gondolok, míg élek, őreá. Ma mondtam érte, lelki üdvéért gyászmisét. Ez 1957. VII. hó 10-én volt. Kérlek Uram, bocsáss meg neki. Ne szállj ítéletre szolgálóddal. Vedd oltalmazdába, hogy Tőled senki el ne szakíthassa, mert tudom, hogy anyám könyörületes volt cselekedeteiben, tudom, hogy igaz szívből megbocsátott minden ellene vétkezőnek, bocsásd meg Te is vétkeit. Nyugodjék békében atyánkkal együtt. Atyám Aknaszlatinán, anyám Máramarosszigeten aludta örök álmát.”

Az ebéd

- Finom volt a lágy tojás és a vajás pirítós. Egy ilyen jó kis reggeli után szebb színben látom a világot. Azt persze nem akarom mondani, hogy ezért már érdemes élni, mert ez így nem volna igaz, noha tudom, sok szegény ördög él a világban, akiknek ez a reggeli sosem jut osztályrészül. Vagy talán mégis ezért élek, más már nincs is az életemben? Inkább nem válaszolok erre a kérdésre, mert még véletlenül igent mondanék, és azt nagyon nem szeretném. Jobb lenne a kérdeztetés helyett elmosogatni, mert még a tegnapi esti vacsora maradványait sem takarítottam el, és nem akarok azoknak az öregeknek a sorsára jutni, akik hetekig nem mosogatnak, nem mosakszanak, büdösek, mint a vadászgörény harci idegesség idején. Én még nem tartok ott. Belső energiaforrásaim még működnek, a kedvem ugyan már több mint egy évtizede rossz, de belémkódolva működött egy program, amely arról szól, hogy élni kell bármi áron, akár célok és értelem nélkül is. Eddig ez a program rendben működött, átsegített a nehézségeken. Ma hajnalban azonban volt egy álmom, ami az első olyan alkalom volt, hogy vágytam nem felébredni. Olyan társaságba kerültem, akik között szívesebben maradtam volna, mint visszatérni az árnyékvilágba. Megrendített ez az álom. Eszembe jutott egy fiatalkori eset, amikor nem tudván feloldani egy problémát vágytam a halált. Azóta eltelt majdnem ötven év és ezalatt még csak meg sem fordult a fejemben egyetlen szuicid gondolat sem, pedig krízisben nem volt hiány. Ahogy múlt az idő egyre értékesebb lett az életem, egyre jobban szerettem élni. Elkezdtem mindent szeretni, még az olyan napokat is, amikor nem történt semmi, sőt még a fájó, nehezen megoldható helyzeteket is, mivel kezdtem élvezni magát a létezést. Azt, hogy érzékelem a környezetemet, reagálok az engem ért hatásokra, kiértékelem az eseményeket. Sokszor kérdeztem magamtól, hogy ezek szerint egy villanyóra is élvezi a rajta átfolyó elektromosságot? Különösen azt élveztem, hogy az idő múlásával egyre bölcsőbb lettem (miközben éreztem, hogy a felfogó képességem, az újat befogadó agykapacitásom gyengül). Hallatlanul megerősödött azonban az elemző képességem, amely a tények kiértékelésével biztos kezű következtetéseket volt képes levonni. Nem volt egyetlen politikus, akinek ne láttam volna át szemforgató, kicsinyes terveit, környezetem intrikáló próbálgatásait, családom huncutságait. Belémköltözött egy olyanféle béke, ami csak azokban van meg, akik már átestek mindenben és megbocsátón nézik fiatalabb embertársaik csetlés-botlásait. Ez a fajta nagyvonalúság csak a legbölcsőbbekben és a legkifinomultabb gondolkodókban van meg, feltéve, hogy szerencsájuk van, és nem fejlődik ki bennük az öregkori agresszivitás és bizalmatlanság.

- Én szerencsére ezt megúsztam, a bölcsülési folyamatot nem zavarta meg az elgonoszkodás. Ennek köszönhetően életem minden percét élvezem, kivéve az olyan időszakokat, amikor nem vagyok egészséges, amikor fájdalmaim vannak. Hál' Istennek nincs különösebb bajom az egészségemmel, de egy szélgörcs, vagy egy gyomorégés tönkretetheti az örömet. Nem mindig voltam ilyen tisztánlátó. Volt egy veszélyes időszak az életemben, amikor nagy szükségem lett volna az intrikusok, a csapdák, a taposó aknák felismerésére, a minden részletre és oldalra kiterjedő alapos elemzésre. A Lukács-fürdő előtti parkban lapuló taposó aknákat mindig észrevettem, csak az igaziakat nem. Félrevezetett a kapzsiságom. Belekóstoltam a gazdagok életébe, nagymenő lettem, azt gondoltam, ha pénz van minden van. Egyre több kellett belőle, a bevételeim növekedését meghaladó mértékben nőttek az igényeim. Belekerültem abba örvénybe, amibe az összes szegény sorból felkapaszkodott vállalkozó. A pénz rabja lettem. Amúgy tisztán látó szemüvegem bepárásodott. A hiányosságokért majdnem az életemmel fizettem, jólelkű beduinok mentettek meg. Nem nézték, hogy ki ez az idegen, csak azt látták, hogy egy súlyosan beteg ember, aki rövidesen meghal, ha nem segít valaki. Segítettek és én

életben maradtam, sőt újjászülettem. Szellemem evolúciójának utolsó jelentős állomása volt ez az esemény.

- No de félre a múlttal, most még csak délelőtt van, ilyenkor el kell menni bevásárolni az ebédhez valót, beszélgetni a szomszédokkal, elmenni a postára, stb. A múlttal való foglalatosság ideje a délután. Fényképalbum nézegetés, zongorázás, zenehallgatás, ábrándozás a régi időkről, amikor még nem volt szeplős a kézfejem, amikor meg tudtam enni több tányér bográcsgulyást, amikor a libidóm nem hagyott békén.

- Lássuk mik a ma délelőtti teendőim. Mindenek előtt séta a szigeten, persze csak a mosogatás után. Vagyis most mégis hagyjuk a mosogatást, hiszen olyan szép idő van. Langyos sugaraival simogat a nap, a levegő átmossa renyhe hörgőimet, ha átsétálok a Margit-hídon. Azt szeretem a legjobban, ha enyhe északi szél lengedez, és az autók kipufogó gőzét elfújja tőlem a szél. Most pont ilyen az idő, tehát megyek, kapom a kígyóbőr cipőmet, amit egyedül sikerült megmentenem a szíriai kalandból.

- Az utóbbi húsz évben nem sokat változott a környék. Nem tudok úgy elmenni az ORFI mellett, hogy ne áruljanak valamilyen náció tagjai mindenféle olcsó bővít az arra járóknak, kórházi látogatóknak. Annak idején, az úgynevezett rendszerváltás hajnalán még a lengyelek vándoroltak hatalmas batyuikkal, de ők legalább tudtak valamicskét magyarul, gyönyörűen mondták, hogy „*Minyimum haromszáz*”. Ezek a maiak nem tudnak egy szót se. Az utca évtizedek óta tele van a még ma is csak taposó aknának becézett kutyaszarral, előreszegezett fejjel kell megválogatni, hogy hová lép az ember.

- A hídon mindig nagy a forgalom, ezek a mai kocsik már nem olyan bűdösek, mint húsz-harminc évvel ezelőtt. Olyankor meg lehetett fulladni, ha az ember beszorult egy dugóba, vagy déli szél fűjt, és a kipufogó gázokat felém fűjta. Most kristálytisztá az idő, a pesti rakpart színes házai végre érvényesülni tudnak. Halkan, de határozottan kopog a cipőm az aszfalton. A Duna most zöld, amolyan dunazöld. Ez egy olyan színárnyalat, amely sehol másutt nem látható. Tiszta, jószagú, vagyis dunaszagú levegőt hoz felém a szél. Ez a szag a szabadságot jelentette számomra, még azokban az időkben is, amikor csak három évente utazhattunk a szabad világba. Ez a nagy víz a kontinens szabad feléből érkezett hozzánk. A szaga most is ugyanaz. A sziget szép zöld, mint mindig. Amikor még aktívan futottam, minden héten kétszer, akkor is ilyen szép volt, mint most. A híd közepéről messzire ellátni, egészen Vácig. Tisztán kivehető a Naszály kivájt odvas foga, látszik a Kevély és a többi híres hegy, amit annyiszor megmásztam annak idején.

- Jóleső melegség terjed szét bennem. No nem pisiltem be, csak kimelegedtem egy kicsit, összeszáradt izmaim kicsit bejáratódtak már, termelik a hőt, ahogy illik. Görkoris, biciklis srácok jönnek velem szemben. Izmaik szépen kidolgozottak. Valaha én is ilyen voltam. Ma sem vagyok persze rút, noha szép sem lehetek, eleve. Ebben a korban szép ember már nincs. Ha szép nem is, de legalább ápolt vagyok, sovány, jólfésült, jovialis arcú öregúr. Szeretek jól kinézni. Szégyellnék szakadt, piszkos ruhában, borostásan kimenni az utcára. Azért piperkőc sem vagyok, csak egy kis egoista öreg. Ma már nem vagyok tekintettel senkire, végtelenül önző vagyok, csak én vagyok, mindenki le van szarva. Már csak pár évem van hátra, vagy még annyi se, most már alkalmazkodjanak mások énhozzám. Végig éltem a huszadik század második felét, a második évezred első századának egy negyedét. Csak a szüleim és nagyszüleim láttak több mocskot, mint én. A Kádár rezsimnek az én generációm még túl fiatal volt ahhoz, hogy vezető pozícióba kerülhessen. Az utána következő korai kapitalizmusban már túl öreg voltam, ugyanehhez. Különös tréfája Lucifernek, hogy azok váltak elsősorban tulajdonossá, tőkessé, akik tíz évvel azelőtt még agitáltak a kollektív tulajdon mellett, a magántulajdon ellen. Az egykori KISZ KB legokosabbjaiból, legdörzsöltebbjeiből nagytőkések

lettek. A maradék egyik fele vállalkozó lett, a másik hivatalnok. Így mindenki jól járt, segítették egymást, ahogy megtanulták. Egy-egy kiugróan „tehetséges” ember olyan információhoz jutott hozzá az „iratégetős időszakban”, hogy abból néhány év alatt meggazdagodott. Mindenkiről, aki az új felállásban is számított, mindent tudott, múltjáról, jelenéről. Ezek az iratsomók többet értek, mint egy gyémántbánya Johannesburg közelében.

- Most úgy látszik, mintha irigykednék ezekre az emberekre, á dehogyis. Szép életem volt, hiszen szerető családban nőttem fel. Az általam alapított család is meleg, szeretetteljes légkörű volt. Mint tudjuk, a vége semminek sem szép - kivéve a hollywoodi filmeket - vagyis szép életem volt, annak ellenére, hogy most már napról napra egyre kevésbé szép. Persze ez így, ebben a formában nem igaz, mert pl. a sziget most is kifejezetten szép; és, ha visszagondolok a régi időkre, azok is nagyon szépek, még Arábia is. Szép volt a feleségem, szép a gyermekem, szép volt anyám és apám. Csúnya rokonom szinte nem is volt. Még az anyósom is szép volt, kifejezetten szép. Szép helyeken laktam. Szép volt Sanyi és Sissy is, akikre ma is nagy szeretettel gondolok. Csak szép lelkű emberekkel érintkeztem (ha megvolt a lehetőségem a csúnyák kikerülésére). Minden szép volt körülöttem, úgyhogy nem is értem magam, miért siránkozom. Most persze Paculákné nem szép (ez így félrevezető, mert ronda, mint egy borostás strucc), a fia sem szép, de rendes ember, pont olyan, mint az apja volt.

- A szigeti fák ma még sokkal magasabbak, mint régen. Egy-kettő már kiszáradt, mert nem bírta a légszennyezést. Akkoriban mire a szigeti állatkerthez értem, már dőlt rólam a víz. Addigra már kimelegedtem, a gerincemen folyt le az izzadság bele a futógatyámba. Határtalanul szép volt érezni, hogy élek, hogy feszülnek az izmaim, hogy párolog belőlem a víz, gőzölgök mint valami vasalódeszka, hogy vágja az arcomat a dunai szél. Ma már alig van izmom, de ami van az feszül, gőzölgés már nincs, noha csorgó vizek vannak (több okból és helyről kifolyólag), vasalódeszka és dunai szél is van.

- Leülök erre a szép kis padra. A pesti panoráma nem olyan szép mint a budai, de pad csak ezen az oldalon van. Érdekes, hogy milyen hamar elfáradtam. Nem értem, mi van velem. Máskor sokkal tovább szoktam bírni. Front lehet, az hozta az északi szelet. Sosem szerettem a frontokat, de öregem határozottan félek tőlük, egyszer ezek fognak megölni. Ilyenkor nehezen veszem a levegőt, időnként enyhén zsibbad a karom, mintha macska ülne a mellemre ezekben az órákban. Ha ágyban maradok se jó, de ha sétálok se. Azt hiszem pihenek egy kicsit és visszaindulok. Benézek a boltba és a henteshez. Veszek egy kis fej kelkáposztát és húsz deka lapockát. Főzök egy kelkáposzta-főzeléket pörkölttel. Három napra meglesz az ebédem. Kigombolom az ingem nyakát, úgy látszik összement, hogy ennyire szorít.

Minden ereje elszállt a végtagjaiból. Olyasféle fáradtság nehezedett rá, mintha egy lisztesszákkal a hátán, vagy inkább a mellén, kellene ülnie ezen az ócska padon. Mintha a fejéből is kiment volna a vér. Kissé sápadt lett, és környezetét is furcsa távolságból látta, mintha egy lyukon leselkedne, mintha külső szemlélője lenne az eseményeknek. Elbóbiskolt, vagy inkább félig elájult szegény öreg, pedig igencsak kényelmetlen ez a fapad. A szíve rosszkodik, gyenge már, megviselik az időjárási frontok. Ebben a felemás testi és szellemi állapotban hosszú percekig volt.

- Szervusz István.

- Valaki rámköszönt, micsoda tapintatlanság. Nem látja, hogy pihenek! - mordult rá az öreg.

- István, én vagyok, hát nem ismersz meg? - mondta méltatlankodva egykori felesége, a második.

- Jaj, hát te vagy kedvesem, kérlek bocsáss meg, hogy nem ismertelek meg, de most valahogy nem vagyok jól, belémbújt az ördög és ilyenkor szűknek érzem a testem. Mintha tetőtől talpig spanyolcsizmában lennék.

- Nos, hogy döntöttél, jössz?

- Már hogy hogy... hogy döntöttem? Jaaa, na igen, még nem döntöttem, azaz nem volt időm. Annyi minden dolgom volt, hogy azt sem tudtam hol áll a fejem. Meg egyébként is még kell menjek a Meinlhöz venni kelkáposztát és egy kis lapockát ebédre. Hogy döntöttem, hogy döntöttem! Mit akarsz, miért sürgetsz, mi a fenét akaszkodsz rám! Hagyj békén, hát nem érted, még élni akarok!! - üvöltött az öreg.

- Papa, hé Papa keljen fel, rosszul van talán? - rázza meg a vállát egy kutyáját sétáltató jogging ruhás.

- Nem, nem, csak elbóbiskoltam és rosszat álmodtam.

Szegény öreg felült, merthogy eldőlt a padon ülve, alva. Valamicskét jobban érezte magát, jót tett neki az ordítás. A hasprés, a bent tartott levegő kicsit megpörgette a vérkeringését. Ettől lett némiképp jobban. A teste jobban lett, de a lelke bealkonyult.

- Olyan vagyok, mint egy sárga falevél. Egy hidegebb éjszaka vagy egy kicsit erősebb szél, és már lenn is van az avaron a többiek között. Itt már nem csak sárgák, hanem barnák és feketék is vannak. Több év termése. Nem akarok komposztá válni! Én ember vagyok! Levélből millió van, de belőlem csak egy! - még a könnye is kicsordult, annyira sajnálta magát. Szája lefelé biggyedt, mint a kisdeteknek, ha megijednek egy erősebb hangtól. Mérhetetlen keserűség ragadta meg a zsigereit.

- Hazaindulok. Igenis bemegyek a Meinlbe és megveszem az ebédnek valót, még élek.

Elindult hazafelé. Szóltanul - merthogy sokszor gondolatait kimondta, szinte beszélgetett magával - gondolatok nélkül lépkedett a gyöngykavicson. Tíz percbe telt, mire odaért a Meinl bejáratához. . Ezalatt nem gondolt semmire, pedig az utóbbi évtizedekben már nem HNM tréningezett. Fiatalabb korában, ha nehéz probléma gyötörte sokszor csinálta a HNM tréninget, ami annyit jelent, hogy Hallgatás (csendben, szóltanul), Nyugalom (háborítatlanul ülni egy szobában), Meditáció (nem gondolni semmire, üres fejjel egyetlen gondolat nélkül ülni hosszú percek, esetleg órákon át). Ezzel tudatalattiját erősítette, növelte esélyeit az életben maradásra.

Belépett a bolt ajtaján. Kiválasztott a zöldséges pultról egy kis fej kelkáposztát, kért a hentes-től negyed kiló lapockát, kifizette a pénztárnál és köszönés nélkül távozott. Egyenesen haza-ment, nem nézte a kirakatokat, az útjába eső vendéglők étlapját. A lépcsőház ajtaját és a lakásajtót is a négyjegyű elektronikus kóddal kinyitotta. Hazaért. Lehuppant a füles fotelba. Kifújta magát, majd kiment a konyhába. Megmosta, megtisztította a kelkáposztát. Kis bicskájával levagdosta a kérgekre száradt részeket, a túl vastag, erős, szálás részeket. A húst is felkockázta és odatette a gázra egy kevés olajon. Belerakott mindent ugyanúgy, mint az elmúlt ötven évben, apróra vágott hagymát, egy fél paradicsomot, egy kis zöldpaprikát, piros paprikát. A kelkáposztát is összevágta vékony csíkokra, ezt is feltette föni. Benyúlt a hűtőbe és kivett egy kis két literes demizsont, amiben balatonfelvidéki misebor volt. Ezt nem a Paculák gyerektől kapta. Egyik egykori, fiatalabb kollégája hozta neki egy papi pincészetből. Már ő is nyugdíjas, ráér megkeresni a legtisztább, legfinomabb borokat, de sosem feledkezik meg régi jó öreg mesteréről.

Csinált az öreg egy kisfröccsöt, és egy hajtásra megitta. Visszaült a fotelba. Meghallgatta a híreket, az időjárás jelentést. Közben kavargatta a pörköltet. A kelkáposztába rengeteg fokhagymát és majorannát rakott, majd kevés köménymagot, a vége felé borsot. Berántotta. Mélytányérba kimerte a főzeléket, két kanál pörköltet is tett rá sok szafttal. Szépen, lassan, a forró főzeléket fújdogálva bekapta az első falatot. Mennyei, hallatlanul ízletesnek tűnt. Mintha az ízlelő érzékének elevensége is visszatért volna fiatalkori színvonalára. Lassan, szertartásosan szűrösölgette a főzeléket. Egy-egy pörkölt kockát is bevett mellé. Hosszasan forgatta, ízlelgette, nyelvével ide-oda lökdöste őket.

- De szép az élet, még most is - mondta magában. - Miért nem vagy itt velem, kedvesem. Hogy' szeretted a kelkáposztát.

Sosem szólította feleségét a keresztnévén. Mindig kedvesemnek hívta. Szépen bekanalazta a tányér ételt. Vett még egyszer. Ugyanúgy telerakta, mint a imént. Ugyanolyan szertartásos nyugalommal kebelezte be ezt is. Ivott még egy kisfröccsöt. A sétától, vagy a finom rizlingszilvánitól pokoli éhség kapta el. Ennyire éhes csak fiatal korában volt, amikor még enni is tudott. Idősebb korára mindenféle étvágya alább hagyott. Ezt persze nem bánta olyan nagyon, mert megtapasztalta, hogy csak puha farrakkal lehet elmélyülten gondolkodni, ágaskodóval nem. A jussát követelő pénisz olyan, mint egy hisztis kisgyerek, addig ordít, amíg be nem teljesedik a kívánsága. Érdekes módon most évtized óta nem tapasztalt érzés kerítette hatalmába. Először azt hitte, hogy elzsibbadt a szerszáma, mert rátekeredett az alsógatyája, de nem. Hihetetlen, de erekciója volt. Tizenöt éve nem volt nővel. Mióta felesége elment, semmiféle értelemben nem érintkezett nőkkel, de nem is hiányzott neki. Elfogadta, hogy egy gonddal kevesebb. Titkon talán még örült is neki, mert az utóbbi időben már nehezebbé esett a dolog. Most azonban több évtizeddel ezelőtti éhség támadt fel benne. Mintha megfiatalodott volna. Hímtagja megtelt vérrel, herezacskója keményre zsugorodott. Hirtelen eszébe jutottak a meghódított női, valamennyi egyszerre. Úgy érezte mindannyian körülugrálják, és várják, hogy bevégezze hivatalát. Előtörtek nemi akcióinak emlékképei. Meglepődve tapasztalta, hogy mindenre emlékszik, nemcsak úgy globálisan, hanem minden konkrét esetre, ami valaha előfordult vele. Úgy érezte, hogy valamennyi csúcspont ebben a pillanatban interferál a zsigereiben - legalábbis annak alsóbb régióiban. Ez lesz a nagy bumm. Ellenállhatatlan vágyat érzett, hogy befejezze, amibe belekezdett. De kire gondoljon abban a bizonyos pillanatban. Most hirtelen a felesége jutott eszébe, akivel a hajnali álmában találkozott.

- Ez az - nyögte halkan, és erősen összeszorította combjait.

A combokon ugyan alig volt már izom, de a sok futástól erős lovagló izmok még mindig elég vastagok voltak, hogy úgy érezze erősen megmarkolták. Ez elég is volt ahhoz, hogy kéjben remegve összeomoljon. Vérnyomása felszökött veszedelmes magasságokba, torkát szorongatta egy óriás polip, amely még a levegő útját is elállta, szíve táját egy páncélos lovag markolta meg sodronyból szőtt kesztyűjével. Éles fájdalmat érzett a mellkasa alatt, gyomra is görcsölt. Így feküdt a fotelban lecsúszva vagy tizenöt percig. Mikor magához tért halálos gyengeséget érzett. A polip már elment, de a páncélos lovag még ott volt.

- Le kellene feküdnöm az ágyba, itt kényelmetlen - gondolta, de mozdulni sem bírt.

- Teljesen ki vagyok csavarodva, nyakam megtörve. Nincs erő a lábamban, nem tudok kimászni a fotelból. Istenem, mi van velem? A lábam nem engedelmeskedik az akaratomnak. Kénytelen vagyok maradni, pedig a gatyám is tele van örömmel, ki kellene mennem, hogy rendbe szedjem magam. Még várok egy kicsit, várnom kell, amíg visszatér az élet a lábaimba.

A Nyugalom Szigete

- Fel kellene álljak, hiszen egy merő lucsokban ülök. Gyerünk, Pista bátyám, stand up!

Nagy nehezen feltápáskodott. Kihűlt mindene, keze, lába merev volt, átázott fehérenműje jéghidegre dermedt. Amint kiegyenesedett valami csurogni kezdett a combján lefelé. Libabőr futott végig az oldalán. Undorodott magától. Becsoszogott a fürdőbe. Ledobta magáról ragacsos ruháit és beállt a kádba. Folyatni kezdte a melegvizet. Forró keveréket állított be, hogy felmelegítse elgémberedett végtagjait. Folyatta csak folyatta magára a forró vizet. Már szinte égette a bőrét, de belül még mindig annyira hidegnek érezte az ereiben csordogáló vért, hogy inkább vállalta a leforrázást, mint a fagyhalált. Így próbálta magát visszahozni a hús vér emberek hétköznapi világába. Majd fél óráig állt a forró zuhany alatt, mire újra embernek kezdte érezni magát. Ekkor kimászott a még csöpögő rózsza alól, és megtörülközött azzal a negyven éves fürdőlepedővel, amibe felesége tekerte be a lumbágóra hajlamos derekát, amikor kijött a Balatonból. Kedvenc helyük volt a káptalanfüredi strand. Sokat jártak le együtt a szabadstrandra, ami aztán később fizetőssé alakult. Itt tartották a csónakjukat egy stég mellé leláncolva. Aprócska, két személyes tavi csónak volt ez a kis lélekvesztő. Nemcsak horgászni lehetett benne - bár a doktor fiatal nyugdíjas napjaiban sokat horgászott a nád mellett, dévérekre, pontyra vadászva -, hanem mindkettejük kedvenc kánikulai időtöltése volt a strand helyett a mélyvizű, tiszta nádas előtti fürdőzés. Itt már nem volt zsvaj. Ide már nem hallatszott el a lubickoló, sivítózó, táborozó iskolás gyerekek jókedvű hangja. S fenékről sem kavarodott fel a vastag, szürke iszap, így tiszta, átlátszó vízben úszkálhattak. Ez a fürdőlepedő még mindig megvolt. Kiváló nedvszívó tulajdonságai miatt ezt a törülközőt szerette a legjobban a doktor. Most is ebbe csavarta bele némileg átmelegedett testét. Megszáradás után régi frottír fürdőköpenyét öltötte fel. Megkönnyebbült, hogy végre felmelegedve behuppantathatott a füles fotelba. Ott hevert a kis dohányzóasztalon a nagypapa naplója. Lábát maga alá húzta, feltette orrára a leginkább egy cvikkerre emlékeztető olvasó szemüvegét, és beleolvastott az egyik naplóba, ott, ahol előtte abbahagyta. Persze akárhol is folytathatta volna, mivel betéve tudta az egészet. Számtalanszor elolvasta, előlről-hátulról ismerte. Mégis szívesen forgatta a naplókat, mert már csak a füzetek számítottak élő kapcsolatnak, ezek kötötték a múltjához - pedig nem is a saját múltjáról szóltak -, ezekben a füzetekben olvashatott olyan emberekről, akik őt még mint gyereket ismerték, és szerették, akik látták felcseperedni, csetleni-botlani, sírni és kacagni. Már régen nem élnek olyan emberek, akikhez ilyen okból kötődne, sőt egyáltalán nem élnek a közelében olyanok, akikhez bármilyen pozitív érzelmi kapcsolat fűzné. Olyan a viszonya a környezetéhez, mint egy búzaszemnek a Szaharához. Idegennek, sőt akár halálosan barátságtalannak is mondható a sivatag a búzaszem nézőpontjából, miközben a Szahara senkivel sem ellenséges, csak olyan amilyen, nem tud más lenni.

„Édes szüleim kimúlása után, hogy a kronologikus sorrend meg ne szakadjon, mint legidősebb a családban, a magam személyének beállításával folytatom családfánk genealógiai megrajzolását. Tehát dédapám Bekes István, nagyapám Bekes Alajos, édesapám Bekes Ignác. Mindhárman aknasugatagi születésűek voltak. Én Aknaszlatinán 1885. augusztus 19-én születtem, elsőszülött Mariska nővérem volt, ki 1897-ben halt el tüdővészben. Szlatinán augusztus 19-e és 20-a nagy ünnep volt. Templomunk védőszentje, Szent István király után kaptam nevemet. 19-én este a búcsú ünnepét nagy fáklyás menet jelezte a sóbánya zenekar hangversenyével. Az egész község apraja-nagyja, nők, férfiak vonultak fel-le a község utcáin, szívvel-lélekkel ünnepelték első királyunk nevenapját, melyet nálunk, a vallásos áhitat szőtt át.

A templomban a bányász zenekar közreműködésével másnap ünnepi szentmisét tartottak. A búcsú ünnepét gyermeksípdal, szájharmonika vegyes zenéje tette tökéletessé, glóriáját pedig az elajándékozott tükrös mézeskalácsos szívek rajzolták meg allegorikus vonalakkal, mondván: Hűséges fiatal szív küldi szívnek. Elérvén a törvényes kort, szüleim óvodába íratlak. Nagyon szerettem óvodába járni, tetszett nekem az óvó néni hegedülése és a sok énekes játék. 6 éves koromban átléptem az iskola küszöbét. Engem nem hatott át, mint más gyereket az iskolafélelem, mert nővérem, Mariska, megtanított írni-olvasni, de oly folyékonyan, hogy négy évvel felsőbb osztályba járó unokabátyám osztálytársait hívta, csodálják meg, hogy olvas az ő első osztályos unokaöccse. Tanítóm ebbeli tudásomat úgy értékelte, hogy egyenesen a második osztályba írt be. Ez végzetes hiba volt, ugyanis minden osztályban az olvasáson kívül más megtanulandó anyag is van. Olvasni tudtam, de az első osztályos számtan és egyéb tantárgy hiányzott a tudásomból. E hiányosság, mint logikus folyamat kísért végig nemcsak az elemi iskolában, hanem a gimnáziumban is. Harmadik osztályban egy nyugdíjba készülő öreg bácsi lett a tanítóm, kit inkább a pihenni akarás, mint a lelkiismeretes munka vezetett törekvéseiben. Tanultam én szorgalmasan, szerettem is tanulni, de mint jó olvasó, szajkó módjára szemléztem leckéimet. Számfogalmaim voltak, de annak gyakorlati feladatokban való megértése, applikálása, műveletek megfejtése, nagy nehézségek voltak számomra. Mértani idomot csak gimnázium első osztályában láttam. Csodálkoztam, mikor mellettem ülő osztálytársam, Serbán Mihály azt háromszögnek nevezte. Öt osztályt végeztem, de a tudásom anyaga nem ért többet, mint a három elemi iskolai osztály anyaga. Hittanból katekizmus és biblia, ezek voltak a főbb tantárgyak, melyeket írás, másolás és olvasás egészítettek ki. Legnagyobb boldogság volt számomra, ha a tanítóm, ki kántor is volt, szombat délután a litániára az énekesek közé osztott be. Repesett lelkem örömeiben, ha orgonaszó mellett énekelhettem. Még a legkedvesebb játékomat is lebecsültem, pedig nagyon szerettem játszani, ha az orgona mélabús akkordjai közelében azok édes zengéseit, bűgását odaadó lélekkel magamba szívhattam. Játékos, élénk, mozgékony iskolás gyerek voltam. Nagyon szerettem labdázni, pikézni, gombozni. De leckémre mindig gondosan felkészültem. Iskolából sosem hiányoztam. Erre különben szüleim is nagy gondot fordítottak. Ministrálás a szentmise alatt kitüntetés volt számomra. Atyám az én elemi iskolás koromban szántóföldet vásárolt. Ez bizony mi, gyerekek részére szomorúság volt, mert a vakációzás szórakozástól sokszor elvont. Kaszáláskor szénát gyűjtöttünk, kapáláskor a kapásoknak naponként háromszor étkezést kivinni nem kedves munka volt. De itt is megkerestük a szórakozást Kálmán öcsémme, ki két évvel volt fiatalabb. A közeli malom vizében fürödtünk. S ha netalán ily alkalommal atyám kiadott parancsát megszegtuk, a virgács vagy a nadrágszíz fájdalmas érintkezésbe jutott fenekünkkel. Atyánk különben is inkább szigorú, mint elnéző ember volt velünk szemben. Elve volt mindenkit foglalkoztatni az anyagi előnyök érdekében. Már a tanítóképző második osztályát is elvégeztem, akkor is szénagyűjtő villát, gereblyét nyomott a kezembe, s úgy kellett vele együtt a kaszálóra kimenni. E tény akkor, amikor én már a nagydiákok korát éltem, s meleg érzéssel, magányosan leányneveket írtam titkon papírra, már önérzetemet sértette. De meg kellett tennem, mert én szüleimmel szemben mindig engedelmes, szófogadó akartam lenni.

1895-ben elvégeztem az elemi iskola 5. osztályát négy év alatt, utolsó vizsgám alkalmával jutalomban részesültem. Pócsa Lajos művét kaptam ajándékba. A plébános, mint iskolaigazgató, külön megdicsért. Édesapámmal együtt mentünk a bizonyítványért, hogy a gimnáziumba írasson. Mikor ezt tanítottam, Sóbányi Pál hallotta, így szólt: „Náci! - így szólította apámat - Miért nem mondtad te nekem, hogy fiad tovább akar tanulni, mert akkor jobban foglalkoztam volna vele. Hegyezte apámat, mert ő is tanítványa volt. Dacára ez őszinte tanítói beismerésnek, a bizonyítványom elsőrendű volt. Ez a vakáció, mint intervallum a két iskola között, félelemmel töltött el, de büszke is voltam tekintélyemre osztálytársaimmal szemben, hogy én diák leszek. 1895. augusztus utolsó napján jelentkeztünk atyámmal beiratkozásra. Gimnázista

lettem. Itt kezdődik a küzdelmes élet. Szlatináról Szigetre bejárni mindennapi tanításra. Korán keltem, mert reggel 7-kor már úton voltunk mi diákok, hogy a mindennapi fél 8-as misén jelen lehessünk. A Szigeti Piarista Algimnázium, melynek tanulói voltunk abban az időben, a szigeti római katolikus templomhoz épített 5 tanulótermes alkotmány volt. Tanáraink a rajz- és tornatanár kivételével mind piaristák voltak. Rendtartó, szigorú, igazságos tanárok voltak, kiknél a magaviselet és tudás volt a tanuló értékének fokmérője. Én nagyon hiányos alaptudással kerültem ide, térképet most láttam először életemben. Magyar nyelvi tudásom minimális volt. Általános ismereteim alacsony nívón mozogtak. Ezek tetejébe jött a latin nyelv a maga érthetetlen szabályaival. Azt a nagy értelmi zavart, melybe akkor belekerültem, soha életemben nem felejtettem el. Szlatináról négyen iratkoztunk be az első osztályba, de a negyedikbe csak magam jutottam fel. Szóról szóra vágtam be a leckéket, melyeket ha atyám tehette, minden nap kikérdezett tőlem. Megtörtént többször egy héten, hogy reggel ötkor a sóórlő malom irodájában voltam leckefelmondásra, hol apám dolgozott, s innen haza reggelizni, azután felpakolázva az iskolába indultam. Az ebédet magunkkal vittük s ott fogyasztottuk el délidőben a tanteremben, mert abban az időben délelőtt és délután is voltan tanulóórák. Délután négykor hazaindultunk. Bizony elég fáradtan érkezünk haza és elég későn. Télen délután 5 órakor már este van. Valamit ettünk, s készültünk a holnapi leckére. Fáradtan, álmosan inkább pihenni, mint tanulni vágytam. De egy diáknak, ha tanári pályára készül, akkor ez volt a jelmondat: Tanulnia kell. Az otthoni adottságok sem biztosították a zavartalan tanulás menetét. Ketten, majd hárman kellett egy helyiségben tanulnunk. A kisebbek pedig játékkal zavartak, melyre bizony mi tanulók is oda-odafigyeltünk. No meg a boltba is jöttek vásárlók, az is sok érdekeset jelentett, ami bizony elvonta figyelmünket a komoly munkától. A nehézség ott csúcsosodott ki, mikor atyám így szólt: „Na, Pista! Hadd lássam, hogy tanultad meg leckéidet, mondd fel!” A kikérdezés bizony nem ment simán, sokszor sírás lett a vége. De a tanulásnak ez volt az ellenőrzése. Hárman voltunk szomszéd diákok, kik együtt mentünk reggel, együtt jöttünk vissza tanítás után: Kolozsvári Lajos, Sámor János és én magam. Kolozsvári mint árva, a negyedik osztály elvégzése után ingyenes internátusi növendék lett a piarista rendben. Az is lett belőle. Sámor az én Mefisztóm lett, sok rosszat tanultam meg tőle. Mondhatom a fiú sorsdöntő volt életemben. Meg kell említenem, hogy mint első gimnazista, 1896-ban ünnepeltük Magyarország 1000 éves fennállásának jubileumát. Nagy öröm volt számomra, hogy az énektanár ezen alkalomra összeállított énekkarba engem is felvett. Teli gyönyörűséggel énekeltem: „Ezer esztendeje, hogy a magyarok itt laknak. Most akarják, mert akarják kiirtani, de az Isten, a jó Isten nem engedi.”

Szép májusi napon Sziget piacterén folyt le a lelkesedéssel tele ünnepély. Az ünnepség magyarázó szónoka az itteni állami tanítóképző tanára, Kovássy Zoltán volt. Az ünnepségen a jogakadémia hallgatói, tanítóképző, felsőbb leányiskola, református gimnázium, piarista algimnázium, szent Vince zárda növendékei vettek részt a polgári társadalommal egyetemben. Másod gimnazista koromban halt meg Mariska nővérem, 14 éves korában, tüdővészben. Betegségét hol szerezte, nem tudni. Lehet, hogy hajlamos volt rá. A meghülés így lett azzá. Mint másodosztályos, mai nyíltabb gondolkodású, öntudatosabb tanulóvá kezdtem fejlődni. Nagyobb értelemmel, tágultabb látókörrel, fokozatosan küzdöttem le a népiskolából áthozott nehézségeket. S amint előbb említém, ha Sámor Jancsi barátom befolyása alá nem kerültem volna, észbeli képességem folytán minden nehézséget leküzdöttem volna. Ő nagyon szegény szülők gyermeke volt, például ebédje 3 deci tejből és egy darabka kukoricakenyérből állott. Ugyanakkor az én zsebemet 80 fillér is nyomta. Egy darab cukrászdai krémes ára 5 fillér volt. 8 fillér ára kolbász és kenyér, egy ebéd szükségletét teljesen fedezte. Jancsi látta tudatlanságomat, naivságomat ravaszul kihasználta. Ebédre természetes az én pénzemen hozott öt krémest, abból hármat ő evett meg. Ha Kolozsvári Lajos is hozzánk szegődött, nagyobb volt a fogyasztás. Nyakkendőit és tornacipőit is vétetett velem magának. Én nem mertem nyakkendőit

viselni, mert apám ily mihasznost nekem nem engedett meg. Jancsi idősebb gyermek volt, mint én. Negyedikes gimnázista korában a diákszerelem rabjává lett, s hogy ezt külsőleg is demonstrálja, májusfát, narancssal díszítve vitt ideáljának úgy, hogy engem is partnerévé fogadott, de a költségeket nekem kellett fedeznem. Ily módom engem elvont a tanulástól épp abban az időben, amikor én mint diák, már felfele íveltem volna. Rá is fizettem, mert magyar nyelvből javítóvizsgát kellett tenni, ez sikerült is, mert a vakációban kitűnően elkészültem az anyagból minden segítség nélkül. Negyedikes lettem. Sámor Jancsitól elváltam. Ő a tanítóképzőbe ment. A negyedik osztály első fele nehéz lett. Új latintanárt kaptunk, ki szörnyülködve tapasztalta latin nyelvbeli tudatlanságát az egész osztálynak. Előlről kezdtük az anyagot az első deklinációtól. Karácsonykor az egész osztály kivétel nélkül latinból mind elbukott. Nagy munkát végeztünk, év végén a négy osztály anyagának birtokosai voltunk. Magamról szólva öntudatos, önérzetes, jó diák lettem. Nem volt szükségem semminemű segítségre, sőt más diákoknak adtam magánórákat. Vallásos, jó nevelésű, illedelmes gyerek lettem. Minden nap a reggeli misét térdén állva imádkoztam végig, befejezve a pályaválasztás előtti imával, mivel az algimnázium négy osztályát befejezván a református gimnázium ötödik osztályába kellett volna beiratkoznom. Ide pedig piarista tanáraink nem irányítottak. De mit ad isten, mikor a pályaválasztás gondolatai foglalkoztattak, egy tavaszi reggelen, a vasárnapi mise után Sámor Jancsival találkoztam. Múlt év szeptembere óta nem is láttam. Elbeszélgettünk, és a tanítóképző első osztályos növendéke volt. Internátusi bennlakó. Meghívott, hogy látogassam meg. Elmentem. Számomra az internátusi diákélet meglepetés volt. Szinte imponált, mikor az önállóan, minden ellenőrzés nélküli foglalkozást láttam. Egyik növendék tanult, a másik énekelt, a harmadik hegedült s uram bocsáss, még pipázott is egyik. Rabjává lettem a látottaknak. Vonzott a hegedűtanulás vágya. Nem sokat kellett Jancsi barátomnak engem rábeszélgni, elhatároztam, hogy kérvényt adok be a képzőbe való felvételemért. Meg is tettem. Apám ellenezte. Ő a gimnázium folytatását akarta református liceumban. Hiába. A képzőbe felvettek, tehát tanító leszek. Internátusi növendék, elválok a szüléktől, testvérektől. Nyáron elkészítették az előírt fehérneműt, és szeptember 1-jén, 1899-ben, 14 éves koromban elhagytam a szülői házat. Új élet minden vonatkozásban. Küzdenem kellett a megszokásért. A tanulás úgy szólván semmi nehézséget adott Algebra után itt a négy számtani alapművelet, stb., a közismereti tárgyakat a gimnáziumban tanultak ismétléseként tanultuk. Új anyag volt a neveléstudomány alapanyaga, testtan, lélektan, logika stb. Nem kellett sokat tanulnom, de annál nagyobb kedvvel és irammal láttam neki a hegedű, zongora és énektanulásnak. Ha az utóbbiak nem kötöttek volna le, nem maradtam volna itt. Szeptemberben az új benyomások, tapasztalatok után kértem is atyámat, írasson be a gimnázium ötödik osztályába, de ő ezt megtagadta. Anyagi szempontból atyámnak ez előnyt jelentett, mert első ízben havonként 4 forintot, később mikor első fokú segélyben részesültem, teljesen ingyen tanultam. Havi 1 forint mosási díjat kellett fizetnie, melytől senki sem volt mentes. Ruházkodással atyám nemigen törődött. Csizmámon a meglazult és lekíváncozó patkó csengése a kövezett iskolai folyosókon nem éppen megszokott zenei hangulatot keltett másoknál. Szegényesen öltözködő, alacsony sorból származó tanuló benyomását tettem így tanárainkra, valamint a tanítóképző különösen felsőbb osztályú növendékeire. De mindez az önérzetet sértő állapot nem sokáig tartott. Hegedülésben oly rohamos előrehaladást tettem, hogy másodéves koromban már tanítványokat vállaltam, amely keresetforrás volt ahhoz, hogy ambícióm ki nem elégítő ruházkodásomnál saját magam zsebéből pótoljam a kívánnivalókat. Az énektanulásban hasonlóan a legjobb voltam. Eddig a tanítóképzőkben az abszolút énektanítási c, d, e, f, g stb. hanglétra utáni módszer volt használatban. Ennek a módszernek eredménytelensége ösztönözte a pedagógia tanárát Batori Józsefet, hogy saját egyéni ambíciója alapján a zenetanár, Irsa Béla felfogásával szemben a relatív szolmizáló módszerrel tanítsa az éneket. A két tanár e fokon rivális helyzetbe került. Az érdekes riválisnak én lettem a döntő argumentuma azáltal, hogy

nem egész két évi énektanulás után, másodéves koromban nemcsak prima vista énekeltem le énekleckéket, hanem ugyanez évben Batori József, áldott emlékü jó tanáromnak én általam az osztálytársaimból összeállított énekkarral névnapja alkalmával üdvözöltem. Tehát én voltam az, aki nemcsak énekléssel, de önálló énekkari szervezéssel és annak dirigálásával a Batori relatív módszerét döntő győzelemre vittem. Jutalmam volt az első fokú tanulói segély elnyerése. Az eset engem is a zenetanulás kultiválása felé irányított még jobban. Úgyszólván a zenének éltem. Zongora, orgona, de különösen a hegedű foglalta le legfőbb időmet. Élvezettel, gyönyörrel foglalkoztam velük. De e téren a nyilvános szereplések az ifjúság kebelében, mint az minden iskola lélektanában benne van, részemre megkülönböztetett tekintélyt is biztosított. A képző „Gönczy önképző” zenekörének titkára lettem. Az ifjúsági zenekarnak karmestere. Két zenekarunk volt: a nagy, mely klasszikusokat tanult, és a kicsiny zenekar, mely magyar nótákat, táncdarabokat s más szórakoztató zenét kultivált. Első nagy nyilvános szereplésem volt Sziget város közönsége előtt 1903 február hónapban a kereskedő ifjak által rendezett hangversenyen, hol Wagner Siegfried Medvebőrös című operájából nyitányt játszottunk. A nyilvános szereplés után kezdte elhinni édesapám is rólam, hogy tudok muzsikálni. Mert a „Máramaros” című hetilapban olvasta a kritikát. A többi tantárgyakat sem hanyagoltam el, vagy jeles vagy kitűnő osztályzatom volt belőlük, harmad-, de különösen negyedéves koromban már mint öntudatos, önérzetes fiatalember éltem. Több hegedűtanítványom volt, úgyhogy anyagilag is igyekeztem magam függetleníteni a szülői háztól. Mert bizony három középiskolás testvér taníttatása elég megterhelést jelentett a családnak. Most már megszerettem a képzőt, kedvvel, vígan, ifjú ábrándokkal éltem, az internátusi élet vidám, nagyon kollegiális volt. Ha este szilencium után a tanulást befejeztük, egymásra raktuk könyvespultjainkat, hegedű a kézbe, roptuk a tánciskolában tanult táncokat, nehogy olyan kritikát halljunk, „Ni a prepák nem tudnak táncolni!” Tudott is mindegyik, ezért a szigeti farsangi bálókra a rendezőség, hogy a táncosok karát biztosítsa, a tanítóképző ifjúságát mindenkor meghívta. Mentünk is. Ingyen belépő. Enni, inni, quantum satis; harmad-, pláne negyedéves képzős már komoly számításba jött a lányos mamák szemében. E sok fizikai előnyt biztosító lelki hangulatot sokan nem engedték kihasználatlanul elsuhanni. A mi évfolyamunk különösen tehetséges, intelligens és reagáló szociális érzékkel volt megáldva. Mint osztály is, egyetemes vonatkozásban, sok dicséretet kaptunk tanárainktól. De éppen ezért erősebb volt a szigor velünk szemben, ha hibába vagy bűnbe estünk. Megtörtént, hogy több esetben éjjel kisurrantunk a hálószobából. Kitudódott. A képző össz ifjúsága előtt tárta fel bűnünket az igazgató. Magaviseletből négyes és szülői értesítés volt a retorzió. Magától értetődik, én is benne voltam a kis zenekarral együtt, mert az összetartás ezt megkövetelte. Kétségbe sosem estünk, mert együtt követtük el a bűnt, de együtt is bűnhődtünk. Megjegyzem, hogy a kis zenekar az intézeti életben akár ifjúsági, akár tanári kari viszonylatban a cigánybanda szerepét töltötte be. Nemcsak magunknak muzsikáltunk, hanem tanárainknak is. A tanárok névnapj felköszöntője az egybekapcsolt mulatsággal egyetemben, a kis zenekar akkordjai mellett zajlott le. Én, mint primás, közelebb jutottam tanárain lelkéhez, kivéve az igazgatómat, Kovássy Zoltánt, ki negyedéves koromban február hónapban lett láthatóan ellenségem. Az ok a következő. Igazgatóm legidősebb leányának korának vőlegénye lett a rónaszéki sóbánya mérnök, Porubszky Béla. Rónaszéken táncmulatságot rendeztek, melyre többen negyedévesek hivatalosak voltunk. Jól mulattunk. Én bizony kivettem a primás kezéből többször a hegedűt, s a banda élén eléggé favorizáltam magam. Hajnalban, a táncmulatság végén beállított közénk Porubszky, a mérnök, s a maga részére fennhéjázóan, szokatlan módon, a képzősök részéről, mint igazgatómnak jövőbeli vője, megkülönböztetett reverenciát akart látni. Én, mint „primus inter pares, erre nem mutatkoztam hajlandónak. Ő kalappal a fején ült le közebünk, én is kalapot tettem fejemre. Csípős és leereszkedő megjegyzéseit hasonlóval viszonyoztam. Ez volt a bosszúállás magva. Borozás után együtt mentünk be a reggeli vonattal Szigetre. A következő alkotmányórán már kilátszott

a lóláb. Felszólított az igazgató, de a feleletem kifogástalan volt. Többször egymás után ugyanezt tette, de én álltam a sarat. Dacára leleplezett eljárásának, húsvétra nem adott kitűnőt alkotmánytanból. Ezután az egész anyagból kolloquiumra jelentkeztem. S az osztály előtt meg kellett adnia a kitűnőt. Dacára mindezeknek, lánya esküvőjén úgy a nagy zenekart, mint a kis zenekart szerepeltettem. Osztályvizsgánkról egyszerűen kiküldött, mert a szomszédomnak feleleténél segítettem. Képesítői torna vizsgánk alkalmával, mint a csapat előterében álló előtornászt, nyilvánosan a vendégek előtt megkorholt, nem a tornatanár, hanem az igazgató, mert nem álltam állandóan vigyázz állásban. Még egy eljárására később rátérek. Hát így, pedagógusi magatartást képest tanítani egy alkoholos fejtől felbujtatott após, ki maga is az alkohol állandó élvezetében találja életének derűjét és gyönyörét. Ez engem azonban sosem aggasztott, mert a többi tanárim, mint rendes tanulót és jó zenészt, megbecsültek. A zenetanárom, Irsa Béla zeneórák vagy énekkari órák előtt, után, kettesben sétálva sokat beszélgetett velem, érdeklődve jövő terveimről is. Bátori József és Tanfi Iván is kedves növendékének tartott. Tantárgyaikból mindig vagy kitűnő vagy jeles voltam. Bátori Józsefnek a felesége is szívesen látott társaságában. Az intézet nagy kertjében egy meghitt osztálytársammal, Hermann Károllyal, ki egyetemi tanárnak volt a fia, sokszor családi jellegű találkozásokat tartottunk. Hermann kitűnő zongorista volt. Az iskola zenetermében zenedarabokat adtunk elő, hegedűn én, zongorán ő. Még pezsgőt is adtak az asszonyok. Meg kell emlékezzem még Bodrogi Gyula tanáromról. Természettudományok tanára. Komoly megítélés szerint nem volt jó tanár. Intelligens, jó szívű, képzett tanár volt, ki úgy volt jó tanár, hogy szigorúan betűrendben feleltette tanítványait, s így mindenki tudta, mely órán mely anyagból felel, e módszerrel a növendékek 95%-a az évi tananyagot nem ismerte. Ez sok bajt hozott az abszolváló képesítő vizsgára. Akkor kellett két esztendő mulasztását behozni. Megemlítem még Kárpáti Endrét. Rajzot, szépírást, kézügyességet tanított. Képzetlen, gyenge, minden tekintély nélküli egyéniség, akiből a fiúk állandóan gúnyt űztek. Enyvet öntöttek a zsebébe, sarkantyút ragasztottak cipője sarkára, stb. Én az ilyen csínyek megtételére gyáva voltam. Általában tanárommal szembeni viszonyom, az igazgatót kivéve, jó volt, de róla meg kell még emlétenem, hogy román eredetű egyén volt, ki 1890-es években a Bozga román nevét a nemesi előnévvel, Kovássyval cserélte föl. Én mindig a legnagyobb örömmel gondolok vissza tanulókoromra. Sok kedves, feledhetetlen emlék köt a derűs intézeti élethez. Osztálytársaim szerettek, soha senkivel haragos viszonyba nem kerültem. Meleg, baráti viszony fűzött mindegyikhez. Egyikkel-másikkal szinte testvéri összetartás állott fenn. Négy esztendei együttélés után szinte természetes. Nem is csoda, hisz együtt feküdtünk, együtt keltünk, együtt étkeztünk, tanórákon együtt drukoltunk. Minden tanév kezdetén örültünk egymás látásának. Év végén pedig melegen búcsúztunk. Így szalad el négy esztendő, míg végre az utolsó hónap komoly, életbevágó eseményei jelentkeztek. Megérkezett a képesítő ideje. Számadás a diploma elnyeréséhez. Immár december hónapban kezdtem készülni, a pedagógia tantárgyait vettem át a karácsonyi vakációban. Az internátusban kitavaszkodástól már kora reggel könyvvel a kezünkben bifláztuk tervszerű beosztással a négy évi anyagot. Mi is lesz, ha diploma a kezünkben lesz? Milyen boldogság! Független, önálló, okleveles tanítók leszünk. Ez volt, ha csoportba verődünk, beszélgetésünk anyaga. Lefekvéskor pedig az e fajta ábrándok altattak el. 1903. június 13-án szereztem meg az oklevelet. Négyes csoportokban vizsgáztunk. Csoportunkban volt Sille József, gyenge tanuló, kit Bodrogi tanárunk már leánya vőlegényének tekintett, s azért kitűnő rendűnek protegálta, mi természetesen a többi tanárok részéről nem ment. Emiatt Bodrogi minden jelöltnek, hasonlóan a Sillééhez, jót adott. Még pár napig az intézetben maradtunk s azután búcsút mondtunk az alma maternek és egymásnak. Legtöbbjétől örök búcsút vettünk, mert az életben soha többé nem találkoztunk. Dacára annak, hogy írásbeli kötelezettséget fogadtunk az 5 éves vén diák találkozóra. Én is hazamentem. Végtelen jól esett, hogy azok, kik távolabb lakván még az intézetben maradtak, a fiú legjava, sorba kijöttek hozzám Akna-

szlatinára a szülői házhoz búcsút venni még egyszer, ott hagyván fényképeiket emlékül, ezen jelmonddal: „A legjobb barátomnak.” Ez igaz, őszinte demonstrálása volt a baráti szeretetnek és ragaszkodásnak. E tényre azért voltam büszke, mert apám szemeivel győződött meg a fiát körülvevő szeretetről.

Így tehát 1903 június havában tanítói diplomával a kezemben, boldogan és meglegegetten tekintettem a jövőbe. Egyelőre semmi bizonyos számításom nem volt. Pedagógusi felsőbb iskolába szerettem volna menni, de az apám véleménye szerint a családi körülmények ezt nem engedték meg. Hárman jártunk volna felsőbb iskolába, két év múltán négyen. Pista, Kálmán, Boriska és Náci. Két éves gazdasági iskolába sem mehettem, ugyancsak az anyagiak miatt. Volt még egy lehetőség. Általános ismétlő órákat tartottunk a képesítő előtt. Az igazgató az osztály előtt egy levelet olvasott fel, mely szerint báró Bohusék Világosról kéri, nevezzen meg a most végzettek közül egy arra alkalmas ifjú tanítót, kit a család nevelőül fogadna. Fő feltétel: zongora- és hegedűtanításban való jártasság. Ő maga (az igazgató), s a jelenlévők egyhangúlag megállapították, hogy ez senki más, csak Bekes lehet. Ez volt a harmadik lehetőség a jövőbeli elhelyezkedést illetően. Sajnos a válasz nem érkezett. Lehet, hogy az igazgató, itt élt legerősebben az ő diszkrecionális jogával. Tétlenül azért nem ültem. Egy osztálytársamat, ki matematikából elbukott, készítettem elő a karácsonyi pótképesítőre. Még egy tanítványom volt, egy harmadévet végzett Csupa Juliska nevű magántanuló, kit szintén számtanból, mértanból kellett előkészítenem a negyedévre. E munkámért anyagi visszatérítést nem fogadtam el. E vakációmát súlyosan kitöltötte egy nagy esemény. Megbetegedésem, mely itt-ott életemet kívánta. Egy délutáni leckeóra után Csuka Juliskának madártejével kínáltak meg uzsonnára. Rövid idő után oly rosszul lettem fogott el, alig tudtam hazavánszorogni. A rosszullet két hónapos betegséggé fejlődött. Két orvos kezelt, már a plébános is megjelent, hogy meggyógytasson és az utolsó kenetet feladja. Agonizálásomból édes jó anyám rázott föl. Ez volt a krízis. E pillanatban fellélegeztem és öntudatom is visszatért. November 1-jén már lábadozó beteg lettem. Fiatal test, lélek, két hét elteltével már műsoros estét rendeztem, s azon szerepeltem is. Mint látható is, az utolsó tanulói vakációm nagyon változatosan tölterhelt volt. Most már állás után kellett nézmem. Pályázati kérvények, egyszerre három-négy, mentek-jöttek, míg végre Köbölkútra, Esztergom megye felekezeti iskolához választottak meg osztálytanítónak. Első állásomat 1904. január 1-jén foglaltam el. Végtelen boldog voltam. Megérkezésemkor az állásomhoz Gajdár Pista osztálytársam ölelt karjaiba. Lejelentkezvén az illetékes hatóságoknál, a harmadik vegyes osztályt kaptam munkaanyagként. Kis, szükségszerűen bebútorozott szobát kaptam az iskolánál, kosztos érthetően Gajdárral együtt voltunk. Fizetésünk nem volt sok, 800 korona évi, melyből egy hónapra 66 korona 66 fillér jutott. De beosztva éltünk ügyesen úgy, hogy hektoliter borunkat a főtanító pincéjében helyeztük el, onnan ebédre egy litert vittünk le. Négy tanerős iskola volt. Főtanító Stampay János, egy tanítónő, Székesváry Erzsébet, Gajdár Pista és én. Egymással a legnagyobb egyetértésben s megbecsülésben éltünk. Stampay képzett, intelligens, jóindulatú, egyenes lelkű, kollegiális egyéniség volt. Nem igyekezett magát velünk szemben, fiatalokkal előtérbe tolni, mint jó testvér, társadalmi és társaságbeli vonatkozásban velünk együtt tartott árnyalatnyi különbség nélkül. Szükséges társaságbeli látogatásokat is Stampayval tettük meg. Sok értékes tapasztalatát önzetlenül átadta nekünk, fiataloknak. Mint tanító, s mint nevelő, elsőrendű volt. Anyagilag is jól szituált ember volt. Egy ügyes egyházi énekes imakönyvet állított össze, mely nagyon bevált. Olcsó pénzen árulta, s ez neki szép jövedelmet biztosított. Az egész község megbecsülését, tiszteletét és szeretetét élvezte. Mintaférj és családapa volt. Köbölkút a Dunaremetén, Budapest-Bécs fővonalon feküdt. Körjegyzői székhely, nagy vasúti forgalommal. Urasági birtok nem volt. Lakói 80%-ban a hercegprímási és gróf Pálffy birtokának voltak zsellérjei. Néhány nagyobb gazda akadt a községben. A község lakóinak társadalmi berendezkedése, életmódjuk előttem, mint aki kincstári, állami telepen, állami tisztviselő, állam által fizetett bér munkások

társaságában élt és nőtt fel, teljesen idegen volt. A férfiak tavasszal, nyáron, ősszel künn a szántóföldön dolgoztak. Mi tanítók, kijövén az iskolából, csak egymás társaságára voltunk utalva. Az emberek napi zselléri munkájukból fáradtan hazatérve pihenésre vágytak. Kaszinó, társaskör, olvasókör nem egzisztált. Vagy kocsmá, vagy otthon ülés. Volt egy templomi énekkar, mely nagy ünnepek alkalmával lerőta kötelességét a templomban. Én teli munkakedvvel dolgozni szerettem volna. Nem elégítette ki ambícióimat a kocsmai zenegép (verkli) dallama. Nem tudtam asszimilálódni ezen életstílushoz. Éreztem, s számot is vetettem, hogy itt, ilyen életforma mellett nem maradhatok. Tágasabb légkörre volt szükségem. Osztályommal letett munkám eredményével, úgy a felekezeti iskolák tanfelügyelője, Kopernicki, valamint az állami tanfelügyelő, Vargyas Endre, nagy pedagógus tankönyvíró legnagyobb mértékben meg voltak elégedve. Vargyas felszólított, hogy adjam be kérvényemet az államhoz. Ugyanakkor a „Néptanítók lapja”-ban olvasom, hogy az aknasugatagi kincstári iskolánál kántortanítói állás üresedett meg. Elhatározásom perfekt volt, megpályázom. Nekem megfelelő munkaterület. Kőbölkutat tehát 6 hónapi ott tartózkodás után elhagyom. Május 4-én tartottam meg az évváró vizsgát. Azért ily korán, mert a lakosság földművelő nép lévén, családok apraja-nagyja kora reggeltől késő estig künn a szántóföldön élt. Lezártam osztálynaplóimat, felkészültem az elindulásra. Nehéz szívvel hagytam ott jó embereimet, kikkel 6 hónap alatt eléggé összeszoktunk. Jegyző, vasúti tisztviselők, vagy két jómódú gazdálkodó, nagyon tisztelt Sampay főtanító és kedves barátom, osztálytársam, Gajdár Pista voltak azok, kiknek társaságában töltöttem kellemes órákat. Visszautazva Máramarosba, megálltam Budapesten, hogy a Pénzügyminisztériumban, ahova az Aknasugatagi iskola tartozott, kinevezésem, amennyire lehet, biztosítsam. Magával az osztálytanácsossal sikerült beszélnem, ki úgy informált, hogy kinevezésem esélyes, mivel a pályázat között az én oklevelem legjobb, s a tanfelügyelő is engem ajánlott első helyen. Fellelegzettem, kiüllesztett mellet folytatam hazafelé utam. Hazaérkezvén Aknaszlatinára vártam kinevezésem megérkezését a Szlatinai Főbánya Hivatalhoz. A kinevezésemnek a Pénzügyminisztériumtól azért kellett ide érkeznie, mert a három sóbánya hivatalnak, szlatinai, sugatagi, rónaszékinek, Szlatina volt a központi főhivatala, mely a minisztériummal a három nevében az adminisztrációs levelezést végezte. Rónaszéken időztem Sámor Jancsi barátomnál. Amikor Szlatináról jött a telefon értesítés, hogy jelentkezzem eskütelre, mert megérkezett a Sugatagi kinevezésem. 1904. augusztus 15-én tettem le az esküt Schmidt László főbányatanácsos kezébe azzal az utasítással kapcsolatban, hogy szolgálatra jelentkezzem az Aknasugatagi Bányahivatalnál. Meg is történt. A kinevezéssel kapcsolatban a nagy áldomást is megtartottunk Szlatinán a cimborákkal, volt miből. Két havi kőbölküti fizetés és egy fél havi sugatagi fizetés nyomda a markomat. Volt miből bőven dárídózni. Ebben az időben Szlatinán sok diák tanuló volt. Jogász, bányamérnök, akadémikus stb., kiknek a száma 20-at is kitett. Diáklány is sok volt. A tanuló ifjúság vakációi élete nagyon is kellemes volt. A „Lajos sósfürdő” volt a találkozás színtere. Az aknaszlatinai bányazenekar a fürdőidény tartamán hetenként kétszer-háromszor sétahangversenyt tartott, mely a disztíngvált hangulat fokozására csak inspiráló volt. Aknaszlatina nyáron, a fürdőidény alatt az ifjúságnak változatos és kellemes szórakozást nyújtott. A fürdőző közönség, mamák lányaikkal örömmel fogadták a legyeskedő fiatalság közeledését. A szórakozások szinte program szerint folytak. Ha nem volt zenenap a Lajos Fürdőben, akkor a Pável Sósfürdőbe rándultunk, ott cigány zene szólt. Ily lehetőségek után, melyek úgy kitöltötték a nyári vakációm idejét, nem csoda, ha mindenki Szlatináról elszármazott egyén oly kellemesen emlékszik vissza az ott átélt időre, mely lélekben bennünket szlatinaiakat összeköt. De megjött szeptember 1-je, munkába kellett állani Aknasugatagon. Első nyilvános funkcióm temetés volt. Rokonomat, Fejes Károlyt, nyugdíjazott jegyzőt temettük el. Utána halotti tor és ez alkalommal széles körű ismeretségekötés, barátkozás. Első-második osztályt kaptam. A sugatagi iskola 4 tanerős volt. Két férfi és két nő. Első időben Sugatagot is csak ugródeszkának tekintettem,

mert elképzelt vágyaimat, terveimet a zenei tudásom birtokában itt nem láttam beteljesülhetőknek. Nekem énekkar és zenekar kell, hogy ott dolgozzam. Ez volt a vágyam. Cincogni a hegedűn talán két bányaaaltiszt tudott. Megszerveztem tehát egy kezdők részére programos zeneiskolát saját lakásomban. 16 tanítványom volt. Hegedű, mélyhegedű, cselló és nagybőgő volt az anyag. Egy vegyeskart is összehoztam. Hogy az esti óráim is kitöltődtek legyenek, egy műkedvelő csoportot is megszerveztem, kikkel első ízben népszínműveket tanultunk be, melyeknek sikeres előadása után a hallgatósággal, a néppel egy láthatatlan, de érezhető lelki fonal kötött össze. Ily módon az iskolán kívüli kedvem szerinti munkám biztosítva volt. Megelégedtem, jó kedvvel dolgoztam. Legfőbb eredményt egy 4 tagból álló kis zenekarral értem el, amelynek szereplői bányaművezetők voltak. Egyik, Merza Béla, gyakorlottabb hegedűs volt. Ez lett a terces, harmadik a kontrás. A nagybőgős teljesen analfabéta zenész, a hangjegyeket sem ismerte. De nagy kedvvel, majdnem mindennapi gyakorlással a kis kvartett szép eredményeket ért el annyira, hogy alkalmi összejöveteleken már nagy tapsokat kaptunk. Ez a kis zenekar melegebbé, bizalmasabbá, hangulatosabbá tette a társadalmi életet. Aknasugatagon két társadalmi alakulatban csoportosultak össze az emberek: a tiszti kaszinóban és a polgári olvasóköri. Elsőnek tagjai lehettek a sóbányakincstári tisztviselők, közigazgatásiak, lelkészek, orvosok stb., a másodikkal tagja lehetett az, akit a választmányi tagok, mint kifogástalan erkölcsű egyént arra alkalmasnak találtak. E két terep sokszor alkalmat nyújtott a mi kis kvartettünk szereplésének. Volt még csellósunk is, az öreg doktor bácsi, de ő koránál fogva csak alkalmi muzsikus volt. Szereplésemmel és munkámmal a közfigyelmet eléggé magam felé irányítottam. A tiszti kaszinó jegyzőjének és könyvtárosának választott meg. Mint könyvtáros, a könyvtárat teljesen átrendeztem, kibővítettem az új irodalmi termékekkel. Mint könyvtáros, a magam lélekművelését sem hanyagoltam el, melyre ily minőségben az irodalom sokféle termékének válogatásában nagy alkalmam volt. Az énekkarnak és a zenekarnak együttes nagy szereplése a templomszentelés alkalmával bonyolódott le. 1905-ben leszedték a templomtetőt, hogy újat, a réginél könnyebbet helyezzenek reá. Majdnem egy évig tartó munka után 1906. szeptember 8-án tartotta meg a község a templomszentelési ünnepét. Sokáig készültünk mi is a művészi részével, hogy mentül szebb és általános meglepedést nyújtó produktumot nyújthassunk. Mindvégig a vegyes kar, a szentmisén pedig a vegyeskar zenekari kísérettel Seyler miséjét adta elő. A teljesítmény felért egy városi énekkar munkájával, hol kottaismerő tagok szerepelnek, nem úgy, mint nálunk, hol a hangjegyírás ismeretlen fogalom volt a tagok körében. Híre is szaladt a teljesítménynek annyira, hogy a szatmári Heti Szemle külön rovatban emlékezett meg dicsérően az aknasugatagi templomszentelésről és annak fiatal kántor tanítójáról, Bekes Istvánról. Ekkor 21 éves voltam. Az ez alkalommal elért eredmény csak jobban inspirált a fokozottabb munkára és nagyobb munkaterületre. Nagybánya lett volna e terület, az ottani templomi karnagy öreg bácsi lévén, gondoltam, nyugdíjba kell mennie. Elő is fizettem a Nagybánya és Vidéke című hetilapra, hogy az engem érdeklő minden mozzanatot figyelemmel kísérjem. Meg is érkezett a várt időpont, de személyesen odautazván nagy bánattal tudtam meg, hogy a karnagyi állás nyugdíj nélküli írnoki állás, szervezetlen, mit az egyház a várossal közösen fizet. E sikertelen próba után tovább dolgoztam Sugatagon. Karácsony, Újév, Húsvét, a búcsú napja, Péter Pál, voltak időpontok, amikor a vegyes kar kivette részét a szereplésből egyházi vonalon. Március 15-én pedig a Nemzeti Ünneppel alkalommal. A műkedvelő gárda pedig már annyira gyakorlott lett, hogy zenés vígjáték előadásával is sikerrel próbálkoztunk. Nagyon sokszor megvolt a verses szöveg, de hiányzott a dallam. Nem okozott nagy gondot. Olyan dallamot fabrikáltam hozzá, mint amelyet a szereplő tudása és hanganyaga megengedett. A tanítást sosem hanyagoltam el, e téren is a jó minősítés ambicionált. A gyermekeket szerettem, hiszen mindegyikben van valami vonzó, szeretetre méltó tulajdonság. Hivatást éreztem magamban a tanítói pályán való működésre. Pedagógiai módszertani könyvekkel láttam el magam, hogy az új pedagógiai elvekkel és módszerekkel

parallel haladni tudja. Kiváló minősítésemet még a Vármegyei Közigazgatási Bizottság is ismerte, dacára annak, hogy nem voltam állami, hanem kincstári tanító. S minősítési táblázatom nem a Vármegyei Tanfelügyelőség, hanem a Sóbánya Kincstári Főnökségnél találtatott. Magán tanítványom is volt bőven, így mellékjövedelemem sem maradt el. Anyagi gondjaim nem voltak. Sőt, fölösleges pénzem mindig volt. Öltözködtem jól, választékosan, erre nagy szükség is volt, mert Aknasugatag járási székhely lévén, Sóbánya Hivatali Főnökséggel, mint központi hely, nagy idegenforgalommal, pénzügyőri csendőrségi ellenőrző közegek látogatásával mindenki, de különösen a tanító sokoldalú és erős kritikát kellett, hogy sokszor kiálljon. E kiegyensúlyozott és megelégedett életkörülmények dacára sem akartam belenyugodni az Aknasugatagon való megtelepülésre, hajtott a vágy, az ambíció szélesebb, mélyebb munkaterületekre. Egy alkalommal Aknaszlatinán a templomban orgonáltam, énekeltem, Az ottani plébános, ki Ungvárról került Szlatinára, név szerint Komka Vilmos, mise után magához kéretett s ajánlotta nekem, keressem föl Benkő Józsefet, ungvári főesperest, mert ő épp ily kvalitású egyént keres az ott üresedésben lévő templomi karnagyi állásra. 1909 karácsonyi időben ezt én meg is tettem. Egy halotti mise keretében mutatkoztam be énekléssel és orgonajátékkal. A megelégedés annyira teljes volt, hogy a következő év nyarán kellett volna az állást elfoglalnom. De itt sem volt szerencsém. Benkő főesperest idő közben kanonokká nevezték ki szatmári székhellyel, utóda pedig Tahi Ábrahám, az ő választottját segítette a megüresedett karnagyi állásba. Ez esetben már nem érintett nagyon érzékenyen a Sugatagra való visszatérés, mert mint előbb mondtam, a hivatali működésem és a társadalmi életben betöltött szereplésem részemre nemcsak az intellektuelek, hanem az egész község értelmiségének szeretetét és megbecsülését biztosította. Körülbelül 1907-ben magánpolgári iskolai tanulók előkészítésével is kezdtem foglalkozni. E foglalkozás, mint csoportos tanulás, nagy jövedelmet biztosított. A tanulók száma évről évre nőtt. Az aknasugatagi sóbányászok újságolvasó nép lévén, örömmel küldte gyermekét, hogy nép középiskolai bizonyítványt szerezzen, mert ezáltal biztosabb és nem Aknasugataghoz kötött életet látott számára szerezni. Természetes, a feladat tökéletes teljesítése az én részemre is munkát jelentett, mert a polgári iskolai tanárképző anyagát tanulmányoznom kellett, hogy ismereteimet ez irányban kibővítvén biztos alapon álljak. A polgári iskolai tanári oklevél megszerzését is célomul tűztam ki, de a budapesti polgári iskola tanárképző akkori igazgatója, Gyulai, erről mint hasztalan számításról eltanácsolt. Én azonban fejemet nem vesztettem el, munkámat mindkét vonalon tovább folytattam. Magánvizsgákon a tanulóim által demonstrált eredmény oly hírnevet szerzett nekem, hogy 1912-ben a tanulók létszáma 30-ra nőtt, ez pedig fejenként 10-15 korona tandíj mellett havi 400-500 korona mellékjövedelmet hozott. Az egész önérzetet, öntudatot, magabiztosságát az anyagi helyzet támasztja alá legjobban. Én is így voltam. Anyagilag független, erkölcsileg példaadó magatartásom közmebecsülés és köztisztelt tényét vonta maga után nemcsak a községben, hanem a megyében és annak székhelyén, is Máramarosszigeten. A komoly munkának és a sikeres magánvizsgának oly vonzó ereje akadt, hogy koron túli katonaviselt ember tanítványaim is voltak. Komoly munkám jó társadalmi összeköttetést is biztosított számomra. Nagyon jó viszonyban éltem a járás képviselőjével, dr. Mihályi Péterrel, aki a nálam végzett magántanítókat részben magasabb, iskolába, részben megfelelő állásba segített jutni. Tanítóképző, hadapród iskola, vasút, posta, pénzügy stb. egy-egy állomás volt tanítványaim számára. E ténykedés nyomán egy új munkaterület épült ki részemre, ami által Sugataghoz való hozzákötöttségem időről időre csak erősödött. Minden tanév végén egy be nem fejezett munka maradt el, amelyet a következő tanévben csak nekem kellett folytatnom és provizórikusan befejeznem. Erősen lefoglalt ember voltam, de mindezeket minden megerőltetés nélkül jó kedvvel, fűtőülve végeztem, mert kiegyensúlyozott lelkiségem minden reggeli felébredéskor biztonsággal, munkakedvvel, derűs hangulattal ajándékozott meg. Nem ismertem én akkor a bánatot, komorságot, aggodalmat vagy lelki szorongást. Ünnepnapi reggelén a

harangszónak is más zenéje volt, mint hétköznapon. Minden reggel a lelki felemelkedést éreztem, melyet az emberek és barátaim szeretete, hozzám való ragaszkodása csak impulzív módon erősített az életfeladatok megoldására. E tökéletes lélektani adottságot a teljes fizikai jólét egészítette ki. Erős, egészséges ember voltam. 179 cm-es magasságomat 88-90 kg volumálta. Pénzem bőven, fölöslegesen volt, jól öltözködtem, budapesti szabó műhelyben dolgoztattam, kevés volt a máramarosszigeti szabó mester. Dacára ennek az abszolút megelégedett, boldog életnek, még mindig fennforgott egy lelki momentum, amely Sugatagról kifelé való pillantásra ösztönzött. Ez azonban nem az én szuverén lelkem inspirációja volt, hanem a társadalomé, ahol én álltam, szerepeltem, s ahol istenadta tehetségemet demonstráltam. Előbb már talán említettem, hogy szép énekhangom volt. E tulajdonságom már a képzőben is megmutatkozott. 26 éves koromban lírai bariton lettem. Tetszett nekem, hogy könnyen énekelek, s borozgatás közben a cimborák éneklésre ösztönöztek, amit szívesen hallgattak is. Hanem nagyobb szereplési terület volt a templom. Az itt elhangzott szóló énekeim már az idegen egyéneket is a templomba csalta azokat meghallgatni. Sugatagra, mint járási székhelyre, a főispántól kezdve az állami közigazgatásnak sok ellenőrző közege látogatott el, kik mindannyian a közigazgatási járás fejének, a főszolgabírónak voltak vendégei. A főszolgabíró 1906-ig Huber Ödön, 1906-tól egy szarvaszói román földbirtokos család tagja, Mihályi Gábor volt. Apja képviselő, utána fia, Péter ugyancsak a sugatagi járás képviselője volt, nagy tekintélyű, befolyásos család. Péter képviselőházi jegyző volt. Testvérük, Mihályi Flórián, ügyvéd, hieronimi kereskedelemügyi miniszter veje. Én a családnak kiválasztott kedves barátja lettem, és hogy! 1906-ban gróf Tisza István miniszterelnök képviselőválasztást írt ki a liberális kormánypárt uralomra jutásáért. Mi a képzőben nem mameluk, hanem Kossuth szellemében élünk és értünk meg. A bennem élő Kossuth szellem nem engedte meg, hogy a liberális párt szolgálatába álljak. Ellenkezőleg! A független Kossuth-pártot hoztuk életre. Én voltam az ügyvivő. Magam nem is voltam tudatában, hogy mit teszek. A pártot megalakítottuk, egy Köncs Miklós nevű kereskedőt (gyenge alany, de független kereskedő) választottunk elnökké. Már nyíltan kezdtem dolgozni, mikor a község jegyzője Stark Imre felkeresett, s kért, hagyjam abba akciómat, mondván: „Ne piszkáld a szart, mert büdös lesz!” Tudniillik egy előnytelen áthelyezéssel fenyegetett meg. Ő volt a megbízott közbenjáró állami kortes. Köncsöt, az elnököt, kinek kocsmája is volt, az iparengedély megvonásával félemlítették meg. Szél ellen nem lehet füttyülni! A túlerő győzött, megbuktunk. Ezután engem, mint kiválasztott vendéget, vittek Mihályiék Szarvaszóra, a családi kúriába ebédre. Figyeltek reám, de finoman. A választás megtörtént. A liberális párt győzött, de csak úgy, hogy a választás befejeztének utolsó momentumában egy községet, Izaszacsalt, melynek szavazóit egy terembe beprésselve itatott, etetett, állította urna elé akkor, amikor a Kossuth pártnak 10-15 szótöbbsége volt a szavazatok bezártánál. A választás utáni ünnepi ebédnél kivettem a hegedűt a cigányprimás kezéből, s oly hangulatot teremtettem, hogy a falusugatagi oláh pap, Gyenge Sándor extázisban össze-vissza csókolt. Ily szokatlan barátkozásban eddig részem sosem volt. Ezután a főszolgabíró képzett, nagy műveltségű, kitűnő szociális érzéssel felruházott, mély katolikus hitéletet élő agglegény nagyon figyelmes, barátságos magatartást tanúsított irányomban. E barátság hovatovább mind nagyobb lett. Az 1910-es években, helyesebben az én fiatal éveimben a magyar társadalom nagyon tagozódott volt. Szinte érzékelhető válaszfalak választották el még az entellektüeleket is egymástól. Mintha az emberek homlokukon hordták volna társadalmi állásukat és diplomájukat. Vezető persze volt az állami közigazgatásnál: mérnök, orvos, pénzügy stb., mint kiegészítő függvények álltak nexusban vele. Hol volt a tanító helye? Nem tudta senki, hiszen a gróf Aponyi-féle 1907-es közoktatási törvény szükségesnek tartotta első paragrafusként beállítani „minden állami tanító, állami tisztviselő”. Hát a felekezeti, községi, vasúti stb. tanító társadalmi állása hogy határozható meg? Ebben az időben az ország tanítóságának 65-70%-a felekezeti tanító volt. Ki a községben a pap mellett

kullogott munkában, első, de társadalmi vonatkozásban utolsó helyet töltötte be. Ezen általánosan elfogadott, s a hivatalos fórumok szemszögéből is hasonlóan megítélt állásfoglalást a tanítóság sosem fogadta el. Gyűléseken szóval, a tanügyi irodalomban írásban állandóan harcolt ellene, hogy az utókor állásfoglalását egy helyes és reális megítélésre hívja. A magam személyével kapcsolatban szükségesnek tartottam e sorokat ide iktatni. Az én egyéniségem a tanító személyének ilyen megítélését összetörte. Nagyon sokszor hallottam sokaktól: „Hogy tud ilyen rátermettséggel és egyéni adottságokkal tanítónak maradni?” Feleletem az volt: „Uram, ön nem ismeri a tanítóságot, ha így beszél!” És ez így is van. Ha én nemzeti ünnepélyt vagy más társadalmi összejövetelt, műkedvelői előadást, társas vacsorát rendeztem, ott én voltam az első személy és senki más. Ismeretterjesztő előadásoknál is lehetett nálam ott okosabb, képzetesebb ember, de ott is én vezettem, én voltam az első. Én a tanítói reputáció fenntartását, megerősítését mindig szem előtt tartottam. Egy ízben a járási tisztiorvos, dr. Márkus Mór, az osztályomban egészségügyi ellenőrzést tartott. Az iskolapadok szabályosságával kapcsolatban, azok méreteire célozva kérde tőlem: „Tanító úr! Tudja ön milyen különbség van a distancia és a differencia között?” Feleletem az volt: „Doktor úr! Itt én vagyok a tanító és senki más.” Elhallgatott. Ez az ember volt az, aki az ő szellemi felsőbbbségét nekem a tanítóval szemben még kaszinózás, kártyázás közben is szerette volna fitogtatni. De hát ez nem ment olyan könnyen, mert én a magam művelését, mint azt már előbb is említém, a magam kötelességének maradéktalan elvégzésére közismereti vonalon teljesítenem kellett. Szóval, az általános műveltség megszerzésére emelkedettebb síkon is szükségem volt, mert középiskolai anyagot kellett tanítanom. E személyi minőségem lassan-lassan általánosan ismertté tett a társadalmi életben, mely kibővült a hegedülni és zongorázni tudással és szép énekhanggal. Ennek a köztudatba való beillesztését szinte észrevétlenül, finom társadalmi érzékkel építette be az én szeretve tisztelt barátom, Mihályi Gábor. Láttam, hogy én az isten adta tulajdonságaim, képességeim folytán nem a „nem-észrevett”, hanem megfigyelt tagja lehetek a társas életnek. Nem akart ő engem a mások szórakoztatására kihasználni, hanem velem együtt, egy légkörben, magasabb színvonalon a vármegye vezetőségének társadalmában akart szerepelni. Báró Perényi Zsigmond, Máramaros vármegye főispánja látogatott el Aknasugatagra. Vele jött a megyei közigazgatási vezetőség. Hivatali szemle után nagy bankett. Szelektált vendégkoszorú, de én ott voltam. Énekléssel és annak kettős hanggal való hegedű kíséréssel (Fráter Lóránd módszer) általános tetszést arattam. „Ezt énekeld, Pista!” „Nekem ezt!” Addig-addig, míg végre a főispán maga mellé kért s az ő kedvenc dalait kellett énekelnem. A megye székhelyén is több hangversenyen és ünnepi gyűléseken (Szilágyi István Kör) szerepeltem ének számaimmal. A vármegye általános tanító egyesület hangversenyén is sok tapsot kaptam. Ily szereplések után állandóan az Állami Operaháznál való jelentkezésre ösztönöztek. Már Sugatagon annyira otthon éreztem magam, hogy a lehetőség sem inspirált nagyon az onnan való eltávozásra. 1908 nyarán Dr. Nyíró Béláné, aki a Budapesti Zeneakadémia ének szakosztályának anyagát elvégezte, egy vasárnapi misén Cherubini Ave Mariaja kottáját tette elé. Ő énekelt, én orgonán kísértem. Utána kérésére én is énekeltem egy Mária éneket. Szentmise után kijövén a templomból nem volt nyugtom tőle. Feltétlenül jelentkezsem az Operánál, mondja ő. Egy-két hétre ezután Budapestről Margit rakpart ... szám alól Steinhausné énektanárnőtől meghívást kapok, jelentkezsem nála. El is mentem, hadd lássam, mi van itt. Gyönyörű leánykoszorú a szalonban. Mind énekművésznek akar lenni. Férfiak is voltak, köztük Rózsa S. Lajos operaházi tag. Énekpróbára álltam. Dúr, moll skálát mind magasabb és magasabb hanglétrán. Felmentünk az egyvonalú A-ig. Ezután több szolmizáló gyakorlat. Másnap Schubert Szerenádjával végeztünk. Ez így ment talán 2 héten keresztül. Most gondolkozni kezdtem: Mi ennek a célja? Sugatagról nem járhatok föl. Budapesti állandó lakásnak kell lennem, hogy e munka komoly, céltudatos eredményt nyújtson. A következő évben a fővároshoz folyamodtam tanítói állásért. Sajnos csak második

helyen kandidáltak, így nem juthattam be. Steinhausnétől jöttek a levelek, de ez nem jelentett változást életemben. A következő nyári vakációban meghívást kapok Dr. Pogány Ferencről, hogy fájadjak be Szigetre hozzá, szeretné a hangomat hallani. Dr. Pogány (Pollák) szigeti fiú, ott volt ügyvédjelölt. Apja ruhakereskedő, a Népopera szerződéses tagja. Lejött szülei látogatására és úgy hallott rólam. Találkoztunk is a sógornál, Dr. Kertésznél (ő orvos volt), ahol pianínó volt. Több műdalt énekeltem el, végighallgatott, s átadta nekem a Bajazzók Proológusát az operaházi próbaénekléshez. Rövid időn belül Budapesten voltunk és Graef nevű operaházi korrepetitor előtt énekelte a proológust. Az öregúr meglepedéssel fogadta az éneklést. De én nem fogadtam el a feltételeket. Ingyen képez ki engem, mondván, de az operaházi szerződése után neki a tandíjat megfizetem. E bizonytalan jövőbe én nem mentem bele. Hogy ezen elhatározásommal mit veszítettem, vagy mit nyertem, nem tudom. Az bizonyos, hogy a már kiépített és meglepedéssel telített életstílusomat egy előttem ismeretlen jövőért nem akartam feláldozni. Úgy mondhatnám, nem volt bátorságom minden pozitívumot egy elképzelt jövővel felcserélni. Megnyugvással utaztam haza, s mentesen minden ábrándozástól, folytattam munkámat. Nagy horderejű elhatározás, hiszen a művészi pályán működni az Operaházban, vagy Sugatagon, a tudás vetőmagját hinteni a nebuló agykoponyájába társadalmi megítélés szemszögéből nézve súlyosan elítélendő cselekmény. Belátom magam is. De a végrehajtandó feltételek, amíg Pestre jutok, az nehézség. Ha már állandó budapesti lakos lettem volna, akkor a többit szolgálati időt satöbbit feláldoztam volna. Pedig sokat kellett volna feláldoznom, most sugatagi sorsom kitűnő volt. Barátaim, tisztelőim voltak. Több magamfajta legényember, Melegh László szolgabíró, Hador Viktor, Balás Pista, Jónás Aladár, Dr. Barabás Kálmán, Szilágyi László, mind szolgabírók, Cservény Gyula bányamérnök, Bekker tata sóbányahivatali pénztárnok, a sóbányahivatal vezetője, Csiszár Lajos, keresztapám, Weiszlinger Miksa gyógyszerész. Nem akarom a többit is elsorolni, nehogy unalmas legyek. Hivatalos működésünket kivéve napi programunkat együtt töltöttük. Reggel együtt tettük meg sétánkat. Én fél 8-kor kezeimet az orgona billentyűjére téve hálát adtam az istennek, hogy éjjel megtartott és megőrzött, s kértem áldását napi munkámra. Innen lélekben megerősödve átléptem az iskola küszöbét, hogy hivatásomnak éljek. 10-ig, 11-ig a népis-kolában, azután pedig a polgári iskolában osztályokkal működtem. 1 órakor közös asztalnál a vendéglőben étkeztünk. Délután hivataloskodás, 6 órakor őszi-téli időben a kaszinóban, nyáron a tekepályán (kuglizóban), a plébános kertjében jöttünk össze nap-nap után. Legjobban éreztük magunkat. Ha minden nap mindnyájan együtt lehattunk, egy-két pohár sör vagy pár pohár bor mellett kedélyesen töltöttük időnket, szinte programszerűen. De a teli melegséggel átítatott családi összejövetelek sem hiányoztak. Név- és születésnapi ebédek, vacsorák. Ezek voltak igazi, tele mulatsággal és kedves hölgykoszorúval fűszerezett intim együttlétek. Háznál rendszeren akadt zongora. E körülmény a mulatságot emelkedettekké és a lelkeket érzésben és hangulatban összeforrottabbá tette. Feledhetetlen emlékek. A túloldalon globálisan elsorolt szolgabírók mind nem egyszerre voltak együtt, hanem sorozatosan. Külön meg kell emlékezmem Jónás Aladáról. Eszes, értelmes, szellemes, művelt ember volt, apja a Budapesti Műgyetem rektora volt. Ki Petrováról (Máramaros megye) nősült. Aladár gyakran járt Pestre, innen látott el engem mindig a divatos operett, sláger és műdalokkal, magyar nótákkal. Ő maga is hegedült. E tekintetben Budapesttől nem maradtunk el. 1914-ig voltunk együtt a zene- és énekrajongás, mint közös vonás önzetlenül jó barátokká forrasztott bennünket. 1918 Sátoraljaújhelyen a kommunizmus áldozata lett. A párt kivégeztette. Dr. Barabás Kálmánnal szintén a zene kötött össze. Ő tisztán klasszikusokat játszott hegedűn. Sokszor éjfélig is kellett zongorán kísérnem. Barabás nagy műveltségű ember volt, jog- és államtudományi doktorátussal, nagy idealista és állandóan elégedetlen egyéniség, kinek a saját hivatása csak teher volt. Egyes novellákat is faragott, melyeket a Máramaros című hetilap hozott. 1940-ben a Svábhegyen mérgezte meg magát. Holttestét találták meg. Hodor

Viktor titkár érző oláh. Nem mondhatok róla sokat. Egy ideig nálam lakott a sugatagi jegyzőnének unokaöccse. Sok pénzt kölcsönöztem neki. Ábrándja volt nagy Románia megszületése, ami meg is jött. Lett belőle polgármester, alispán, főispán, végül a kolozsvári tartomány főnöke. Sugatagról 1913-ban helyezték el, mert egy sikkasztásért felfüggesztett jegyzőnek hivatalos titkokat árult el. Még egy barátomról emlékezem meg: Glamzer Artúr, mázsatiszt volt, felesége tanítónő. Nagy becsületes, jellemes, intelligens ember, művészi lélek. Gyönyörűen rajzolt. Ceruza, olaj, oly mindegy volt neki. Rajzai mindenképpen sikerültek voltak. Szépen fuvolázott, mint család egymáshoz eljártunk. Fiát, Guidót a polgáriban tanítottam. Egyetlen leányának, Editnek esketési tanúja voltam Szigeten. Igyekeztem vázlatosan megrajzolni, s magam előtt megokolni, mi is tartott és kötött engem Sugataghoz. Minden igényt kielégítő társadalmi élet és az anyagiakban való bővelkedés. Bőségben, gond nélkül éltem. Nehézségeim nem voltak, nem hiányzott semmi. Foglalkoztam lányokkal is, de a megnősülés gondja nem zavart. 1912-ben ismét az Opera. Egy egészségügyi főfelügyelő országjárása alkalmával Temes megyéből érkezett Sugatagra. Persze, Mihályi Gábor, a tiszteletére adott ebédre, mint rendesen, meghívott. Énekeltem. Ez az úr az Operaház intendánsának - akkor gróf Bethlennek - jó barátja volt, nagy zenekedvelő, az Operaháznál nagy befolyással. Megígértette velem szereplésem után, hogy a nyári vakációban felmegyek hozzá, s ő velem jön az intendáshoz. Nem mentem el. Most már úgy voltam, hogy nem bíztam magamban, hogy mint színész, feladataimat teljesíteni tudom. Korban is már elől voltam, 27 éves. Felmentem ugyan Pestre, hanem innen továbbutazva Bécs, Linz, Graz, Salzburg, Heilbron stb. helyeken álltam meg, végigjárva Bajorország déli részében az osztrák tartományok nagy részét. Lent, aztán Tirol és Voralbergbe is, onnan vissza. Szombathelyen keresztül vissza Budapestre. Visszautazva a vonaton találkoztam Mihályi Gáborral, ki ugyanarra járt. Tudomásul vette, hogy nemcsak a főszolgabírák, hanem tanítók is közvetlen tapasztalatok szerzésével gazdagítják ismereteiket. Megjegyzem, a nyári szünidőben rendes programom volt egy nagyobb utazás. Végigjártam hazánk minden táját, voltam délen, Kolozsváron át le, Temesváron át vissza, északon, Sátoraljaújhelyen, Kassán át Oberhergig, Balassagyarmaton vissza, Dunántúl, Székesfehérvárra, Dombóváron, Kaposvár felé, onnan Győr, Almásfüzitő, vissza. Pénzem volt, volt miből bőven fedeznem egyébként luxus utazásnak másképp nagyon hasznos ismeretterjesztő foglalkozásomnak kiadásait. Az idő haladt. Láttam, hogy Sugatag az a hely, ahol 8 év eltelte után eddig megtaláltam mindent, amit mint legényember, boldog, megelégedett, kiegyensúlyozott életnek nevezhetek úgy anyagi, mint erkölcsi vonatkozásban. Most arra kellett törekednem, hogy meglévő tudásomat, pedagógiai, elméleti és gyakorlati ismereteimet az egyetemes tanításág körében is érvényre juttassam, hasznosítsam. A vármegyei általános tanítói gyűléseken is szívesen hallgattak meg felszólalásaimban. Orátori képességem fejlesztését barátaim esküvőjén, mulatozás közben, pohárcsengés közepette ily alkalmakkor Hodor Viktor volt riválisom. Temetési búcsúztatások alkalmával, név- és születésnap üdvözlések alkalmával fejlesztettem. Megfelelő eszméket, gondolatokat Dr. Freud, stb. filozófiai és társadalmi munkáiból merítettem. A sugatagi járás tanítósága már úgy tekintett engem, mint primus inter pares. 1913-ban a megye tanítósága egy nagy hangverseny rendezését határozta el június hónapra. Énekszámaim voltak zongora és cigányzenekar kíséret mellett. Kvartettet is énekeltünk a szigeti három jó hangú kántor, katolikus, református, rutén és én. Legnagyobb sikert értem el, mikor a cigány bandával hegedűvel a kezemben énekeltem magyar nótáimat. A hangverseny a szigeti nyári színházban folyt le. A többszöri taps és megismétlés elől megfutottam. Hangverseny után tánc, társas vacsora, mulatozás hajnalig. E hangversenyt és a vele kapcsolatos bankettet, táncmulatságot azért jegyzem fel, hogy rámutassak a Máramaros megyei tanítóság társadalmi életének kartársi és megelégedést, kiegyensúlyozott életet demonstráló valóságára. Nem voltunk megelégedve a saját lakóhelyünkön lefolyt életünk emelkedett színvonalával, hanem ezt az

együtttest manifesztálni kívántuk a nagy világ előtt is, mely az anyagi jólétet relatív értelmezése mellett tanítói reputáció biztosítását erkölcsi szemszögből tekintve alátámasztotta. A millenáris évekig Máramaros megyében csak felekezeti és kincstári iskolák voltak. Csak ezután szervezett és létesített az állam állami iskolákat szórványos progresszivitással, mely processzus egy decennium alatt a népoktatás arculatát az állami tanítók lelkiismeretes munkájával magas színvonalra emelte. Ettől a kulturális lépéstől ijedtek meg annyira az oláhok, szerbek és tótok. Pedig az állam szándékai nemesek voltak. A kultuszkormány minden községben a felekezeti iskolákat a maguk autonomikus jogkörével meghagyta és úgy szervezett 1-2 tanerős magyar nyelvű iskolát azzal az intencióval, hogy alkalmat nyújtson a nem magyar nyelvű tanulóknak az állam nyelvének elsajátítására. A gondnoksági elnök rendszeren az illető község felekezeti papja volt. Tanító is lehetett az államnál bármely felekezeti iskola tanítója, ha az esküt letette és tanítói diplomával rendelkezett. Az elfogulatlan és nem sovíniszta felekezeti tanítók sokan léptek állami szolgálatba, meggyőződve a mutatkozó előnyökről és arról is, hogy saját papjaik által gyártott propagandisztikus szólamok nem fedik a valóságot. Az állami szolgálatban lépett tanítók kulturális vonalon is előnybe jutottak felekezeti kollégáikkal szemben. Az állami iskola közismereti vonalon szélesebb területen mozgott, ami a tanító önművelését követelte meg anélkül, hogy ő a faji mivoltában zavarva lett volna. Így alakult ki például Erdélyben a román tanítóságnak egy olyan társadalma, mely az 1914-18-as háború végével az életbe lépett román impérium átvételekor szépen megállta helyét az új román kultúra kebelében. Mi sugatagiak, kik minden oldalról román községekkel voltunk határolva, mint magyar oázis láttuk és tapasztaltuk az elmondottakat mert úgy a felekezeti, valamint a román községekben működő állami tanítókkal a kíváncsú kartársi és baráti kapcsolatot fenntartottuk és ápoltuk, és ha kellett, demonstráltuk is. E tényre a járási közigazgatás is felfigyelt és ha alkalom mutatkozott, örömmel regisztrálta is. Lássuk: báró Perényi Zsigmond, a megye addigi főispánja Budapestre került, s helyébe a megye szülöttje került képviselő Nyegre László nyert kinevezést 1914-ben. Ő maga is, mint neve mutatja, nem a hét vezér egyikét nevezheti ősenek. Az új főispán soros látogatásával a Sugatagi járásba is elért. Mihályi Gábor, a járás főszolgabírója impozáns fogadtatást rendezett tiszteletére. Jelen voltak a község vezetői, jegyzők, papok, tanítók, közigazgatási és más entellektüelek és földbirtokosok. Az ünnepség a sugatagi Királykertben, erdőben folyt le. Harsogtak az üdvözlő beszédek, pohárköszöntők. Mi, a járás tanítósága sem maradtunk el. Én üdvözöltem a járási tanítóság nevében. Beszédem sikerét a főszolgabíró így jellemezte. „Főispán úr! Bekes nemcsak ügyes szónok, hanem szépen is énekel.” Előkerült a hegedű és repertoár tartalma. A bankett fényesen sikerült. Mindenki kellemes emlékekkel, jó hangulatban távozott; volt mivel az otthoni szürke életét nevetve bearanyozni.

Eddigi írásomban sok szó esett az aknasugatagi társas életről, a társaság tagjairól, de a tantestület, mint egész fogalom, mindig hiányzott. Mikor odakerültem 1904 szeptember havában, velem együtt négyen voltunk: Steiner Károly, Szontsek Lenke, Glauzerné Kormánszky Mária és én. Legidősebb volt Steiner, őt már a tanítóképzőben a tanári ebédnél ismertem meg Bátori József tanárom asztalánál, negyedéves koromban. Bátori Steiner veje volt, mostohalányát Kaveczky Ilut vette feleségül. Ideges, türelmetlen ember volt, ki a tanításra már ráunt. Dr. Profauter János kincstári orvos és Steiner voltak 1904-ben Sugatag legrégebbi tisztviselői. Korban utána következett Szontsek Lenke, Steiner a fiú negyedik-hatodik osztályt, Szontsek a leány negyedik-hatodik osztályt tanította. Glauzerné az első-második leány osztályt, én az első második fiú osztályt tanítottam. Glauzerné és én voltunk a kistanítók, mert a kisebbeket tanítottuk. Nem mondhatnám, hogy a tantestület ideális társadalmi kapcsolatban élt volna egymással. Én voltam az egyedül, ki mind a háromhoz járogatott. Az öreg Steiner szerette a bort, sokat áldozott Bacchusnak. Az őszi borbeszerzés volt a legkedvesebb, de kiható ténykedése, mert ilyenkor három hétig is ivott. Tanítás közben mindig morózus, szigorú

arcú és mogorva, vesszőt használó pedagógus volt. Négyünk közül 1910-ben Szoncsek Lenke meghalt. Helyette egy évig Neusinger Kornélia tanított, véglegesen 1911-ben a Pénzügy-minisztérium Székely Ilonát nevezte ki tanítónőnek. Az iskola igazgatásával a kincstár részéről mindig a helybeli római katolikus plébános bízott meg, ki mint ily munkákban járatlan, rendesen egy tanítót kérte meg az igazgatói teendők elvégzésére. Az időben Zsetkei Lajos plébános, 70 éves korával ily funkcióra képtelen lévén, én láttam el az igazgatói teendőket, körülbelül 1912-ben halt meg szegény Steiner felesége, ami után az öreg nagyon összetört, szabadságra ment, 1914-ben fekvőbeteggá lett, 1915 elején meghalt. Szigeten van eltemetve ő is, felesége is. A sóbánya kincstár mindegyik tanító részére lakás járandóságot, kertpótlékot, sőt, és a tanterem fűtésére annyi fát biztosított, hogy abból a lakásfűtésre is jutott. A tanítói fizetés az állami tanítókéval egyenlő volt. Tanszerekkel, taneszközökkel a Sóbánya Hivatal az iskolát mintaszerűen látta el. Bőségesen felszerelt óvoda is volt, óvónői lakással. Óvónő az én időmben Peregriny Mária volt. A község lakói kevés kivétellel sómunkások, bányászok voltak. Köztük sok ügyes kézműves, kik mint ilyenek, a bányaiüzem keretében nyertek alkalmazást. Ezek közül sokan, különösen a kőművesek, a tavaszi meleg beálltával útra keltek, szabadságot vettek s csak a fagy beállta hozta őket vissza családjukhoz. Természetes, jó nyári keresettel. Mint minden bányász nép, úgy a sóbányász is a szeszessítalt nem vetette meg. Borra, sörre nemigen jutott, ezért a pálinka ivása mellett tartottak ki legjobban. Kevés volt közöttük a lusta ember. Szántóföldet, rétet, ha jól keresett, vett magának. Egyébként bérelt vagy a kincstártól, vagy a szomszédos oláh falutól, úgy teremtetette ki a saját vagy tehene, vagy disznaja részére a szükséges élelmet. A gyermekek beiskolázása mintaszerűen ment végbe. Analfabéta csak a szellemi fogyatkozásban szenvedő maradt. Ezt is beírástak szülei, s így az év végi iskola statisztikában a be nem íratkozottak rovata üresen maradt. Mindig tisztán, s ha a kereseti lehetőség megengedte, csinosan öltözködtek. Házuk, s házuk tájának a tisztaságára nagy gondot fordítottak. Vasár- és ünnepnap előtt délután még a szekérutat is kisöpörték. Vallásos, istenfélő nép volt. Ünnepnapokon a templom tele volt ájtatoskodókkal. Papot, tanítót megbecsülte, tisztelte. Különben a tanult embereknek, tisztviselőknek mindig kellő tisztelettel adózott. Az államtól való függőségük érzete fegyelmezte őket úgy a munkájuknál, mint a magánéletükben.

A sóbányászat, mint produktív erő, a termelő csoportból, adminisztrációs dolgozókból, a sómunkásokból, sóvágó, kőfejtő, sóbányász, tevődött össze. Az üzem élén állott a bányafőnök. A termelő csoportba tartozott a bányamérnök, műszakiak, művezető, segédművezető altiszti minősítéssel, végül a sómunkások. Adminisztratív dolgozók: pénztárnok, ellenőr, szertárnok, irodaigazgató és hivatali szolgák. A község életének, vérkeringésének mozgató ereje a sóbányászat, mint kegyúr volt. A község területén minden felülépítmény, templom, iskola, tanítói, papi, jegyzői lakás, orvosi lakás, gyógyszerár a sóbánya kincstár tulajdonát képezte. A lakosság szellemi életének művelésére társadalmi csoportok szerint három könyvtár állt rendelkezésre. A tiszti olvasókör könyvtára, a polgári olvasókör könyvtára és a községházán elhelyezett szép könyvtár. A különféle politikai pártok orgánumai is rendelkezésre állottak mindenkinek. A magyar irodalom, úgy a hírlap irodalom is a századforduló kritériumait viselte magán. A polgári irodalom szellemi harcosai Kiss József, Osvát Ernő, Ambrus Zoltán, Heltai Jenő, kik a Hét című szépirodalmi hetilapban fejtik ki a szellemtörténeti fordulat tényezőit. Nívóban, irodalmi kultúrában és tájékozottságban semmivel sem állnak hátrább az akkor frissen megjelent Nyugat irodalmi színvonalánál. Az íróknak egy csoportja a megváltozott világban is igyekszik fenntartani a hagyományokat. E csoport élén állott Rákosi Jenő, ki mint a Pesti Hírlap főszerkesztője, a harcias konzerváció legfőbb tényezője, a jómódú konzervatív polgárság és államhivatali dzsentrí osztály gondolatát és szellemét éltette lapjában. Több volt ő, mint a hivatalos irodalom. Ő volt a hivatalos felfogás az irodalomról. Rákosi oldalán nőtt Herczeg Ferenc, kinek fegyelmezettségében, szükségviságában, kompo-

ziciós érzékében a magyar klasszicizmus formahagyományai találkoznak a francia regényirodalom szándékos szemtelenségével. Mellette lesz naggyá a polgárság lefelé fordult írója, a tanító Gárdonyi. A századforduló hullámvázában tevékenykednek: Bródy Sándor, Krúdy Gyula és Szomory Dezső, ki stílusának alkatrészévé tette a pesti zsidóság nyelvét. 1908-ban jelent meg Mikes plakettjével, elegáns betűivel Ignotus, Osvát és Fenyő Miksa szerkesztésében a Nyugat, a jövő évtized irodalmi középpontja, melynek belső munkatársa lett a már országSZerte ismert Ady Endre. Az állandó hullámvázban lévő kultúrmorfológia szellemi értékeihez tartoznak még Krúdy Gyula és Bródy Sándor, mint impresszionisták. A szellem-történeti káoszban a fiatal Ady és Babits próbálkoznak rendet teremteni. A népoktatásügy irodalma is új utakra igyekszik. A klerikális tanügy kapuit kezdi döngetni Monszong Géza Tanító lapja éles hangon támadja a titkos gyermeknevelés és gazdasszonyuralom iskolai reprezentánsait. Kollégám, az öreg Steiner, ki a szatmári felekezeti tanítóképzőben végzett, s ki volt paptanárait a többi papokkal egyetemben csak fekete csuhásoknak titulálta, örömmel hívta fel a figyelmet az ily tartalmú újságcikkekre. Pár sorban igyekeztem kitérni és rámutatni az én fiatal évembeli szellemi életre, melynek jómagam is, mint a tisztí olvasókör könyvtárosa, passzív szereplője voltam. Még egy nagyon kínos, szomorú, tragikus esetről kell megemlékeznem. Mint írásom előző részében említém, a Sóbánya Hivatal főnöke, keresztapám, Csiszár Lajos volt. Hat lánya és két fia volt. A nagyobbik, Lajos jó barátom. Magának élő család, társadalmi érintkezésben a tisztviselőséggel, csak a két szülő állott. Odahaza szüleivel három leány és a fiatal fiú élt, a többiek férjhez mentek, álláshoz jutottak. Egyik leány, Ilonka, ki nálam 6-7 évvel idősebb volt, a tollat elég jól forgatta. Mint ilyet, nemzeti ünnepélyek rendezése alkalmával ünnepi alkalmi értekezések megtartására felkértem. A korcsolyapályán is találkoztam vele, illedelmes, egymástól távol álló modorban, ha a helyzet úgy hozta, szót is váltottunk. Egyéb érintkezés családon belül vagy kívül közöttünk nem volt. Az 1911-12-es év tavaszán több ízben, mikor a tanterembe léptem, hatalmas ibolyacsokor vagy koszorú feküdt íróasztalomon. A nebuló felállott és mondotta: A bányaafőnök úr kisasszonya küldte. Elgondolkodtam, de hidegen hagyott az eset. Eltelt egy esztendő is, kettő is, a tavaszi ibolyaillat csak betolakodott hasonló módon a nehéz iskolaszagba. Az iskola és a bányaafőnöki lakás között egy 200-250 méternyi sétatút volt. Hivatalos órák előtt ott szoktunk sétálgatva tréfálgatni. Egy napon keresztapám megszólít: Pista, ne sétálgass ezen az úton, mert Ilonka lányomnak ez nehézség, a családban pedig zavarkodást okoz. Megértettem. A leány, mint fantáziával túlterhelt, abnormis író lélek, egy ideált épített ki a lelkében az én személyemmel, ami úgy neki, mint nekem, csak nehézséget jelentett. Ennekem ettől szabadulnom kellett. Ez nálam könnyen ment, neki pedig életébe került. Személyem iránti mély érdeklődését több esetben kinyilvánította. 1913. év május havában keresztjáró napok utolsó napján a templomba visszatérve, a polgári iskola negyedik osztályos tanulója, Szigeti Béla, mikor az orgona utolsó akkordjait játszottam, közli velem, hogy a bányaafőnök leánya őket a tanteremből kiküldte, s kér engem, hogy menjek oda, mert vár engem. A szokatlan eljárás meglepett. Épp ekkor jött arra a hivatalszolga, Názáta, ezzel üzentem meg a keresztapámnak a tényt, s eltűntem. Az apa irodájából hajadonfővel, dühbe gurulva kiszaladt, s leányát a nadrágszíjával ütlegelve a tanteremből hazáig üldözte. A leány egy alkalmi vonattal Sugatagról Szigetre szökött, s még ugyanaznap délután egy sírhalmon a temetőben magát agyonlőtte. A tragédia megtörtént. Lélekben nagyon megfogott, de engem megnyugtató az a tudat, hogy én az utóbbi 3-4 évben a leánnyal soha még szót sem váltottam. E fölött bizonyosak voltak szülei és testvérei is. Nem is nehezteltek reám a családból senki. A családi terheltég megnyilvánult egy másik gyermekben, Jenőn, ki joghallgató korában, mint elmebeteg, a szigeti kórházban halt meg. Az idő szaladt. 27. évemet betöltöttem. A megnősülés gondolatával is foglalkoztam. Semmi különösebb életkörülmény nem irányított a gondolattal való foglalkozásra. Kényelmesen, gond nélkül folyt az életem. Berendezett lakásom, öreg, penziós takarítólegényem volt, ki a

reggeli fürdővizet is elkészítette, befűtött. Szennyes ruháimat vitte, tisztán elhozta, vendéglőben kényelmesen étkeztünk. Csak a társaság úgy női, mint férfi tagjai célozgattak: No, Pista (vagy Bekes), ideje volna már megnősülni. A szüleim is ily véleménnyel voltak. De kit? Egy tanítónőt. Tanítónő volt ugyan szóban egy-kettő, de nálam a lélek nem volt kész, mert nem kaptam meg azt a személyi impulzivitást, mely által az ige testet öltött volna. A mi tantestületünkben is akadt leány tanítónő, de itt hiányoztak az énáltalam feltétlenül kiszabott személyi adottságok. Más helyen működő tanítónővel egy községbe kerülni áthelyezés folytán nagyon nehezen megoldható feladat volt. Így tehát itt is jártam, ott is jártam, ide is benéztem, oda is benéztem, szándékaim és fenntartásaim mellett. Nem mondom, sok kellemes emlék fűződik ehhez a vőlegénykedő életperiódusomhoz. Már közeledtem a 29. életévemhez, s még mindig a röpkedő lepke élet feladatánál tartottam, s e rózsafelhős ábrándozásra is hajlamos lelki hangulatos életfolyásba csapott be lesújtóan, drasztikusan az 1914-től 1918-ig terjedő világháború mennydörgő villáma.”

Teniszpálya, vadászat

Másnap reggel a Doktor fél nyolcra ment be az irodába. Még nem volt ott senki. Hamar átöltözött, levette az üzletemberekre jellemző áruháját, és sportruhába, u.n. joggingba bújt. Újra bezárta az irodát, átvágott a keskeny Török utcán, kerülve a mindenfelé rejtőzködő kutyapiskot. Üres fejjel, még kissé álmosan lépdelt az ORFI kerítése mellett. Felment a hídra és lábait szaporán szedve gyalogolt végig a járdán. Itt már nem sétáltatnak kutyát, úgyhogy ébersége alább hagyhatott. Hamar átért a szigetre. Pontban nyolckor megérkezett a pályára. Lovas már ott volt, melegített.

- Jó reggelt Lovas úr - köszönt rá a doktor.

- Jó reggelt Bekes úr, szálljon be ön is a bemelegítő gyakorlatokba. Semmit sem szabad mereven csinálni, mert megsérülhet az ember. Csak figyeljen rám, és csinálja, amit mondok, akkor nem lesz semmi baja.

A doktor másolta a bankár mozdulatait. Jó formában volt, nem túl magas, de igen hajlékony ember volt. Ugrabugrált jobbra balra, hogy ínszalagjai bemelegedjenek. Tíz percig csinálták a gyakorlatokat, amikor a bankár hirtelen megállt.

- Bekes úr - kezdte. - A tegnapi beszélgetésünk alapján, remélem, hogy nem tévedek, ön nem teniszezik, ugyebár.

- Hát, mit tagadjam, így van. Unalmasnak találom ezt a sportot. Futás, evezés, lovaglás, sokkal élvezetesebbek.

- Akkor tehát nem bánja, ha most nem teniszezünk. Csak azért mondom, mert itt sokkal kötetlenebbül beszélgethetünk, mint a bankban. Ott állandóan szól a telefon vagy a mobil. Mint említettem alaposan áttanulmányoztam az anyagát. Ön sajnos nem jó adós. Nincs elég fedezete, nem szeretjük az olajipart finanszírozni, legalábbis nem ilyen konstrukcióban. Az, hogy nincsenek befolyásos barátai, már megbocsásson, de a legfontosabb tényező az ön hitelkérelmének megítélésében.

- Lovas úr, ezeket már tegnap is elmondta, csak legfeljebb nem ennyire sarkosan, és én meg is értettem. Inkább azt nem értem, hogy ezek után még miről tudunk beszélni, ha teniszezni sem tudok? - okvetetlenkedett a doktor.

- Hát éppen ez az. Ön itt nem kaphat hitelt, hacsak ...

- Hacsak...? Mit hacsak?

- Hacsak nem hajlandó egy apró kis trükkre.

- Mi volna az?

- A konstrukció a következő lenne. Önnek szüksége van, első menetben, közel 500 millió forintra. Ezt a bank megadhatja, természetesen elfogadva az ön egyébként csekélyke fedezetét, mert van egy Zug-ban bejegyzett cég, ami kezességet vállal az ön cégéért.

- Micsoda? Miféle cég? Nem ismerek semmiféle céget Svájcban. Zugban egyébként is sok offshore cég van, különösen sok a gyanús arab pénzből összetákolt postaláda vállalat.

- Tudjuk, Bekes úr, tudjuk. De, ha ez önnek nem fekszik, már el is vetettem az ötletet. A kezes cég nélkül sajnos nem megy.

- Én nem mondtam, hogy nekem nem fekszik, pusztán csak annyit mondtam, hogy nem ismerek Zugban semmiféle céget. Tisztázzunk valamit, ha a bank bármiféle konstrukciója révén hozzájutok a hitelhez, természetesen fizetek önnek, amennyit kér. Tíz éve vagyok a piacon, tudom, hogy ingyen nincs semmi.

- Bekes úr, önnek nem kell nekem fizetnie semmit, pontosabban nem nekem kell fizetnie, hanem..., de ezt majd később. Ha tehát, visszatérve Zughoz, megkapja az 500 milliós hitelt, ebből 50 milliót át kell utalnia egy ciprusi cég számlájára. Ne aggódjon, ha kér egy év múlva újabb 500 milliót, azt is megkaphatja hasonló módon, mint az előbbi. Egy a lényeg, az 50 milliót nem sokkal a hitel folyósítása után kell elindítania.

- A következő 500 millióra is kezességet vállal a Zugi fantom cég? - érdeklődött a doktor.

- Igen, de ez nem egy fantom cég, kérem. Leinformálható, működő cégről van szó. Export/import kereskedelemmel foglalkozik Európa és az arab világ között. A kezességre vonatkozó papírokat postán fogja megkapni, abban a formában, ahogy az nekünk kell.

- És mondja Lovas úr, megkérdezhetem, hogy ténylegesen kinek fizetek?

- Hát persze, hogy megkérdezheti, de sajnos erre nem válaszolhatok. Ön intelligens ember, bár kissé naivnak látom, szerintem ki fogja találni az eddigi beszélgetéseinkből is.

- És mi a garancia, hogy nem húznak csőbe? - aggodalmaskodott a doktor, akit annak ellenére, hogy már öreg bútordarab a piacon, most mégis valami homályos szorongás kerítette hatalmába, félelem valami ismeretlentől, megfoghatatlantól.

- Nézze uram, garancia semmire sincs, a végén úgyis mindannyian meghalunk, de gondolja meg, hogy az 50 milliót csak azután indítja el, miután bejött az 500. Hát hol itt a rizikó?

- És ki vagy mi garantálja, hogy megkapom a következő 500 milliót is?

- Ön, csakis ön. Ha mindent a megbeszélteknek megfelelően csinál, akkor jön a következő adag, majd a következő, ad infinitum.

- Ez egész jól hangzik - lelkesedett a doktor - tényleg érdemes teniszezni. Ha vadászni is elmegyek akkor mennyit kapok, egy milliárdot?

- Jó vicc, úgy látom kezdi érteni a dolgot. Most már búcsúzom Bekes úr. Hja, ami nagyon fontos, erről a bankban sosem beszélünk, mármint a konstrukcióról, Zugról, Ciprusról. Fog kapni tőlünk egy elutasító levelet, amelyben a tényállás alapján nem tudjuk önnek megítélni a kért hitelt, garancia hiányában. Erre ön bead egy újabb kérvényt a zugi garanciával, amire egy hónap múlva megkapja a pozitív válaszukat. Szerződéskötés, pénz átutalás, stb., ahogy megbeszéltük. Itt a teniszpályán beszélünk csak a részletekről, de itt is csak ritkán. Azt ajánlom vegyen tenisz leckéket. A bemelegítés nem elég, szerválni is tudni kell. Viszlát.

- Viszlát - mondta a doktor, miközben magában tovább folytatta - Ez hihetetlen. Hát ennyire könnyen megy? Micsoda nap! Váu! Mama, sikerült, hallod? Ezt bezzeg nem álmodta meg. Dölni fog az olaj, érted. Kútjaink lesznek Szíriában, Irakban, mindenfelé Arábiában. Az igazán értékesek az iraki kutak lesznek. Most olcsón megveszem őket, fillérékért és a Szaddám utáni világban kaszálni fogok, mint a halál. Gazdag vagyok, gazdag, gazdag ...!

Amint sétálgatott, mit sétálgatott, szökdécselt vissza az irodába egyre csak azt dünnyögte magában, hogy „Gazdag vagyok, gazdag vagyok”. A szembe jövő biciklisták és futók azt hitték, hogy megkegyült.

Amikor visszaért az irodába Zsóka már ott volt, de vele volt a Józsi is. Együtt szürcsölgették a forró kávé.

- Jó reggelt mindenkinek, szép napunk van ma, nem? - hercigeskedett jókedvében a doktor.
- Jó reggelt - felelték mindketten.
- De vidámnak látszol Pisti - mondta a Józsi - mi történt veled, csak nem bejött valami nagy üzlet, így korán reggel? Újabban joggingban jársz megbeszélésekre?
- Valami olyasmi Józsikám. Gyere be, elmesélem.

Bementek a főnöki szobájába, majd a doktor becsukta az ajtót. Töviről hegyire elmesélte a tenispályán történeteket. Egyre jobban belelkésedett. A végére már szinte harsogott.

- Állj le Pisti, állj. Még mielőtt teljesen elvarázsolnád magad gondolkozz! - szakította félbe a Józsi, aki mellesleg gazdasági tanácsadója, pénzügyekben jobbkeze volt. - Ez valami svindli, ami persze nem baj, hiszen svindlítettünk mi már jó nagyokat együtt, de ez valami más. Ez már egy másik nagyságrend. Veszélyt szimatolok. Ez a fickó nem ismer téged, mégis belemegy egy ilyen akcióba. Itt valami nem tetszik nekem. Látszólag rendben van a dolog, de mégse tetszik. Miért pont neked adja azt a sok pénzt, amikor odaadhatná valamelyik haverjának is és akkor az egészet lenyúlhatná. Ez nem OK. Ez valami csapda, vagy tudom is én, hogy mi.

- Pont az itt a jó, hogy ismeretlen vagyok, nem vagyok benne a bandában, nincsenek reflektorfényben lévő haverjaim. Így tudnak a legkevésbé feltűnően lavírozni.

- Azért csak légy óvatos, aludj rá néhányat, vedd elő a jó öreg meditációs technikádat, és elemezd a helyzetet. Kérdezd meg a Lajost is, persze csak óvatosan. Ne terítsd ki a kártyákat, mert ez a buli már túl nagy durranás ahhoz, hogy kettőnkél többen tudjanak róla.

Beszélgettek még egy darabig, aztán a Józsi elment, hiszen máshol is ad tanácsokat, konzultál. Függetlenül, szabadúszó gazdasági tanácsadó ő, ahogy mondják szerződéses, vagy külsős. Sok cég, főként a kisebbek szeretnek ilyen formában alkalmazni embereket, mert számos előnnyel jár adózási és más, járulékfizetési szempontból.

A doktor elővette a telefonregiszterét és kikereszte annak a bizonyos Lajosnak a telefonszámát. Felhívta. Éppen ráért, úgyszólván tudott vele beszélni. Elmondta, hogy kölcsönt akar fölvenni a Magyar-Amerikai Kereskedelmi Banktól, de a fedezete messze nem elég. Tanácsot kért tőle, hogy mi tévő legyen.

- Nézd István, ez nem egyszerű dolog. A bank bizalmi műfaj. Csak olyannak adunk hitelt, mi bankárok, akikben megbízunk. A fedezet önmagában nem elég, mert hiszen vannak olyan jellegű hiteleink, amelyekre nem lehetséges anyagi értelemben fedezetet találni, hiszen olyan méretűek. A hitelt kérő személyek, vagy szervezetek viszont valamilyen értelemben garanciát jelenthetnek a számunka, mind az üzleti terv minősége, mind a résztvevők becsületessége szempontjából. Ha te nem vagy garanciát jelentő személy a MAKB szemében, akkor nem fogod megkapni, sajnos ez van. Próbálj meg keresni az ismeretségi körödben olyanokat, akik segítenek neked megszerezni ezt a garanciát. Ha például volna valamelyik kormánypártban barátod, haverod, esetleg még az ellenzék egyes politikusai is megfelelhetnek, akkor talán meg lehet próbálni, de enélkül kár a gőzért.

- Esetleg ha felajánlanék valamilyen százalékot ...

- Ezzel ne is próbálkozz. Ez a biztos kudarc, sőt még bajba is kerülhetsz. Ha korrupst bankárral találkoznál, ami meglehetősen ritka, azt úgyis észreveszed, mert ő fog előjönni az igényeivel. De légy nagyon óvatos, mert a hitel odaítélése nem egy személyi döntés. Nehogy hálás légy valakinek, aki pedig semmit nem tett, mert nem is tudott tenni, az ügyedben. Sose fizess előre.

- És ha nincsenek befolyásos politikus barátaim?

- Akkor 1. keress ilyeneket. 2. mondj le a hitelről. 3. keress valakit, aki kezességet vállal érted, egy céget, egy bankot, egy személyt, egy kormányt. Negyedik lehetőség nincs.

A doktor megköszönte a jó tanácsokat, és úgy érezte nyeregbe van. A mentor megvan a zugi cég képében. Ezt a módszert a Lajos is megerősítette. Nincs rizikó, sima ügy.

Átöltözött, levette a joggingot és belebújt mindennapi businessman ruhájába: sötét öltöny, világos ing, nyakkendő, sötét cipő, sötét zokni. Elővette a bankhoz beadott papírokat, és újra átnézte őket. Élvezte minden oldalát, jóízűen morzsolgatta a geológiai jelentés szavait, mint sikeres vizsga után a hallgató, aki úgy érzi olyan okos, hogy a lábai előtt hever a világ. Az ilyen érzés ritka ajándék egy vállalkozó életében. A felhőtlen öröm, az abszolút siker csak elvétve az övé. Összecsapta az iratokat, felkapta a táskáját és a demizsont.

- Zsóka, anyámnál ebédelek. Ha valami sürgős van ott megtalál.

Beszállt a kocsiába és kihajtott a mamához, a külvárosba. Ma már persze a külváros sem olyan, mint régen, tele van lakótelepekkel, bevásárló központokkal, a közlekedés hihetetlenül felgyorsult, a gyalogost a metró, az autóst a többsávos utak repítik ki a külvárosba. A kerületnek azt a részét, ahol a mama lakott nem érintette semmi alapvető átalakítás. A közelében nem létesült bevásárló központ - csak a piacot építették át egy kicsit -, a lakótelep-építési mánia is csak a távolabbi utcákban szedte áldozatait. A fellendülés csak abból látszott, hogy az egykori villamos végállomás területén lévő remiz, villamos szerelő csarnok megszűnt, és a helyén egy szupermarket létesült.

- Szia mama - kiáltott rá a doktor a mamájára, aki mivel rosszul hall, összerendezte a váratlan eseménytől.

- Szervusz kicsi fiam, de jól nézel ki. Úgy szeretem, ha szépen fel vagy öltözve. Ilyenkor olyan jó képű vagy, mint Gregory Peck. Apád is nagyon elegáns tudott lenni. Nagyon szerettem benne, hogy mindig adott magára. Sosem volt elhanyagolt vagy borostás.

- Mama ezt neked hoztam - mutat a demizsonra a doktor. - Tudom, hogy szereted a rizling szilvánit a teádban. Ez most elég lesz egy darabig.

- Gyere, nézd csak mit készítettem neked. A kedvencedet, aranygaluskát vanília sodóval. Gyerekkorodban is ezt sütöttem, ha örömet akartam szerezni neked. A sodó jó hideg, mert már tegnap este elkészítettem. Ha nem vennéd észre, én tudom előre, hogy mikor jössz. Megérezem.

- Mama a te megérzéseid már aput is kikészítették. Ő sem hitt bennünk, mint ahogy én sem. Mit csináljak, megátalkodott vagyok, és nem tudok hinni effajta babonákban. De te azért csak higgy ezekben, és csinálj minél több aranygaluskát. Képzeld mama, úgy néz ki, hogy megkapom a hitelt a Magyar-Amerikai Kereskedelmi Banktól, 500 millió forint, és ha kell, még további hiteleket is folyósítanak.

- Hát ez óriási, te egy zseni vagy fiam. Mindent megoldasz, mindent el tudsz intézni, szegény apád, ha élne most büszke lenne rád. Már gyerekkorodban meglátszott, hogy ügyes ember lesz belőled. Sokszor eszembe jutott, hogy ha velem történne valami, és te egyedül maradnál, a jég hátán is megélnél. Olyan megnyugvás egy anyának, ha azt látja, hogy a fia talpraesett. Szegény nővéremnek nem volt ilyen szerencséje, unokahúgod csak nem tudott megkomolyodni. Szegény liba maradt hiába született két gyereke. No de most beszéljünk rólad. Hogy is van ez a nagy pénz?

- Meg fogom kapni a kért hitelt, és beindítom az első fázisát az olajkutatásoknak. Megvásárolom a korábbi szeizmikus kutatások eredményeit, a geológiai térképeket, szelvényeket, fúrómag minták eredményeit, és egy lezárt olajkutat is. Majd meglátod: dőlni fog az olaj. A nyereségből további kutakat, mezőket fogok vásárolni Irakban. Milliomosok leszünk, de nem forintban, dollárban.

- Istenem csak adná az ég, hogy igazad legyen. - mondta a mama és gondolatban folytatta - Remélem, hogy az álmaim már nem válnak be, hiszen öreg vagyok.

Leültek az asztalhoz, és szótlanul elkezdtek kanalizni az aranygaluskát. Lassan szürcsölték a sodót. Harminc évvel ezelőtti vasárnapi ebédekre gondoltak, talán pont ugyanarra.

A háború

„1914-1918: Princip Gavrilo szerb diák revolvergolyója kioltotta életét Ferenc Ferdinándnak, az osztrák-magyar monarchia trónörökösének és feleségének, Chotek Zsófiának. A hír végigszaladt az egész világon, s a bekövetkezendő világháború rémképét rajzolta a világ diplomáciája és hadserege elé. A hadüzenetek sasszárnyon szálltak országtól országig. Oroszország, mint Szerbia protektora, Németország pedig, mint az osztrák-magyar monarchia régi szövetségese, máris szembekerültek egymással. Az általános mozgósítást elrendelték, mindenkinek be kellett vonulnia. A monarchia területén lakó különféle nemzetiségek elkezdtek látni az időt a monarchia testéből való különválásra. Mi magyarok úgy mondtuk, hogy itt az alkalom az ősi magyar hadi dicsőség felragyogására. Az aknasugatagi sóvágók „Éljen a háború!” kiáltották. Általános zűrzavar, kavarodás, félelem, fenyegetőzés az emberek lelkében. Hárman, az új bányafőnök, keresztapám 1913-ban nyugdíjba ment. Porubszky, Cserveny Gyula mérnök és én kincstári fogaton mentünk Szigetre hadiszolgálatra jelentkezni. A két bányaszolgálatos, mint ilyen, felmentésben részesült, családjukhoz visszatértek. Én bennmaradtam. Látván a nagy fejtelenséget, bizonytalanságot, melyben a tumultus ide-oda hömpölygött, pár napra Szlatinára hazatértem. Visszatérvén, kevesebbel ugyan, de még mindig várakozásban volt a tömeg. Ezt látván szobát béreltem Szigeten. Vendéglőben étkeztem, de polgári öltözetben. Vagy két hét eltelté után beöltöztem, s beosztást is nyertem. A helyzetem nehéz volt, rendfokozat nélküli minden szabadságtól megfosztott bakasors nehezemre esett. Kértem a menetszázadba, harctérre való beosztásomat. Ez isteni sugallat nyomán követése szabta meg az 52 hónapig tartó háborús szolgálatomnak a keretét. S benne az én sorsomat is. A menetszázad parancsnoka egy budapesti banktisztviselő hadnagy volt. Ez megfosztott minden szabadságtól, bekényszerített a laktanyai lakásba, hol a földön minden nélkül kellett aludnom, s a tudatlan katonaszakács főztijét ennem. Az eset dühbe hozott. Orvosi vizsgálatra jelentkeztem, melynél a következő lelet volt: Műtétseb kicserélendő. Ledobtam a csukaszürke hadimundért, s felvettem a tetves sötétkéket. Beosztás nélkül állván, mint ilyen, volt osztálytársammal, Kandray Gézával, dévai tanítóképző tanár, 15 morva népfelkelőt kísértünk a kassai hadbírószékhez, mert ezek Körösmezőnél, a volt magyar határnál megtagadták a katonai szolgálatot. Ott töltöttünk vagy 10-12 napot egy Nigrini Ernő nevű osztálytársunknál, ki a javítóintézet nevelője volt. Amíg ezek történtek, az orosz hadsereg teljes erővel nyomult előre Galicián keresztül. Emiatt, hogy a 18-21 évig terjedő ifjú népfelkelőket megmentsék, elrendelték ezek besorozását. Visszajöve egy sorozóbizottságnál kaptam beosztást. Ily módon a századirodával kerültem érintkezésbe, ennek vezetője egy csernovici detektív volt, ki a 85. gyalogezrednél szolgált Lőcsén, s így vonult be Szigetre a 85. gyalogezredhez. A maga nemében intelligens, s nagy irodai gyakorlattal rendelkező egyén volt. Nős, négy gyermek atyja. Felesége lőcsei leány, magyarul is beszélt. Az őrmester németül, románul és szlovák nyelven beszélt, Jendzsichowszkinék hívták. Ügyes, ravasz egyéniség volt. Háborús szolgálatom 1916 évig ennek az embernek a személyéhez fűződik, azért adtam vázlatot egyéniségéről. Munkám után megismert, ezért a sorozás befejezése után a 4. tartalék század (ersatz companie) irodájába utalt maga mellé. Német nyelven érintkeztünk. A polgári iskolai némettanításnak most magam is vettem hasznát. Szóbeségem megvolt, az egész napi folyamatos német beszéd a nyelv tökéletes elsajátításához vezetett. Az orosz előnyomulás napról napra erősödött. Már kozák hadifoglyokat szállítottak Szigetre, tehát 1914 szeptember elején az orosz hadsereg a mienkkel harcos érintkezésben volt. Szigetről szaladnunk kellett. Balassagyarmatot jelölték ki a 85. gyalogezred tartalék zászlóaljának székhelyéül. 10-12 napi utazás után érkeztünk meg, szeptember végén. A legénységnek

barakktábor építettek, a tisztek és az adminisztratív személyzet a polgári lakosság körében keresett lakóhelyet. Itt alakultak ki a háborús létszámú tartalék századok véglegesen, s így a századiroda is. Parancsnokunk volt Rádu kapitány (román), őrmestervezető Jendzsikovszki, írnok Dr. Radó Endre debreceni kollégiumi tanár, Mán Artúr abszolvált jogász, ő önkéntes volt, Máramarosi József, telekkönyvvezető és én. Úgy a kapitány, mint az őrmester meglehetősen tekintettek az irodájukra, mert meggyőződtek, hogy jó kezekben vannak az irodai reszortok. Új élet, új atmoszféra, felelősség nélküli nyomtatvány munka, sok kimutatás, nagy jövőbeli függőség, behúzóds egy fedél alatti helyiségbe, védelem az esőtől, széltől, mind megvoltak. Idővel összeszoktunk, vetélkedve dolgoztunk, pontosan, tisztán, szépen, hogy a közelgő téli időre biztosítsuk jövő napjainkat a borzalmak ellen. A harcterről rémképeket rajzoló hírek és tények érkeztek. Az orosz előnyomulás még nem állott meg. Aknaszlatináról már a Tisza menti községeket nyugati irányban (Hosszúmezőt, Técsőt) ágyúzta az orosz. Kelet felől Nagybecskán át Sziget volt két oldalról veszedelemben. Keleti határszéli vármegyénkben is e csapataink harcban álltak az oroszokkal. Galiciából is hasonló hírek érkeztek. Csapataink állandóan nyugati irányba vonultak vissza. E haditények nagy veszteséget kívántak a mi részünkről. Mi, irodabeliek, egyelőre meghúzóds, biztonságos pozíciókban komolyan dolgoztunk abban a tudatban, hogy ezáltal állandó jellegűvé tudatosítsuk munkahelyünket. A sebesültek és hadirokkantak látása bizony lelohasztotta a magas harci kedv hangoztatását és helyet adott a harctértől való iszonyodás érzésének. A hinterlandban, belországban való visszamaradás lett a cél mindenkinek. Ezzel a mentalitással éltünk már a téli hónapokban, amikor a harcok Krakkó táján folytak. Tény, az oroszok a háborút felkészülten várták, az osztrák-magyar hadseregnek pedig még elegendő legénységi egyenruhája sem volt. Az országot a Krakkó felőli bekerítés veszélye fenyegette, hogy a százados, Rádu, velünk egyetemben egy dunántúli várost keresett a térképen, hova Balassagyarmatról elvonulhatunk. Szerencsére erős, hideg tél állott be. A Kárpátok Arcvonala a hadi mozdulatokat megrögzítette. A mi unalmas, monoton irodai életünk haladt. Reggel, ahogy a munka sürgőssé vagy mennyisége kívánta, 5-6 órakor már íróasztalnál ültünk, s dolgoztunk. Hogy a katonai adminisztráció mily terjedelmes és sokrétű munkát ad, arról csak annak van fogalma, ki abban aktívan vett részt. Igaz, ezek élelmezése, ruházása, kiképzése, személyes ügyek halmaz, a hadigép állandó mozgása permanens napi munkaanyagot termel ki. Mert munkánk az irodában állandóan volt.

Beszélek magamról: Az én egyéni adottságaim részemre már az első hónapokban kezdtek biztonságot nyújtani, éspedig: Az őrmesternek négy gyereke volt. Ezek közül a legnagyobb polgári iskolás lány, nála kisebb fiú, elemi iskolai tanuló volt. Az őrmester megkért, foglalkozzam a két gyerekkel. El is vállaltam. E tény az ő családi érdekeik megóvásába állította be az én személyemet. A gyermekek, mint magántanulók, le is vizsgáztak. Incorpore, mi, irodások, megittunk egy-egy pohár sört is. Ilyenkor előkerült a hegedű és az ének. Ezzel nagyon magam elé fektettem az őrmestert. Ez pedig minden volt, mondhatom. Hogy az én hangulat-keltő szereplésem bennünket, irodabelieket közvetlenebb, barátibb légkörbe vont össze, felszabadítván az iroda falain kívül a szigorú, rideg, katonai fegyelmen alapuló együttlét terheitől. A katonai fegyelem lényege a galléron díszlő csillag volt. Erre az őrmester nagyon vigyázott. Eljutottunk addig, hogy tizedesi ranggal önérzeteskedhattunk, további rendfokozati viszonyt az ő tekintélyének rovására nem engedett meg. Márpedig, az őrmester személye volt mindenben a döntő. Egy ideig a román Rádu százados a század költségeinek fedezetésére kiutalt összegből (élelmezésanyagi kiadások stb.) megtakarított részt zsebre rakta. Egy idei várakozás után az őrmester ez ellen a maga módja szerint tiltakozott, s meg is kapta igényeinek kielégítését. Mulató, borívó egyén. Csernovicban felesége nevén kocsmája volt. Az éjjeli mulatozás nála megszokott életmódot jelentett. Felesége állandóan vele tartott reggelig. Persze ebből az együttesből a hegedű és én sosem hiányozhattunk. Nálam ez nagy nehézséget jelentett. Nappali erős munka után pihenni vágytam, nem tehettem meg, mert vele

kellett mennem a szubordináció értelmében. Meg aztán ő, ha éjjel kirúgott a hámból (berúgott), reggel 5-6 órakor benézett az irodába, helyén van-e mindenki. Ezután visszafeküdt, nekem pedig szótlánul tovább kellett dolgoznom. Ilyen együttesekből kifolyólag véletlen folytán a százados részéről engem támadás is ért, de ő (az őrmester) mellém állt. Nehéz volt a helyzetem. Önérzet, öntudat csak bajt hoztak, ha jelentkeztek. A barakktáborban is folyt a munka. Állítottam össze egymás után a harctérre kivonuló menetszázadok névjegyzékeit. Már a 18-20 éves fiatal népfelkelők is kiképzetten, egyik-másik sírva, a sugatagi tanítványaim közül indultak életüket feláldozni. De miért? Kiért? 1914-15 telén erős hideg volt. A Kárpátok vidékén úgy délen, valamint az északi galíciai részen az erős tél, nagy hó nem engedte meg a mozdulatokat, szünet állott be. De a téli látszólagos csend nem volt más, mint a tavaszi nagy csapásra való felkészülés. Gorlicénél, Galiciában körülbelül Eperjestől északi irányban az egyesült német-osztrák-magyar csapat hatalmas csapást mért az oroszokra. Áttörvén az orosz hadállásokat, őket Volchiniától a román határig általános visszavonulásra kényszerítette. Óriási ember- és anyagveszteség mellett az orosz haderő megtört. Felszabadult Magyarország egészen és Galicia nagy része. Kisebb csatározások után sem szüntek meg ugyan, de ezek országunk határait már nem érintették, s így kormányunk nyugodtan szervezhette meg a háborús nemzetgazdálkodást, mert Európa országai, Anglia, Franciaország, véglegesen orosz szövetségesek lettek, bővülve az Amerikai Egyesült Államokkal és Olaszországgal, ki a mi táborunkból kilépve ellenségünk lett. A német hadsereg a nyugati fronton is győzedelmesen, francia földön harcolt. A mi 85. gyalogezredünk három zászlóalja az orosz fronton, egy, a 3. zászlóalj az olasz fronton talált beosztást. Mi Balassagyarmatról, mint 4. tartalék század zászlóalj, az orosz frontra küldtük fiainkat. Az irodánkban teljes hadiszolgálatos munkastílus alakult ki. Unalmas sablon. Embereket besoroztunk, felöltöztettünk, átadtuk a szolgálatvezető őrmesternek katonai kiképzésre. Mindenikünknek megvolt a maga reszortja. Ambiciózus, vetélkedő munkát fejtettünk ki. Mindenki borzongott a harctértől, tehát jó munkával igyekezett biztosítani a bőrét. A mi irodai munkásságunknak jó híre volt úgy a zászlóalj parancsnokságnál, mint a többi kollegiális körben. Jó hírverő volt az őrmester is, aki a maga előnyeit a mi munkateljesítményeinkkel akarta biztosítani. Év végén a napi parancs egy szakaszban dicsérőleg rólunk emlékezett meg. Idő közben századosunkat letartóztatták. Faji érzelmeit követve haditérképeket szolgáltatott ki Romániának. Kaszírő szeretője árulta el Rádu Tráján urat. 1916-ban vagy 17-ben a kassai hadbíróóság felmentette, mert 1915-ben Románia még szövetségesünk volt. Ő maga gyomorbajával markírozott a harctér ellen. Utána jöttek-mentek a századparancsnokok. Egyről, Popescuról emlékezem most meg. Fiatalkorú százados volt. 1913-ban a 85. gyalogezred Sugatag környékén hadgyakorlatot tartott. Kaszinóban találkoztunk, szimpatizáltunk. Bejárt hozzám zongora és hegedűszóra. Most viszontláttuk egymást. Nem nézett el katonai szokás szerint a fejem fölött, hanem a barátkozást azon a nívón folytatta, ahol elhagytuk. Elhozta Gyarmatra feleségét és anyósát. Bejártam hozzájuk. Mikor ismét kiment a harctérre, kért, itt maradt családját látogassam meg.

Megfigyelésre méltó jelenség volt, hogy az élelmezés, adminisztráció és posta, szóval fegyvertelen szolgálatnál sokan voltunk tanárok, tanítók. Nem azért, mintha a pennaforogtatás lett volna ennek előfeltétele, hanem azért, mert a szellemi felsőbbrendűség így termelte ki önnön magát. A tanítói, tanári élet az e munkakör betöltését például az élelmezés terén nagyszerűen produkálta. Ezért voltunk sokan ily szolgálatos tanügyiek. Dr. Radó, Kandrai Géza, Bekes, Kocsán, Dunka, Balás Lajos, Budaváry, sokat tudnék felsorolni mindnyájan egy negyedik pót századnál pót zászlóalj csomósodtunk össze. Beéltük magunkat e munkakör szellemébe úgy, hogy tanügyi problémákkal még véletlenül sem foglalkoztunk. Korán keltünk, későn feküdtünk, de pontos, rendes lelkiismeretes munkát végeztünk és a háború várva várt vége csak nem jött. De az oroszok 1916-ban a Mazuri-tavak mellett hatalmas vereséget szenvedtek. Hindenburg, német marsall volt a keresztapjuk. A vereség hatására a legdélibb fronton - Bukovina - is

vissza kellett vonulniuk. Ily nagy ütközetek után joggal várhattuk a háború befejezését, mi laikusok, de Amerika belépése a háborúba újabb impulzív erő volt a háború folytatására. Katona voltam, s úgy éltem, mint egy katona. Lakásom jó volt, kényelmes, bérelt szobám elég messze az irodától és a barakktábortól. Csak háltni jártam haza, mert egész nap vagy az iroda vagy a barakktábor volt a munkahelyem. Egy ideig vendéglőben étkeztem, de az őrmester bennünket irodaiakat, hogy a maga jövedelmét fokozza, magához vont kosztra. Napi hús és egyéb kijáró fejadagjainkat a konyháról természetesen hazavitte, felesége talán rosszabbul, mint a konyhán, megfőzte nekünk, s kitálalta. Egy héten hétszer zsírban sült marhahús, legtöbbször burgonyával, ritkán mással. Tészta, süteményfélék? Soha. Természetes, ezt a cukrászdában pótoltam. Én megtehettem, mert a postatakarékkönyvem zsebemben volt állandóan. Tehát a pénzkérdés nem zavart. Mi tanítók, tanárok, hetenként találkoztunk. A Thuróczy-féle vendéglő szálloda volt a találkozás színhelye. Kedves helyiség. Cigány játszott. Elbeszélgettünk, hangulatoskodtunk, volt közös témánk, mindnyájan máramarosiak, ungváriak voltunk. A tulajdonosnak két szép lánya volt: Irénke és Margitka. Mindkettő szép, kedves teremtés. A kisebb, Margitka, bájos, karcsú teremtés, állandó mosollyal az arcán. Háborús menyasszonya volt egy Kukry nevű hadnagynak, de a vőlegény künn volt a harctéren. Irénke erős, jól megtermett, komoly lány volt, ki a háztartást anyjával a vendéglő konyháját vezette. A dologtól nem félt. A súrolókefét kivette a cseléd kezéből, s gyakorlatilag mutatta meg a rendes síkálás művészetét. Ha sok volt a vendég, maga is kiszolgált az étteremben. Mint protekciós személy voltam. Szép, nagy adagokat kaptam vacsorára a szép énekért és a jó muzsikáért. A kölcsönös rokonszenvnél melegebb érzéseket tápláltunk egymás iránt. Mindig azt hitte felőlem, hogy máramarosi oláh vagyok, a valóság kiderülése után nagyra becsült és szeretett. Öröme szolgált, ha a társaságunk fenntartott asztalát elfoglalta. Ilyenkor mindkét testvér körünkbe telepedett meg. Ily alkalmakkor emelkedtünk ki az utálatos katonaélet nyomottságából, szabad teret engedvén mindenki magának individuális szellemességének. Sokszor csak a záróra szakította meg az együttlétet. E találkozások voltak a balassagyarmati tartózkodásomnak gyöngyei.

1916-ot írtunk. Meghalt I. Ferenc József, IV. Károly lett Magyarország királya. Mindenki az általános leszerelést, a békét várta. Sajnos ez sem hozta meg. Mint már meguntam az alázatoskodást, állandóan szolga módra alkalmazkodó életet. Újabb századparancsnok jött, Asmann, nyugdíjas százados személyében. Rövid idő után látván biztonságosan beépített, fölényeskedő helyzetemet, üldözni kezdett. De ez nem ment. Ezután gyűlölt és minden nap sértegetett. Ez ment, mert én tizedes voltam, káplár, ő pedig százados. Elhatároztam, kimegyek a harctérre. Titkon írtam Popescu százados barátomnak, ő válaszolt, és megjelölte, hogy a 103. gyalogezredhez induljak. Senki sem tudott semmit. Egy napon reggeli kihallgatáskor jelentkeztem Asmannál, kérem az 5. századhoz való áthelyezésemet, mert ki akarok menni a harctérre. Das ist unmöglich - felelte ő. Hülye volt most is, mert mindenki akkor és oda mehetett ki a harctérre, ahova éppen akart. Ő úgy nézett reám, mint aki fél a harctértől, én pedig őt is és az egész irodát e tettemmel lefőztem. Rövid pár nap alatt megkaptam a csuka-szürke ancugot, és mint „rechnungsunteroffizier” (számvevő), a menetszázadban álltam. A századparancsnok egy Simon nevű zsidó főhadnagy volt. Polgári életben falusi jegyző a Szilágyságban. Szankulics és Bernát nevű tanítók voltak még velem szakaszparancsnokok hadapród őrmesteri rangban. Rövid időn belül, mint a 17. menetszázad, el is indultunk 1916 augusztus havában. A hadizónába érve első pihenőnket tartottuk, amikor egy Horváth nevű őrmester jelentkezik Simon főhadnagynál ezredparanccsal, hogy Bekes István számvevőt, mint egyedül utazót, az ezredirodába rendelték. Századomat elhagyván, másnap jelentkeztem Popescunál, ki a 103. ezrednél segédtsit volt. Beosztásomat is megkaptam az ezred proviánturához, élelmezési osztályhoz. Legjobb beosztás. Augusztus hónapban, 1916-ban értem ki a harctérre. Ugyancsak e hónapban halt meg Egerben Náci öcsém. Szegényt a szívbaja ölte

meg. Így tehát három fiútestvérek maradtunk, mindhárman katonák. Kálmán Bécsben, Gabi katonai kiképzés alatt Balassagyarmaton, én a harctéren. Alig foglaltam el az új beosztásomat, miniszteri rendelet érkezett, hogy legénységi állományban lévő, de tiszti jogosultsággal rendelkező egyének tisztiiskolába küldendők. Én tekintettel a jó pozíciómba, nem jelentkeztem az iskolába, megmaradtam kapott beosztásommal. Szolgálatom akkor volt nehéz és felelősségteljes, ha ezredünk a frontszakaszon mozgásban volt. Akkor nekem is, az élelemmel, konyhakkal, esőben, sárban, vízben, ismeretlen utakon mindig az ezred nyomában kellett lennem, mert az ezredállományt, legénységet, tiszteket hiánytalanul el kellett látnom. Ezredünk, a 103-as gyalogezred kombinált ezred volt 5 zászlóaljjal, amely kiegészítést az ország minden gyalogezredétől kapott. Az ezredparancsnokság a Brzezany melletti erdőben volt, e frontrészt foglalta el ezredünk. Velünk szemben magasabb fekvésben húzódott az orosz arcvonal, előnyös helyzetben. Sok ponton beláthattak ezredünk mozgásába. Éltek is vele. 1917 márciusában erős ágyútűz alá vettek bennünket, azaz az élelmezési osztályt, hogy mindennel, lovakkal, szekerekkel, élelemmel szaladnunk kellett alkalmasabb, védettebb helyre. Hinovice mellett, az erdőben barakkot építettünk, s e helyen állapotunk meg leghosszabban. Az élet egyhangú, unalmas élet volt. A mindennapi élelem elszállítása a központi raktárból, s annak elkészítése, kiosztása. 1917 szeptember havában hagytuk el Hinovicét, s követtük a nagy orosz visszavonulást az orosz határig, a Zbruc folyóig (természetes határ), hol Skála városában gróf Goluchovszky osztrák külügyminiszter kastélyában telepedtünk meg. Az oroszok visszavonulása oly gyors iramú volt, hogy anyagi állományunk nagy része visszamaradt. Skálából 100 szekérrel ezek utanszállítására vissza kellett jönnünk. Őszi hideg idő volt, erdőben, pusztán aludtunk. Meghültem, vérhasba estem. Visszatérve Skálába, kórházba kerültem. Nem voltam pozitív vérhasas, 4-5 heti fekvés után elhagytam a kórházat. Jöhettem volna haza a hátszágba, nem tettem. Idő közben Rades ezredes összelopott 2 vagonnyi holmiját Skálából Marosújvárig szállítottam, s ezért 2 heti szabadságban részesültem. Hazajöttem Aknaszlatinára. Visszamenve már az ezredet nem találtam Skálában, elvonultak Ukrajnába. Skivenki gyűjtőállomáson maradtam, annak lettem parancsnoka. Mikor az összes szabadságoltak, kb. 100-120 ember visszaérkezett parancsra, az ezred után mentünk, amit Juzovka (Ukrajna) városában utol is értünk. Az Ukrajnában lévő osztrák, magyar csapatok feladata volt a németekkel együtt a bolsevistáknak innen való kiűzése. Itt jó, víg életünk volt. Nagyobb központi városokban állomásoztunk. Az itteni városokban sok német eredetű ember, mind iparos vagy kereskedő honolt. Ezekkel kötöttünk jó ismeretséget. Intelligens, magunkfajta életet éltek. Zongora volt a háznál. A családok szívesen láttak, tiszteletünkre zsúrokat, vacsorákat adtak. Én egy Kronberg nevű szalámigyáros szívesen látott vendége voltam. Két leánya volt: Zseni és Viktória. Innen Juzovkából Alekszandrovszkba, majd Jekatyerinoszlávba a Dnyeper folyó mellett vonultunk. Jekatyerinoszláv kormányzósági székhely, nagy város. Külön pénze volt rubel értékben. A nagyizlésra hajlamos Proviánt urak így szabad folyást engedtek akarataknak. Élelemben az oroszok bőségben éltek. Mindent vásárolhattunk az ezred részére a parasztoktól. A parasztok nyáron paraszti gazdálkodók voltak, télen bányákban és gyárakban dolgoztak. Nyári időben a vasgyárban munkaszünet volt. Az orosz paraszt a kultúra alacsony fokán állott. Tisztaságra nem helyezett nagy súlyt. Tetvesek voltak. Sok ukrán tanítóval kötöttünk ismeretséget, kik egy internátusban elhelyezkedve ukrán nemzeti tantárgyak, nyelvi, történelmi, földrajzi tanfolyamot végeztek. Vagy tizet közülük teára hívtam meg egy délután, s finoman megvendégeltem. Hát ilyenre is volt idő Ukrajnában. Egy özvegy asszonynál laktam, kinek három katonatiszt fia volt. Egy sem akart a bolsevista hadsereg katonája lenni. Otthon ültek. Munkát vállaltak, kutat ástak stb., fizikai munkát vállaltak, úgy keresték meg a mindennapi megélhetéshez szükséges pénzt. Mindegyik valamelyes hangszeren játszott. Balalajka volt a nemzeti hangszerük. Együtt muzsikáltunk, baráti viszonyban éltünk. A Dnyeperen éjjeli halászatot rendeztünk egy öreg orosz halász vezetésével. Arra is ráértünk.

Életünk változatos volt. S ily közvetlen összeköttetésekkel, mondhatom, sikerült az orosz nép életét megismernem. Ők a magyarokra nem néztek ellenséges szemmel. Különbösen is, Magyarországot Ausztriáckival egy államnak tekintették. Magyarország külön határáról az intelligens embernek sem volt fogalma. Annyi búzájuk volt fölöslegben, hogy még 1918-ban sem ettek csak fehér kenyeret, mit a mi katonáink kalács néven vásároltak. A dohány nem volt monopólium, rengeteg cigaretta készletük volt, katonáink hátizsák számra vásárolták s szállították üzletelésre haza. De a gondtalan, vendégszerető életnek is vége szakadt. Parancs jött, ezredünket az olasz frontra vezényelték 1918 augusztusában. Bevagoníroztunk, s indulunk. Baj lett az olasz fronton. 1916-ig, amíg Románia, mint szövetséges, a mi oldalunkon harcolt, a magyarországi román katona megbízható anyag volt. De az 1916-os erdélyi román betörés és Románia leverése után a román katonai anyagból összetett ezredek nagy része, melyek az olasz fronton harcoltak, átpártoltak, átszöktek ellenségeinkhez, s nekünk mint hézagpótlóknak kellett az olasz harctérre jönnünk. Így tehát az ukrainai életnek vége szakadt. Összefoglalva: Skálából indultunk el Skivenkin át Podoliába, itt a Kamienszki-Podolszki határállomáson át Ukrajna földjére léptünk. Smerinka, Alekszandrov, Juzovka, Jekatyerinoszláv voltak nagyobb helyek, hol táboroztunk. Az élvonal csapatok Odesszáig mentek le. Ukrajnából visszajövet Lembergen (Lwow) át a Kassa-Oberbergi vonalon Csehországba, onnan Bécsen át Triesztnek tartottunk, s a Brenta folyó völgyében, Borgóban vagoníroztunk ki. Az útvonal hosszas és unalmas, reám nézve majdnem halálos volt. Ebben az időben ezredünkben spanyolnátha, tüdőkolera szedte áldozatait. Gyógyszere nem volt. A betegség rövid lefolyású volt. Egy szabadságáról egészségesen visszaérkezett szakaszvezető 48 óra leforgása után már a halottasházban volt. E ragályos nyavalyát én egy kotinkai, Sugataghoz szomszéd község nálam szolgáló kocsistól kaptam meg. Bécsben már 40 fokos lázzal feküdtem vizes lepedőkbe burkolva. Gondoltam, végem van. Meg is hagytam velem szolgáló barátainak, hogy Triesztben temessenek el. Nem így történt. Megérkeztem magam vonszolva Borgóba. Napsütéses házfalnál ülve mondom egy Krautsieder nevű emberemnek, vegyen ki aládából egy 7 decis Keglevich-féle konyakot. Ösztönszerűen jót húztam belőle. Másfél óra múlva egy alkalmas pincében három napos székrekedés után kipakoltam, miután megkönnyebbültnek éreztem magam. Kórházba kerültem. Itt látogatott meg Gabi öcsém, ki ezredével szomszédunkban táborozott. E látogatás őt mentette meg a haláltól. Őt én inficiáltam, megbetegedett, s kórházba került ő is. Ezrede egy hét múlva tűzvonalba került, nagy embervesztéssel szenvedett. Gabi öcsémnek ez idő alatt sikerült, mint betegnek a salzburgi kórházba jutnia, épp bőrrel megmenekült a haláltól. A kórházból kikerülve átvettem a szolgálatot. Lélekben és testben teljesen összetörve a nagy raktár - egy postaépületben - volt az otthonunk. Oroszországból több vagon búzát, egyéb élelmet, lovakat hoztunk magunkkal. Búzát a trieszti malomban őrltettem. Egy részét az éhező olaszoknak adtam el. Lovakat is hasonlóan áruba bocsátottam. Felelősek egy Kucsics nevű kapitány és egy Bellus nevű főhadnagy parancsnokok voltak. Annyi pénzem volt, hogy nem tudtam hova tenni. Sapkáim tetejébe varrtam be. Idegrendszerem nagyon meggyengült. A megszakítás nélküli több, mint 2 éves harctéri szolgálat, különösen a betegség utáni testbeni legyengülés idegileg annyira megviselt, hogy állandó álmatlanság gyötört. Hónapokon keresztül be nem hunytam szemeimet. Éjjeli nem alvás és nappali szolgálatos fennlét fizikailag teljesen legyengített. Csontig fogytam le. Emlékszem jól, egy éjjel a nagy postaépületi raktárban ágyamban fekve sírva anyámhoz fohászkodtam. Szabadságot nem adtak, az olasz front kritikus front volt. Mindkét oldalon nagy összecsapásra való előkészületek jelei mutatkoztak. Állandó éjjeli-nappali ágyútűz. A tartalék ezredeket is a tűzvonal szomszédságába vitték. Egy délután, szép őszi napon, mikor mi a 103. gyalogezredünk is előnyomulásra kapott parancsot, hátulról az élen lévő szakasz felé lövések dördültek el. „Megállj!” szólt a parancs. Tovább egy lépést sem tettünk. Sasszárnynon jött a hír: kitört a forradalom. E hír mindenkit meglepett, kővé mered-

tünk. „Fegyvert eldobni és vissza!” hangzott az ismeretlentől jövő parancs. Kevés várakozás után kezdetben lassú ütemben, később mindenki eldobta fegyverét. Ha nem, akkor azt saját biztonságára vagy céljaira tartotta magánál. A katonai sorok felbomlottak, megkezdődött a legénység visszavonulása csapatokban a legközelebbi vasútállomás felé. Mi a Budapestnek tartó proviánturások, Ambrosius ezredparancsnokkal és több magyar származású tiszttel egy csoportban Salzburgnak tartottunk. A forradalom borzalmai már útközben jelentkeztek. A trénkocsisok lovaikat hámból kiengedték szabadjára. A lovak keresztül-kasul futkároztak. Amelyik jobb húsban volt, leölték, sütöttek-főztek belőle. A gépkocsikat a vezetők a magaslatokról völgyekbe engedték. Ott lett ronccsá. A katonaság a raktárakat rabolta ki. Egy katona a magával hurcolt zsák cukorból annyit falt, hogy gyomra felmondta a szolgálatot s ott halt meg a zsákját szorongatva. Egy baka a leütött lóból a vesepecsenyét hasította ki s abból falatozott. Láttam egy alagúthoz közeledő vonatot, a kocsi tetejéről a szűk alagútnyílás úgy söpörte le a katonákat, mint a kukoricacsövet. Ki fej, ki láb, ki kar, ki törzs nélkül potyogott le. Én egy barátommal jól kiszalmázott szekéren utaztam. 2-3 nap múlva Salzburgban voltunk. Budapestig volt élelmünk. Bevagoníroztunk. Magammal hoztam kedves Frici nevű hátszlovát is, amit Budapesten vettek el tőlem 2 éves kitarató, hű szolgálat után. Vonatunkat Bécsnek irányították. Haladtunk. Minden állomásnál valamit az élelemből vámként le kellett adnunk. Bécs előtt Schwechat állomásnál az osztrák sógorok mindenünket elszedték, még a katlanból a félig megfőtt marhacombot is. Egy gyönyörű belga vadászfegyvert szereztem Oroszországban, magyar nemzeti lobogóba csavartam, sarokba dobtam a vagonban, azt is elvitték a rohadt osztrákok.”

Ötórai tea

Sokáig olvasta az öreg doktor, hogy mi minden történt nagyapjával, a közelebbi, távolabbi rokonokkal. Végtagjai eközben felmelegedtek. A forró zuhany megtette a hatását.

- Ez a huszadik század egy diliház volt - mondogatta, ha egy-egy elképesztő részhez ért a napló olvasásában. - Ebben az átjáróházban soha, semmiben nem lehetett biztos az ember. Ha ingatlanai voltak, akkor azt vagy szétlúgták az oroszok, vagy beköltöztek az új rezsim (új ország) új hivatalnokai, vagy államosította a nemzeti hovatartozás nélküli Rákosi. Ha készpénze volt, akkor azt vagy annulálta az infláció, vagy tizedelte a békekölcsön, vagy csak egyszerűen fölérték, mert a havi fizetések nem fedezték a megélhetést. Itt lehetetlen volt tervezni. Minden újabb rendszerben a nulláról kellett kezdeni. Miközben a háború pusztításai ellenére, a romokban álló Európa, az egyre konszolidálódó nyugat polgárai bizakodva nézhettek a jövőbe, ahol a jól végzett, szorgalmas munka, ha nem is pár év alatt, de néhány évtized alatt tisztas vagyont felhalmozását tette lehetővé, amely a megöregedettek számára gondtalanul élhető visszavonulást biztosított. Apám és anyám nyugdíja a rendszerváltás után csak a napi, szerény megélhetést engedte meg. Egy életen át nem tudtak felhalmozni annyi, hogy öreg napjaikat anyagi biztonságban, utazgatással töltsék. Elnéztem a kedélyes osztrák, francia, japán nyugdíjasokat, akik miután beutazták az összes fontosabb helyet, ellátogattak a Jóisten hátsó udvarába is, Magyarországra. Ha csak egyetlen nagyobb utazásra futná a megtakarított pénzükből, biztosan nem ide jönnek.

A hangos beszédől, vagy a forró víztől megszomjazott az öreg doktor. Még szinte le sem ült, máris feltápáskodott, hogy igyon valamit. Először arra gondolt, hogy felhajt egy fröccsöt, de aztán az eszébe jutott, hogy nem is oly rég, hova vezetett egy ilyen fröccs megivása. Inkább úgy döntött, hogy vizet forral, és megiszik egy gyümölcsteát. Meggyújtotta a gázt, majd vizet engedett a vízforraló edénybe. Mindig ugyanabban az edényben melegíti a vizet, de még a tojást is ebben főzi, így aztán az a kis horpadt alumínium lábos csupa vízkő. Időnként hozzacsapdossa a mosogató széléhez, mert ilyenkor rengeteg táblás vízkő hullik le az edény faláról. Ettől megtisztul egy kicsit - még tovább horpad - és újra használható lesz egy darabig. A csapdosás persze kellemetlen lármával jár, amit a szomszédok káromkodással nyugtáznak, ha nyáron, nyitott konyhaablak mellett történik mindez. Enyhe pezsgő hang kezd hallatszani a vízből. Közeledik a forrásponthoz a víz hőmérséklete. Ez a hang nagyon kedves az öreg számára. Fiatal korában, vasárnaponként ő készítette a család számára a reggelit, aminek elmaradhatatlan része volt a rituális tea, amely többnyire valamilyen gyümölcsből készült, általában szárított meggyből vagy eperből. A tea mellé pirítós is készült, akár lágy tojás, akár ham and eggs volt a fő étel. A vasárnap reggelhez elválaszthatatlanul hozzátartozott a készülő pirítós, a ham and eggs szaga, és a gyümölcstea illata. Saját gyermekkorához is tartoztak ilyesfajta szagélmények. Ezeknek a jelentősége mára már aránytalanul megnőtt. A gyermekkor biztonságérzetéből már csak az aranygaluska szaga maradt meg, a fényképek, az érzések, a szomorúságok és a szeretet mindenek felett álló, mindent jelentéktelenné, elhanyagolhatóvá tevő valósága, amely alany és tárgy nélkül is képes az önálló létezésre.

Annyira nem jó a lágytojás pirítóssal, hogy csak ezt kelljen enni minden reggel. A koleszterin miatt ráadásul egészségtelen is a rendszeres tojás evés. (Az öreget a koleszterin egyáltalán nem érdekelte. Túlélte a tífuszt is, még a beduinok is jók voltak hozzá, akkor már csak nem bánik el vele egy kis koleszterin.) A készülő pirítós, és a gyümölcstea illata az elvesztett biztonságot adta vissza, vagy legalábbis azt az illúziót keltette, hogy a másik szobában ül a gyerek vagy még inkább a mama és a papa. Mert a biztonságban lét, a stabilitás érzete, az

állandóság tudata olyan, mint a levegő, rövid ideig lehet élni nélküle, de tartósan lehetetlen. Közismert, hogy a leggyakoribb stressz ok a félelem, a bizonytalanság miatti szorongás. Aki egyedül van, az egyetlen percre sem lazíthat, annak minden pillanatban készen kell lennie. A törzsfejlődés során megtanultuk, hogy ha együtt vagyunk, akkor már nem kell izgulni.

A víz már percek óta bugyogott az alumínium lábosban, mire az öreg észrevette. Ráöntötte a szárított gyümölcszemekre, és lefedte. Legalább öt percig állni kell hagyni, hogy minden íz kioldódjon. Letelt az öt perc. Levette az öreg a teáskanna tetejét, amely kis, kecses porcelán sapkaként ült a helyén. Finom illat terjedt szét a konyhában. Az öreg többször is odahajolt a teáskanna fölé és bele-bele szippantott a felfelé törő gőzökbe, amely úgy tekergőzött, mint a dzsinn, amikor kihúzták a dugót az öt fogvatartó palackból. Dzsinn persze nem jött ki a teáskannából, az illat viszont betöltötte az egész szobát. A szép kis kannából elkezdte kitölteni a teát egy hasas bögrébe. Nem valami elegáns darab, de nagyon szerette a doktor. Az első hasas bögrét az apukájánál látta. Minden reggel ebből itta a tejes kávéját. Nagyon édesszájú ember volt. Három deci tejeskávéba képes volt húsz kávéskanál cukrot tenni. Kicsi gyermek korában sokat látta ezt a bögrét, és mint tudjuk az állatvilágban a bevésődés alapvető. Az egy bizonyos kor előtt látott dolgok, lények, egy életre bevésődnek az agyba. A zebrák, libák esetén ez a szülők, a család, a csorda, a csapat felismerését segítik, illetve az eltévedést, az elveszést akadályozzák meg. Ilyesmire nekünk, embereknek is óriási szükségünk van. Akinek a bevésődés tárgyi és szellemi értelemben elmaradt, az eltévedt egyszer s mindenkorra.

Ez a hasas bögre is a bevésődött dolgok közé tartozott, mint a füles fotel, vagy az a kék váza, amiről csak akkor derült ki, hogy egy vízipipa alja, amikor egy ugyanolyan alakú „vázát” látott a doktor a damaszkuszi szukban a vízipipa árusnál. Ott jött rá, hogy amit mindenki vázának hitt - még a nagypapa is, aki a Don kanyarból hozta haza, mint hadi zsákmányt - az nem más, mint egy közönséges vízipipa tartozék, amelyen keresztül bugyborékol át a füst, hül le teljesen, és tisztul meg a káros kátránytól.

A másik hasasbögre emlékkép már nem bevésődés révén került be a doktor fejébe. Éppen a bevésődött bögre okán vett mindenkinek a családból egyet-egyet, amikor meglátta őket az egyik porcelánbolt kirakatában. Eszébe jutott a papája, és vett hármat, egyet a feleségének, egyet a lányának, egyet magának. Még most is megvan mind a három, pedig már rajta kívül senki nem iszik belőlük. Aprókat szűröskölt az öreg, jó hangosan, ahogy nem illik sehol a világon. Nyugodtan megtehette, akár szellenthetett is volna, amekkorát csak akar, úgysem hallotta volna meg senki. Elmélyülten ízlelgette, szopogatta a gyümölcssteát. Egészen felforrósodott tőle. Izzadni kezdett, de annyira, hogy le kellett vegye a szvetterét. Kicsit félre is tette a teát. Ekkor csöngettek.

- Ki lehet az? - tűnődött a doktor - a gázt és a villanyt már kifizettem. Odament az ajtóhoz, és kikukucskált a kémlelő nyíláson. Csinos, középkorúnál már idősebb, de még mindig jó karban lévő nőt látott. Kinyitotta az ajtót.

- Jó napot kívánok, Bekes úrhoz van szerencsém? - köszönt kedvesen.

- Jó napot, igen én volnék. Mi járatban tetszik itt lenni, ahol a madár se jár? - mondta az öreg.

- Koncz Kati vagyok, Zsókanak, a bácsi lányának egykori kolléganője és barátnője.

- Jaj, kedvesem, hát kerüljön beljebb. Meséljen, mi van az én kis Zsókámmal.

- Jól van, minden rendben van. Épp most jöttem vissza Amerikából. Három hétig voltam a Zsókaéknál. Hivatalos ügyben jártam ott, és véletlenül összetalálkoztunk egy bevásárló központban. Csak egy hetet szándékoztam ott tölteni, ameddig a konferencia tart, de Zsóka kért, hogy maradjak, lakhatok náluk, ameddig csak akarok. Elfogadtam a meghívást, mert

olyan kedvesen invitált, és ráadásul nem kellett hazasietnem. Elvált asszony vagyok, a fiam fél éve nősült, a lányom pedig Franciaországban jár egyetemre. Miért siessek vissza. Olyan jó volt találkozni vele, sok éve nem láttuk egymást. Ezt a kis dobozt a Pista bácsinak küldi. Saját készítésű püspök kenyér van benne. Azt mondta, hogy „Ez a papa kedvence, hadd örüljön egy kicsit. Amíg eszi legalább rám fog gondolni”.

- Ó, kedveském, én nem csak akkor fogok rágondolni. A nap minden órájában eszembe jut, ha van püspökkenyér, ha nincs. De azért nagyon köszönöm. Kér egy kis gyümölcssteát? Frissen főtt, még tűzforró.

- Köszönöm, kérek.

- Hasas bögrébe, vagy inkább elegáns porcelán csészébe kéri?

- Ha már választhatok, inkább porcelánba.

Kivett az öreg a vitrinből egy csészét, egy kistányért és egy ezüst kanalat, valamint egy szintén ezüsből készült cukortartót. Teletöltötte a finom herendi porcelánból készült csészét a teával.

- Tessék, szárított meggyből van, ez a kedvencem. Meséljen valamit a lányomról. Levelezgetünk, meg aztán havonta egyszer-kétszer föl hív. Többnyire tudom, hogy mi van velük, de azért kíváncsi vagyok.

- Jól van, a gyerekekkel nem találkoztam, már nem laknak otthon. Ahogy hallottam szépek, kedvesek, és magyarul is elég jól tudnak, ahhoz képest, hogy az apjuk nem magyar, és angol nyelvi környezetben élnek. Nehéz megtartani a nyelvet ilyen körülmények között. A Zsóka szinte semmit nem változott. Jókedvű, kacagós, mint régen. Olyan jól esett, hogy ennyire megörült nekem. Úgy látom, hogy honvágya van, pedig egy szóval se mondta. Olyan szeretettel beszélt Magyarországról, a Pista bácsit annyit emlegette, hogy szerintem ő is magára gondol a nap minden percében.

- Hát pedig rosszul teszi. Neki nem énrám kellene gondolnia, hanem a családjára. Van neki férje, gyerekei, ne az öreg Tatikára gondoljon. Vagy talán nincsenek jóban? - emelte fel kérdően a szemöldökét az öreg doktor.

- De igen, azt hiszem jóban vannak - válaszolt nem túl meggyőzően Kati.

- Ne haragudjon kedveském, de ez túl iskolás volt. Kérem, mondja meg őszintén, hogy mit látott. Vagy talán Zsóka mondott is valamit? Kérem ne titkoljon el semmit. Öreg vagyok, a napjaim, de lehet, hogy a perceim meg vannak számlálva. Lehet, hogy már sosem látom meg újra a lányom kedves arcát. Azt hiszem jogom van tudni az igazságot.

- Pista bácsi, olyan nehéz helyzetbe tetszett hozni. A Zsóka elmesélt sok mindent, de a lelkemre kötötte, hogy ne mondjam el magának. Mit csináljak, ha én is úgy érzem, hogy joga van tudni mindent vele kapcsolatban. Hol is kezdjem? Ahogy tetszett mondani gyakran beszél a Zsókával, de telefonon csak rövid információkat lehet közölni, elmélyülten beszélgetni képtelenség. A levél sem alkalmas igazán lélekbúvárkodásra, vagyis egyáltalán nem lehet csodálkozni azon, hogy nem kerültek a felszínre a problémák.

- Bocsásson meg, hogy közbevágok, de hát mi beszélünk személyesen is. Utoljára három éve volt itthon a lányom, akkor miért nem beszélt a bajairól.

- Mert - feltételezem - soha sem egyedül jött. Biztosan jöttek a gyerekek is. Ezalatt az idő alatt azzal volt elfoglalva, hogy megmutassa nekik a régi hazáját, hátha ők is megszeretik.

- Ez bizony így volt. Szinte egyetlen percre sem voltunk kettesben. Milyen buta voltam. Éreztem, hogy valami nem stimmel. Csakhogy féltem attól, hogy félrehívjam, és megkérdezzem „Mi van veled?”. Inkább úgy tettem, mintha nem vennék észre semmit. Kényelmes, egoista vén szar vagyok.

- Ne szidja magát Pista bácsi, fő, hogy kiderült. Amint azt, gondolom, tetszik tudni, a Zsóka odakint nem dolgozott, a gyerekek nevelése foglalta le. Csakhogy éppen emiatt nem tudott gyökeret verni az új hazában. Nem tudott új kapcsolatokat kiépíteni, mivel nem volt munkahelye. Emiatt kihívásoknak sem kellett megfelelnie, aminek következtében a sikerélmények is elkerülték. A szomszédok, az óvodai, iskolai anyukák, az aerobic trénerek nem barátok. Most már, hogy jócskán felnőttek, kirepültek a fészekből. Nem csodálom, ha rátört a magány. Egyébként is hihetetlenül felszínes az az ország. Nem is tudom, hogy hogyan lehet így élni. Mindenki mosolyog, de mégis minden kong az ürességtől.

- Amerika ilyen, tudom.

- Ahogy mesélte, csak teltek az évek, egyre szebb lett minden, ami itthon van. Azt mondta, hogy élete legnagyobb ballépése volt, amikor otthagyta gyermekkorá színterét, a pilisi dombokat, a büdös Pestet. Pedig Rich igazán rendes férj. Minden tőle telhetőt megtesz. Sokat dolgozik, jól keres, figyelmes, minden nyáron elutaznak valahova együtt. Bárcsak nekem lett volna ilyen férjem. Nem is panaszkodott rá a Zsóka, csak úgy mondta „néha olyan idegen, pedig amúgy megért engem”.

- Higgye el, ismerem én ezt. Én nem emigráltam, és mégis ismerem ezt az érzést, amikor negyven után elkezdenek dolgozni az elmúlt évtizedek eseményei. Feltehetőleg ilyenkor átalakul a test. Anyagcseréje lelassul, bizonyos vegyületek mennyisége megváltozik, és ettől a kommunikáció milyensége is változik. Bizonyos emlékképekhez gyorsabban, másokhoz lassabban férünk hozzá. Ami el volt temetve 30 évig, az most a felszín közelébe kerül. Lépten nyomon beleütközünk, pedig nem akarunk.

- Azt mondja a Zsóka, hogy azon veszi észre magát, hogy a Rich nem érti, hogy miről beszél. Hiába mondja el neki, hogy nem tudja megszokni az Újvilágot, hogy itt még mindig idegen. Nekem állandóan a mamájáról beszélt, a Balaton-parti sétákról, a tihanyi panorámáról, a kertben szedett mandulák ízéről, és arról, hogy Pista bácsi ott él egyedül, ahelyett, hogy együtt lennének.

- Hát igen. Itt élek egyedül, mert ez a dolgok rendje. Én már öreg fa vagyok az átültetéshez, semmi kedvem máshol élni. Már utazni sem szeretek. Akkor se mentem, amikor még fiatal voltam. Én ide tartozom, de ahogy látom szegény Zsóka is. Megértem őt, és sajnálom is, nem lehet könnyű neki. Innen nem tudok segíteni, de ha mellettem lenne se tudnék. Ez az érzés sajnos nem valós dolgokon alapszik. Ez az természet nagy hazugsága. Most kezd rájönni arra, hogy becsapták. Az egész csak egy nagy léggömb volt, minden gáznemű, csak a lufi felszínén van egy kis anyag, de a durranás után az is semmivé lesz.

- Meg azt is mondta, hogy odakint a szülők nem élnek együtt a gyerekeikkel, még öreg korukban sem. Mindenki önálló, független individuum. Rideg, embertelen világ.

- Ez pontosan így van, de nem csak ott, hanem itt is. Kár volna kárhozatni szegény amerikaiakat azért, mert náluk világosabban jut kifejezésre az, amit mi itt a szőnyeg alá söprünk, és elhítetjük magunkkal, hogy mi nem hagyjuk egyedül az idősebb generációkat. Mindannyian egyedül vagyunk. A megszületésben nem segít senki, talán csak anyánk, aki tol, ahogy csak tud, de egyedül kell kibújni a keskeny szülőcsatornán. Egyedül kell belépni az elsősnek az iskola óriásinak látszó ajtaján, egyedül kell vizsgázni, más nem mehet be helyettünk, a halálos

ágyunkon sem lesz társunk, mint ahogy a vajúdnő sem számíthat arra, hogy majd valaki más szenved helyette.

- Azt is mondta, hogy bezzeg, ha otthon lennék, most jobban bírnám, hogy kirepültek a fészekből a madárkám, mert gondolnám Tatikát, ha már az anyut nem dédelgethetem. Csak ő maradt nekem a sziklaszilárd ókorból. Ebben az ingoványban ő az én archimédeszi pontom. Sütnék neki püspökkenyeret, bájglit karácsonykor, fánkot farsangkor.

- Nem próbált munkába állni? Olyan okos gyerek volt, biztos voltam benne, hogy szép karriert fog befutni. Bevallom őszintén, hogy kicsit csalódott voltam, amikor hozzámment a Richard-hoz. Rokonszenves fickó volt, de szinte előre tudtam, hogy ebből háziasszony karrier lesz. Ő ennél többre volt hivatott, ebben biztos vagyok. Persze én is többre voltam hivatott, mint amire jutottam, sőt az apám és a nagyapám is elsüllyedt ebben a kelet-európai mocsárban. Nem véletlen, hogy csak emigráns magyarok vitték sokra, de az anyaországiak soha. Még azt mondja meg nekem kedveském, hogy most mi lesz, pszichiáterhez jár, vagy hazatelepül, elvállik, vagy mi a fene lesz?

- ? - tanácstalanul széttárta a karját Kati, még grimaszolt is hozzá, mint a kisgyerekek.

Vissza Sugatagra

„Teljesen kifosztva, egy kofferrel érkeztem Budapestre, hol 3-4 napig maradtam. Megnéztem egy pár színházi előadást, operettet. A pincébe elhelyezett fakofferemet feltörték, s minden, még harctéren szerzett naplómát ellopták. Mindentől megfosztva, betegen utaztam 1918 november havában Aknaszlatinára a szülői házhoz. Pihentem és gyógykezeltettem magam, amíg 1919. januárban elfoglaltam sugatagi állomásomat. Itt hagyott lakásomból mindent, ami értékes, kedves dolog volt, elhurcoltak. 1914-ben eltávozásomkor megbízható egyénre hagytam holmim megőrzését, de katonaság foglalta le lakásomat, az pedig nem hozott, hanem vitt. Alighogy berendezkedtem, bevonultak, s megszállták Aknasugatagot, mint államkincstári sóbányát a román csapatok. Parancsnoki székhely lett. Lakásomat ők is lefoglalták, még irodájukat is ide helyezték. Egy szobában húzódtam meg, várva az időt, mikor vonul el a jövevényhad. A tanítást megkezdtem betegen. Tejkúrát tartottam. Állandó álmatlanság gyötört. Számtani magyarázatoknál a nagy fekete táblába kellett kapaszkodnom. 1919 nyarán kezdtem visszanyerni erőmet. Ismét vagy 18-20 polgári iskolai magántanuló jelentkezett. Közben a román katonaság a hivatalokat kezdte parancsilag átvenni. A szolgabírói hivatalra román nemzeti zászlót tűztek ki. A főszolgabíró, Mihályi Gábor, román ember, ez ellen tiltakozott. Megfenyítették. A vármegyei népoktatás élén már 1919-ben román tanfelügyelő állott. Mi magyarok vártuk a románok kivonulását, ők pedig napról napra gyökeresedtek. A román községekben működő magyar tanítók már nem működhettek. A felső kálinfalvi magyar állami iskolát az oláhok lerombolták. Rapszodikus lelki hangulat dominált szélében-hosszában. A románok már 1919-ben biztosra vették Erdélynek Romániához való csatolását. A román hadsereg bevonult Budapestre. Román katonák bocskorai és román lovak patái nyomták Budapest utcáinak kockaköveit. 1919 nyarán dr. Budai petrozsényi főesperes (Hunyad megye) sürgönyileg hívott meg a templomi karnagyi állásra. El is mentem, próbaéneklés, orgonajáték stb. minden közmegelegedésre a hivatott közegek előtt fényesen sikerült, a szolgálati lakást azonban a román rendőrség lefoglalta. Ez ok miatt az állást nem fogadtam el. Visszautazásom alkalmával divatos, mély szabású kabátzsebemből a nagy tumultusban Tövis állomáson a vonatra szállás alkalmával pénztárcámat a zsebmetszők kilopták. Fillér és minden igazolvány nélkül, vasúti jegy nélkül maradtam. Kolozsvárig utaztam, ott egy harctéri barátom segítségével pénzt és igazolványokat szereztem, s úgy érkeztem a Debreceni oláh katonai sorompón átszökve haza. Egy hónap múlva ismét távirat jött, hogy a lakás szabad, foglaljam el állásomat. Én azonban meggondolva mindent, oly mélyen fekvő román lakta vidékre nem akartam menni, állásomról lemondtam, továbbra is Sugatagon maradtam. Helyzetem nehéz volt. A magas állami tisztviselők Magyarországra való özönlése megkezdődött. Erős dilemmában voltam. Engem is elfogott a vágyakozás a magyar földre. A sugatagi nép körülvelt, ígéretekkal halmozott el, kért, ne hagyjam el őket. A családi körülmények is közbejátszottak. Kálmán öcsém kórházban feküdt tüdőbajjal. Szabika húgom is a tuberkulózis gyötrelmeit szenvedte. Gabi öcsém jogakadémiai tanulmányát fejezte be a máramarosszigeti jogakadémián. Én minden időmet otthon, Szlatinán töltöttem. Szegény jó édesanyámat sajnáltam, mert ő 1914 és 1916 között két 20 éven felüli gyermekét, Boriskát és Nácit veszítette el. Most a harmadikát látta maga mellett szenvedni. Nem tudtam mi tévő legyek. Már 1920-ban voltunk. A tanfelügyelő a kálinfalvi és budfalvi oláh tanítókat küldte Sugatagra helyemre, de nekem ezt írásban nem mert közölni. Megvolt a respekt személyem iránt. A fent nevezettek azt mondták a tanfelügyelőnek. Mig Bekes ott van, ők nem mennek Sugatagra. Most dacoltam, azért is maradtam. Polgári iskolai tanítványaimat Huszton 1919-ben, 1920-ban már Szatmáron vizsgáztattam.

Az 1919-es és 20-as években a társadalmi életemben is nagy változás állott be. A tisztviselők nagy része kicserélődött. Magyarok helyett románok jöttek. Akikhez évtizedes meleg baráti szálak fűztek, egyedül a községi jegyző volt. Ez ott maradt. E család második otthonom volt. A nagy ünnepek minden napját náluk töltöttem. A vendégük volt, én az asztaluknál ültem. Együtt jöttünk haza este kaszinóból. „Pista, gyere vacsorázz velünk!” mondá a jegyző, Stark Imre. 1904-ben, midőn oda kerültem, 4 éves Juliska nevű kislánya volt, kit, mint magántanulót, én készítettem el vizsgáira, mert fizikailag nem volt oly erős, hogy a mindennapi iskolába járás nehézségeit elviselje. Zongorázni is én kezdtem tanítani. E körülmények (érthető) még jobban a családhoz fűztek. Mikor 1919-ben visszatértem, Stark Juliska nagy leány lett. Fejlődésben alacsony, gyengécske, nagy gondosságot és kíméletet igénylő lény. Engem a család örömmel fogadott, s házuknál a múlt folytatásaként mindennapos házi fiú lettem. A gyakori találkozás, más fiú nem járván a házhoz, a leányka részéről komoly érzelmi vonatkozások nyertek életet. Szerelmes lett. Immár komoly korban, 34 éves lévén, a házasságot nem csak érzelmi alapon gondoltam elintézhetőnek. Egy leány, kinek apja, atyja csak kedvében járt, minden munkától megkíméltem, s kinek a háznál szolgálatot tevő két cseléd állandóan rendelkezésre állott, hogy őt minden munkától megkímélje, mert fizikai ereje nem munkabíró, virágkertésznek való, de tanítófeleségnek nem. Amikor tehát Cserveny Gyula mérnök barátom, ki a család rokona volt, a család óhaját velem közölte, sajnálattal, de nemet feleltem. Ezzel én egy kedves családot veszítettem el, de másként nem tehettem. A leányka másfél év múlva a nagykárolyi polgármester felesége lett.

Magam tovább folytattam megszokott és munkával telített napjaimat. A románosítás szelleme erősen hálózta be a hivatalok adminisztrációját. A főszolgabíró egy gimnáziumi osztálytársam lett. A sóbányahivatal tisztviselői és altisztjei részére esti román nyelvi tanfolyamokat tartott a helybeli román pap. Az iskola tanítási nyelve is román lett. E rendelkezés évközben munka közben talált. Román könyveket szereztem be. A visszamaradt magas tisztviselők érdeklődés nélkül, a kényszer és a megélhetés gondolatával kezdtek románul tanulni. Én is hasonlóan cselekedtem. Nekem imponált, hogy rövid időn belül nagy haladást tettem a nyelv elsajátításában. Jó nyelvérzékem volt. A háború ideje alatt a német nyelvet folyékonyra sajátítottam el. 9 hónapos oroszországi tartózkodásom alatt oroszul is gagyogtam. A cirill betűs írást elsajátítottam. A román nyelv nem volt nehéz nekem, mert latin iskolát végeztem, s gyermekkorom óta a román szót szélteben-hosszában hallottam, tehát a fülemnek a nyelv nem volt idegen. Dacára mindezeknek, még mindig nem tekintettem magam véglegesen román állampolgárnak. Sokat foglalkoztam a repatriálás gondolatával. Az össz társadalom már egy új, átmeneti szellemben kezdett átalakulni. Az odajött románok magyarul beszéltek, társalogtak velünk. A hivatalos miséket a román pap tartotta, de én magyarul énekeltem. A kaszinózás társalgási nyelve is magyar volt. A tantestület öt tagból állott, egy román tanítónő került hozzánk a szomszéd községből, ki azonban perfekt magyar volt. Mindenkit meghagytak a helyén, mert nagy tanítóhiány volt, dacára annak, hogy a nyugdíjazott román tanítókat, ha mozogni tudott, reaktiválták. A rendeletek már kizárólag román nyelven jelentek meg. Az igazgatói jelentéseket magam is román nyelven küldtem a tanfelügyelőséghez. A román tanfelügyelő engem közelebbről megismervén meglátogatott. Látogatása barátságos jellegű volt. A román uralom nyilvános demonstrálása céljából összejöveleteket, bálakat, hangversenyeket rendeztek Máramaroszigeten. A vármegye főispáni székét az én nagy tisztelőm, volt sugatagi főszolgabíró, Mihályi Gábor töltötte be, az, aki megtagadta a magyar nemzeti trikolor bevonását a főszolgabírói hivatalról. Egy alkalommal magához kéretett, megkért, hogy a hangverseny programjaiban vállaljak egy énekszámot. Románul nem akartam énekelni, magyarul nem lehetett már, így más megoldás nem lévén, Guno Ave Mariáját énekeltem latin nyelven. A kíséretet Puschmann Ida volt felsőbb leányiskolai zenetanárnő látta el. A vármegye román entellektüelje ez alkalommal széles körben megismert. Mihályi Gábor velem szemben a régi,

változatlan, baráti ragaszkodást nyilvánította. Ezt meg kell említenem jelen esetben, mert ennek az embernek a megtisztelő baráti érzése, amíg én Máramarosból el nem távoztam, mindig és minden alkalommal velem volt. Mondhatnám azt is, hogy az ő magyar érzésű vallásos lelkiületének átállása a román közéletre engem is megingatott a román szervezeti élettel szemben eddig felfogott és érzékelt magatartásomban. A szavak oktatnak, a példák vonzanak.

Többen voltunk magyarok, kiket régi állásunkban tovább való megmaradásra a román közegek felkértek. Egy tanító gyűlésen feladatom volt a következő értekezést megtartanom: Milyem vétet követnek el azok, akik állásukat hálátlanul hagyják el? Értekezésemet az oláh pap fordította román nyelvre. Ez is egy kiszámított célzatos marasztalás volt. Most már nem volt többé öröm a román társadalomban a magyar elemek magyar honba való repatriálása, mert belátták, hogy Romániát a magyar politikai, gazdasági, kulturális tényezők nélkülözésével nem tudja vezetni. Megkezdődött a régi román tartományokból a tanulatlan és képzetlen tisztviselőnek minősített egyéneknek Erdélybe való áthelyezése is. Ezeket szinte ellenséges fogadtatásban részesítették az erdélyiek. Például az erdélyi román tanítógyűlésen az erdélyi tanítók a magyar kultuszminisztérium által biztosított jogaik pontról pontra való elismerését követelték. Nem azonosítván magukat a román közoktatási törvényekkel, mely a tanítóságot több fokozatba sorozta végzettségük szerint. Elfogadtatást nyert az a rendelkezés, hogy a magyar nemzetiségű tanítóság román nyelvű tanfolyamokon vegyen részt a román nyelv elsajátítása céljából. Az első tanfolyam 1919-ben Nagybányán volt. Ezen nem vettem részt, mert lelki hangulatom ezt még nem engedte meg. Nem tudtam véglegesnek tekinteni az új geopolitikai helyzetet.

Megkezdődött az 1919-1920-as tanév. Eddig az iskola anyagi kiadásait a sóbányakincstár fedezte, mint az iskola patrónusa. Ez most már megszűnt, véglegesen a Közoktatásügyi Minisztérium hatáskörébe estünk. A tanítás nyelve is, a hittant kivéve a román nyelv volt. Nehéz dió. A rendelet megvolt, de a gyakorlatban is hiányzott, mert a tantestület románul nem tudott. A román leckéket a tanító együtt tanulta a tanítványaival. Én magam is bezárkózva az üres tanterembe ott készültem hangos tanulással a következő napi tanítási órára. A polgári iskolában még magyarul ment az oktatás, hol most már a francia nyelv tantárgy lett. Ennek tanítására Szigetről egy gimnáziumi tanár járt ki megfelelő díjazás mellett. A sóbánya hivatalban és a szolgabírósnál a román pap tevékenykedett a román adminisztráció életbe léptetésével. Szóval, a hivatalos nyelv mindenütt román lett. A sóbányahivatal főnöke Merza Károly 56-58 év körüli ember, még a román nyelvű „Jó napot!”-ot sem tudta kiejteni. A kaszinóban kártyázás közben is társalgási nyelv a magyar volt. Ez évben egy új, nacionalista közszellem született meg román felfogásban, ti. ők, az oláhok, kimondották hivatalos formában is az iskolában rendeletileg, hogy minden görög katolikus egyén román nemzetiségűnek számítandó statisztikailag is. Tehát Sugatagon a görög katolikus Bocskayak, Kádárok, Taraczközyek, románok lettek. Ez a tény a templomi vallásos szertartások látogatásánál okozott kis forradalmat. Eddig az öreg penziósok látogatták az oláh misét, most pedig az oláh pap, Szabó László, mint a bányagazgató mellett fungáló román fordító, befolyásolta az igazgatót, hogy a görög katolikusokat, mint románokat, a román szertartásokra irányítsa. A bányagazgató, Merza Károly maga is görög katolikus volt, kinek igyekeztek bemagyarázni, hogy eredetileg ő is román. Pedig szegény feje ő rutén származású volt. Mindamellet a szelektálás megindult azért is, mert a bányaiüzemnél a magukat románoknak nevező egyéneket előnyösebb beosztással jutalmazták. Én a románosítási tendenciát láttam, elhatároztam, ez ellen nyíltan nem, de alattomosan küzdenem kell. A stratégia ütőereje a magyar tanerők megtartása. A közöttünk működő román tanítónőt Szigetre férjhez vették, helyette sugatagi származású tanítványomat, ki már román tanítóképzőt végzett, Mihály Gábor főispán segítségét

igénybe véve hoztam be a sugatagi iskolához. Ezt már megtehettem, mert a tanfelügyelő már tisztelettel tekintett felém. Ilyen irányú munkám segítségére erősen számítottam a római katolikus plébánosra. Ezt nem kaptam meg. Csonth Ignác plébános székely ember létere nem érezte, nem látta mi folyik itt. Nem tudta, hogy ennek a románosító hajszának egyedüli ellensúlyozó ereje a magyar hitoktatás. Annyi fáradságot sem vett, hogy tanítókat magyar katekizmussal és bibliával lássa el. Eljárását természetesen nem hagytam szó nélkül.

1920-ban a nyári szünidőnket eltaposta a végzet. Román nyelvű tanfolyamra rendelték be Szatmárra mindannyiunkat idősebbeket. Levizsgáztattunk és július 1-jén 2 havi nyelvtanulásra jelentkezünk. A vidékieket tanítóházban szállásolták el. Lehattunk vagy 150-en. Az intézetet egy volt osztálytársam, legjobb barátom, Unger Ágoston vezette. Benne már a szigeti internátusi testvéri, derűs, magyar szellemű barátot nem találtam meg. Ízig-vérig elrománosodott. Mi tanfolyamisták egymásra találtunk. Tudtuk, hogy a közös munka célja, mely a magyar múlt romjain kíván felépülni, hozott ide. Unger Gusztó volt a képezdei kis zenekaromban a terces, másodhegedűs. Jólelkű fiú volt egyébként, de a szatmári tanfelügyelő nem akarta állami iskolához kinevezni sem őt, sem másik két Szatmár megyei román fiút, s így ő, Unger, a román felekezeti iskolánál hívatott meg, hol bizony 15 év alatt román lett. A tanfolyam előadói magyar egyetemet végzett román származású gimnáziumi civil és pap tanárok voltak. Tananyag a román nemzeti tantárgyak és a román nyelv. Tragikomédiának mondhatom az itt uralkodó szellemet. Az előadásokra egy pár hallgató kivételével nem figyelt senki. Gúnyolódás, anekdotálás volt a közhangulat. Érdeklődés nélküli időrablás. Mindenki az előadásközi szünetet és az előadás végét várta. De a tanárok is gyenge kaliberű legények voltak. A földrajz tanár például a vidék leesett esőmennyiségét métermázsában és nem milliméterben fejezte ki. Tudniillik a leckét a könyvből olvasta. Ezért az ipsét le is váltották. Az alkotmánytan előadóját később letartóztatták okmányhamisítás miatt. Hamis jogi doktori diplomát gyártott magának. Egy csoport hallgató ott hagyta a tanfolyamot, átszökött Magyarországra állást keresni. Érdeklődés nélküli, semmi vonzerőt kifejtő mindennapi unalmas időtöltés volt az életünk. Én magam megtaláltam szórakozásomat. Az intézeti zongora mellett összegyűltünk, hol szomorúan, hol vígan magyarkodtunk. Legényember lévén szabadon mozogtam mindkét nembeli társaságban. Udvaroltam asszonyoknak, lányoknak. A mindennapos állandó társaságbeli szórakozás közepette született meg agyamban az az elhatározás, hogy elég már a komolytalan legényéletből. Meg kell nősnülni. 35 éves voltam. Július eltelt, már augusztusban voltunk. A tanfolyam hallgatói között másfél hónapi együttélés és egymásra utaltság olyan lelki közösseget, mondhatnám testvéri együttérzést termelt ki, mely megerősített abban a hitben, hogy a sok itt maradt magyar között én is megtalálom a boldogulás útján és nem kellene magam a repatriálás gondolatával gyötörnöm. Kálmán öcsém üzenete, ki a Külügyminisztériumban a sifre osztály szolgálatában állott, az ottani elhelyezkedést és egyéb körülményeket tekintve nem volt nagyon biztató és várakozásra intett. A kor, a sugatagi helyzetem, az anyám intó szava: „Nősnülj meg már Pista!” napról napra a megnősnülés gondolatával foglalkoztattak. A tanfolyamisták között volt egy leány, akivel én másfél hónapi közös tanulás alatt még egy szót sem váltottam, még a nevét sem tudtam. E lány felé fordult figyelmem. Kerestem az alkalmat az ismeretség megkötésére. Ennek megtörténte után, minthogy szokás, többször beszélgettem vele, haza is kísértem és több személyi adottsága után az az érzés kelt bennem, hogy a tanítónőt komolyan lehet venni. Ezután le is vizitéltem, hogy lássam a család belső életét. A látottak után örömmel állapítottam meg, hogy elgondolt feltételeim céloim elérésére inspirálnak. Magamban elhatároztam, hogy igen, megnősnülök. Ezzel a még titokban őrzött érzéssel éltem a tanfolyam befejeztéig, amikor azután közöltem komoly elhatározásomat Homonnay Ilonkával. Elcsattant a beleegyezés csókja, amit azután a szülőkkel is közöltünk, kérvén beleegyezésüket.

A tanfolyam befejeztével levizsgáztunk és ki-kí hazautazott a vizsgán nyert bizonyítványával. A tanév megnyitásával kapcsolatos munkák közepette engem már a nősilés gondolata is lefoglalt. A hálósobabútor már készen volt, még a konyhaberendezés hiányzott. Úgyhogy két szobás, konyhás berendezéssel rendelkeztem még esküvőnk előtt. Eljegyzésünket 1920. december 26-án tartottuk meg. Ebben a hónapban menyasszonyom már csak fél fizetést kapott. 1921. január 1-jével pedig elbocsátották állásából, mert nem beszélte perfektiül a román nyelvet. Ezen eljárás elhatározásomban nem ingatott meg, mert a polgári iskola magántanulók tandíja bőven pótolta mindent. 1921. február 21-én megtartottuk esküvőnket. Az esketés háznál történt, Boros Lajos református esperes volt az eskető lelkész. Tanúk voltak Ádám Attila sógorom, és öcsém, Bekes Gábor. Másnap utaztunk haza Sugatagra. Az előszoba ajtaja fenyőfa koszorúkkal feldíszítve fogadott. A sugatagiak igyekeztek demonstrálni velem szemben táplált ragaszkodásukat. Jóleső figyelem volt a részükről. Igyekeztek kimutatni hálájukat, hogy akkor, amikor a román megszállás után sokan eltávoztak, repatriáltak, én velük maradtam, meghallgattam kérésüket. Új élet, a házaselet foglalt le a hivatalos teendőim mellett. Boldogan, meglelégedetten rendezkedtünk be s igyekeztünk pótolni a háztartás keretén belül mutakozó hiányokat. Első vásárlás a házónak való süldő bevezetése volt. Jött a tavaszi munka, veteményezés, ezeket a még nem nagyon ismert feladatokat nagy ambícióval végeztük. Bőségleben és meglelégedésben éltünk. Én megpróbáltam ugyan feleségemet állásába vissza-helyeztetni. Jártam be az ügyben úgy a szatmári, valamint a szigeti tanfelügyelőségnel, a kolozsvári főigazgatóságnál is, de álszenteskedő, mézes-mázás hazugságokkal tolták el magukról az ügyet mindenütt. E tapasztalatok után pontot tettem utána. Feleségem meg-maradt háziasszonynak és anyának. Így volt ez jól. Isten így akarta.

Minden körülményeimel leszámolva láttam, hogy hivatalos foglalkozásom, családi életem egyelőre Sugataghoz kötnek, tehát úgy kell élnem és dolgoznom, hogy akár hivatalos működésemben, akár társadalmi életemben ne hátul kullogjak, hanem az élen elől legyek. Első feladatom volt a román nyelv elsajátítása. Ennek nekifeküdtem. Ment is, amit később letett román nyelvű vizsgák ékesen igazoltak. Az iskolában úgy az igazgatói, valamint az osztály-tanítói minősítésében a legjobbak között voltam. Társadalmi vonatkozásban sem maradtam el. Iskolai gyermekkart, vegyes kart szerveztem. A gyermekkar csak román nyelvű, a vegyes kar magyar és román nyelvű énekekkel szerepelt nyilvánosan. Műkedvelő előadásaimat (monológ, dialóg) hol színművek is gördültek le, mindkét nyelven rendeztem meg. Ezen eljárásommal ragtapaszt szorítottam az ellenségeskedők ajkára. Megjegyzem, előadásunkat nemcsak a sugatagi közösség, hanem a környékbeli román falvak entellektüeljei, román tanítók is megnézték. Mindezek mellett sosem feledkeztem meg az én szubjektivitásomról sem. Éreztem, magyar vagyok. És ily Janus arcú munkák leforgatása mellett e szent érzésnek is eleget kell tennem. Megszerveztem a sugatagi ifjak templomi vegyes karát. Minden szólamnak megfelelő számú bekötött szólamkönyve volt. Ingyen elvállaltam a kántori állást, hol az én magyar kórusom minden vásár- és ünnepleapon örömmel szerepelt. Az énekkar tagjai a színművek szereplői is voltak. A szorosabb együvé tartozás érzésének kiépítése és erősítése céljából nyáron társas kirándulásokat rendeztünk. Igazi testvéri magyar érzést ültetett mindnyájunk lelkébe, amit mindenki titkon maga is őrzött.

Az 1900-as években működött zenekart, mely a háborús évek után megszűnt működni, újból reorganizáltam 7 taggal. Már annyira összejátsszottunk, hogy egész éjjeli táncmulatságot is átjátsszottunk. Ily alkalmakra Szigetről egy cimbalmost szerződtettünk. 1924-ben megszűnt a polgári iskolai magántanítás. A román állam ez iskolatípust nem tartotta meg, egybeolvasztotta a liceummal. Az utolsó magánvizsgákat már Szatmáron a gimnáziumban tettük le. Ily módon több szabadidőm lévén, nagyobb méretű gazdálkodásba kezdtem. Földet béreltem, burgonyát és szálas takarmányt termeltem. Burgonyával disznót hízlaltam, a szálas takar-

mányt tavasszal értékesítettem jó áron, mert a sugatagiak tehéntartó család voltak, takarmányban pedig mindig hiány volt. Családi öröm és boldogság. 1921. november 14-én a mindennapi élet egyhangú szürkeségéből felemelkedve és az én jó istenemnek hálát adva büszkén, boldognak éreztem magam. Megjött Szatmárról a távirat, hogy feleségem egy ép, egészséges fiúgyermeknek adott életet. Apának éreztem magam. E tartalmas szent érzést a szokáshoz híven meg is ünnepeltük. Meghívtam a velem együttérző és örömben osztozó kedves cimboráimat és poharat ürítettünk az anya és az újszülött fiúcska egészségére. Miért kellett ennek Szatmáron lefolynia? Feleségem boldog állapotában nagyon lefogyott, legyengült. Épp ez időben Sugatagon egy orvos, mint járási orvos teljesített szolgálatot, kiben én egyébként sem bíztam. Jól is számítottam. A szülés után orvosi kezelésre volt szükség, amit bizony a Homonnai család megbízható, jó orvosa meg is adott. A karácsonyi ünnepeket már mint kis család töltöttük együtt, honnan 1922. februárban boldogult meleg szívű, öreg apósom Szigetig hozta. Itt melegre befűtött szállodai szobával vártam őket. Pihenés után a sóbánya kincstári tüzes paripát kényelmes kocsin 19 kilométeres útra velük hazaszáguldottak. Egy új élet kezdődött a családban. A kisfiút, kit családban Pistunak nevezünk, mellkomplikáció miatt csak három hónapig táplálhatta az édesanyja. A mesterséges eledelekkel való táplálás az anyja túlfokozott higiénikus megítélése mellett nagyon körülményes és fárasztó volt. Sok álmatlan éjszakába került, míg az egy esztendő, mialatt a kicsike megerősödött, megengedte, hogy ne túl korlátozottan táplálkozzék. 9 hónapos korában szegényke nagy beteg lett. Bélhurutot kapott. Nagyanyja (édesanyám) csirkecombot nyomott a kezébe. Ez okozta betegségét. Augusztus végén román nyelvű tanfolyamról érkeztem haza. Csontig lesóványodott kisgyereket találtam. Azonnal kocsin Szigetre, ott a legjobb orvost kerestük fel, kinek segítségével a Jóisten akaratából vissza tudtuk adni a már belőle kifelé törő életet. Szép, szelíd arcú, vékony kisfiú volt. Édesanyja mindig gyomorrontástól féltette. Keveset és könnyen emészthető táplálékokat kapott. Mindig éhes volt, de sosem álmos. Szegénykét az anyja úgy kosztolta, hogy ebéd után a macska tányérjában visszamaradt sárgarépa darabkákat eszegette. Érzékeny idegrendszerű és lelki hatásokra hirtelen reagáló lélek volt. Egy ízben az anyja szokatlan módon egyedül ment be Szigetre, rám hagyta a gyereket. Barátnője, kinél ebédelt, visszahúzta az óramutatót, lekésleltette a vonatról, estére nem érkezett meg. A kisfiú egész éjjel nem aludt, nem lévén mellette az édesanyja. Ez idegállapot övsömört váltott ki nála. Két orvos kezelte. Annyira legyengült, hogy újból kellett járni tanulnia. Ha fekvőhelyén felállítottuk, így panaszkodott: „Pistuka nagyon fáradt” és leült. Nálánál egy évvel idősebb kis barátja játszótársa volt, Csóti Pista. Kilépett nyugdíjazott piarista tanárnak és patikus feleségének a kisfia. Egy évvel idősebb, mint a mi Pistukánk. Nagyon kedvesen játszottak hol nálunk, hol náluk. Együtt kezdtek zongorázni tanulni is. Csóti Pista erről a stúdiumról lemaradt, mert nem volt hallása. A mi fiúnk óvodába is járt, amaz nem. A tanköteles kor elérése nagy feladat elé állított bennünket. A tanítási nyelv román lévén román szó elsajátítása céljából a szomszédbeli román paphoz adtuk a gyermekünket Kálinfalvára. Hetenkint szombaton délután hoztuk haza. Minden hétvégén betegen hoztuk haza, nem bírta sem lelkiileg, sem fizikailag a családtól távol való életet. Ezért Bréb községből vele egy osztályba járó Petkás Tódor nevű fiút vettük a családba, kitől bámulatos gyorsasággal megtanulta a román nyelvet. Igaz, Tódor is két év múltán magyarul tanult meg. 7 éves korában vörhenybe, skarlátba esett. Már a krízisen túl volt, mikor a kezelőorvosa kanyaróval fertőzte meg. E betegséget nagyobb veszély nélkül úszta meg a gyerek, mert a manduláját egy évvel megbetegedése előtt dr. Pauncz professzor kivette.

A családi élet örömei és munkálkodása mellett folyt az iskolai élet is. Sugatag, mint központi magyar község, a tanfelügyelőség szemében megkülönböztetett és megfigyelt iskolájú pont szerepelt. Az ellenőrző látogatások elég gyakoriak voltak. Az első erdélyi tanítóból tanfelügyelővé kinevezett egyént áthelyezték, utána egy okiráltsági (regati) ember került Mára-

marosba. Községes ellenfelem cigány tempós, haszonleső alak volt. Első látogatása alkalmával olyan skandalumot csinált, hogy kisfiam édesanyjával sírva jöttek az irodába csodálkozni a nagy ordítózásra. De rövid idő alatt leszereltem úgy, hogy egy kultúrdélután alkalmával már nálam ebédelt (potyázott), feladva a harciasságát. E viszonyt én kihasználtam magyar szempontból. Magyar gyerekeket neveztettem ki vele a sugatagi iskolához, pedig már két román pipét küldtek a nyakamra. Kapott tőlem bort, pénzt meg zöldségfélét is. Rövid életű handabandázás után elpakolt tőlünk. Vissza a sötét hazájába. Utána egy engem tisztelő, a szigeti állami képzőben végzett tanító, Dunka Jenő lett a tanfelügyelő. Most az iskolánál mind úgy történt, ahogy én ajánlottam. Az iskolánál egy tanítónőm, Glauzerné nem tudta sehogy sem az oláh nyelvet elsajátítani. A tartományi főigazgató, Tulbure, Glázernét, osztályát megvizsgálván, igazságtalan úton az Ókirályságba helyeztette át. Férjét, ki sóbánya tisztviselő volt, ugyanemiat színtén oda helyezték át. A magyarüldözés hovatovább csak fokozódott. Én szilárdul kitartottam elhatározásom mellett A hivatali kötelességemet maradéktalanul teljesítettem, megtanultam románul, de magyarságomból semmit, egy jottányit sem áldoztam fel. A nemzeti ünnepek alkalmával, hol a román tisztviselőkkel egyetemben, a sóbányászok jelenlétében az oláh pap is részt vett, oly beszédet tartottam, hogy úgy a magyar, mint a román jelenlévők gratuláltak. Egy látogatás alkalmával Dunka, a tanfelügyelő felajánlotta nekem, foglaljam el a szigetkamrai igazgatói állást. Nem tettem meg. Sugatagon kidolgozott, biztos pozícióm volt, nem akartam egy bizonytalanért feláldozni.

A római katolikus plébánossal egyetemben megalakítottuk, mert eddig nem volt, az egyházgondnokságot. Eddig erre nem volt szükség, mert a sóbánya kincstár, mint patrónus, a templomi kiadásokat, személyi, vagyoni, anyagi, fedezte, de most, mivel ennek római katolikus magyar jellege volt, megtagadta. A vallásos élet nyilvános mozgalmaiban is részt vettem. Az oláh pappal és az oláh nemzetiségű tisztviselőkkel baráti viszonyban éltünk. Mondhatom, hogy úgy hivatalos, valamint társadalmi vonalon életkörülményeim úgy alakultak ki, hogy relatíve megnyugodva éltem azzal a reménnyel, hogy majd csak beáll egy nagy változás, mely minden magyar magába rejtett álmát valóra váltja.

Ily lélekkel éltem, tanítottam, gazdálkodtam, muzsikáltunk, énekeltünk. Megelégedés és boldogság honolt családi életünkben, s neveltük a kisfiunkat. Nagyobb szüenidő és ünnepek alkalmával ellátogattunk a szüleinkhez Szatmárra és Szlatinára. Szlatinára, mivel az Csehszlovákiához tartozott, csak határátlépővel mehettünk. A határátlépés 6 km-es körzetben volt engedélyezve, Sugatag pedig 19 km-re feküdt a határtól. Az eddigi hamis átjárási mód kitudódott, elvették a határátlépőmet. Szatmárra is elég komplikált volt az utazás, mert a sugatagi keskeny vágányú vonat érkezése és az állami vasút menetrendje nem egyezett. Tehát elhatároztuk feleségemmel, hogy a szüleinkkel való könnyebb találkozás céljából áthelyezést kérek egy állami vasútvonal menti helységbe, mely Szlatinához is közel esik. Megbeszéltem szándékomat a tanfelügyelővel, ki ügyemet örömmel magáévá tette. Meg is jött az áthelyezés hosszú időre. Mikor én ezt elolvastam és rá gondoltam a Sugatagról való eltávozásra, éjszakákat nem aludtam. Végül az áthelyezési okmányt visszaküldtem. Ez eljárásomért egy kis miniszteri megrovásban részesültem, de itt is kidomborodott belőlem a konzervativizmus.

1923-ban a volt sugatagi főszolgabíró, Mihály Gábor, az én nagyon tisztelő barátom Máramaros megye főispánja lett. A régi magyar világból eredő baráti együtttest úgy akarta életre kelteni, hogy engem az évi szabadságolás mellett Szigetre helyeztetett, a római katolikus iskolához úgy, hogy a kántori teendőket végezzem. Az énekszavam mellett akarta a mély jezsuitáknál nyert hitéletét gyakorolni. Be is jöttem, nem akartam jóindulatát, figyelmét drasztikusan mellőzni. Óvatosan családomat azonban Sugatagon hagytam. Az erdőigazgató, kivel szintén baráti viszonyban voltam, informált, hogy az Erdőhivatal a római katolikus iskolát tovább nem patronálja. 3-4 hónapi működés után ott hagytam csapat-papot, s

visszatértem családomhoz Sugatagra. Éltem tovább, s jártam a tojás táncot. Ez tényleg úgy volt. És miért? Romániában a vezető állásban lévő tisztviselők, a kormányon lévő párt uralmával voltak egyek. Elment a liberális párt, elmentek az összes vezetők. Elment a paraszt párt, elmentek a parasztpártiak. Így és még gyakrabban változtak a tanfelügyelők is. A tanfelügyelők csak tanítókból lettek azokká. Ha egy új került nálunk az íróasztal mellé, rendszeren máramarosi dászkál (románul), azaz magyarul: tanító, első útja Sugatagra vezette. Lásd Bekes, mert én vagyok a domnu revizor, tanfelügyelő úr. Ez nem üres frázis. E koncentrált, felém irányított figyelem egyúttal a szigorú titkos megfigyelést is jelentette. Az összes máramarosi általános iskolák élén én álltam egyedül magyar ember, mint igazgató, méghozzá magyar községben. Rendőri ellenőrzésből egy eklatáns esetet mondok el. Az 1920-as évek utolsó valamelyikében a május 10. legnagyobb nemzeti ünnepét ünnepelte az iskola. Jelen volt az egész bányászság: igazgatók, tisztviselők, altisztek, csendőrség stb., kivéve az oláh papot, jegyzőt és egy-két pénzes oláh korifeust. Az ünnepély színvonalas volt. Három szólamú gyermekkar énekelt. Az ünnepi beszédet én tartottam. Az ünnep befejeztével a bányaigazgató (magyarul nem értett) mély meihatottságában egy nagy hordó sört juttatott az ünneplők részére. Mi történt ekkor? A legutolsó padsorból előkerül a tanfelügyelő, aki titkon az én általam rendezett ünnepély lefolyását jött ellenőrizni. De megjárta. Emocionált hangulatában megölelt és gratulált nekem, s kérte az iskolai jegyzőkönyv naplót, hogy a dicséretes megemlékezést megörökítse. Én ezt nem akartam teljesíteni, de ő azzal érvelt, hogy hivatalos minőségben jött hozzám, s a jegyzőkönyv egy példánya őt kell, hogy igazolja. Érdekes, hogy e nagy nemzeti ünnep alkalmával a vezető oláh korifeusok május 10-én a Latabárék által rendezett magyar előadást mentek Szatmárra megnézni. E tény erős ütőkártya lett később az én kezemben.

A tanfelügyelőségnek ezen eljárása őszinte megnyilatkozás volt a velem szembeni magatartásáról. De én is megmutattam, hogy ugyanezt ismerem. Működésemet úgy hivatalos, mint társadalmi vonalon ugyanolyan aktivitással folytattam. A község lakói, apraja-nagyja tisztelt, szeretett és megbecsült. Szerettek velem együtt lenni. Esküvők, halotti tor vagy egyéb családi ünnep ritkán folyt le jobb családnál az én jelenlétem nélkül. Leszögezhetem, hogy az iskola igazgatója és a község lakói között ideális viszony dominált. Ez volt a rugója a tankötelesek hiánytalan beiskoláztatásának és az iskolába járásnak. Idő közben egyik tanítónő (magyar) férjhez menvén, a megüresedett állást nőtlen román tanítóval töltötték be, ki a kiöregedett nyugdíjas román kántor állását is elfogadta. E tanító a román pappal egyetértően görög katolikus gyermekeket templomi énekkarba tömörítette, ami által a magyar és román jellegű megkülönböztetés a gyerekek között kiéleződött. E rákfenét én, mint az iskola igazgatója, nyíltan nem akadályozhattam meg, mert ezt román állami iskola szelleme írásban is megkövetelte. E beszövéddel szemben én a passiv resistencia álláspontjára helyezkedtem. De a római katolikus egyház életében is változás történt. Csonth Ignác plébános községünkben eltávozott, utána Bagossy László lett a község lelkésze. E fiatal, képzett, széles látókörű, aktív, rokonszenves plébános híveit ügyes tevékenységével erősen maga köré tömörítette. A hívők készséggel, anyagi gondokkal küzdő egyház segítésére siettek. Az iskolai tanulókat katekizmussal, bibliával látta el, a szorgalmas tanulókat szentképekkel jutalmazta. Működése kapcsán a román tanítási nyelv mellett a hitoktatás magyar nyelvét a tanórákon, mint anyanyelvet, magasra emelte. A bibliai történetek olvasása mellett a gyermekek maguk is örömmel vásároltak hitoktatójuktól vallásos irányú, de magyar nyelvű irodalmi termékeket. Ily munkálkodás mellett úgy egyházi, mint iskolai és társadalmi vonatkozásban a magyar katolikusság szellemi színvonala az eddigi tespedtségből emelkedő tendenciát mutatott. A két hitfelekezet között a római katolikus plébános sokoldalú tevékenykedése folyamán nem hangos, csöndes, de öntudatos, egymást megfigyelő álláspont fejlődött ki, amit a román pap a maga részéről nem fogadott örömmel, mert a hiúságát sértette és a hitélet terén kifejtett

tétlenségét erősen kidomborította. A két pap között láthatatlanul fennállott feszültségű atmoszférát csak azok tudták, kiket ezen atmoszféra hulláma akár társadalmi, akár hivatalos érintkezés folytán érintett.

De ezen magába fojtott feszültség kitörésének is megjött az ideje. Időszerű volt a római katolikus hívők bérmlása. A bérmlásra való előkészítés még szorosabbá fűzte a római katolikus hívőket. Az ünnepi misére is felkészültünk. A bérmlás napja úgy mondjам, egy kis demonstráció volt, ami nemcsak hitbeli, hanem fajbeli összetartozásunk mellett. 1929 június havában érkezett meg a püspök. Fogadtatása a Templom téren történt. Ünnepi szónoknak a község engem kért fel. A ceremóniák lezajlása után mi meghívottak püspöki ebédre gyűltünk össze. Köztünk volt az oláh pap is. Ebéd után a bevett szokás szerint a püspök a plébánossal hivatalos ügyek megbeszélése végett az irodába vonultak. Ebéd után hárman, Várady a gyógyszerész, Szabó az oláh pap, és én továbbra is fehér asztal mellett maradtunk, a többiek eltávoztak. A hivatalos megbeszélésnek egyik pontja volt a templom tornya fedélzetének a javítása. Hogy merték ezt megtárgyalni az ő jelenléte nélkül? mondja az oláh pap. Ez az eljárás sértette az ő hiúságát. Ebben a vonatkozásban az oláh pap annyira ment, hogy már a fedélzeten dolgozó bádogost is leparancsoltatta a bányaigazgatóval. Tudniillik a múltban a magyar éra alatt, mikor a sóbánya kincstár patronálta az egyházat, minden dologi kiadást fedezett és a munkákat is ő irányította. De Románia ezt elutasította. A bányaigazgató engedve az oláh pap követeléseinek, az oláh superioritás megvédése céljából, lévén ő is oláh, a bádogost a toronytetőről leparancsolta. Természetes, amíg a tetőjavítás eddig jutott, hosszú idő telt el.

Többszöri tárgyalásra, vitára volt szükség. Mindezt azért kellett feljegyezmem, mert én is több ízben lettem kihallgatva. Vallomásom igazak és ténynek megfelelőek voltak, melyek az oláh pap állításait döntötték meg. Ezért ő nekem esküdt ellenségem lett és nagyfokú hajsztát indított ellenem, összefogva a bányaigazgatóval, főszolgabíróval, jegyzővel, az egyedüli oláh tanítóval stb. Ellenem a vád volt, hogy magyar. A feljelentést direkt a minisztériumba vitte föl a megye egyik képviselője. 1931 június havában fegyelmi bíróság elé idéztek Kolozsvárra. Ellenségeim annak a tudatában éltek, hogy legalábbis Beszarábiába helyeznek át. De most ütöttem fejen én őket. Magyar propagandistának vádoltak. Most lett a vádlottból vádló. Én vádoltam meg őket, hogy oláh pap létére a legnagyobb román nemzeti ünnep alkalmával Szatmárra utaztak, hogy Budapestről odautazott szatmári színész csoport magyar előadásait meghallgathassák. Tehát ők csináltak magyar propagandát. Elfojtott derű lett. A román presztízs megvédése végett pénzbírságra ítélték, amit sosem fizettem meg. A tárgyalás végén a hivatott képviselő, tanügyi vádló jött hozzám, mondván „Igazgató úr, mégis különös dolog, hogy egy magyar községben a román állami iskola vezetője, igazgatója magyar ember legyen. Kérjen áthelyezést.” „Már kértem!” feleltem neki. „Hová?” „Szigetre.” Tíz nap múlva megkaptam az áthelyezést saját kérésemre. E ténnyel 27 évi sugatagi működésem ért véget. Az egész község által megszerkesztett és aláírt kérvényben kérték az áthelyezés megsemmisítését, de én kijelentettem, hogy eltávozom Szigetre.”

Damaszkusz international

A gép ereszkedni kezdett. A légikísérők megkérték az utasokat, hogy kapcsolják be a biztonsági öveket. Volt aki ébren volt, de a legtöbben elszenderedtek a kényelmetlen út alatt, és most felriadtak a hangszórókból bújó kedves női hang felszólítására. Borzalmas időpont, éjjel két óra. Az egyik legrettenetesebb az ébredésre, vagy akár az ébrenlétre. A kisbabák ordítanak, a kisgyerekek nyafognak, a felnőttek rosszkedvűen, nyűgösen tekintgetnek egymásra. Valamennyiük szája megkeseredett a légi vacsora utáni kényszeredett alvásból. Ilyenkor az izületek sajognak, az izmok, különösen a hát és derék tájon megmerevednek. A légikísérők cukorkát kínálnak az utasoknak. A süllyedő gépben folyton változik a légnyomás, és ezért jól jön egy kis szopogatni való, ami állandó nyelésre készíti az embereket. Így nem pattog a fülük, nem érzik úgy, hogy megsüketültek. A savanyú cukorkával való bíbelődés valamelyest jobb kedvre deríti őket. A szerencsésebbek, akik a gép jobb oldalán kaptak helyet, az ablak mellett, megláthatták Damaszkuszt felülről. A város főbb útvonalai kirajzolódtak az éjszaka sötétjében. A repülőtér legalább húsz kilométerre fekszik Damaszkusztól, így hamar eltűntek az éjszakai város vezérfényei. A gép hirtelen elkezdett remegni, zötyögni, mintha sima betonútról görgőgyös földútra ért volna. Kiengedték a kerekeket. Egyszer csak a semmiből előtűnt egy-egy lámpa a föld felszínén. Erőset döccent a gép, a remegés felerősödött, a gázturbina felpörgött, a biztonsági övek megfeszültek. A gép földet ért. Egy kedves női hang elbúcsúzott az utasoktól három nyelven: magyarul, angolul és franciául. Szíria tradicionális francia érdekeltségű terület. Lassan begurultak a kiszálló helyre. Az utasok nagy üggyel bajjal lekászálódtak a gépről. Nyálkás verejtéküket törölgették a homlokukról, miközben útleveleiket keresgéltek a belső zsebükben vagy a kizáróhelyük oldalzsebében.

A doktor is az utasok között volt. Mindig megviselte a repülés, noha légibeteg csak akkor lett, ha viharba került a repülőgép. Ez szerencsére ritkán fordult elő. Most sem volt másképp, mint általában, a gyomra olyan volt, mintha másnapos lenne, hasán, hátán és a nyakán nyálkás verejték tapasztotta a testéhez a ruhát. Ez a verejték nem hűsít, ez csak ragad és bűdös. Ez a szenvedés, a kín váladéka. Most csak épphogy megmutatta magát, de súlyosabb betegségek, sérülések, kínzások esetén minden képzeletet felülmúl. Nagyot sóhajtott a doktor. A friss hajnali levegő átszellőztette tüdejének legeldugottabb hörgőcskéjét is. A levegő nem volt hideg, sőt mondhatni enyhén melegnek tűnt, de mégis frissnek hatott. Nem sokáig élvezhették az utasok a jó levegőt, mert beértek egy csarnokba, ahol több pultnál folyt az útlevel vizsgálat. Mindenhol egyenruhások, fegyveres katonák álltak meglepően nagy számban. A doktor egy régi barátja, aki több évtizedet töltött el különböző arab országokban, tanácsolta neki, hogy lehetőleg semmin ne lepődjön meg. Tegye azt, amit kérnek. Egy nem túl hosszú sor végére beállt. Végre letette a kizáróhelyét, amiben iratokon, egy váltás fehérneműn és a fogkeféjén kívül más nem volt. Körbenézett. Szocreál stílusban épült csarnok, nagyon apró mozaikborítású falak. Mindenütt az elnök képe látható. Barátságos, bizalomgerjesztő tekintet. Ismeretlen szöveg a kép alatt a jól ismert szép, rajzolt arab betűkkel. Bármerre fordult, minden falon, minden folyósón, minden nagyobb üvegtáblán az elnök. Ekkor hirtelen feltűnt Mr. Halasz. Széles mosollyal, erősen gesztikulálva integetett a doktor felé. Mikor végre odaért megölelte, kezét hosszú ideig szorongatta, mint aki rég nem látott barátját üdvözlő. Kihúzta sorból, és előre vitte, egy másik sor elejére. Úgy viselkedett, mintha legalábbis ő lenne a repülőtér parancsnoka, vagy a vámosok a főnöke. Valamit magyarázott a katonáknak, akik szenvtelen arccal mutatták, hogy „mehet”. Megnézték ugyan a doktor útlevelet, de nem szóltak semmit, csak átadtak két lepecsételt űrlapot, amelyet a többi utasnak ott helyben

kellett kitölteni. Bekes doktor azonban különleges elbánásban részesült. Beléptették az országba az úrlap nélkül. Ezt másnap Halasz juttatta el a titkosrendőrségnek. Halasz bennfentes volt. Neve leírva hasonlít a magyar Halászra, de ez csak véletlen, ő ízig-vérig arab. Feladata a mindenkori kapcsolatépítés ember és ember, ember és cég, cég és cég között. Effajta közvetítők nélkül nem megy semmi a világnak ezen a részén. Európai ember számára ez talán korrupció szagúnak tetszhet, de ha alaposabban megismerjük a szisztémát rájövünk, hogy jobb, mint a mi „korrupcióbiztos” tenderezési módszereink, a versenyeztetésen alapuló önbecsapó rendszerünk. Az arab világban csak világosabban jut kifejezésre az, amit idehaza is tudunk, nevezetesen, hogy mindennek ára van, ezáltal meg is vehető.

Kimentek a repülőtérrel. Patyolattiszta terepjáró várta őket mosolygós, angolul jól beszélő sofőrrel. Halasz betessékelte a doktort a hátsó ülésre, ő maga előre ült. A kocsí megindult. Hűvösnek tűnő szél vágott be a nyitott ablakon. Sötét autópályára kanyarodtak rá. Az út mentén ligetszerű facsoportok és pusztaság váltották egymást. Nagy ritkán egy-egy pálmafa. Kóbor kutya tetem tűnt fel az út szélén, ami meglepő, hiszen az arabok köztudottan nem szeretik a kutyákat. Tisztátalan állatnak tartják, ezért alig van kutya az országban, főként a jobb módú külföldiek, vagy az őket majmoló helyi sznobok tartanak ebeket. Lassan elérték a város szélét. A tiszta levegő egyre nehezebbé vált, szaga kezdett olyan lenni, mint a Török utcáé csúcsforgalom idején, vagyis bűdös kipufogógázzal erősen szennyezett levegő áramlott be az ablakon. Palesztin menekült tábor mellett vezetett az út. Halasz élénken magyarázta egyes izraeli vezetők rémtetteit, amiket még terrorista korokban követtek el. Bekes doktor ezeket figyelmesen meghallgatta, sajnálkozott is az események fölött. Lelke mélyén azonban nem állt egyik fél oldalára sem, hiszen a palesztin-izraeli konfliktus oly bonyolult és oly régi, meg aztán egyébként sem értette soha a konfliktus lényegét, hogy a legtöbb amit tehetett a szenvedők iránti részvét. Ekkor hirtelen furcsa, erős zöld fényre lett figyelmes. Egy minaret tündökölt éjszakai díszkivilágításban. Minden minaret, szent hely erős zöld fénnel volt megvilágítva. Aki gyakorlott utazó az arab világban, ezen nemhogy nem lepődik meg, hanem szinte szereti ezt a sejtelmes éjszakai fényt, amely már messziről hirdeti Allah nagyságát. A zöld szent szín, a próféta színe, ezért a szent épületek éjszaka zöldben tündökölnek. Elhagyva a minaretet hamarosan feltűnt egy díszes, mozaikkal gazdagon díszített épület. Ez volt az iráni nagykövetség, amint azt Halasz magyarázta. A következő utcán befordultak, majd még egy bal fordulat után megállt a kocsi. Megérkeztek a doktor szálláshelyére, ami nem valamelyik szálloda volt, ahová a nyugati üzletember megy, hanem egy emeletes épület. Gondozott környék, díszkert az udvarban, minden kövel burkolva. Mint később kiderült ez a professzorok háza volt. Itt laktak a damaszkuszi egyetem egyes professzorai. Itt kapott meg egy üres lakást a doktor. A sofőr és Halasz segített felvinni a csomagokat. Amint beléptek az épületbe erős gázolajszag csapta meg a doktor orrát. Gázolajtartályok közvetlen közelében lehet ilyesmit érezni. Nem volt kellemes szag, meg is kérdezte a doktor, hogy miért van olajszag. Halasz azt felelte, hogy a fűtés megy gázolajjal, de a csótányok sem szeretik a szagát, ezért gyakran a gázolaj szétpermetezésével teszik kellemetlenné a fészkelő helyeiket.

Egyedül maradt a doktor, elmentek a kísérői. Már többször megfordult Szíriában, de az ország szagát, ami mindig érezhető volt a szállodai szobákban, az utcán, a szukban (bazar), a vendéglőkben, egyszóval mindenhol. Különös keveréke volt a férfiak és nők álltak használt illatszereknek, az utcai árusok portékáinak, a nyitott ablakokon kiáramló jellegzetes, kellemesnek mondható, de ugyanakkor az európai utazó számára szokatlan, édeskés szagnak. Hasonló szagegyveleg kevergett a doktor lakásában is.

Most mégsem a szagokkal foglalkozott, hanem leült a konyhában. Feltett egy kis vizet forralni, mert teát akart inni. Az elmúlt év eseményei gyorsan peregtek le lelki szemei előtt: geológiai jelentések, stratégiai tervek, Barker úr, Lovas úr, Margit-sziget, teniszpálya, Zug,

hitelgarancia, pénz jön, majd megy, Halasz úr, szír olajosok, minisztériumi tisztviselők, tárgyalások, majd újabb tárgyalások, levelek, faxok, e-mailek, és most itt az eredmény, az első. Az első hitelösszeg megérkezett ide is, meg oda is, ahova azért kellett mennie, hogy az újabb és újabb hitelek is meglegyenek. Jó kis világ ez, kiszámítható.

A víz felforrt. Ráöntötte a zubogó forró vizet a teafilterre. Csak most vette észre, hogy a konyha fel volt töltve mindenféle élelmiszerrel. Kinyitotta hűtőt. Egyáltalán nem volt üres. Volt benne tej, vaj, dán sajt, arab kenyér, az a kerek, lepényszerű, vékony pékáru, amit annyira megkedvelt a doktor. Van egy utcai árusoktól vehető „meleg szendvics”, amely szír specialitás. A neve saurma. Olyasmi, mint a görög girrosz, lapos arab kenyérbe, lepénybe csavart sültcsirke nyesedék, fehérmártással (fokhagymaszósszal), savanyú uborka csikokkal. Saurma persze nem volt a lakásban, de azért lett volna mit enni, ha éhes lett volna. Csakhogy a gyomrát a repülés felzaklatta, úgyhogy csak egy forró teát kívánt inni, és ágyba szeretett volna bújni. Amint szürcsölgette a teáját eszébe jutott édesanyja, aki óvatosságra intette, tekintettel a rossz álmokra. Most a jósnő is hirtelen eszébe villant. Nyomasztó volt a jóslata, de a doktor most mégis úgy látta, hogy ittléte pont élő cáfolata a jóslatban foglaltaknak. A szisztematikus erő kifejtés, amit az olajos üzlet megszerzése érdekében kifejtett meghozta gyümölcsét.

- Bármit mondtak is a jóslatok, most itt vagyok, a szerződésem él, a pénz megjött. Sínen vagyok - mondta meglehetősen hangosan a doktor, mintha azt szeretne volna, hogy mindenki meghallja ezt a nyomatékosított mondatot, nemcsak a mamája, hanem a jósnő is. Nem tudhatta, hogy a jósnő már nem hallja meg őt, akármekkora is kiált.

Teáját elégedetten kortyolgatta. Kiállt a teraszra, és nézte a mozgalmas utca életét. Mellékutcában állt ugyan az épület, ahol a lakása volt, de mégis mindig történt valami. Még ilyenkor hajnal tájban is mászkáltak emberek. Sofőrök, fegyverhordozók, házi szolgák mosták az autókat. Ezt errefelé igen gyakran teszik, mert a város meglehetősen poros, folyamatosan hozza a szél az apró, finomszemű homokot a sivatagos területek felől, ami mindenre rátelepszik, az autókra, a sötét bútorokra, mindenre. Ilyenkor hajnalban még nem jár, de néhány órával később jellegzetesen arabosan intonálva zöldséges énekli bele a világba a portékája dicséretét. Olyasféle rigmust ismételget, mint a műezzin, csak sokkal alpáríbb stílusban. A hangja nem olyan kifinomult, de éppolyan erős, hiszen, ha el akarja adni a szép paradicsomját, csicseri borsóját, akkor azt minden háziasszony meg kell, hogy hallja.

Most még csak hajnali a mozgolódás az utcán, de a közeli sugárút forgalma szinte semmivel nem kisebb, mint napközben. A levegő szennyezés pokoli. Annyi az autó, mint bármelyik nyugat-európai nagyvárosban, csakhogy itt a kocsik átlagéletkora jóval több, mint tíz év. Se katalizátor, se jól beállított gyújtás, csak füst, nitrogénoxidok.

Fent az erkélyen, a harmadikon nincs annyira bűdös. A tea egyébként is elandalította a doktort. A tea után megy fürdeni, és aztán lefekszik, mert holnap, azaz ma délután már lesz dolga, hiszen Halasz úr jön hozzá. Meg kell beszéljék a holnap utáni látogatás részleteit az energetikai miniszternél. Igen fontos ember. Ő terjesztette a legfelső vezetés elé a koncessziós szerződés ügyét. Jól végezte a dolgát, mert a szerződés alá van írva, minden a tervek szerint halad. Ezt meg kell hálálni, mégpedig bőkezűen, ha terjeszkedni is akar valaki. Tudta ezt a doktor, úgyhogy megfelelően felkészült. Beállt a zuhany alá, száját összeszorította, hogy nehogy a csapvíz befolyjon a szájába. Tiszta ugyan a víz, ahogy mondják a helybeliek, de az idegenek mindig erős hasmenésről panaszkodnak, ha véletlenül isznak belőle. A tusolás végeztével felvette rövid ujjú pizsamáját, és lefeküdt. Elhúzta az ablakot, hogy szabadon jöjjön be a friss hajnali levegő és a műezzin különös szép éneke, hogy a szent zöld fény terítse be Allah áldásával a hálósobája falát és az ágyát. Néhány perc alatt mély álomba merült.

Nem ébredt föl sem a müezzinre, sem annak a kis furgonosnak az ajtócsapkodására, aki kora reggel a tiszta ruhát hozta vissza az egyik professzor feleségnek.

Késő délelőtt ébredt a doktor, mivelhogy hajnalban feküdt le. Ilyenkor, vagyis az utazás napján, az első reggel, mindig nagyon fáradt, pedig ha az alvással eltöltött órák számát nézzük, akkor nem is volna szabad ennyire elgyötörtnek éreznie magát. Az éjszakai pihenés nem pótolható semmilyen nappali szunyókálással, szendergéssel. Ilyenkor a legokosabb, amit tehet az ember, ha ébredés után jól bereggelizik, megiszik vagy két jó erős kávét, és nem törődik a fáradtsággal. Neki kell vágni a munkának, akár a geológiai jelentések megvitatása a téma, akár más egyéb, pénzügyi vagy humán természetű a kérdésről van szó. Egy dologra azonban vigyázni kell. Ilyenkor csak megszokott, rutinból művelhető tevékenységet szabad üzni, mert a fáradt agy nem képes még nem látott problémák megoldására, vagyis nem képes mozgósítani a vésztartalékokat, amik pedig elengedhetetlenül szükségesek minden kreatív tevékenységhez. Élethalál kérdésekről, nagy kockázatot magában hordozó döntések meghozatalától ilyenkor tartózkodni kell. Viszont bátran mehetünk a szukba végignézni a legújabb perzsa szőnyegeket, megtekinteni a szaudi aranyművesek karkötőit, nyakláncait, megtapogatni a bőrárusok portékáit, megszaglászni az édesség és magárusok asztalainak környékét. Különösen jó szórakozás a dísz tárgy árúrok boltjának meglátogatása. Ezeknél gazdagon berakott díszdobozokat, ládákat nézhetünk meg, gyöngyházzal berakott hüvelyű kardokat, töröket vehetünk kézbe. A Tangó, vagyis az egykori „Ecséri piac” unalmas bevásárlóközpont ezekhez az arab szukokhoz képest. A szukba olyan ember ne jöjjön, aki nem bírja a zajt, a ricsajt. A damaszkuszi szuk nem is a lehangosabb piacok közé tartozik. Persze aki még nem járt igazi arab szukban, az ezt a forgatagot is kibírhatatlannak, vagy éppen ellenkezőleg varázslatosnak fogja találni. Aki persze megfordult már Bagdadban is, annak ez a szuk megnyugvást, kellemes zsongást jelent. Az arab beszéd hallgatása akkor is élvezet, ha semmit nem értünk belőle. Zenéje, ritmusa magával ragadó, tele van érzelmekkel, végletekkel. No persze nehogy azt higgyük, hogy itt csak arab beszédet hallani. Mindenféle nyelven halandzsáznak itt. Angolul sokan beszélnek, de még magyarul is van, aki tud. Egy időben az amerikaiakat nem kedvelő arab országokból sokan jöttek tanulni Magyarországra. Ennek köszönhetően nem is olyan meglepő magyarul jól beszélő arabbal találkozni Szíriában, Jemenben vagy éppen Jordániában. Itt, a szukban, is van egy ötvös és ékszer kereskedő, aki valaha a Budapesti Műszaki Egyetemen végzett. Annyira meg tud örülni, ha magyar beszédet hall, mintha pestlőrinci emigráns lenne. A doktornak is hallatlanul megörült, amikor megtudta, hogy magyar. Az angolról egyből magyarra váltott. Megmutatta a legszebb ezüst láncait és karkötőit. A doktor meglegedve vizsgálgatta, fogdosta őket, egyenként mindegyiket, mintha meg tudná állapítani, hogy melyik eredeti és melyik hamisítvány. Természetesen itt nincsenek hamisítványok. Olyan olcsó itt az eredeti is, hogy nem érdemes hamisítani. Ugyanez a helyzet a szoftverek terén is. A drága, és kulccsal védett szoftverek is harmadáron kaphatók, ráadásul a védelmi kulcs nélkül. Nem hamisítványok, mert minden tartozék eredeti, a CD, a dokumentáció. Még a regisztrációs kártya is benne van.

Órákig sétált a doktor a szűk sikátorokban, a bokaficamító, össze-vissza álló macskaköveken lépkedve. Elrágsált egy zacskó sós, fűszeres mandulát, amit az egyik árustól vett annak ellenére, hogy a felesége a lelkére kötötte:

- Semmit ne egyél, amit utcai árustól vettél, mert a nyers portékát - jobb esetben csak - mindenki összefogdosta. Még ha meg is mosták, a csapvíz sem steril, tehát ne egyél össze-vissza. A te baktériumflórád erősen különbözik az ottanitól. Nem vagy hozzászokva az ott őshonos dögökhöz. Ha eszel mindenfélét úgy fogsz fosni, hogy a fal adja a másikat. - korholta a felesége az önfejtésre hajlamos doktort.

Úgy tűnik intelmei hiábavalóak voltak, mert a hívogató zöldséges-pultoknak, amelyek csak úgy roskadoztak a sokféle finom magtól - pisztácia, mandula, mogyoró, kesudió, szóza, cukormázban, mézben - nem tudott ellenállni a doktor. Imádott sétálgatni a szukban, még akkor is, ha biztos volt benne, hogy nem vesz semmit. Határtalanul élvezte az arabok kereskedői képességeinek szemlélését. Kedvesen, néha rámenősen, ragadáj módon megszólítanak, betessékelnek kis kutyaól méretű boltjukba. Magasztalják áruik minőségét, alacsony árát. Látszik, hogy több ezer éve foglalkoznak kereskedelemmel. Gyors alkalmazkodó képességük hallatlanul fejlett nyelvérzékükben is megnyilvánul. Nagyon hamar képesek bármilyen nyelvet megtanulni. Ez a képességük különösen akkor szembeötlő, amikor magyarul kell megtanulni, mivel köztudott, hogy a magyar nyelv a nyelvek nehézségi fokát mutató skálán igen előkelő helyet foglal el. Ha alkudozásról van szó, akkor ezt olyan nyelven is képesek tenni, amit egyébként nem ismernek. Érdekes módon ilyenkor a vásárló is érti, amit kell, mert annyira kifejező az arab nyelv intonációja, a gesztusok, a mimika.

A doktor több órát sétált a szukban. Volt elég ideje, mert Halasszal csak este találkoznak egy kínai vendéglőben. Meg kell beszéljék a holnapi programot, amikor találkozni fognak az energiaügyi miniszterrel. Sok függ ettől a megbeszéléstől. Itt dől el a folytatás. A most meginduló koncessziós kutatások csak az első lépések. A java még hátra van, hiszen az első kölcsön - az a bizonyos 500 millió - csak a nyitánya volt egy hosszabb lélegzetű költeménynek. Ebből lett (lesz) fedezve a miniszternek járó paraszolvencia, amely a jóindulatának a megnyerésére, és a további koncessziós ügyletek olajozott működésére szolgálnak. A maradék pénzből meg kell vásárolni az eddigi szeizmikus kutatások eredményeit, a közelben vagy esetleg a területen meglévő olajfúrások adatait, a fúrómagminták teljes anyagát, a karotázs és geológiai szelvényeket, a földtani térképezés eredményeit, ill. újabb területi felmérés beindítását is finanszírozni kell. Itt nagyjából vége is a pénznek. A következő adag, ami előre láthatólag egy újabb 500 milliós hitelcsomag, a munkák folytatására, és az első fúrás beindítására szolgál. Ehhez azonban nagyon komoly beruházások kellenek, hiszen ki kell építeni a jövőendő kúthoz vezető utat, az energiahálózatot (víz, villany, telefon), fel kell építeni az ott szolgálatot teljesítő személyzet elhelyezésére szolgáló helyiségeket. Erre a második 500 millió nem is lesz elég, hanem kell a következő 500, vagy még ennél is több, hiszen egy fúrás nem fúrás.

Ilyen és ehhez hasonló gondolatok jártak a doktor fejében miközben nézegette, tapogatta az igazi perzsa szőnyeget, amelyeket egyenesen Iránból hozatott a kereskedő. Egy 5x5 méteres szőnyeget vizsgálgatott. Olyan vékony volt, mint egy asztali abrosz, de annyira hajlékony, mintha selyemből lenne. Akkorára összehajtotta a kereskedő, mint egy szalvétát, de így sem volt vastagabb két centiméternél.

Eközben észrevétlenül eltelt az idő. A doktor kiment a szukból, leintett egy taxit. Az megállt, és csak annyit mondott a doktor „Dragon restaurant”, amikor beült az öreg Ford Mustangba. Rajta kívül még ketten ültek a taxiban, két sötét tekintetű, hollófekete hajú arab férfi, akik annyira sötétek voltak, hogy inkább jemeninek látszottak, mint szírnek. A taxi az itt szokásos stílusban nekiiramodott, ami annyi jelent, hogy KRESZ, mint olyan nem létezik. Egyetlen szabály van: nem karambolozni. Hiába vannak felfestett sávok, azoknak semmiféle hatása nincs a gépkocsik besorolására, az indexek használatára. Ellenben a duda, az igen. Itt mindenki dudál, ezáltal olyan mintha senki sem nyomná a kürtöt, mert úgysem tudni, hogy honnan jön. Ehhez képest meglepően kevés a baleset - pedig sebességkorlátozás sincs, vagy legalábbis senki nem foglalkozik vele. Ha figyelembe vesszük a bírósági gyakorlatot, akkor már nem is annyira meglepő a karambolok alacsony száma. Tegyük fel, hogy a főútvonalon - magyar mérce szerint - szabályosan haladó Y-ba hátulról belerohan X. Magyarországon nem kétséges, hogy ki a hibás (X, ha mégis kétséges lenne). Itt teljesen más alapokról szemléli a

bíróság a tényállást. Ha X autó vezetője megsérül, és tíz napra kórházba kerül, akkor a Y autó vezetője tíz napra börtönbe vonul. Ha viszont az Y autó vezetője kerülne két hétre kórházba, akkor az X autó vezetőjének kellene bevonulni két hétre a helyi börtönbe, vagyis nem vizsgálják, hogy ki a hibás. A magyar börtönök nem versenghetnek a svéd, vagy az amerikai társintézményeik színvonalával, de bármelyik magyar fegyház szakszervezeti nyugdíjas szanatóriumnak látszik egy-egy szíriai fogdához képest. Emiatt tehát mindenki védi a másikat, szinte jobban, mint saját magát, mert inkább ő kerüljön kórházba, mint az a másik.

Miközben efféle gondolatok kergetőztek a doktor fejében, megérkezett a taxi a Dragonhoz. Fizetett, kiszállt. Még csak este hét óra volt, ami itt még szinte délelőttnek számít. Este tíz után kezdenek szállingózni az emberek vacsorázni, de csak éjfél után lendülnek be igazán. A korai vacsorát a doktor kérte, hogy korán le tudjon feküdni, hogy kellően ki tudja pihenni magát a holnapi miniszteri találkozóra. Leült egy asztal mellé az ablakhoz közel, ahol a légkondicionáló nem keverte túlságosan erősen a levegőt.

- Good evening Mr. Bekes. How are you. - kiáltott rá széles mosollyal Halasz úr, amint belépett.

- Fine Mr. Halasz, thank you, and you?

- Excellent, my dear doctor. De örülök, hogy újra látom Mr. Bekes - lelkesedett Halasz.

- Én is örülök Mr. Halasz, nagyon örülök. Szereti az édes-savanyú levest? Mit szólna, ha azzal kezdenénk?

- Miért is ne - válaszolt készségesen az arab - pincér!

Sziget - Fehérgyarmat - Budapest

„Szigetre való távozásom családi körülményeim miatt is szükségessé vált. Pista fiam a negyedik osztályt elvégezte, középiskolába kellett mennie. Tehát a városban való elhelyezkedés kardinális kérdés volt. Életem legszebb korát, 19-től 46 évig itt éltem le. Sugataginak éreztem magam. Szellemben, lélekben a községgel egybe forrtam. Az ifjúsági emlékek arany láncza itt fonódott egybe. Derűs hangulatképek örökké mosolygó sugárai itt születtek. Érthető is. Szellemi és fizikai örömök teljességében in floribus éltem. De az új, változóbb életet isteni sugallat diktálta. Ezt követnem kellett. És mondhatom, valahányszor az isteni sugallat szavát (ez nálam életemben párszor jelentkezett) nem követtem, magam ellen vétettem. A Máramarosszigetre való áthelyezéssel együtt a lakáskérdés merült fel. Eddig, mint igazgató, szolgálati lakásban laktunk. Bérlőnek nem ízlett beállani. Eddig takarékosan éltünk, tehát elhatároztuk feleségemmel, hogy házat veszünk. Találtam is egyet megfelelőt. 250.000 lej volt az ára. Pénzem megvolt hozzá oly formán, hogy sógoromnál, Ádám Attilánál volt 86.000 lej, neki kölcsönöztem. Ez a jellemtelen lélek dacára ígéretének, csak 19.000 lejt adott vissza. A házat mégis megvettük. Szüleim, apósomék, öcsém, Gábor adtak, ki mennyit bírt, de legtöbbet Makai Katalin, feleségem keresztanyja adott, amivel a házvétel nyélbe ütött. 1931 október elején költöztünk be végleg Szigetre.

A máramarosszigeti dogonyosi külteleki iskolához osztott be a tanfelügyelőség szolgálat-tételre. Körülbelül másfél kilométerre lakásunktól nehéz mindennapi túra volt esőben, őszi sárban annak, ki eddig az irodájából kijöve a szomszéd ajtón tanterembe lépett. A tanulók kivétel nélkül román anyanyelvűek voltak. Ez engem nem alterált. Ellenben nagy szó volt az, hogy a szigeti és a Sziget környéki oláh tanítók közé egy magyar betolakodott. Nem sokáig maradtam Dogonyoson. Nagyon jó hírem volt, akár mint tanítónak, akár mint társadalmi egyénnek. Hogy három szóval fejezzem ki magam, én voltam a 'Primus inter pares'. És hogy ez ne legyen üres szólam, decemberben maga a tanfelügyelő szállott ki hozzám inspekcióna. Osztályomban meggyőződött a hallottak igazságáról január 1-jei 1932 dátummal a tanfelügyelőséghez rendelt be szolgálatra. Kényes reszortot kaptam. Személyi szolgálati lapokat a megyei tanítóságról kellett kiállítanom az okmányok alapján, melyeket a kolozsvári tankerületi főigazgatóval (inspektor general) kellett aláíratnom személyesen. Sablonos munka volt. A hivatalos órák letelte után időmet otthon, családi körben töltöttem. A megvásárolt ház elég rossz állapotban volt, akadt tennivaló elég. Tavasszal, nyáron a kerti munka foglalt le. A fiam is gimnazista lett, vele is akadt némi tennivaló. Egyébként ő jól tanult. Másodgimnazista korában, mint az osztály legjobb tanulója, premizálva lett. Az országos tanulmányi versenyen Bukarestben is részt vett. Az ő nevelése volt nekünk szülőknek kardinális feladatunk. Akadt munkája elég. Zongorázni tanulásban feltűnően haladt. Bach fúgákat oly szépen, átérezve játszotta, hogy tanárnője könnyezve hallgatta végig. Később a megalakult zeneiskolának, konzervatóriumnak lett tanulója. Itt is a legjobb lett. Egy nyilvános évvégi vizsga után egy elismert zenepedagógus, ki a vizsgán őt, a fiamat játszani hallotta, arra intett, hogy fiamat küldjem fel Budapestre zongora zeneakadémiára, mert ott volna a helye. Ne törődjek a gimnáziumi tanulmányaival. Ez volt a véleménye Schächter hegedű mesternek, ki Szigeti Józsefnek, a világhírű hegedűművésznek nagybátyja és tanítója volt. E feladat keresztülvihetetlen volt, velünk maradt és végezte a gimnáziumot. Kapott még leckeórákat francia és német nyelvből. Meg kell említenem, hogy mint második osztályos elemista gyermek, egy iskolai előadás alkalmával, a szigeti színházban is oly sikert aratott zongorajátékával, hogy többen a nézőtérrel férfiak, a színpadra mentek és megcsókolták. Az esetet a bucaresti 'Dimineato' (Dimineácá) napilap is regisztrálta. Ötödgimnazista korától vakációnként résztint egészségi szempontból, résztint a német nyelv tökéletes elsajátítása végett egy német családhoz küldtük Besztercére, ahol több diáktársával ózondús fenyves erdőben töltötték a nyarat.

Így telt volna zavartalan családi életünk, ha a sugatagi zenészkedő foglalkozásomnak híre nem szállt volna Szigetre. Körülbelül 1933-ban levelet hoz a főispáni hajdú, melyben a főispán kéret magához, ki a helybeli 'Astra' román kultusz együttesnek elnöke volt. Felkér az elnök, hogy az egyesület kebelében működő énekkar vezetését vegyem át. Három középiskolai román zenetanár volt Szigeten, de egynek sem volt annyi rátermettsége, hogy a feladatot teljesítse. Nekem ehhez, tekintettel arra, hogy fegyelmi bizottság előtt álltam magyarságomért, semmi kedvem sem volt. De meg kellett tennem ugyancsak a fent említettek miatt. Ezen nekem abszolút utálatos munkakör teljesen megzavarta a már Szigeten kialakult megelégedett családi életemet. Marokba szorított kézzel és negatív elhatározással végeztem elvállalt feladatokat azzal az elhatározással, hogy csak megszabadulok e munkakörtől. Rendeztünk kultúr előadást Szigeten, Rahón, Técsőn, Huszton, Szlatinán, Kassán, végül is sikerült az énekkar vezetését átadni egy Sztán nevű gimnáziumi zenetanárnak, aki a hegedűiskola első fűzetét biztosan elsajátította, de több hangszeren nem játszott.

Szigeti életünk nyugalmas, kiegyensúlyozott volt. Szlatinára szüleimhez egyszeri határátlépő igazolvánnyal mehettünk át az egész család. Szatmárra az apósomhoz is könnyen utazhattunk. Egy szép utazásról, kirándulásról kell megemlékeznem. Pista fiam ötödik gimnazista volt. Simonkovics Imre, a gimnáziumi tanára, kivel jó baráti viszonyban éltünk, egy szép és tanulságos kirándulást rendezett, melynek útvonala volt Sziget, Lengyelországon át Csernovic, Moldova, Duna torkolata, Fekete-tenger partja, Duna-ág Chilián át Muntenia, Constanta, Bucurest, Craiova, Temesvár, Kolozsvár, Nagyvárad, Szatmár, Sziget. Egy kis ijedelemben is volt részünk. A Duna torkolatánál 30 személyes csónakba negyvenen felül ültek a diákok. Velük a fiam is, én is. A túlterhelt csónak viharba jutott, az evezősök nem tudták a nagy szél miatt a csónak bárka árbócait leszerelni. A hullámok már a bárka szélét verték a nagy himbálózásban. A pánikot növelte a helyükről felugráló gyerekek. Én már Pista fiam mikénti megmentésének gondolatával foglalkoztam, mikor az utolsó pillanatban sikerült az árbocokat leszerelni és a partra evezni. Életveszélyes jelenet volt.

Mint előbb is említém, Szigeten kiegyensúlyozott családi életet éltünk. A szomszéd házban lakott, odatelepedett, mint nyugdíjas főbányatanácsos, sugatagi jó barátom, Cserveny Gyula. A románoknál 35 év volt a szolgálati idő. Egy család, kivel nagyon is jó viszonyban éltünk, még család volt, hova eljárógattunk, özvegy Novák Kálmánné, ki legénykori jó ismerősöm volt. Bárdfalván, Sugataghoz közel volt állami tanítónő. 1934-ben meglátogattuk magyarországi véreinket. Gabi öcsém Nyíregyházán volt, Mezőtúron a mi kedves Kati néninket, feleségem nagynénjét, keresztanyját. A román fanatizmus csápjai itt sem hagytak nyugton. Távíratilag nyelvvizsgára rendelték, címemet a tanfelügyelőségénél hagytam. Visszaérkezve Szatmárra, 3 nappal és 3 éjjel tanultam a másfél havi magyarországi tiszta levegő után. Vagy 200 vizsgázó megkínzott tanító között a legjobb voltam. Vizsga utáni záró szavában a vizsgáztató bizottság elnöke nevemet a tömegben így emelte ki, s ajánlotta, hogy magasabb állást foglaljak el, ne maradjak a katedránál. Válaszom az volt: Közel vagyok a nyugdíjazáshoz, megmaradok a katedránál.

Ez volt az utolsó román nyelvű vizsgám. A román nyelvet már teljesen elsajátítottam. A nemzeti tantárgyakat, grammatikát, a román tanítóknál jobban ismertem. E kérdés engem többé nem zavart. Szolgálati éveim után a legmagasabb fizetési fokozatot értem el. Romániában a tanítóság, bírák és a hadsereg volt a legjobban fizetve. Havi illetményem 9-10.000 lej között volt. Havonként 200 lejt költöttünk háztartásra. Ruhát, cipőt, fehérneműt Csehszlovákiából, Aknaszlatináról vásároltunk. A gyári készítmények itt olcsók voltak. Nálunk, Romániában pedig az élelmi cikkek és az italok voltak olcsók. Egy liter bor ára Szigeten 16 lej. Egy méter ruhaszövet 1.000 lejnél kezdődött. Ily áruviszonyok mellett azok, kik Románia és Csehszlovákia határán éltek, előnyös gazdasági körülményeket teremtettek saját részükre. A

csempészet mindkét oldalon egy külön foglalkozási ág volt. A megvásárolt áruknak Szigetre való beküldését a kereskedő maga vállalta. Tehát lehetőség volt ellátni magunkat bőven minden ipari termékkel.

Öreg szüleinkhez átjártunk, s kényelmesen végeztük tennivalóinkat. Én egyedül sokat jártam haza. Édesapám már 80. életévét járta. Szegény öreg állandó harcban állt a cseh sóbányai főnökséggel. E harc okát írásom első kötetében leírtam. A magas kor, a nyugtalan élet, a legyengült fizikum nem tudott ellenállni betegségének, melyen csak műtét segíthetett. Prosztata megbetegedése vitte sírba. 1936 szeptember 21-én hunyt el. Munkás élete, melynek vége sok lelki gyötrellemmel, állandó harcok küzdelemmel volt tele, végetért. Az aknaszlatinai temetőben alussza örök álmát. Az ő halála édesanyám sorsát is nagy dilemma elé állította. A román cselédlánnyal maradt. Új életet kellett volna kezdenie. A családi munkakört, melyet édesapám betöltött, nem volt ki végezze. Ő is 72 éves volt. Próbálta gazdálkodását fele bérlővel tovább végezni, nem ment. Gyámolításra szorult. Mellé vettük egy rokon lányunkat, így sem volt jó. Nem volt más megoldás, hozzánk jött Szigetre. Ezt már meg kellett tennünk, mert távollétében a lakásban betörők jártak, ami bizony nem életbiztonságos tényező. Ott maradt a házunk becsukott ajtókkal. Ez a nehéz családi helyzet sok gondot és nehézséget okozott nekem is. A ház őrizetét unokaöcsénkre, Száva Gyurira bíztuk. Szegény édesanyám nálunk élt. Szeretett bennünket, de a családtagokon kívül senki ismerőse nem volt. Ennek hiányát érezte. Én nyaranként Máriavölgybe, Bikszád mellett szoktam járni gyomorkúrára. 1938 nyarán hazasürgönyözött a feleségem. Belépve a szobába anyámat az ágyban találok, lábán feszítő súlyokkal. Az udvaron elesett és combnyaktörésben szenvedett. Ezen is csak operáció segíthetett volna. Tekintettel a magas korára, műtétet végrehajtani nem lehetett. Sokáig feküdt szegény, míg bottal járóképes lehetett. Nagyon keserves, tehetetlen, gyötrelmekkel telített életet élt, mely állapot őt lelkileg is bántotta. Mindig akart volna valamit tenni, még halála napján is, vasárnap reggel a konyhán tevékenykedett. Mi, a család többi tagjai ágyban voltunk, mikor az éles sikoltásra kirohant a feleségem. Hát a cseléd karjaiban találja. Agyvérzés érte. Az orvos megérkezésekor ezt állapította meg. 1940. február hó 11-én este 10 órakor lehelte ki nemes lelkét.

Szüleink halálával nehéz feladat hárult reám. A cseh bányakincstár a zatonyi földet birtokába vette, kisajátította. Ennek értékét, 15.000 cseh koronát letétbe helyezte, amit Tatuka halála után Mamuka címére postán el is küldött. Mi a pénzt felvettük, mert szegény édesatyánk úgy gazdálkodott, hogy a temetkezési egylettől is kivette befizetett járulékát. Temetésére kölcsönt kellett fölvennünk. Több évi adóhátraléka 5-6000 cseh koronát tett ki. Az adó rendezésére engem felszólított az adóhivatal. Nem teljesítettem. Elvette a határátlépőmet a határ pénzügyőr, nem mehettem át. A házra a volt cselédünk per után megállapított bére rá volt terhelve. Ezt a leányt szüleink örökbe fogadták 10 éves korában, mikor felnőtt, visszamenőleg követelte eltöltött évei után a bérét. A bíróság meg is ítélte. Az ügyvéd honoráriumáig szintén teherként állott házunkon. Ezt mind rendeznem kellett. Természetes, nekem is ügyvédre volt szükségem a cseh hivatalos nyelv nemtudása miatt. A végén 25.000 lej maradt meg a föld értékéből. Az üresen maradt házba az előjáró egy oláh lakót tett be. Később egy másikat. Ezek úgy tönkretették a lakást, hogy a végén az utolsó tégláig mindent elhurcoltak. A fehéregyházi határban lévő 4 hold föld is így ment el. Megpróbáltam bérbe adni. Minden évben más bérlője volt, de egyik sem fizetett. Eladtam 1939-ben, mikor Csehszlovákia Kárpátalja része veszendőben volt. A cseh korona inflációs pénz lett, nagy dézsmaadót róttak ki úgy, hogy átváltva lejre 70-75.000 lej maradt meg. Az összeget nem hagytam veszni. Szigeten házat építettem, melynek értékében a szlatinai örökség benne van. Szegény édesapám ezt mind másképp oldotta volna meg, ha a cseh sóbánya kincstárral megegyezik. Így lett majdnem semmivé minden anyagi javunk Szlatinán, ahová egy sír és a gyermekkori emlékek kötnek csak.

Amíg istenben boldogult kedves szüleimnek a világból örökre való eltávozásának fájdalmas eseményei lezajlottak, én kevés időközi megszakítással a Tanfelügyelőségnél dolgoztam. Megszakítás a munkám körében akkor is volt, ha a domináló kormány eltávozásával minden hivatalban az uralomra jutott kormány emberei foglalták el az eltávozók munkakörét. Ha a személycsere megtörtént, akkor engem, mint politikai párton kívülálló, de jó munkaerőnek elismert funkcionáriusnak, visszahívtak. Megtörtént, hogy a katedrámat nem akartam elhagyni, akkor a főnök hivatalból rendelt be bizonyos időre ideiglenesen. Természetes, az osztály tanulmányi eredményéért én maradtam felelős. Két bőrt magamról lehúzatni nem akartam. Bent maradtam a hivatalban. Még 1938-ban is bent dolgoztam, amikor már az aknaszlatinai fennsíkon a magyar pilóták bravúros mutatványait a tanfelügyelőségtől szemlélhettük. Ilyenkor a hivatalban elhangzott magyargyűlölő és magyargyalázó kifejezéseket, szitkokat, szemrebbenés nélkül, szótlánul kellett nyelnem. Sőt, kényszerítettek, mint közismert zenészt, hogy úgy az énekkarra, mint a zenekarra minden nemzeti manifesztáció alkalmával akár Csehszlovákiában, akár otthon szerepeljek. Egy alkalommal Ráhóra (ez csehszlovák község) kellett mennünk. Lázas beteg lettem. A főispán egy kórházi orvost küldött hozzám annak megállapítására, hogy tényleg beteg vagyok. 1938-ban, 1939-ben és 1940-ben a Kisantant államai mindent felhasználtak a hitleri megmozdulás ellensúlyozására, az államszövetség erejének demonstrálására. A kölcsönösen lezajlott kultúr események a vége fele már politikai demonstrációvá vedlettek át. Az ország határának megváltozása mindenkit foglalkoztatott. Nagy bizonytalanság uralkodott. A magyarok Erdély visszacsatolását szívdobogva várták. A románok ebben nem hittek. Nekiünk magyaroknak ebbéli reményeinket titkolnunk kellett, míg a románok meggyőződéseiket fennhangon hirdethették utcai falragaszokon is. Erős magyar nyomás dominált mindenütt. Minden magyar ember suttogva társalgott Sziget utcáin.

Mi, a család, otthonunkban boldog meglegedettséggel vártuk az időt, mikor válik valóra reményünk és felszabadulunk a román feudalizmus nyomása alól. Szegény Pista fiamnak, aki ezen években végezte a gimnázium utolsó éveit, óvatosan és türelemmel kellett a román líceum magyargyűlölő szellemét képmutatónak észre nem vennie. Jómagam 1939 szeptemberében a tanfelügyelőségtől kilépve katedrát vállaltam egy fiú második osztályban. Mert így minőségben működésem politikamentes volt. De azért a miniszteri rendeletek értelmének kibővítésére a tanfelügyelő többször magához kéretett. Hogy érti ezt Bekes úr? Mondja meg nekem!

A tanév lassan eltelt. A fiam 1940 júniusában Szatmáron leérettségizett. Egy, a sugatagi iskolában kezem alatt végzett Filipcsuk nevű volt román eredetű tanítványom, kinek sógora a kolozsvári orvosi fakultáson tanított, már biztosította Pista fiam helyét az egyetemen. Meglegedéssel fogadtuk a vakáció megérkezését. A vakáció azonban mást hozott. A hitleri politika és a német hadsereg győzelme a nyugati államokban egy új geopolitikának adott életet az európai kontinensen. A bécsi döntés Németország, Olaszország és Magyarország külügyminisztereinek tárgyalása nyomán Magyarország az 1920-as trianoni határok eltörlésével a lekapcsolt részekből bizonyos területeket visszanyert. Máramarossziget is újból magyar föld lett. Örömmámorban úszott a román elnyomás alól felszabadult magyarság. 1940. szeptember 5-én lépte át a határt a Tisza hídján a magyar hadsereg Aknaszlatina felől. A megyei és városi közigazgatást katonaság vette át. A tanügy megszervezését Dezső Lipót nyugalmazott főigazgató, volt máramarosi tanfelügyelő vezette. Mellette erősen aktív szerepet kaptam, mint a román iskolaügyet közvetlen ismerő igazgató. A szigeti iskolákhoz a tan-személyzet beosztását én teljesítettem. Szigeten e feladat teljesítése könnyen ment, de annál nehezebb volt vidéken, hol a járási katonai parancsnokok sok személyi akadályt gördítettek az eljárás menetébe. Én a magam részére a Rákóczi úti iskola igazgatóságát választottam, mert ennél a szolgálati lakás a legjobb karban volt. Négy szobás összkomfortos lakásból állott. Vezetésem alá került még a Hajnal utcai, Fekete mezői, dogonyosi és a sűgői iskola, Hajnal

utcai és az Asztalos Sándor utcai óvoda. Öt iskolának és két kisdóvónak az igazgatása, megszervezése és vezetése elég lefoglaltságot adott. De a 22 éves román uralom alóli felszabadulás után az emocionált lélek a régi hazáért való lelkesedésben minden tetre kész volt. Dolgoztam is szakadatlanul. Nagy feladat volt az ország különféle vidékéről ide került és karriert hajhászó lelkek egybehangolása és velök a reális állapotok megértetése. Sok közülök a zavarosban használni princípiumával élve igazgató vagy felügyelő akart lenni. Ez palota-forradalommal nőtte ki magát a második szigeti és szigetkamrai igazgatóságért. Tanfelügyelőnek egy Szigetről elszármazott kis kaliberű és gyenge jellemű embert nevezett ki a minisztérium. Vezető állás betöltésére alkalmatlan egyéniség volt. Egy ízben a pedagógiai szeminárium után a volt képzői osztálytársával összeverekedett. A tanfelügyelőség presztízse nagyot esett. Engem választott segítségére úgy, hogy a büntetésből iskolától iskolához áthelyezendő tanítók megejtését kvázi az én ajánlatomra hajtotta végre a hivatal. Lejáratta magát annyira, hogy a közigazgatási bizottság gyűlésein sem mert megjelenni, hanem egyik berendelt tanítót küldte maga helyett. Ily körülmények között a tanítóság Szigeten, mint fontos társadalmi tényező, nem tudott egybeforrni. Hanem szétagoltságban, megbújva és gyalázat: magyarelles magatartása miatt állásából elcsapott román tanítóval szövetkezve építette ki destruktív munkáját. Mondhatom azt, hogy a már szolgálattal rendelkező tanítókat nem a hivatásszeretet, vagy az új területen való munkálkodási vágy hozta ide, hanem a pénzszerezési vágy, mert legtöbbje tanítói szolgálata mellett egy másik vagy harmadik szolgálatot is vállalt, miáltal a főfoglalkozás mellékfoglalkozássá süllyedt. Sajnos ugyanez a mentalitás volt princípiuma más szolgálatbeli individuumoknak is. Az anyaországból ide helyezett tisztviselők bennünket magyarokat úgy tekintettek, mint valami lemaradt társadalmi réteget, akiket ők emelnek fel ama szellemi nivóra, amit ők fantazmagórikus szellemi szférának véltek. Pedig bennünket a 22 éves elnyomó román fanatizmus a magyar becsületességünkben, magyar szellemünkben, jellemünkben és az új hazáért való minden áldozatkészségünkben csak ránevelt és megerősített. Így kezdtünk és így is dolgoztunk.

A felszabadulás családjunkban is nagy változást hozott. Feleségem, kit a románok 1920 decemberében a román nyelv nemtudása miatt állásából elbocsátottak, katedrát vállalt. Pista fiam, kinek a kolozsvári egyetem orvosi fakultásán elkészített helye volt, csak Budapestre vágyott. Fel is jött Budapestre, de nem iratkozott be, mert a kultuszminiszteri rendelet az erdélyi ifjúság részére orvosi fakultásként a kolozsvári egyetemet jelölte ki. Nagy nehézségek árán Gabi öcsém összeköttetése révén sikerült a jogi fakultásra beiratkoznia. A háztartásunkat is át kellett alakítanunk, hogy a feleségem katedrát vállalt, távolt volt naponként az otthontól. Szakácsnőt kellett fogadnunk, kinek a megfőzésen kívül a házi külső és belső munkálatokat is kellett végeznie. Nekem a lefoglaltságom nagy volt. Iskolafelügyelővé neveztek ki. A sugatagi járást választottam. Ilyen minőségben ki kellett szállanom. Megtörtént, hogy három napig sem voltam otthon. E feladat betöltése kényes munka volt, mert a falusi iskolák kettő kivételével román nyelvűek voltak. Kineveztek ezen kívül a szigeti iskolán kívüli népoktatás elnökévé. Ez a poszt széles munkakört felölelő ténykedés volt, minden vasárnap délután rendszeren a polgári olvasóköri nagytermében vagy más alkalmas helyen kultúrelőadást kellett tartanom. E munkakörben való szereplésre tanítókat, tanárokat, jogászokat, még a debreceni egyetem tanári kar tagjait is felkértem. Népszínművek, történelmi, földrajzi stb. előadások, dalestélyek és tudományos ismeretek terjesztése töltötte ki az est munkaprogramját. Volt munkaanyag elég, mert a 22 éves román nemzeti szellem által ferdére nevelt magyar lelkeket vissza kellett állítanunk a saját egyensúlyába. Megválasztottak még a polgári olvasóköri kulturális szakosztályának elnökévé. Elfogadtam a szigeti Vöröskereszt Egyesület pénztárnoki állását is. A szigeti Dalegyesület felkért a dalárda vezetésére. Mindezen kívül hivatalból járási pedagógiai szemináriumokat is kellett tartanom. Volt eset, hogy e feladatok teljesítése órarend szerinti beosztást igényelt. Dolgoztam este 11 óráig is. A legnagyobbra

becsült és legmegtisztelőbb volt előttem az a tény, mikor a megyei tanítóság, a vármegyei általános tanító egyesület és az állami tanítók egyesület elnökévé választott meg. Ily minőségben a megyei törvényhatósági bizottság tagjává lettem. Ekkor a vármegye főispánja, Jurka Flavius a vármegyei tanfelügyelői állást kínálta fel, amit nem fogadtam el. Mint tanfelügyelő, minden, a fent elsorolt állásoktól meg kellett volna válnom és az irodai négy fal között kellett volna munkálkodnom, elveszítve azt a munkalendületet, amelyben tevékenykedtem. Egy gyűlés utáni közebed alkalmával az üdvözlés beszédében egyik kortársam ezt mondotta: „Pista bácsi! Te mindent elértél, amit egy tanító pályafutásában elérhet.” Pedig ha láthattam volna e széles körű és nemzetemért munkálkodó, meglegedett életnek előre vetett sötét árnyékát, másképp cselekedtem volna.

Magam egyéni és családi érdekeimet teljesen elhanyagoltam. Még akkor, amikor a román uralom alóli felszabadulás reménye táplált, látva Máramarosnak bizonytalan geopolitikai helyzetét, elhatároztam, hogy ha egyszer felszabadulunk, minden anyagi javaimat eladom és bent, a kis ország szívében biztosítom ezeknek az értékét. Ezt nem tettem meg. Érdeklődésemre kapott megnyugtató válaszok, melyeket az öcsémtől és bizalmas katonai forrásból kaptam, az új határokat állandónak deklarálták. De a magyar államnak az új területre investált hatalmas vagyona, vasútépítés, városrendezés, amit Erdélyben átutazva saját szemeimmel láttam, azt a tudatot állandósították meg bennem, hogy a magyar állami vezetőség milliárdokat bizonytalanra nem veszteget. S amikor 1943-ban régi elhatározásomat valóra akartam váltani, már megkértem. Szigeti házaimat és szlatinai szülőházat is eladhattam volna, de mint mindenki, úgy én is a bécsi döntés által megjelölt országhatárokat tekintettük maradandónak. A tényleges, de a katonai titkosszolgálat által eltitkolt helyzet más volt. A német hadsereg moszkvai harcánál nagy vereséget szenvedett, annyira, hogy lassú és véres visszavonulásra kényszerült az őtet állandóan üldöző orosz hadsereg elől. Románia elárulta szövetségesét, átpártolt az orosz hadsereghez. Ily formán az orosz hadosztályok nem Máramarosban, a Tatár hágón léptek magyar földre, hanem a Dunán átkelve délről. A hatóságok e hírre elrendelték a város kiürítését. Engem 1944 augusztusában nyugdíjaztak. És hogyan! Mikor 1942-ben a főispán a tanfelügyelői állást felkínálta, annak híre szaladt. 1943-ban 40 évi szolgálatom megvolt. Dr. Etele Ede tanfelügyelő, hogy riválisától szabaduljon, nevemet három feltétlenül nyugdíjazandó román tanító neve közé csúsztatta be. A minisztérium így ezt jóváhagyta. Ugyancsak augusztusban, 20-a után az Ipar utcai házunkat bombatalálat érte. Szétzúzta, hogy belőle a zárt kapurész és két utcai szoba maradt meg. Lakó ugyanakkor nem volt benne, életben nem esett kár. Az igazgatói lakásból ki kellett jönnöm, mert az iskolát és mindent, a visszavonuló német katonaság szállta meg. Bútoraimat a Madách utcai házban raktároztuk el, de vele nem költözhattunk, mert lakó volt benne. Egy katonának bevonult ismerősünk lakásában húzódtunk meg. A városból a bizonyíthatóan zsidó lakosságot elvitték. Ezeknek holmijaik az utcán szanaszét heverték. A város egy állandóan mozgó polgári és katonai hangyaboly volt. A magyar polgármesteri hivatal a város vezetését átadta egy román időközi bizottságnak, megkezdődött a magyar tisztviselők, hivatalnokok kivonulása Szigetről megjelölt magyar városba. A tanítóság Zalaegerszegnek lett irányítva. Vonatok vitték a menekülőket.

Pista fiam ebben az időben katonai behívót kapott az esztergomi táborba. Ily felfordulásban bevonulni egyenlő a halálos ítélettel, ez is egy ok volt a Szigetről való eltávozásra. Szekerek, autóbuszok szállították a menekülőket. Mi is eliszkoltunk. Feleségem nagyon előrelátó volt, nem akart mozdulni addig, míg megfelelő csomag ágyneműt nem csomagoltunk be. Ez biztosította hajléktalanságunk két esztendei nyomorkodása alatt éjjeli nyugalmunkat. Ott hagytunk Szigeten mindent. Négy ládába csomagolt ágyneműt, fehérneműt, néhány pár cipőt, s pár öltöny férfiruha kivételével. Minket Pista fiam valamivel előbb egy teherautón Budapestre Gabi öcsémhez szállított.

Tehát a négy esztendei boldog magyar élet megszűnt. Földönfutók és hajléktalanok lettünk. Szatmárba érve Budapestre már nem mehettünk, mert onnan az orosz előretörés miatt már vonat nem indult. Fehérgyarmaton, a trianoni magyar határhoz közel állapodtunk meg. Várva a döntést, melyik lesz az ország új határa. A trianoni lett. Feleségem 1945 május havában visszament Szigetre, megtapasztalni, visszamehetünk-e. Házunkat már akkor a szigeti alpolgármester elfoglalta, s belőle mindent elhurcoltak. Őtet, mármint a feleségemet a család egy nőtagja fasisztának(?!) titulálta, s onnan elűzte. Feleségemet a szatmári főigazgatóság a fehérgyarmati református felekezeti iskolához osztotta be.

Életünk morális és materiális szemszögből nézve mélypontra süllyedt. Bennünket, menekülteket a házába befogadó család az első két hétben álszépüsködve ott tartott. De később a fölösleges tejből reggelire még pénzért sem adott. Tüzelőt későn, könyörgésre, szánalomból adott az előjáróság. Lopnom kellett. Fejsze fokával törtem össze az elhurcolt zsidóktól ott-hagyott, kidobott köszönet. Pénzünk volt ugyan, de ez fokozatosan, napról-napra devalválódott. Megboldogult szegény édesanyám nagy gyapjúkendőjéért vásároltunk két zsák búzát. Egy pár fekete gyermek harisnyáért 100 kg kukoricát vett a feleségem. Csak tojásért lehetett vásárolni. A tanítói fizetésért megtörtént, hogy egy libát vettünk. Hogy, hogy nem, sikerült egy süldőt vásárolni. Művészet volt, de mégis egy 120 kg-os disznó lett belőle. Ennek húsból kitermelt ennivalókat felségesebb boldogsággal még életemben nem ettem.

Dolgoztam mindent. Szemétből tüzelőt szedtem ki. Kertet túrtam, főztem, mostam, disznóólat takarítottam, erdőből fát hordtam, a gazda trágyás udvarát kisöpörtem, s eltértem bevásárlás alkalmával a falusi paraszt fennhéjázó, megalázóan sértő, úrellenes kirohanásait. 1944. decemberben sikerült egy Budapestre elmenekült család üres lakásba bejutnunk. Szobakonyha volt, de nem kellett állandó feszélyezettségben alkalmazkodni a háziakkal szemben. Közös konyha, közös takaréktűzhely, konyhai alárendeltség megszűntek. Ez a relatíve nyugalmasabb élet nem tartott sokáig. Visszaérkezett a Budapestre menekült család. Sok utánjárás után egy elhagyott bútorozott lakást kaptunk meg. Ebben laktunk 1946. augusztus 15-éig, míg Budapestre jöhettünk.

1946 tavasán a Közoktatásügyi Minisztérium felhívta a volt állami, de nem állami iskolánál szolgáló tanítókat, hogy kérjék beosztásokat az állami iskolák valamelyikéhez. Pestre utaztam és kértem feleségem beosztását a kispesti Rózsa téri iskolához. Szolgálati beosztását már májusban megkapta, de nem utazhattunk, mert a pengő ez időpontban teljesen elértéktelenedett. Milliós és milliós pengőt számoltunk. 1946 augusztus havában forgalomba lépett a forint, s így megvolt a lehetőség arra, hogy feleségemmel együtt felutazhassunk és ő augusztus 15-én szolgálattételre jelentkezhessek. Augusztus 15-én állását el is foglalta. Én visszautaztam Fehérgyarmatra, hogy végleges és mindnyájunk feljövételét előkészítsem, ő pedig, feleségem, az öcsémekhez szállott, kinek felesége nem lévén itthon, helyette a háztartási teendőket is el kellett látnia. Nagy nehézségben élt. Mint új budapesti lakosnak egyoldali lefoglaltság is éppen elég lett volna. Két testvére lakott pesten, de egyik sem, még csak meg sem kérdezte: Hol vagy? Jer hozzám! Dacára annak, hogy Margit testvérének Klári leánya, keresztleánya vakációnként nálunk Sugatagon és Szigeten nyaralt, kit nagy szeretetben és gondozásban részesített a feleségem. Így kínlódta át a másfél hónapot, míg végre október 14-én sikerült Pestre felköltöznünk. Pista fiam Fehérgyarmaton maradt, mert akkor neki más számításai voltak családon kívül. Pesten másfél hónapig albérletben laktunk, míg a Jókai utca 170/a szám alatti lakást utalta ki a Lakáshivatal. Lakás volt, de bútor semmi. Az öcsémtől kaptam két rozoga vaságyat. Két hét eltelte után sikerült az elhagyott javak visszamaradt rongyaiból három szekrényt, négy széket, egy szobaasztalt és egy konyhaasztalt szerezni. Minden pénzünk egy ócska takaréktűzhelybe fektettük. Égett benne a tűz, de nem melegített. Jaj, de

sokat fáztunk! Pénzünk alig volt. 1947. februárban a Fehérgyarmatról felhozott tojást kínáltuk megvételre a fűszer üzletesnek, hogy kenyeret, tejet és cukrot vásárolhassunk.

Mint előbb említettem, 1944 nyarán négy nagy láda holmit hozott fel Pista fiam Kispestre az öcsémekhez. Gábor öcsém a Kispesti Járásbíróság elnöke volt. A négy ládába volt csomagolva mindenünk. Ágynemű, ruhanemű, a java fehérenemű, szervizek, evőeszközök. Az egészből sógornőm egy pár darab kést, kanalat és villát adott vissza feleségemnek azzal, hogy ezeket is Pista vásárolta. Nagy értéket képviselnek egy 3x4-es magyar piros perzsa, egy kis szerb perzsa szőnyeg, asztalterítők és egyéb értékes kézimunkák. A felküldött perzsa és gyapjú szőnyegek közül hat tekercs volt, két székelő spárgaszőnyeget kaptunk vissza. A nagy nincstelenségből feleségem egy havi fizetési előlege segített kiemelkedni. Beszereztük a legszükségesebb fehéreneműt. Egy pár darab ágyneműt és pár darab bútort kaptunk Makai Kati nénitől, feleségem nagynénjétől Mezőtúrról.

Új stílusú életet kezdtünk. Feleségem tanított, én főztem, takarítottam, mosogattam, ha kellett, mostam. Egy év eltelte után Pista fiam is hazajött, meggyőződött, hogy legjobb otthon, és komolyan hozzáfogott jogi tanulmányainak befejezéséhez. Idő közben kinevezték a Kispesti Járásbírósághoz. Jogi tanulmányait 1949-ben befejezte. Doktor utriusque lett. Ebben a minőségben 1950-ben a székesfehérvári törvényszékhez nevezték ki jegyzőnek, elnöki titkárnak. Ketten utaztunk Fehérvárra, de boldog is voltam révbe jutott fiam láttán. Az ő öröme sem volt kisebb az enyémnél. Már 29 éves volt. A törvényszéki elnök, ki régi szabású, jó megjelenésű, igazi úriember volt, nagyon szívesen fogadott. Az ő meglepődését, mondhatnám örömét fokozta az a tudat, hogy Pistu Bekes Gábornak, legfelsőbb bírósági tanácselnöknek öccse. Végiglátogattuk a bíróságot, s azután lakáskeresésre indultunk. Azt is találtunk. Én hazaindultam, ő ottmaradt. Útban hazafelé, gondolkodva éreztem, hogy az apai hivatásnak, kötelességnek egy kardinális momentumát teljesítettem, mikor egyetlen fiamat, kinek nevelése, taníttatása volt legfontosabb életcélom, a családi körből kivezelve, egy külsőleg is impozáns épületbe vezettem, hol az állami életnek nagyra hivatott szerve, az igazságszolgáltatás teljesíti magasztos hivatalát. Minden hétvégén találkoztunk, mert hazalátogatót.

A mi kispesti életünk nagyon egyhangú volt. A monoton életet főleg a szűkös anyagiak kreálták. A nyugdíjamat 200 forintnál valamivel többen állapították meg. A tanítói fizetések is nagyon alacsonyak voltak. Ami a havi élelem fedezésén felül megmaradt, azt a minden téren mutatkozó hiányok pótlására kellett fordítanunk. Ekkor vettem az életben először az ószeresnél egy öltöny ruhát. De hogy megörültem neki! Az élelmiszereknél nagy hiányosság volt tapasztalható. Hús, zsír, kenyér, liszt jegyrendszer szerint volt vásárolható. A kenyér fejadag napi 25 dkg volt fejenként! De ez sem volt biztos naponként. Sorban állás, tolakodás, lökdösődés, veszekedés, káromkodás, ezek voltak az élet princípiumok. Télikabátomról lökdösődés alkalmával az összes gombokat leszakították. Egy asszony, hogy egy hellyel a sorban előbbre juthasson, fejéről a kalapot leverte. És az útestre dobta. Egy erőteljes munkás, hogy a hentesbolt ajtajához juthasson soron kívül, az előtte álló asszonycsoportot egy erős nyomással a földre terítette, s így tette reá kezét az ajtókilincsre. A novellairóknak és a vicclapok munkatársainak, ha anyagot akartak a megírásra, csak ilyen helyeket kellett fölkeresniük, mert itt volt téma elég. A sorban állás már éjjel 1-kor kezdődött. Én rendszerint 4 órakor érkeztem a hússzék elé, de már egy kígyózó sort találtam magam előtt. Voltak helyek és esetek, hogy csak rendőri beavatkozással lehetett az árusítást lebonyolítani. Tejet, tejterméket például lakásunktól 1 és fél kilométernyi távolságra mértek. Mindezekből megállapítható, hogy a napi életprogram nem volt más, mint élelem beszerzési harc. Hasonló helyzet dominált a tüzelő beszerzésénél is. A hiányos árukészletek miatt az élelmiszerárak rohamosan emelkedtek, ezzel szemben a tanítói fizetés s a nyugdíj is stagnált.

1950. év vége felé feleségem szolgálati évei után magasabb fizetési osztályba lépett. Nyugdíjam is kicsit emelkedett. Így a lehetőség megengedte, hogy egyes alkalmakkor Pesten szét-nézzünk. Karla Pista nevű unokabátyám - 7 hónappal volt idősebb, mint én -, ki még 1919-ben repatriált, Lőrincen állapodott meg. Felesége is szigeti származású tanítónő volt, Janicsek Gabriella. Mindketten nyugdíjasok voltak. Egymásra találván kirándulási terveket állapítottunk meg, különösen Pest és Buda külső területeire, de hetenként egyszer a Széchenyi Fürdőbe. Karla Pista Budapestet nagyon jól ismerte, így kitűnő kalauznak bizonyult. Nagyon szeretett csatangolni, különösen olyan helyekre, ahol Noé apánkra emlékezhettünk. Sokszor annyira hajszolta a sokat járás fáradalmait, hogy a két feleséget a kidőlés fenyegette. Ezek a kirándulások némi hangulatos változást kölcsönöztek monoton életünknek. Karla Pistával az unokatestvéri viszonyt meg is erősítettük, mert egymáshoz, különösen a férjek, elég gyakran el is látogattunk. De ismerte ő a vidéki jó borforrásokat is. Nagy ünnepek előtt ilyen szándékkal is útra keltünk. Az ilyen kirándulásoknak azonban vége szakadt. Az állam megvonta úgy az aktív szolgálatosoktól, valamint a nyugdíjasoktól a félévi menetjegy váltásra jogosító kedvezményeket, enélkül pedig az utazás lehetetlen volt. Karla Pistáéknak két 4 szobás, összkomfortos, kertes családi házuk volt. A kiépített jó rokoni kapcsolatok nyomán, amikor egyik háza a bérlőktől szabaddá lett, nekünk ajánlotta bérleményként. El is fogadtuk oly formán, hogy fiamékkal közösen beköltözünk. Sajnos nem így történt. Egy lőrinci ember 3000 forint kenőpénzzel bennünket a lakásból kiszorított. Inkorrekt eljárás volt a Karla Pista részéről, ami természetesen a meglévő viszonyt annulálta. Vagy három év eltelte után a lakás ismét kiürült. Akkor Karla, hogy az előbbi esetért bennünket rehabilitáljon, személyesen jött hozzánk és felkínálta ismét a lakást, ugyanazt még írásbeli nyilatkozattal is megerősítette. Jelen esetben felesége és a leánya tette a lakásba jutást lehetetlenné. Ezek után a rokoni találkozás a mi részünkről teljesen megszűnt. Ők, Karlákék nagyon jól tudták, hogy nekünk a háztulajdonossal sok nehézségünk volt. Háromszor álltunk bíróság előtt, mégis hiányzott minden jóindulat. Ez az egoista közömbösség távolított főleg el tőlük.

A rokoni látogatások csak a feleségem testvéreihez és öcsémekhez jöttek számításba. Az egyhangú életet nagyon megszoktuk. Változatlanságot, mint mondtam, csak a szűk körű családi események szolgáltatták. Meg kell említenem Homonnay Jenő sógoromnak 1949. január 26-án történt elhunytát. Szobrászművész tanár volt. Egy általa készített szobor ma is Csepel főterét díszíti.

A mi családi körünkben is komoly esemény készült. Pista fiamat a nősülés gondolata foglalkoztatta. A Kispesti Járásbíróságnál szolgálatot tevő hivatalnoknővel, Lengyel Emíliával szerzett ismeretség szerelemmé és komoly elhatározássá nőtte ki magát. Voltak nehézségek. Egyik Székesfehérvárott, a másik Kispesten teljesített szolgálatot, de ez nem képezett akadályt, mert 1950. december 23-án boldogan egybekeltek. Az ő meglegedett, boldog életük a mi öreg szülők életében is és családi légkörében is hasonló lelkiséget teremtett. 1952 december havában nagyon szomorú eseményt éltünk át. Feleségem keresztanyja, Makay Katalin, mezőtúri nyugdíjazott tanítónő 78 éves korában elhunyt. Nemes lélek volt. Nem volt a családban élőlény, aki az ő nemesen érző szívének figyelmét, jótekonyságát ne élvezte volna. Pistu nősülésével kapcsolatban a fiatalok lendületes, szórakozni vágyó életük bennünket öregeket is kimozdított mozdulatlanságunkból. Velük tartottunk, ha hangversenyre vagy színházba mentek, sőt külön operaházi bérletet is vásároltunk. De a késő éjszakai kimaradás fárasztó volt. Feleségemnek a másnapi tanításhoz kipihentnek kellett lennie, tehát erről a szórakozásról le kellett mondanunk. Jómagam is inkább választottam az éjjeli nyugalmas pihenést, mint az éjszakai csavargást. Az egész évi otthon ülést kárpótoltuk a nyári üdüléssel. Tapolcára (Miskolctapolcára) kaptunk két hetes beutalót. Tapolca nagyon szép, kellemes hely, szívesen

gondolok vissza az ott eltöltött nyaralásra, mely sablonosan illeszkedett be minden esztendő nyári programjába. Ez is egy életforma volt, melynek nyomán megelégedés fakadt.

E csendes folyamatosságot az 1956-os esztendő eseményei zavarták meg. Az ország lakossága, fiatalja, öregjei, apraja-nagyja minden előzetes előkészület nélkül októberben forradalomban tört ki. A Rákosi kormány garnitúra eltűnt, helyébe Nagy Imre kormánya lépett. A forradalom történeteinek okait, annak leírását nem tartom családi anyagnak, azzal nem is foglalkozom, de ha már az elejéről tettem említést, annak végét is ide illesztem. Az orosz hadsereg az országba bevonult, Budapest utcáit végigágyúzta, a forradalmat leverte, a forradalmi kormány tagjait elfogta s letartóztatta. A forradalom bennünket családi vonatkozásban annyiban érintett, hogy Pistuék gyermeket vártak. Mili hetedik hónapban volt, s ebben az állapotban kellett a forradalom naponkénti rémületeit átélnie. Még az acélidegzetű lényt is nehéz próba elé állítja a fegyver ropogása, és ágyúk dörgése. Hát akkor mit érezhet az az anya, aki gyermekét szíve alatt hordja. Mili erős akart lenni, igyekezett a hátra lévő időt, ami a kritikus ponttól elválasztotta, autoszugesztióval beépített lelki könnyűséggel átélni. A fák már kopaszon meredtek az égnek, hólepel takarta a földet, hideg téli szél mardosta a járókelők kipirult arcát, megrázva a lazán zárt ablakszárnyakat, jelentve, hogy december hónapba léptünk, amikor a napnak csak fénye van, de meleget nem ad. Ebben a zord hónapban 10-én látta meg a napfényt egy angyalképű, göndör hajú, 17-es számú kisfiú. A mi kisunokánk. Nagy örömet és boldogságot hozott. A kis Jézus születésnapja is e hónapban van. Ő is ekkor szállt le az égből, hogy megáldja, megszentelje a szeretet ünnepét. Édes Jézusunk, örökkévaló istenünk. Mély hálával, örömtől dagadó szívvel borulunk le előtte, megköszönve neked, hogy bennünket a szent Karácsony ünnepén oly boldoggá tettél. Ez mindnyájunknak a legszebb, legnagyobb és legdrágább karácsonyi ajándék. Te mondád édes Jézusom, engedjétek hozzám jönni a kisdedeket, mert övük a mennyek országa. Szent szavaidat követve neked ajánljuk fel e kisdedet. Szállj le szíve hajlékába, add áldásodat reá, életed folyamának minden mozzanatában maradj nála, légy oltalmazója, védj és vezesd őt és oltalmazd meg, hogy a jót keresse, a rosszat kerülje. Ajándékozd meg őt nemes szívvel, ép testtel, lélekkel, és segítsd meg, hogy élete egész vonalon krisztusi legyen. E mérhetetlen kincsnek az értékét - érthető is - épp a szülei nem tudták mérlegelni, de tudtuk mi, nagyszülők, kik már a családi élet adottságait ismervén megértettük, milyen lelki rajongással és szeretettel telített atmoszférát hozott a kis csöppség.

A mi napi életünkben is változás állott be. Minden nap ellátogattunk őt megnézni és figyelni benne az Bekes család új hajtását. De a boldogságnak, megelégedésnek ára is van. A csecsemő gondozása és ápolása. Nehéz időben, a magyarországi forradalom idején hordozta szíve alatt az anyja. A nyugtalanságnak, idegességnek rezgéseit a kis élőlény is átvette, éppen ezért nem mondhattuk erős gyermeknek, inkább olyannak, aki a betegségekre hajlamos volt. Szegényke már pár hónapos korában penicillin injekciót kapott. Meghűlésre nagyon inklinált volt, az édesanyja csak három hónapig tudta táplálni, a mesterséges és változatos táplálkozás az ellenálló erejét a betegségekkel szemben nem biztosította. Sokat szenvedett a meghűléstől és a gyomorrontástól, de a figyelmes, gondos ápolás mellett csak növekedett és erősödött. Nagyon kedves és szép kisfiúvá fejlődött. Mindenki szerette. Göndör hajú, fekete szemű, folyton csacsogó kis csöppség lett belőle. Sok gondot és félelmet okozott állandó székrekedése. Megesett, hogy három napig nem volt széke. Ezt állandóan figyelni kellett. A glicerinkúp és a beöntőlabda állandó használatban volt. Nagyon beteg lett óvodaköteles korában. Erős meghűlés következtében a térd- és bokaizülete is megbetegedett, járni alig tudott. Még a negyedik évét nem töltötte be, a manduláját ki kellett venni. Szegényke 1960. év karácsonyán lett jobban annyira, hogy a sok kapott ajándék már mosolyra derítette és elfeledtette vele az előző pár hónap szenvedéseit.”

Pistuka nem mer naplót írni

„Én is folytatom a családi hagyományt, és megírom életem történetét. Apám geopolitikai körképpel kezdte írását, ezt én mellőzöm. Majd menet közben úgylis kitérek minden fontos tényezőre. Noha még nem vagyok öreg, de azért fiatal sem volnék negyven évemmel. Már minden fontos megesett velem, meglepetés már nem érhet, mivel találkoznom kellett minden fontos dologgal, amivel elvben ember fia találkozhat. Nem panaszkodhatom, valóban sok minden megtörtént velem, túlon túl is sok, akár több embernek is elég lett volna. Inkább azt mondom, hogy panaszkodom, mert állandóan történtek velem olyan dolgok, amelyekből egy is elég, sőt még az is sok volt. Hogy csak néhányat említsek ezek közül: születésem előtt egy évvel aláírták a trianoni szerződést, s mire a világra jöttem, kilőtték alólam az országot; egyetemi tanulmányaimat félbe kellett szakítanom a háború miatt; megkaptam a behívót, de nem mentem, bujkáltam Pesten; a háború után beléptem a szocdem pártba, de pár év múlva kirúgtak, még jó, hogy megúsztam ennyivel; az egyetem után néhány évvel kineveztek Bicskére bírónak kulák pereket tárgyalni, nem vállaltam, azonnal kirúgtak, és többé bíróként nem dolgozhattam; voltam munkanélküli a szocializmusban, filmgyári díszlethordó, anyagmozgató, azaz segédmunkás, miközben állam és jogtudományi doktorátusom volt, három nyelven beszéltem: németül, franciául kiválóan, románul anyanyelvi szinten, hiszen ez volt az oktatás nyelve; aztán jött 56, ahogy jött úgy el is ment, nem csináltam semmit, mégis félttem utána, hogy mikor visznek el; aztán szép lassan enyhült a kemény januári tél; most már február van, de azért még nem lehet fürdőgatyára vetkőzni.

Zavarban vagyok, hogy hol kezdjem, mert legjobban mindig a ma izgat. Ha Noénél kezdeném az persze logikusabb lenne, de számomra unalmasabb, mert én amolyan művész féle vagyok, és nem holmi gondolkodógép. Jogász vagyok ugyan, tehát logikusnak kellene lennem, de nem vagyok az. Tévedés volt a pályaválasztásom. Orvosnak készültem, de nagybátyám lebeszélte, mivel ő bíró volt, és számára a bírói hivatásnál semmi sem volt szentebb. Óriási hiba volt a jogot választanom egy olyan világban, ahol nincs jog, legfeljebb csak nyomokban. Jogszabályok persze vannak, de valamennyien jobban járnánk, ha csak a Tízparancsolat volna az egyetlen írott törvény. Mostanság vállalati jogtanácsos vagyok egy kereskedelmi cégnél, pedig valaha szépen indult a pályám. Rögtön a diploma megszerzése után Székesfehérvárra kerültem a megyei bíróságra. Tetszett a törvényszéki élet, imádtam az épületből áradó fensőbbiséget. A levegőben benne volt az a tekintély, amely nélkül semmiféle bíróság nem képzelhető el. Ahogy végigmentem a folyosón visszhangozva kopogott a cipőm sarka. Hallható jele volt annak, hogy itt elhaladt valaki, egy tekintélyes férfiú, az igazságszolgáltatás egy fontos szereplője, azaz én. Tetszett a fogalmazói élet, hát még amikor kineveztek elnöki titkárnak. Családias légkör vett körül, a bírák, ügyészek baráti, tiszteletteljes viszonyban álltak egymással. Ugyanaz az kisvárosi miliő vett körül, mint amit Máramarosszigeten tapasztaltam, amiben apámék is éltek. A helyi elithez tartoztam ott is, itt is. Hanem aztán, amikor megtudtam, hogy kineveznek Bicskére kulákokat elítélni tíz tizenöt évre a semmiért ijedtem csak meg igazán. Igazi kelepcebe kerültem. Ha nem vállalom azonnal kirúgnak, ha igen, akkor pedig olyat teszek, hogy többé nem nézhetek tükörbe. Egyik sem jó alternatíva. De ami a legszörnyűbb, hogy nincs harmadik út, illetve van, ha veszek egy kötelet. Ezt azonban nem tehetem, mert Pesten vár a hét végén kis feleségem szeretettel, szerelemmel. Pedig, ha ő nem lenne, bizony mondom fontolóra venném a harmadik utat.

Még mindig zavarban vagyok a kezdéssel, mert amit eddig írtam, az csak valami zanzásított összefoglaló, csapongó össze-vissza beszéd. Nem várhatok addig, egy ilyen napon, amíg a mai napig történeteket szép kronologikus sorrendben elmondom. A legjobban tényleg a ma izgat. De hát mi történt ma, ami ennyire izgat? A Kossuth Rádió szerint semmi értelmes, viszont a Szabad Európa szerint tegnapelőtt Alexander Dubčeknél volt Brezsnyev is és Kádár is. Megpróbáltak a lelkére beszélni, de hiába. Ma hajnalban magyar csapatok lépték át a csehszlovák-magyar határt. Egy újabb 56, egy újabb háború, esetleg. Istenem, ez az Árpád miért nem ment nyugat felé még 500 kilométert? Egész este a 49 méteres rövid hullámot hallgattuk, pedig rettenetesen zavarták. Állandóan elment a hang, de ezzel együtt mindent értettünk, mert, ha hosszabb időre elhallgatott, akkor áttekertünk a 41 méterre, vagy a 31-re. Kicsi fiam is olyan feszült figyelemmel hallgatta a híreket, mintha értette volna, hogy miért olyan fontos az, ami most történik. Biztos vagyok abban, hogy csak az érzelmi oldalát látja világosan, vagyis, hogy mindenki be van tojva, hogy mi lesz. Érti, hogy a bizonytalanság hamis felhangokat kelt lelkünk húrjain. Apámék is megjelentek ma este beszélni a dolgokról. 56-ban még mehettem volna, csak akkor feleségem nem akarta itt hagyni a szüleit, tehát maradtam. Ma már csak a határon át próbálkozhatnék a szökéssel, de családdal át a szögesdróton, nem megy. Hivatásos diverzánsoknak való feladat. Maradnom kell, pedig félek, hogy visszajön Rákosi. Rettenetesen félek, hogy elveszítjük a nagy nehezen összekapart kis szabadságunkat. A mi láncunk csak két méterrel hosszabb, mint a többieké, de mégis micsoda különbség. Vagy ha nem Rákosi, hát van itt vele ekvivalens elvtárs, nem is egy. Meg aztán idős apámat és anyámat sem hagyhatom magukra. Az egyetlen gyerekük vagyok. Micsoda csapdahelyzet.”

- Érdekes, hogy apámnak ez írása csak a véletlen folytán maradt fenn. Ez a kis kezdő részlet, még a nagyapám naplójának végén megmaradt helyre került. Amikor ez betelt, apám vásárolt egy új füzetet, amelyben folytatta a családi krónikát. Több füzetet is teleírt, persze volt is mit. Egyszer aztán megint előretörtek a szélső balosok, a moszkoviták, és annyira megijedt, hogy mindet elégette. Azt mondta, hogy ha ezeket megtalálják, akkor őt bebörtönzik hosszú évekre, de még mi sem leszünk biztonságban. Anyám sem tiltakozott, sőt még fel is fortyant, hogy egyáltalán minek kellett leírni azt a sok zagyvaságot, ki a fenét érdekel a mi életünk rajtunk kívül. Mi meg napló nélkül is tudunk mindent. Pedig most milyen jó lenne tovább olvasni. Homályosan emlékszem arra a napra, amikor a magyar csapatok megszállták Csehszlovákiát. Szótlanul hallgattuk a Szabad Európa tudósításait, kommentárjait. Kasza László, Halász Péter, és a többi nagy név, akiknek minden szavát fontos volt érteni. Ezért aztán két rádió is be volt kapcsolva, az egyik 49 méteren a másik 31 méteren, egyszerre mindkettőnek nem mászhat el a hangja, akárhogy zavarják is az adást. Két momentumra emlékszem kristálytisztán. Az egyik az, amikor bemondták, hogy a magyar néphadsereg átlépte az államhatárt. Szégyen áradt szét bennem. Pont mi? Mi, akik 56-ot csináltuk? Most mi szállunk meg egy országot, hogy leverjük az ő ötvenhatjukat? Hát ez rettenetes. Sose köszörüljük ki ezt a csorbát. A másik, amire elevenen emlékszem - pedig volt vagy 60-65 éve -, hogy odahajolunk a rádióhoz mindhárman, anyám, apám és én. Látom az arcukon a megdöbbenést, a félelmet, azt, hogy milyen ismerős ez a helyzet, hasonlót már átéltek kicsit több, mint egy évtizede. Sajnos tudták, hogy a csehek ügye halálra van ítélve, mert a nyugat 56-ban sem jött segíteni, akkor miért pont most jönne. Ők is tudják - mármint a nyugat -, mi is, hogy az ő nyugalomuk, békés fejlődésük ára a mi nyomorúságunk. Csak az vigasztal, hogy szüleim is megélték a rendszer bukását. Apám még tíz évig élt a rendszerváltás után. Hallhatta, hogy 56-ról az igazat írják az újságok, pedig azt mondta nekem, mikor húsz éves voltam, hogy „Tudod fiam, én nem fogom megérni, hogy kimenjenek innen az oroszok, de még azt sem, hogy 56-ról nyíltan beszéljünk. Félek, hogy te sem fogod, bár titkon azért reménykedem”. Hál’ Istennek nemcsak én, de még ő is megérte.

No persze nem azt, amire számított, mert ami 89 után 56-ról felkavarodott, az minden volt, csak történeti hitelességű tényfeltárás nem. Minden politikai kalandor a homlokára ragasztotta a lyukas zászlót, és szavalt, csak egyre szavalt, mint holmi elmeháborodott petőfik, akiket le sem lehet löni, de még kényszerzubbonyt sem lehet rájuk húzni, mert elveszett, vagy még valószínűbb, hogy ellopták ebben a nagy felfordulásban. Sajnos minden ünnep - különösen, ha a hideg évszakban van - november 7. sorsára jut: a Vörös téren, az emelvényen állnak az elvtársak, és réveteg, kissé alzcheimer-like mosollyal bámulnak el a menetelő díszszázad, a dübörgő harckocsik, a kerekeken guruló hadászati rakéták felett. Egyfolytában lengetik a karjukat, mintha elemet cseréltek volna bennük, és most friss erővel folytatnák a tömegek üdvözlését. Mindannyian tudjuk, hogy itt egy birodalom mutatja meg nem csak a kisebb népeknek, de az egész világnak: jó lesz vigyázni, mert 56 többé nem lesz, ezt garantáljuk.

A nemzeti ünneppé szelídült 56 elvesztette varázsát, titokzatos hangulatát. Ugyanaz van, mint hajdanában november hetedikén. Délelőtt, amikor masíroznak a bandériumok a Krásznájá Ploscságyon, amikor „Éljen és virágozzék az örök és megbonthatatlan magyar szovjet barátság”, húsleves szag terjeng a szobában, mert a feleség nem zárta be a konyhaajtót. Főtt répa, zeller, hagyma keverék hígítja a világot.

- Kicsit belezuhantam a múltba. Nos, én már nem írok naplót, magamnak minek. Paculáknét úgysem érdekli, hiszen még olvasni is alig tud. Hiába van gyermekem, ő innen távol él, egy másik világban. Ott fogyasztás van, ott teljesítmény van, ott siker van. Nincs 56, nincs Rákosi temető, valahol benne Elemérkével, (azért valahol, mert a negyvenes évek elején nem volt pénz a sírhely megváltására), nincs dunaszag, nincs pesti vice, viszont van minden más egyéb. Nekem nem kell minden más egyéb, csak azok, pont azok kellene. Az unokámmal, ha érdemben szeretnék eszmét cserélni, angolul kell beszélnem. Ő már nem érti, hogy mit jelent a János-hegyről lenézni a városra, megpillantani a kispesti víztornyot, vagy belépni a Rákosi temető kovácsoltvas ajtaján, és beszívni a rothadó, nyirkos őszi levelek finom illatát, a ragadós törökmézzel megküzdeni minden szentek napján. Az ő számukra én csak a kedves Tatika vagyok, pedig tudniuk kellene, hogy én vagyok az utolsó mohikán. Ha engem elvesztenek, valami végleg elvész az életükből, visszahozhatatlanul. Én vagyok az utolsó kapocs Máramarossziget felé, Magyarország felé. Ami utánam jön az már csak egzotikum, csikóbőrös kulacs, pusztá, gulyás, Disneyland.

Szegény öregember most igazán érezte meg először, hogy mennyire egyedül van. Nincs már senki ebben az országban, akinek szüksége volna rá, aki emlékezne arra, hogy milyen volt gyerekkorában, hogy milyen sugárzóan értelmes kisgyerek volt, hogy milyen melegszívű, szerető lélek volt. Szülei, de még nagyszülei is tudták, hogy ebből a gyerekből lesz valaki. Való igaz, lehetett volna, de nem itt, nem ebben az országban. Egy időben úgy nézett ki, hogy valóban kiugorhat a kátyúból, de nem így lett.

A lánya egyedül hagyta, amikor férjhez ment egy amerikaihoz, de nem azért, mintha rossz, hálátlan gyerek lett volna, hanem mert megértette, hogy ez itt a tehetségtelen szürkék, maffiózók, ügyeskedők, haverok országa. Ahol a munkának, a becsületnek nincs értéke, onnan menni kell, mert ott dögszag van. Tudta ezt az öreg, ezért aztán nem is haragudott a lányára, sőt örült, hogy neki sikerült meglépnie azt a lépést, amit már a nagypjának is meg kellett volna tennie azzal, hogy eladja a máramarosszigeti házakat, és továbbáll Magyarországra. Mint ahogy az apjának is menni kellett volna 56-ban, vagy mint neki magának 86-ban, amikor Kansasba hívták. Eddig senki nem ment, csak a lány.

- Mindig is életrevaló gyerek volt, nem szentimentális, tudja, hogy mit akar. Eddig legalább is azt hittem. Csak azt tudnám, hogy miért fájt ennyire mindez. Amikor elment örültem, hogy jól fog menni a sora, de sajnos azóta sajog a mellkasom alatt, ha arra gondolok, hogy ősei sírjától

10.000 kilométerre él. Ez a legutóbbi beszélgetés a barátnőjével úgy megrázott, mint Krisztus a vargát. Azóta tótágast áll bennem minden, pedig azt hittem, hogy egy ilyen vén szivart már nem érdekel semmi.

Ebben a pillanatban megszólalt a telefon.

- Ki a fene lehet? Hálló, Bekes.

- Szia Papi, én vagyok, Zsóka.

- Szííjaa, Zsó, hogy s mint? Jaj de örülök neked.

- Jól vagyok, és te?

- Én is megvolnék. Rövidesen megyek haza.

- Háhááá, ennél jobb hírt nem is mondhattál volna. Mikor jössz?

- Két vagy három hét múlva.

- Kimondhatatlanul boldog vagyok kicsi fiam. Alig várom, hogy jöjj, csak bele ne dögöljek a nagy várakozásba. És mennyi időre szándékozol jönni, három hétre, vagy talán többre?

- Még nem tudom biztosan. Talán örökre.

Hajnal a bálteremben

Amint letette a telefont rettenetes belső remegés fogta el, amit az átélt izgalmak váltottak ki belőle. Gyomra szinte görcsbe rándult, hátán csorogni kezdett a verejték. Még jó, hogy nem kellett értelmesen beszélnie, mert még a nyelve sem engedelmeskedett, csak valamiféle motyogásra volt képes. Nem akart hinni a fülének.

- Ez nem lehet igaz, hogy Zsó hazajön. Mit hazajön, hazaköltözik! Ide. Hozzám! - bugyborékkolt beszéd helyett az öreg. Olyan hangot adott, mintha egy vízzel telt medence mélyéről szeretné közölni a felszínen lévőekkel az öröme okát.

Eszébe jutottak fiatal évei, amikor ugyanilyen mértékben felizgatta magát, mint most. Akkor megunta Ilonkának, az első nagy szerelmének alakoskodását, és egyszerűen kirúgta, józan ésszel megfontolva. Ami jó a józan észnek, az rossz az érzelmeknek. Pokolian felizgatta magát akkor is, hiszen a lelke mást kívánt. Zsigerei a teljes felfordulás állapotába kerültek, amit az önvád - a túl józan lépés miatt - még csak fokozott. Most persze önvád nincs, hiszen ezek a mostani események akaratától és cselekedeteitől függetlenül készülnek bekövetkezni, arról nem is beszélve, hogy itt egy pozitív fordulat látszik kialakulni. A zsigeri folyamatok azonban semmivel sem gyengébbek, mint ötven évvel ezelőtt. Gyomrában hányinger, émelygés, szájában keserű íz, sárszerű nyál, végbelében erőteljes székelési inger tombol. Feje szédült, mintha körhintában ülne. Ma már egyszer elkapta valami hasonló a szigeti padon, illetve idehaza, amikor órákig mozdulatlanul hevert egy fotelban, megtört nyakkal, teljesen elgémberedve. Egyetlen ilyen tachycard, megugrott vérnyomású állapot is életveszélyes lehet egy idős embernek, de a doktornak ma már két ilyen is volt. Ebbe sokan bele szoktak halni. Egy szív, ami már hetven évet megállás nélkül dolgozott, percenként vert legalább hatvanat, ami óránként 3600, naponként 87.000, hetente 610.000, havonta 2.400.000, évente kb. 30.000.000 szívverés. Hetven év alatt 2.100.000.000, azaz kétmilliárd szívverés. Hát nem elég? A kétmilliárd szívverés egy alsó becslés, mivel azt feltételezi, hogy az alváshoz hasonló, nyugodt állapotban éltük végig az életünket.

Ilyesfajta számításokat nem végzett a öreg doktor, csak azt érezte, hogy ennek nem lesz jó vége.

- Jaj, de rosszul vagyok. Bedobok egy pohár unicumot, hátha jobban leszek tőle.

Odament a kis metszett üveges szekrényéhez, amelyben nemcsak a mamájától örökölt szép teáskészletet tartotta, hanem a finomabb italokat is, és elővett egy kis üveg unicumot. Kitöltött három centet, majd az egészet lehajtotta. Megborzongott, még a szőr is fölállt a hátán. Töltött még egyet, de azzal se sokat vacakolt, hanem ugyanúgy ledobta, mint az előzőt. Visszaült a fotelba és várta a hatást. Nem kellett sokáig várnia. A gyomrát fogó görcs enyhülni kezdett, az émelygése megszűnt. Csakhogy ezekkel párhuzamosan leküzdhetetlen álmoság kerítette hatalmába. A szesztől, vagy ki tudja mitől, halálos fáradtság szállta meg. Nemcsak a tagjait - a szempilláit is beleértve - volt képtelen mozgatni, de még a tudatát sem tudta az akaratának megfelelő mederbe terelni. Ott, a széken ülve elaludt. Eközben végigment egy villamos az utcán. Megrezgette a padlót, amire máskor az öreg mindig felébredt, hiszen földrengéshez hasonló érzetet keltett benne. Most azonban ágyút sütogethettek volna el a füle mellett, akkor sem reagált volna.

Több órát töltött el a fotelban ebben a kómaszerű mély alvásban. Időközben még az ingaóra is elütötte a tizet. Erre sem ébredt fel a doktor. Valami hatása persze lehetett a kongatásnak, mert megjelent a szemei előtt egy álmokép. Ugyanabban a szép, díszes teremben találta magát, ahol

már kora reggel volt egyszer, de most meghúzódott a bejárati ajtónál, ahol most nem álltak lakájok, és onnan leste, hogy mi történik odabent. Egy rezesbanda játszott század eleji divatos katonanótákat. Rézfúvósok voltak valamennyien. A vendégek bálozók lehettek, mivel táncoltak, mosolyogtak. Ugyanaz az ismerős csapat volt, mint korábban. Szépen szólt a zene, kecsesen táncoltak a hölgyek. Jól öltözött, elegáns urak vezették magabiztosan partnerüket. A doktor szeretett volna bemenni közéjük, ugyanis emlékezett a reggeli jelenetre, amikor oly kedvesen fogadták ezek az emberek. Szerette volna újra átélni a valahová tartozás örömét - úgy mint reggel -, mert élete utolsó évtizedeiben ebből a szempontból nem kényeztette el a sors.

- Itt az én helyem köztetek! - kiabált be a bálozók közé, túlharsogva a rezesbandát, és nagy léptekkel megindult a bálterem közepe felé.

- Istvááán, hát te hol bujkáltál eddig? Már azt hittük nem jössz vissza - üdvözölte szinte kitörő örömmel dédapja, Náci bácsi.

- Igen, tudom, de jött egy villamos, ami felébresztett, így aztán nem tehettem mást, mennem kellett.

- Na jól van, fő, hogy itt vagy köztünk. Most már nem kell sietned, ráérsz, idő van. Hanem azt mondd meg nekem, mit játszson a magyar banda neked, mert most a te tiszteletedre fognak muzsikálni a hangászok. - kedélyeskedett Náci bácsi, mint valami vőfély.

- Játsszák azt, hogy:

*„Trom trom trom trom trombitás,
oly szép legény oly csodás,
nem kell nékem senki más,
csakis a trombitás”*

de onnan kezdjék, hogy

*„A Wampetichnél vígan vacsoráztunk
Hallgattuk a katona zenét,
A karmesterrel is kokettáltam
Aztán a bandába' néztem szét...”*

és csak ezután jön a refrén

„Trom trom trom trom trombitás....”

Rákezdett a magyar banda. Moker, a dirigens, kitett magáért, de a bombardista is fújta remekül. Tizenkét évig volt hangász a regementnél. Mindannyian boldogan énekelték a csacska kis slágert. Úgy érezte a doktor, hogy révbe ért.

- Náci bácsi, hol vannak a maiak. Itt csak a régieket látom, magát, a feleségét, Júliát, nagyapámat, nagyanyámat, de hol van a feleségem, anyám, apám, Ilonka és a többiek? Reggel mind itt voltak.

- Egy másik teremben is van mulatság, oda is jött valaki. Mindjárt átjönnek ide, ne félj semmit.

- Anyai nagyszüleimet sem látom, ők hol vannak? - okvetetlenkedett a doktor.

- Hm, most nehezet kérdeztél. Ezt egy mondatban nem tudom megválaszolni. Te még új fiú vagy itt, pár hét múlva meg fogod érteni.

- Mi lehet az, amit én nem tudok megérteni, Náci bátyám?

- Pillanatnyilag nincs időm, hogy elmagyarázzam, de ígérem neked, hogy a következő napokban meg fogod érteni. Mondjuk, hogy egyfajta szolgálatban vannak, bevetésen. Legyen elég ennyi.

- István, hát mégis döntöttél te huncut? A feleséged szerint délelőtt úgy látszott, hogy még nem vagy kész - üdvözölte kitörő lelkesedéssel Ilonka, aki váratlanul feltűnt az egyik oszlop mögül. - Ezek szerint meggondoltad magad. Igazad van, jól döntöttél. Akkor kell befejezni, amikor már csak magadért csinálod. Mit szólsz, micsoda elegáns vendégsereg van itt? És a zene, parádés ugye?

- Ismerem őket, nemcsak azért, mert reggel már egyszer itt jártam, hanem, mert ez a rezes-banda az ükapám bandája, egy Moker nevű némettel az élen. Egy bűdös szót se tud magyarul, de remekül dirigál. Táncolunk?

- Ó, de jó ötlet. Mikor is táncoltunk utoljára, ötven éve? Vagy még régebben. - cicáskodott Ilonka.

- Csókolózni nem fogok, ugye megértesz, itt vannak a rokonaim, feleségem, meg aztán, hogy is mondjam, olyan impotens vagyok, mint egy ágyú. Libidóm már jobb létre szenderült, csak a történelem lapjain lehet róla olvasni, a híres ütközetekről szóló fejezetekben.

Imigyen ócsárolta magát a doktor, mert még jól emlékezett arra, hogy Ilonka volt az a nő, akinek soha, semmilyen körülmények között nem tudott nemet mondani. Úgy csavarta az ujjá köré, ahogy akarta. Ettől menekült meg a doktor akkor, amikor az eszére hallgatva, az érzelmei ellenére, kirúgta. Érdekes módon most nem működött a delej, mintha Faraday-kalickába lett volna zárva.

Ilonkát karon ragadta egy úriember és bocsánatkérések közepette elviharzott vele. Néhány pillanatra magára maradt a doktor. Lassan kezdte megérteni, hogy mi történik vele, hogy hová került. Ekkor hirtelen feltűnt a felesége.

- Szia István, már vártalak. Biztos voltam benne, hogy meggondolod magad, pedig délelőtt, a Margit-szigeten igencsak harapós kedvedben voltál.

- Igen, így van, kérlek bocsáss meg, hogy olyan goromba voltam hozzád. Egyszerűen nem voltam képes belátni, hogy itt az idő. Olyan voltam, mint buta gyerek, aki képtelen megérteni, hogy este van, kell menni fürdeni, fogat mosni, lefeküdni.

- Felejtsd el. És most már beláttad? - kérdezte kissé hamiskás mosollyal a felesége.

- Be. Sőt boldog vagyok, hogy túl vagyok a dolgon. Igazad volt, amikor a Paculáknét, és a reparon kenőcsöt emlegetted. Valami érthetetlen oknál fogva foggal körömmel küzdöttem a megmaradásért. Estére beláttam, hogy tévedtem, s most itt vagyok köztetek.

- Nem tévedtél kisfiam - szólalt meg az időközben hozzájuk csatlakozó mamája. - Nem tévedtél, jól hallod, te itt most csak egy vacsoravendég vagy, de ne félj, megvárunk.

- Hogy hogy? Ne ugrass mama. Miféle vicc ez? Reggel még marasztaltatok, most meg vissza akartok küldeni? Miféle eljárás ez? - méltatlankodott a doktor, miközben a gyomra, amely időközben annyira megnyugodott, hogy teljesen meg is feledkezett a létezéséről, újra élmeyegni kezdett. Zsigerei remegni kezdtek, mintha félnének. Mint a harctéren a bevetés előtt álló katona, úgy érezte magát a doktor. Pár perccel ezelőtt még azt hitte, hogy leereszthet, annyi év után.

- Ez bizony így van István - kapcsolódott be az érvelésbe a felesége. - Sajnos nem maradhatsz.

- De miért nem? Én már sárga falevél vagyok, és le akarok hullani a többiek közé, komposzt akarok lenni. Elég volt, lemerültek az akkumulátorok, nem tudok tovább, értitek, nem tudok.

- Zsó - felelték egyszerre, feleség és mama. - Szüksége van rád, érted? Reggel még nem döntött. Ezért hívtunk, hogy gyere közénk. Csakhogy te fafejüsködtél, szerencsére, és nem akartál velünk jönni. Időközben a Zsó döntött, hazatelepül, vagyis szüksége lesz rád. Mi már nem mehetünk vissza, de te még igen. Na persze nem kényszeríthetünk, a döntésed szabad akaratodból hozhatod meg.

- Hazatelepül. Gyerekek (felnőttek) és férj nélkül?

- Igen.

- Akkor tényleg mennem kell.

Félszegen, hátrálva lépkedett a doktor a bejárat ajtó felé. Most újra mindenki őt nézte, mint reggel. Egy szót se szóltak, nem is köszöntek, még csak nem is integettek. A banda persze rendületlenül fújta.

Felébredt a doktor. Még mindig a fotelban ült. Átaludta az egész éjszakát, ülve, ruhástól. Jót tett az unicum. Gyomra, szíve rendben. Kipihentnek érezte magát. Az ilyen napok általában szépek. Süt a nap, enyhén fújdogál a szél, ellátni a hídról jóval túl a Kevélyen, látszik a Pismány, de még a Naszály is.

„Mivel korán árvaságra jutottam, mert atyám 1865. évi március 25-én halt el. Én akkor alig nyolc éves múltam el, emlékszem ugyan az arcvonásaira és természetére, de tulajdonságait vagy tudományait nem ösmertem. Csak mások által tudtam meg tulajdonságait és tanulmányait pedig rendkívül vágytam kézi iratai után, hogy holmi tapasztalásokat maradványaiból magamnak szerezzek vagy amit nem érkezett rövid élete végett bevégezni én szívesen számítottam kivíni vagy teljesíteni. Hanem a legnagyobb kutatás után igen kevés írást ...”

- Náci bácsi, nagy széltoló vagy te, hallod.

- & -